

అంధ్రప్రచారిణి గ్రంథమాల. రం. ౧

వెంకట

యోగేశ్వరి

(రెండవనంపుటము.)

(శ్రీ)దామోదర ముఖ్యోపాధ్యాయుని శంకభాషాగ్రంథమునుండి

శ్రీ పులుగుర్త లక్ష్మీనరసమంజరిగాంచి

అంధ్రీకరింపబడినది.

శ్రీమత
దామోదర
మహాశయ

మొదటి కూర్పు.

ప్రకాశకులు.

శ్రీ వేంకటపార్వతీశ్వరకవులు.

అంధ్రప్రచారిణి గ్రంథనిలయము,

పితాపురము

1927

సర్వస్వామ్యసంకలితము]

[వెంకట

II

పితామహము.

శ్రీవిద్యజ్ఞాన మనోరంజనీ, ముద్రాక్షరశాల.

1927

ప్రధానపోషకులు. - 11

మ. రా. శ్రీ పోతాపగడ బ్రహ్మసందరావుపంతులుగారు, పొప్పి
యిటరు, సుజనరంజనీ ముద్దాక్షరశాల, కాకినాడ.

రాజపోషకులు.

మ. రా. శ్రీ శ్రీకృంతు శ్రీరాజా యాన్లగడ్డ అంకినీడు ప్రిసాద్ బహ
ద్దరు బి. ఏ. గారు, చల్లపల్లిరాజుగారు, చల్లపల్లి.
శ్రీరాజా ఇనుగంటి వేంకట సూర్యప్రకాశరావుగారు.
శ్రీ కలిదిండి వేంకటరామరాజుగారు, భీమశరణు.
శ్రీ కొవ్వూరి-సూర్యనాథాయణ రెడ్డిగారు,

జగ్గణంపాడు, కాకినాడ.

శ్రీ కర్రి చినవేంకటరెడ్డిగారు, మత్పంఠం, కాకినాడ.

శ్రీ ముత్యాల సుబ్రహ్మణ్యముగారు, రంగూన్.

శ్రీ వనచర్ల సత్యయ్యగారు, రంగూన్.

శ్రీ బత్తుల బనవయ్యగారు, రాజమండ్రి.

శ్రీ ఆకారపు వెంకన్నగారు, వర్తకులు, ఒరంగల్లు.

శ్రీ ఆకారపు చెన్నయ్యగారు, వర్తకులు, ఒరంగల్లు.

శ్రీ వెలగల గోవిందరాజుగారి కుమారులు వేంకట

రావులు, ఇల్లంపాడతలంగిగోగ్రంథమాలా సంపాదకులు,

అరవిల్లి.

TV
పోషకోషకులు.

ప్ర. శా. శ్రీ శ్రీరాజా తత్సవాయి వేంకట సుభద్రయ్యమ్మ జగపతి
జహద్దరు జమ్మిందాతీణీవారు, తుని.

పోషకులు.

ప్ర. శా. శ్రీ దివాకరబహద్దరు కొమ్మరెడ్డి సూర్యనారాయణమ్మార్తి
నాయఁడుగారు, కాకినాడ.

" శ్రీవాత్రేపు వేంకటరత్నము పంతులుగారు, పికాపురము
" శ్రీ ద్వారంపూడి రామారెడ్డిగారు, అనవర్తి.
" శ్రీ శ్రీనివాసరాజు వేంకటరత్నరావుపంతులుగారు,
వెంకటాచార్యులు, తణుకు.

" శ్రీబండారూర్యనారాయణపంతులుగారు. ఎ. యల్. టి.
తణుకు.

" శ్రీ పుండరాజు వీరాజుగారు, కాకినాడ.
" శ్రీ కొవ్వూరి వేంకట రెడ్డిగారు, పిట్టలవేమవరము.
" శ్రీ కర్ర పల్లారెడ్డిగారు, మారుపేరు.
" శ్రీ తేతల గంగిరెడ్డిసోదరులు, పెనుకొండ.

పోషకులు

- మ. రా. శ్రీ దివాన్ బహద్దరు పి. పరాంకుశము నాయకమగారు,
రిటైర్డ్ స్పెషల్ పోలీసుకమిషనరువారు: చెన్నపురి.
- " శ్రీ అర్జి పెంటయ్యగారు, నరసాపురము.
- " శ్రీ టి. యల్. నరసింహారావుగారు, మారుతేరు.
- " శ్రీ చిల్ల అమ్మిరెడ్డిగారు, రంగూన్.
- " శ్రీ పులగం వేంకన్నగారు, మారుతేరు.

సహాయులు

- మ. రా. శ్రీ ఉదయరాజు వేంకటరంగారావుపంతులుగారు, డిప్యూటీ
సర్ దేశిపాండ్వా, మలేవాడ, ఒరంగల్లు. (దక్కన్.)
- " శ్రీ నేలెళ్ల నరసింహారాములుగారు, కలపవర్తకులు,
ఒరంగల్లు, (దక్కన్.)
- " శ్రీ గుండాపుల్లయ్యగారు, వర్తకులు, ఒరంగల్లు (దక్కన్)
- " శ్రీ ద్వారంపూడి వేంకటరెడ్డిగారు, అనవర్తి.
- " శ్రీ పాశ్యపువేంకటాచలపండితులుగారు, ప్రొవ్రయిటరు,
శ్రీ సీతారాఘవశై ద్యశాల, మైసూరు.
- " శ్రీ పింజల సుబ్రహ్మణ్యంశెట్టిగారు, వర్తకులు, నె 91
అన్నపిల్లవీధి, జి. టి., మదరాసు.
- " గంధి హనుమంతరావుగారి కుమారులు రామా
రావుగారు, వర్తకులు, అనకాపల్లి.

కృతిసమర్పణము.

పరమయోగేశ్వరీభానభాస్రకమైన జీవనముచే వంశపా
వనముగావించి, సజ్జనకమున కతులితాదర్శమగు కీర్తికాయ
ముచే శుశనాలగకారమైన సాభాగ్యచేవత--సామ్యాదేవత

చింతలపూడి ఆగమగారికి
గి

ఈయోగేశ్వరిని సమధిక భక్తిపూర్వకముగా సమర్పిం
చుకొంటిని.

ఇ.శ.

పు.గు. ల. శ్రీనివాసరామంబ.

వివేకచంద్రికా

యోగేశ్వరి

శ్రీమద్భక్తానందాచార్య

నవమఖండము—చోటి.

నాలుగవ ప్రకరణము

—అష్టాంగయోగము—

మహాదాశయము.

అకాశమంతయు మబ్బుగ్రమ్మియుండెను. నశమనమను నొక్కొక్కమాటు వానజ్ఞు పడుచుండెను; మరలమరల సాగిపోవుచుండెను. వల్లెటూళ్ల మార్గమధ్యమములు కర్పనూకీర్ణములై యుండెను. నదులును దటాకములును జలాకీర్ణములై యుండెను. వహికాలపూర్ణ లక్షణము లగనడుచుండెను.

రామచంద్ర మతిసామాన్యగ్రామమునకు జన్మసంతజరుగి యున్ననుండి యీసంతకు కొనుచుందురు. జన్మ...

వారమునకు రెండునూ పట్టలచున్నచిన్న...

నేను సంతోషం. కాని, సంతోషముగలవేళ యొకనుగాలేదు. పదిగంటలవేళకుఁ బ్రార్థించి పదునొకండుగంటలుగుసకికి సంత పూర్తిగా సాగుచుండును. ఇప్పు డెనిమిదిగంటలప్రార్థనది. ఇప్పటి కా ప్రవేశమునందు మనుష్యు లెవ్వరును జేరలేదు ; కాని, యక్కడితాటి యాకుపాకలతో నొకపాకదగ్గఁగఁ గురూపిమనుష్యుఁ డొకఁడు కూర్చుండియుండెను ; ఆతఁ డక్కడ నూరకకూరుచుండలేదు. ఆపాక స్తంభమునుబట్టుకొని కునుకుపట్టుపడుచుండెను. ఆతఁ డొకస్వప్నము గట్టుకొనియుండెనుగాని, యది లేనిదానితోనే సమానము. ఆతనిమైమిఁ తఁగూడ నొకవస్త్రముగలదు. అది చినిగిచినిగి యలుకుగుడ్డుకు నక్కఱుమరాసంతశుభ్రముగా నున్నది. కునుకుచుఁ గునుకుచు నాతఁ డొక్కొక్కమాటు క్రిందికిఁబడఁబోవుచు, మరల వెంటనే జాగరూకుఁడై యెప్పటియట్లు కూర్చుండుచునుండెను. ఈగలుగఁ దోమలును నాతనిపైఁ జక్కఁగా నిధికారముచేయుచుండెను. ఈగలు గుంపుగుంపుగా నాతనిబట్టమఱినవస్త్రము నాశ్రయించుకొనియుండెను ; మఱియు నాదనితలపైకిఁగూడ నది తొలచుగా నెక్కితొక్కుచు గంతులు పేయుచుండెను. తంజోపతండ్రిములుగా వచ్చి దోమ లాతనిక్కర్తవ్యములలో మహాగానమొనరించుచు నాతనిక్కర్తవ్యదేహముతోఁ దమశరీరమును సన్నేకనమొనరించుచుండును. ఆతనికి వ్రతభంగముగాఁజొచ్చెను. అప్పు డాతఁడు క్రమేనానావ్యాపారములుగల్గుచున్నట్లు గ్రహించి చివరకు నెంతయు రెండును నిర్మూలములుచేసి నే యాతఁ డాయీగల కాని,

గంగాతని నాశ్రయించుచున్న సుఖదేవత యాత్రప్రముఖము పూర్తిగాఁ గొనసాగకుండఁగనే యాతనిశాశ్వతమునుండి తొలగించి యాతనికన్నలు తనప్రియమైనచేతులతో మరల మూసివేసెను. అప్పుడా తఁడు కన్నులు మూసికొనియే—“ చాండాలపువోమలారా ! మీశాస్త్రముపెట్టి, పొండు, ” అని శపిఁచెను. పిమ్మట నాతఁడు తనరెండుచేతులను దళమోముదగ్గఱకుఁజేర్చి చప్పట్లుచెచ్చుచు వానిని వినాశమొనరించుటకుఁ బ్రవృత్తుఁడయ్యెను. అవియు వానిచేతులను దప్పించుకొని వానియూపాదమస్తకమును మరలమరల మూఁగుచు విజయము గాంచుచుండెను. క్రమముగా నాతఁడు తలపైకెత్తి వానిని సమూహముగాఁ జూచుచు—“ మౌనముచేయుటజూచి గుప్పెట్లతో శత్రువులను బట్టుకొనుచు— మాలపీనుఁగులారా ! చాపుండి ” యనుచుండెను.

కాని, యాతనిచేతులలోఁ బేరుపై న నొకదోమగాని రోగము యీఁగగాని లేనయ్యెను. లేకున్ననుసతీ—ఉన్ననుసతీ—యీతఁడు మాత్రము చాలసేపట్లు వానికి శ్రాద్ధప్రదానముచేయుచుండెను. ఇందుచే నాతని కీర్ప డొక్కంతఫలముగల్గినది. శవశూల్యమైనగూఁగిదేహమునందు మొట్టమొదట నెన్నిదోమలు నీఁగలు మూఁగివో, ఇప్పుడన్నిదోమలునీఁగలుమాత్ర మాతనియొద్దపై ముసరుటలేదు.

ఈవిధముగా మశకమక్షికవధకాండ సమాప్తమైనతరువాత నాతఁడు మరల నిట్లనియెను—“ మాలపీనుఁగులారా ! నేనెవరినో తెలియకుండునున్నారు ? ”

మరల సర్విమూల్యోపహారములను నిద్రాదేవత యారెన్ని సద్ధికారముచేయఁజొచ్చెను. అతఁడేమూఁడు శరీరమంతయు మునుచుకొని, తనచింకిగుడ్డను దానిపైఁ గప్పికొని హాయిగా నిద్రించఁజొచ్చెను.

ఈసమయమున నెవ్వరో యిత్తునమరుత్య లాతనిసమీపించి

అందుతో నొకఁ డాతనిని దొందరగా “బాబూ, మహాశయా?” అని జ్ఞాపకజొచ్చెను.

మలినవేషియుఁ, గృహీతాయుఁడును, లంబోదరుఁడును, కోటర శేత్రుఁడునైన యావురుషుఁడు గాఢనిద్రలోనుండెను. ఈసంబోధనా కృషు లాతనికర్ణరంధ్రములలోఁ బ్రవేశించెనుగాని, పిలిచిఁ బారెన్వోచుచు మాటాడవలయునని మాత్ర మ్మాతనికి మొట్టమొదటఁ దోచలేదు. నిజముగా నాలఁడు నీరవుడై యుండియే యీనిద్రాభంగము గావించినతూగంతుకుని లోలోనఁ దిట్టకొనజొచ్చెను.

ఆయాగంతుకు లిద్వరును మఱకుఁ బరిచితులైన హరకుమార బాబును, జరిఫ్ కోడమానును. వారిలో శాహ్వనముచేసినవాఁడు హరకుమారుఁడు. జరిఫ్ నచ్చుచు నారనిప్రక్క నించుకమారముగా నిల్వఁబడియుండెను. హరకుమారుఁడు మరల “బాబూ! మహాశయా! నిద్ర పోలుకుదకాతేదా? చాలనగత్తయైనసంగతియొకటి మిమ్మడుగనతిముసలి యుద్ధికించి లక్కడకు వచ్చినాను; అందుచే బాబుకు నిద్రాభంగమున జేపడలసినచ్చినది” అనియెను.

ఈచూఁజాఁడఁ డాద్రావస్థలోనుండియే, యెవ్వరో యపఠించితులు దన్నబిలుచుచున్నారని తెలిసికొనియెను. కాని, తనలోఁ “జరకాతముక్తిందట నేనును బాబుచే; చిరకాలము బాబుగానే యుంటిని; కాని, యదిచిరకాలమునాటిమాట. ఇప్పుడు నన్నెవ్వరో “బాబూ” అనిపిలిచి మరియాదచేయుచున్నారు. ఇంతమరియాదమనుష్యుడనైన నే నింతయాకస్మికముగా సమాధానమునిచ్చుట యనుచితమైనచిన్న తనపుఁబని” యని గ్రహించుకొనుటచే నీరవుడై యూరకుండెను.

హర—కొంచెముగంజాయి త్రాగవలయుననియున్నది. త్రాగుటకును దినుటకును గావలసినరకరకములపదార్థము లన్నియు నాయొ

ద్దనే యున్నవి. కాని, యీసామానులు పెట్టుకొని కూరుచుండి తా
గుటకును దిశుటకును దగినయచుకూలస్థతియును, మించిన్నహితుఁడు
ను గావలయును. అట్టిన్నహితుఁ డీమూర నెవ్వఁడైన దొరుకేమో
యని చూచితిని. ఒక పెద్దమచుష్యునడుగఁగా నీయూరిలో నట్టివారెవ్వ
రులేదుగాని ఒక్కపెద్దమచుష్యుఁడుమాత్ర మున్నాఁడని చెప్పినాఁడు.
ఆయనమూలముననే యాయూరిసాభాగ్యము నిల్వబడియున్నదని య
నుకొనినాను. ఆయనపేరు చండీబాబుమహాశయుఁడట ! ఆమహాశయు
నిజాడ కనుగొనుటకే యీబాబునాశ్రయించితిని.

హరికుమారబాబు స్వయముగా మాటాడుకొనుచున్న యీమా
టలన్నియుఁ ద్రాగుబోలై నయాచండిమచశ్శరీరముల కొక్కింతయాల్ప
కల్పించెను. నల్లమందు, గంజాయిమొవలగుశబ్దములు వినఁగానే నిద్దుర
మత్తులోనున్నయాతనిశరీర మించుక కదలఁజొచ్చెను. సారాయి యను
పలు కాలకింపఁగానే, నిద్రానుద్రుతమై నయాతనితన్న లాకస్మికము
గా విశ్రిపోయి, యుత్సాహముతో, దేవశుభ్యుడై నయాగంతుకమహా
త్మునివంకఁ జూడఁజొచ్చెను. “ అందఱును ద్రాగుబోతులగుటయెఱింగి
యాపేరుతోనే పిలుచుచున్నాను. నేడీయన “చండీబాబు” ననియే
ఐశ్వరించి, గౌరవముతో నన్నఁ బిలుచుచున్నాఁడు.” అని నంతోషిం
చెను. తరువాత నతఁడు ఒడలువిఱచుకొనుచు లేచి కూరుచుండి
“యాగంతుకుఁడు నిజమునుగ్రహించిన పెద్దమచుష్యుడే” యని స్థిరప
ఱుచుకొని, తప్పుమమాటలతో “ మాశయా ! కూర్చోండి. పెద్దమ
చుష్యులు ? మీనివాసమెక్కడ ? ” అనియెను.

హర—నివాసము చాలదూరముగా నున్నది. ఒకపనిమీఁద
దేశమునకు వచ్చితిని. ఆవృత్తాంతమంతయు బాబునకుఁ గ్రమముగాఁ
జెప్పెదను. బాబుగా రెట్టివారో నాకుఁ దెలియదు. బుగాటక నిషా

జ్ఞానములు చాలశిష్టములు. శీనియదిష్టములేనివాడు స్వీయమహిమ
లేకారు. జానియండు నాకును చాలనిష్టమే. కొంచెముకొంచెముగిం
జాయియుఁ గొంచెముకొంచెముగింబోకును నడుతుచును పుచ్చుకొను
చుండును.

చండి—(నముత్సాహముతో) నేనును—నేనును.

“ ఈయన నాచాలితీ దేవుడు—నేను నాకు సుదినము ”
అని చండి తనలో ననుకొని మరల “ దయచేయుడు. దయచేయు
డు ” అనియెను. చండి కూరుచుండుమని చెప్పెనుగాని, హరికుమార
బాబు కతారుచుండటక్క దగిన్దలమేదీ? అయినను హరికుమారబా
బు నిస్సంకోచముగా నచ్చట ధూమిమీదనే కూరుచుండెను.

హరి—కూరుచుంటిని. కాని, యిది సంతిపాక. ఇక్కడకు
జాలమంది గుంపుకూడుదురు. కొంచె మాసలిక బోవుట మంచిది
గాదా బాబూ!

చండి మెల్లగా లేచి “ అదియే మంచిది. నాతోడ రంను.”
అనియెను.

చొట్టకాలితో మెల్లగా నడచుచుఁ జండి తనవక్రదేహమును
మోసికొని బయలుదేరినను. హరికుమారుడును, జరిపును నాతనిని
బడించిరి. క్రమముగాఁ జండి, బహుదూరము వారిని దీసికొని యొక
తోటలోనున్న మట్టిచెట్టుక్రిందికి బోయి “ ఇక్కడఁ జాల బాగుం
డును. ఇక్కడ నేమియు గోలయుండను.” అనియెను.

హరి—చాలబాగున్నది. మంచిపని చేసినావు. ఈమాత్ర
ముచోటు లేకున్న గర్వము.

హరికుమారుఁ డక్కడఁ గూరుచుండి జరిపునొద్ద నున్నసంచి
నందుకొని, దానినుండి స్లమందు, మద్దతొ, గింజాయి, తింబొ

హుక్కా మొదలగు ననేకవిధములగు వస్తువులను మళిము, బస్కో, అంతరసా, రసగుల్లా, సందేశా, కోవా, మొదలగు మిఠాయిలవల్లములును బైకి దీసెను. ప్రిస్తుకోపమోగములగు మతికొన్నిసామానులుగూడ నాతడు బయటబెట్టెను. ఈసామగ్రిని జూచి, చండిమహాత్ముడు ముద్దుపై హరకుమారుని జూచి నిశ్చయముగా శీతఁ డొక గొప్పవాఁడు." అని స్థిరపఱచుకొనియెను.

చండి—బాబూ! మీరీగ్రామమున కెందుకు వచ్చితిరి?

హర—నేనీగ్రామముకొఱకు రాలేదు—ఈగ్రామముమీఁదగు గా రామనగరము వెళ్లుటకు వచ్చితిని. మార్గములోఁ దమశంటిమహాత్ములపరిచయము లభించినది. ఇది నాయనృప్తము. బాబూ! మీ కిట్లయెన దేదియో దానిని దీసికొనుఁడు.

చండి, హరకుమారుఁ దురిచినయాపదార్థములయొక్క జరిగి, వానిలోని మత్తుపదార్థములపైఁ జేయినై చి చూచుచు, “అన్నియు మంచిపదార్థములే. అన్నియు సత్పూర్ణముగా నున్నవి. ఆఁ, రాను నగరమునకా? రామనగర మిక్కడకు రమారమి నాలుగు క్రోసు లున్నది.” అనియెను.

హర—అవును. నాలుగుక్రోసులదూర మున్నదట. ఏమిఠేయము? ఆవశ్యకమునుబట్టి పోవలసియున్నది. అక్కడ నాకుఁ బని యున్నది. వెళ్ళితిఱవలయును. బాబూ! పదార్థము లన్నియు నిాకు బాగుగ నున్నవనుకొనియెదను. మీరు నాడెమెఱిగినవారు. వీనిని నాడెముచేయుఁడు.

చండిమహానుభావుఁడు ముందుగా నల్లమందును నోట వేసికొని “అన్నియు బాగుగా నున్నవి. క్రమముగా నొక్కొక్కటియే చూడఁగల్గను. రామనగరమున మీకేమిపని యున్నదో నేను విసనచ్చు

నా? అక్కడనే మా పిఠతల్లిగారి యిల్లున్నది. మఱియు నక్కడ నా కుఁ జరిచితులుగూడ ననేకులున్నారు. నన్ను మీభృత్యునిగా నంగీ రించి యీ మట్టపిల్లనలన చేమైనఁ బ్రయోజన మున్నచో. మీరాళ్లా సింకవచ్చును. అక్కడ మీ కెవ్వరితోఁ బనియున్నది?" అనియెను.

హరి—గంగామణి యనుపేరుగల యొకబ్రాహ్మణవితంతువు నొద్ద నాకొక చిన్నపని యున్నది. అంచుకొఱకు రామనగరము పోవు చున్నాను. మీతీప్రాంతమున సుప్రసిద్ధులు. మీదయ యున్నచో నన్నియు జరగిపోగలవు.

ఈసమయమునఁ దిండుక వ్షపుఁజనుకులు పడియెను. దాని తోఁ గొంతగాలిసూడ చెలరేగెను. చండీమహానుభావుఁ డప్పుడు చినుమలతోఁ దడిసియున్న తనచింకిరిమెతకగుడ్డను గట్టిగాఁ గప్పుకొనఁ జొచ్చెను. హరికుమారబా బాతనివంకఁ జూచుచు “బాబు! గాతి విస్తారముగా నున్నది. తగినడుప్తులను ధరింపుఁడు.” అనియెను.

హరికుమారబాబు మరలఁ దనయక్షయపేటికను దెఱచి, ఒక మంచి నొక్కాయని, శుభ్రమైన పరిధానమును దీసి చండిచేతి కందిం చుచు “ధరింపుఁడు! తప్పేమున్నది? నాయొద్ద నున్న మీరు పుచ్చు కొనవచ్చును. మీయొద్దనున్న నేనును బుచ్చుకొనవచ్చును. అట్లు కానిచో నెఱక బంధుత్వ మనఁగా నేమి?” అని పలికెను.

చంకి మరల మాటాడకయే వాని నందుకొని ధరించెను. తరు వాత నాతఁడు “గంగామణిదేవియా? అది మాపితల్లిపేరు. ఆమె తో నేమిపని యున్నది? ఆమె స్వస్థురాలై నదే?” అనియెను.

హరి—ఆమె మీపితల్లిగారా? ఏమి యాయద్భుతవార్త! అయిన మీశర్మనలాభముచే నాకనేకోపకారములు. కలుగఁగల వని యాసింపవచ్చును. ఆమె స్వస్థురాలయ్యెనా! కానిండు. మహాశయము

లుండనేమున్నారు. మీవల్లనే నాకోరిక నెఱవేరిగలదు.

చండి, గంజాయి బీబ్బుచు, బీబ్బుచు “ నావలన మీకేమి కావలయునో సెలవిండు. ” అనియెను.

హర—అమెయొద్ద గొన్ని కాగితము లున్నవని వినియున్నాను. నానివలన నొకపెద్దమనుష్యునకు విశేషోపకారము కాగలదుచే నాకాగితములను జూడవలయుననునభిప్రాయముతో నీకివచ్చితిని.

చండి యిండుకనే పాలోచించి, “ దుష్టభము—అట్టి కాగితములున్నను, అవి యీ పాటికి బాకై పోయియే యుండును. అయిల్లు నేను విక్రయించితిని. అయిల్లుకొన్నవారుగూడ నాకాగితములను బాగ్రిత్తచేసి యుండతేదు. ఇంక నవి వొరకునా ?

హర—అయినను మర మచ్చటి కొకసారి వెళ్లువకు. ఏమైన దొరకినచో జాల నుపకార మగును. మీరుండగా నాకు లోపమేమి? మీరుకూడ నాతో రావలయును. ఇక్కడ నేదియైన నెక్కబండి వొరకునా ? ఒకబండి కుదుర్చుకొని మనము వెళ్లుదము.

ఇట్టిమహదాశ్రయముచవినుచుకొనుటకుఁ జండి కెంతమాత్రము నిష్టములేదు. అతఁడు హరకుమారునిఁజూచి “ చిత్తము ; అట్లే చేయుదము. మీవనిచేయుటకు మీతో వచ్చుటకు నాకింకను సందేహమా ? ” అనియెను.

హరకుమారుఁడు బండికొఱకు జరిగెనుబంధి, చండిపక్షఁజూచి “ మహాశయా ! కొంచెమేమైనను బుచ్చుకొనుఁడు. ఇంతలో బండి రాగలను ” అనెను.

చండి—చిత్తముఁబుచ్చుకొనియెదను. కాని, యిప్పుడెందులకు?

హర—నీసరి, అదియేమిమాట ? తినకున్న నెట్లు ? నాకుఁ ద

అటుగాఁ దినుచుండఁటయే యలవాటు. కొంచెముపుచ్చుకొనుట.

చండ్రి ముందుగా 'మానుము' దివి, తగువాత రసగుల్ల, అంత
రసా మొదలగుమధుకాహారములను భక్షింపజొచ్చెను. అంతలోనె
జరిఫ్ బండితీసికొనివచ్చెను. హరకుమారుఁడు సాదరముగాఁ జండీమ
ముచి బండిలో నెక్కించుకొనియెను. చండీమహాశయుఁడు హర
కుమారునివంటిన్నేహితుని విషువజాలక యత్యంతసంతోషముతో బం
డినేక్కెను. జరిఫ్ బండ్లివెనుకనే నడచుచుండెను.

అయిదవప్రకరణము.

పరిత్యక్త భవనము.

మధ్యాహ్నము రెండుజాము లగునప్పటికే, హరకుమారబాబు
ను, చండీచరణుఁడును, జరిఫ్ కోచిమానును రామచగరమును సమీపిం
చిరి. పరలోకగతుశాలైన గంగామణి పూర్వ మేయింటఁ గాపుర
ముండెడివో, ఆయింటినమీపమునందు చిన్నయిల్లొకటియుం
డెను. అయిల్లు భవనుందరి యను పేరుగల యొకశూద్రవితంతువుది.
ఇరుగుపొరుగునం దున్న సహవాసముచే నీభవనుందరి, గంగామణిని
'అక్కా' యని పిలుచుచుండెడిది. ఆసంబంధమును బురస్కరించు
కొనియే చండీచరణుఁడుగూడ భవనుందరిని 'పిన్నీ' యని పిలుచుచుం
డును. నేఁడు చండీచరణుఁడు హరకుమారునిజరిఫ్ ను జెంటుఁజెప్పకొని
యూపిన్నిగారియింటికి వచ్చియున్నాఁడు.

హరకుమారబాబుచేతిలోని యక్షునుపేరిక చండ్రిచోదాని రకా

కారమును మార్చివేసినది ; దానికృపవలన నాతనిదేహమునం దొక మంచివొక్కాయము మంచివోవతియు ధరింపఁబడినది ; ఈసంగతిని బాఠకమహాశయు లింతకుఁ బూర్వమునందే చూచియున్నాడు. మఠము దారిలో పచ్చుపప్పు డాబ్రహ్మాండోదరి—అయ్యయ్య పేటిక, చండీచరణునినిమిత్తము, మఱియొక మంచియత్తరీయమును బాదరక్షలునుగూడఁ బ్రసాదించినది. ఈపెద్దమనుష్యునివేషముతోనున్న చండీచరణునిప్పు డెవ్వరు చూచినను మునుపటి చండి యని యనుకొనఁజాలరు ; కాని నేఁ డాతనిదురదృష్టముచే నాతనివేష మాతనికి గౌరవాభివృద్ధిని సంపాదించలేకపోయినది. భవసుందరియింటగుమ్మమునొద్దకు వచ్చి, “ పిన్నీ, పిన్నీ !” యని కేకలుచేయుఁగా భవసుందరి తలుపునీసెను ; కాని చండిని జూడఁగానే యామె మోము ముకుళించుకొని విక్రీభావమును వెల్లడించెను. అత్రాగుఁబోతు మొదటఁ దనసొంతయు నెవ్వయముచేసికొని జీవనము వెల్లఁబుచ్చుకొనునిమిత్తము చివరకు దొంగతనములు చేయుచొచ్చెను : అత్తీయులును బరిచితులును వానిని జేరఁదీసి పోషించుచుండఁగా, దుర్జ్యోతుల కఱతాటుపడిత యానిర్భాగ్యుఁడువారినిగూడ ననేకవిధముల మోసపుచ్చుచుఁ బీడించుచు రాఁచొడంగెను. అతరువాత వాఁ డాశ్రయములేక, అన్నములేక, వస్త్రములేక సకలదరిద్రుఁడై వీధులశెంబడి భిక్షాటనము చేయుచొచ్చెను. ఈవిధముగా నున్నయక్కకొడుకు నిప్పు డిష్టాలాపములచే సంభావించుటకు భవసుందరికి మనసుకొలుప దాయెను. అయినను నేఁ డాతఁడు పెద్దమనుష్యునివేషము వేసికొనుటయు, నాతనితో నెవ్వరో గొప్పవా గుండుటయుఁ జూచి భవసుందరి యాతని నేమియు నిశ్చరవచనము లొకచోకిలోయెను. చండి, పరిచితులవలనను, అపరిచితులవలనను, సందటవలననుగూడ నింతకంటె సత్యధికమైన యనాదరకార్యములను బొంది స

హించుచు వచ్చియున్నాడు. నేడు నిజముగా నాతనికిఁ దనపిన్నియ నాదరమువలన నించుకంతయు నిరుత్సాహముగాని, యాశాభంగము గాని కలుగనే లేదు. ఆతఁడు పిన్నిని సమీపించి “పిన్ని, పిన్ని! నేడు మే మందఱమును మీయింటనే యుందుము, ఇక్కడనే శాక పాకములు గావించుకొందుము. నాతోఁగూడ నున్న యీబాబుగారి ని జూడుము. ఈయన చాల గొప్పవారు. మహాసీయులు.” అని చెప్పెను.

భవ—ఆ, అంతయుఁ జూచితిని. మాండుంటిలోఁ జోరుక్కడిది? ఎవ్వరో పెద్దమనుష్యులను దీసికొనివచ్చి వారి నిక్కడఁ గట్టపెట్టెదవా యేమి? మఱియొకచోట బస వెదకికొనుము.

ఇట్లు చెప్పుచు భవసుందరి వెనుదిరిగి లోనికిఁ బోఁజూచెను. అప్పుడు హఠాత్పరబాబు ముందునకు వచ్చి “మర్యాదఘటెల్లుచు మర్యాదఘటే” అనుచు తనయక్షయపేటికనుండి రెండురూప్యములను బైకిఁదీసి భవసుందరిముందర నుంచి మరల “అమ్మా! ఇట్టి మర్యాదగల యాశ్రయము విడిచి మే మింకొకచోటికిఁ బోఁజాలము. మీ రి రెండురూప్యములను దీసికొనుఁడు; ముగ్గురుమనుష్యులభోజనమున కేమేమి కావలయునో సమకూర్చిపెట్టుఁడు. మే మిప్పుడు కొంచెముసేపటి లో మరల వచ్చెదము. ఇంకను గట్టెయైన విశేషముగా నైనచో దానికొఱకు విచారింపవలదు, నేను మరల వచ్చి, మైనకర్పంతయు మీ కిచ్చుకొందును.” అని పలికెను.

నెంటనే భవసుందరివెనుకకు వచ్చి యిండుక సవ్యుచు హఠాత్పరబాబుమోమువంకఁ జూచి యిట్లనియెను. “మీయట్టిమహాత్ములు మాయంట నమగువెట్టుట నాయదృష్టము. ఇట్లు చాల నిఱుకు; అయినను మాయంటియెనుటఁ జండ్డిమండప మున్నది. అక్కడ మహా

శయులు నేచ్చగాఁ గూర్చుండవచ్చును. అక్కడఁ గావలసిన సదుపాయము నేను జేసెదను. తాము తిరిగి వచ్చి వంటస్వయముగాఁ జేసికొందురా?"

హర—అనసరమైనచో నట్లే. మేము బ్రాహ్మణులము. గ్రాహ్మణులెవ్వరైన నొకరు సందర్భమైనచో పంటచేసి పెట్టవచ్చును, అట్లయినచో బాగుండును, లేనిచో నేనే కష్టపడియెదను. నాతో నొక మహమ్మదీయుఁ డున్నాఁడు. ఆతని కీసామీప్యమునం దేదియైన మహమ్మదీయుల యిల్లున్నచో భోజనసదుపాయము చేయవచ్చును. ఆతఁ డక్కడ భోజనము వగైరాలు చేసికొనఁగలఁడు. ఆతనిభోజనాదుల నిమిత్త మింకొక రూప్యము దీసికొనుఁడు.

మరల నింకొకరూక హరకుమారబాబునంచినుండి వచ్చి భవసుందరిచేతిలోఁ బడియెను. మరల భవసుందరి నవ్వుచు—“అయ్యా! అట్లే చూచెదను. కాని మీరు స్వయముగా వంటచేసికొని భుజించవలసివచ్చినది! అయినను, ఆవిషయమైకూడఁ బ్రయత్నించెదను. ఈ సామీప్యమున భట్టాచార్యులుగారి యిల్లున్నది. వారియింటి కేని వారిపిల్లవానిని అక్షేపకాంతుని దీసికొనివచ్చెదను. కొంచెముపాతిభిన్నునకు మీకు వెనుకదీయరు. సన్నబియ్యము, చాయపచ్చ, కూరలు, నేయి, పెరుగు, పాలు, పంచదారవగైరా లన్నియు నేను దెచ్చెదను. చండీమండపముపైఁ జాపలువేసి ప్రక్కవేసెదను. తాముక్కడ విశ్రమింపవచ్చును. మీతో నున్న ముసల్మానువిషయమునఁగూడ మీరేమియు నాలోచింప నక్కఱలేదు. ఇప్పుడే రహిమాఖానునింట నాతనికి భోజనాదిసదుపాయములు జరుగుట కేర్పాటు చేసెదను.” అని చెప్పెను.

హర—నేను బోలికను జూచియే ముహుర్ముహుర్తాదులతో తెలిసి

కొంతానూ. మీయింటిలో మాకేయిబ్బందియు గలుగదు—సకల సమపాయములు సమకూలును. మిమ్ము జూడఁగానే నేనిది యంతయు గ్రహించితిని. అమ్మా! నేనిప్పు డొకమాట పోయి వస్తునా?

భవ—చిత్తము. త్వరగా దయచేయుఁడు. నేనిప్పుడే గొల్ల క్కను బిలిచి మంచిపాలు తెప్పించెదను.

భవసుందరి లోని కేగెను. హరకుమారబాబు చండీచరణుని, జరిపుచు వెంటఁ బెట్టుకొని గంగామణి పాడువడినయింటికి వెళ్లుటకు బయలుదేఱెను. చండీవద్ద గంగామణి యిల్లు కొనిన పెద్దమనుష్యుఁ డింతవఱకు నింటిని బాగుచేయించుటకుఁ గాని, తిరిగి కట్టుకొనుటకుఁగాని మోసయత్నమును జేయనేలేదు. అంతియే గాదు. ఆయిల్లు కొన్న యాతఁ జేకారణముచేతనో సకుటుంబముగా విదేశమునకుఁగూడఁ బోయియుండెను. తనపితృత్వమైన పెద్దలోఁగిలికే గలిసియున్నదన్న పేతువుచేతనే యీ చిన్నకొంప నాతఁడు కొనియుండెను. కాని దానిలో నివసించుట కెంతమాత్రము నవకాశము లేదు. మిక్కిలి చిన్నకొంప. ఒక్కటే గది కలదు. ఆకొంప కూలిపోవుటకు సిద్ధముగా నున్నది. ఆకొంపకు సంబంధించి యొకపాక యున్నది. దానిపై కప్పంతయు పోయి యది దిబ్బవలె నున్నది. ఇంటిలో జాలభాగము అడవిమైపోయినది. ఇల్లు గొన్న పెద్దమనుష్యుఁ డేడాది కొకమాత్రాయపి నంతను గొట్టించివేయుచుండును గాని, మరిల వెంటనే తృణగుల్మవృక్షతాదులు పెచ్చుపెరుగుచుండును.

చండీ యింతవఱకు దూరముగానే యుండెను గాని, యిప్పుడు హరకుమారుని సమీపించి యాయన నాపాడుకొంపలోనికిఁ బోవలదని నిరోధించెను. ఎందుచేత? భీరుడైన యాత్రాగుఁబోతు తానావనా క్కొన్న పాడింటిలోనికిఁ బోలేడు గనుక.

హరకుమారబాబు ముందుకుఁ బోవుచుండుటఁ జూచి జూర తొందరగా నాతని సమీపించి—“ హుజూరువా రీసేవకుని యపరాధము మన్నింపవలయును. నేను ముందుగా నీయింటిలోనికిఁ బోయెదను. ” అనియెను.

ముందుగా జరిఫ్తును, తరువాత హరకుమారుఁడును, జరిఫ్తుఁ జండియు నింటిలోఁ బ్రవేశించిరి. దారిలోని యనేకలతాగుల్మములను ఛేదించుచు జరిఫ్తు ముందుకు దారిచేసెను. హరకుమారుఁ డక్కడకేగి చూచునప్పటి కాయింటిగుమ్మముఁ దలుపులుఁ జెదపట్టి కూలుటకు సిద్ధముగా నున్నట్లుగపడియెను. ఆతలుపులు గొల్లెము వేయఁబడి, యొకతాళము బిగింపఁబడియుండెను. హరకుమారబాబు జరిఫ్తును జూచి “ ఈతాళముఁ దీయుట కుపాయము లేదా ? ” అనియెను.

జరిఫ్తువస్త్ర నొకతాళపుఁజెవి యుండెను. ఆతఁ డాతాళముచేవి తోఁ దానిని దీయుటకుఁ బ్రయత్నించెను గాని తాళము రాలేదు. హరకుమారబాబు తనతాళపుచెవులరింగునుగూడ జరిఫ్తుచేతి కంఠిచ్చెను. వానివలనను ఫలము లేకపోయెను. అప్పుడు జరిఫ్తు “ హుజూర్ ! తాళము బ్రద్దలుగొట్టిన నేమి ? ” అని యడిగెను.

హర—అట్లు చేయఁగలనా ?

జరి—స్వేచ్ఛగా.

హర—అయినఁ గానిమ్ము.

అప్పుడు జరిఫ్తు సకలవిధములఁ బ్రయత్నించి తాళము నూడఁ దీసెను.

హరకుమారబాబు చేసిన యీకార్యము చట్టమునుబట్టి మిక్కిలి నిందనీయముగాఁ బ్రకటము కాఁగలదు. అధికారము లేనదే యింటిలోఁ బ్రవేశించుట, తాళము బ్రద్దలుగొట్టుట మొదలగు నపరాధము

లపై నభియోగము వచ్చినచో బోలెనువా నాతనిని సులభముగాఁ గచ్చేరీకిఁ గొనిపోవుట కనకాశము గల్గెను. ఇనురతరుణును, సుసమర్థుఁడును, బహుదర్శియు నైన హరకుమారుఁ డీసంగతి యంతయుఁ దెలియనివాఁడు గాని, తెలియఁజాలనివాఁడు గాని కాఁడు. అయినను నాతఁ డీకార్యమునందు వెనుకంజ వేయలేదు. ధర్మసంబంధమైన యాతనివిశ్వాసము, సామాన్యనియమములలోఁ గొన్నికొన్నిచోట్ల విశేష భేదము గల్గియుండెను. ఉద్దేశము గొప్పదై, ఎవ్వరికి ననిష్టము గోరకుండ, అన్యమైన సాన్న్యమునకుఁ జిక్కి పరులకు సర్వనాశము చేయు సంకల్పము లేకుండ, పరహితముకంటె నన్యాయకాంక్ష మనస్సునఁ బొడమకుండ మనుష్యులు చేయుకార్యములు ధర్మగర్హితములు గాని, దోషావహములు గాని కావని యాతఁడు విశ్వసించి యుండెను. అప్పుడప్పు డిట్టివ్యాపారములవలన జనవిరోధము రావచ్చును. రాజకీయ నియమము లిట్టికార్యముల కనేకవిధములఁ బ్రతిబంధకములును గావచ్చును ; కాని, ప్రజాసంఘముయొక్కయు, రాజశాసనముయొక్కయు సమ్మతిమీఁదఁజేసెడికార్యము లన్నియు ధర్మకార్యము లనియు, వానియసమ్మతినిఁ జేసెడికార్యము లధర్మకార్యము లనియు నాతఁ డెంతమాత్రము విశ్వసించి యుండలేదు. అయినను, నంతమాత్రము చే నాతఁడు సామాజికరాజకీయనిబంధనములను దలదన్నట కెన్నఁడును దలఁచియుండలేదు. కాని, ఇట్టిసందర్భములు గల్గినప్పుడు మాత్రము, సామాజికరాజకీయనియమములకుఁ బ్రతికూలము లైనను వానివలనవిశేషనిందగాని, దోషము గాని లేకుండుటచే నాతఁ డిట్టికార్యముల ననలీలగాఁ జేసివేయుచుండును.

తాళము బ్రద్దలుకొట్టఁబడెను. గొల్లెము వేయఁబడియెను. తలుపు దీయుటకు జరిపు ప్రయత్నించెను. కాని తలుపు దెజనఁబడె

లేదు. లోపలనుండి బలమైనవస్తువేదియో దానిని నొక్కివట్టుచున్నది. బలముగొలది సనేకమాటలు శ్రోయఁగాఁ ద్రోయఁగాఁ దలు పించు క యెడ మయ్యెను. జరిపు, ఆనందులోనుండి తొరగిపూడఁగా నింటిపై భాగమునుండి కొన్నియిటికలు, పెంకులు, కట్టలు వగైరాలు తలుపున కడ్డముగాఁ బడినట్లు కనఁబడియెను. హఠకుమారబాబు శేతి కట్ట జరిపున కందింపగా నతఁ డాతలుపునందునుండి కట్టతో నిటుకల ను బెంకులను వ్రోసివేసి తరువాత బలముగాఁ దలుపును గెంతెను. అప్పు డాయింటిలోని భాగ మంతయు వారికిఁ బ్రత్యక్ష మయ్యెను. ఇంటిలోఁ గాలిమట బహుకష్టమని వారికిఁ దోచెను. ఇంటిలోని పై భాగ మక్కడక్కడఁ గూలిపోయి యున్నది. ఇంకను గూలిపోవుచు ఇంటినడుమఁ గొన్నికొన్ని చిన్నచేల్లుగూడ మొలిచియున్నవి. మట్టి గోడలు పెద్దపెద్దయండలు పడిపోయి యున్నవి. హఠకుమారుఁడును జరిపును సాహసము చేసి యింటిలోఁ బ్రవేశించిరి. చంఢి మాత్రము బయటనే నిలిచియుండెను. గృహమధ్యమునఁ బ్రవేశించెను గాని హఠకుమారబాబు తానుద్దేశించుకొనిన పదార్థము లేమియుఁ గాంచ లేకపోయెను. బద్దలై పోయిన యొకటి రెండు పెట్టెలు, కొన్నికుండలు, కొన్నిబట్టెలు, దట్టలు మొదలగు పనికిమాలినవస్తువు లాయింటఁ బడి యుండఁగల వనియు, వానినడుమఁ గొన్ని చిత్తుకాగితములకట్ట లాయింటివారు పనికిరాని పని భావించి పాటవేసి యుండవచ్చు ననియు, నవన్నియు వెదకినచోఁ దనకుఁ గావలసిన కాగితములు దొరికిన దొర కఁగల వనియు హఠకుమారబా బాలోచించి యుండెను. కాని యా తనియాశ ఫలించినది గాదు. గృహమునం దట్టిసామగ్రి యేదియు లేదు. అయినను గృహము నలుదెసల వారు పరిశీలించి పరిశీలించి వెదకిరి. తరువాత విధిలేక వారాయింటినుండి యాపలికి వచ్చిరి. మ

రలఁ దలు పెచ్చటియట్లు గొప్పెము తగిలించిరి.

హరికుమారబాబు జరిపున జూచి “ సరేమే; నేటికి మనవని మొరది. నేటియుదయమున నీవిచ్చటిబొజారునకుఁ బోయి మంచితాళమును గొని తెచ్చి యీతలుపునకు వేయుము. తాళపుఁజెవి గృహ యజమానునకుఁ జేరుకట్లుగా నేర్పాటు చేయుదము.” అనియెను.

చండి యేకాకీగా నీవల నిలువఁబడియుండెను. ఆతఁడు హరికుమారుని జూచి “ పోదరమహాశయా! ఏమియు దొరకలేదుగా?” అనియెను.

హరి—లేదు.

చండి—నేను మొదటనే చెప్పితిని. కాగితములేమియు దొరకవని.

హరికుమారుఁడును జరిపును మిక్కిలికష్టముమీఁద నక్కడఁ గూలియున్నవాకలోఁ గూడఁ బ్రవేశించిరి. అక్కడఁగూడ విశేషశ్రమతో సంతయు నెదకిరి, కాని ఫలము లేకపోయెను. అప్పుడు హతాశహృదయుఁడైన హరికుమారుఁ డక్కడనుండి యీనలికివచ్చుటకు మనస్సులో నిశ్చయించుకొనియెను. అప్పు డాతని కాయంతయెదుటనున్న పెంటమట్టిదిబ్బయొకటి కంటఁ బడియెను. ఆతని కాదిబ్బపైఁ గొన్ని పెంకుముక్కలు, గుడ్డపేలికలు, చివకిపోయినబుట్ట, చేటలు మొనలగునవేమేమియో కనఁబడియెను. ఆదిబ్బపై మొలిచియున్నచిన్నచిన్న మొక్కలుగూడ నాతని కగపడియెను. అతఁ డాదిబ్బను సమీపించి చేతికట్టితో దిబ్బనటునిటు దొలఁగించుచుఁ జూడఁజూచెను. చాల నాళ్లనుండి యెండ కెండుచు, వానకుఁ బడియుచు గట్టిపడియున్నయా పెంటదిబ్బ నాతఁడు పెకలింపఁజూచెను. ఆదిబ్బపైఁ బడియున్నయొక కట్టముక్కను దీసికొని జరిఘగూడఁ పెంటదిబ్బను పెకలించుటకుఁ బ్రయత్నపఱచెను.

హర—అదేమో చూడుము, కాగితము కాదా !

జరి—చిత్తము, చిత్తము.

హర—(అత్యుత్సుకతతో) ఏనీ, చూతము, ఇటు దెమ్మిటు దెమ్ము.

చినిగిపోయినయొక్కత్రాత్రా కాగితపుముక్కను దెచ్చి జరిఫ్ హరకు మారుచేతిలోఁ బెట్టెను. హరకుమారుఁడు సులోచనములను ధరించి విశేషప్రయత్నముతో దానిని జడుపుటకుఁ బ్రయత్నించెను. ఆ కాగిత మంతయు మట్టిపట్టి యుండెను. అక్కరములు నిరారంగు మాసిపోయి యుండెను. ఆతఁ డెంతప్రయత్నించినను దానినుండి యేమియుఁ జను పలేకపోయెను. కాని యొక్కముక్కమాత్రము స్పష్టముగాఁ గన్పడు చున్నట్లుతనికిఁ దోచెను. అదియేమి? “ నురణించెను ” ఎప్పు రె క్కడనుండి యెవ్వరికి వ్రాసినో యేమియుఁ దెలియుట లేదు. అయిన ను హరకుమారబా బతిభద్రముగా దానిని దళదురూలుకొంగున ను డివేసికొని “జరిఫ్ ! చూడుము, చూడుము! హతాశులము కాఁగూడదు.” అనియెను.

వారిదువురును మరలఁ గన్పడని యామంటిదిబ్బను శోధింప మొ దలుపెట్టిరి. కష్టము నృథ గాకుండ మరల నింకొక కాగితము వారికి దొరకెను. ఆ కాగిత మంత త్రాత్రావడి యుండులేదు. దానినంతను హర కుమారుఁడు చనువఁదొడఁగెను. దానియం దిట్లు వ్రాయఁబడి యుం డెను.

శ్రీ నవదశములసన్నిధికి—

అం, ప్రాప్తజామములు నివేదించి వ్రాసినవిశేషము లు. మీఠీచానా రావరిబలముచే నీవాసుర కిక్కడ సకలము శుభక రమై యున్నది. ప్రస్తుతము తమకర్చులమిత్తము అయిదురూపాయి

లిందుతోఁ బంజికిని యున్నాను. అందిచనమాచారము వ్రాయించి
దయచేయవలయును. శ్రీమతికొద్దమ్మగారు కాశినుండి తిరిగివచ్చియు
న్నారు. ఆవిషయములో నామెకెట్టిసమాచారమును లభింపలేదు. త
రువాత నేమియగునో తెలిసికొనవలసియున్నది. మీసామగురి లన్ని
యు భద్రపఱచితిని. ప్రత్యుత్తరమువలన శ్రీచరణకుశలసమాచారము
సఁగి సేవకున కానందవర్ధనము గావించుదుగాక.

శ్రీమతికొద్దమ్మగారి వాలయము,
గోల్లపల్లి.

సేవకుఁడు,
శ్రీరామచంద్రశర్మ."

హరకుమారుఁ డీకాగితమునుగూడఁ బదిలముగాఁ దనరుమాలు
కొంగున ముడివేసికొనియెను. జరిఫ్ మరల ననేకప్రయత్నములుచేసి
యాపెంటదిబ్బను బెకలించిచూచెనుగాని మఱియేమియు దొరకలేదు.
వారప్పుడు మెల్లమెల్లఁగా భనసుందరిభవనమునంకకు బయలుదేరిరి.

అతివప్రకరణము.

— శ్లోకము —

భవనుబరి.

జాతిలో నడచుచుఁ జంజీచరణుఁ డిట్లనియెను—“ఇంతవఱకును
నాప్రాణము లఱచేతిలో నున్నవిబాబూ! భూతములు మింగివేయలే
దు. ఇదే యదృష్టము.”

హర—ఇట్లు భయంకర మగువిధముగా నున్ననూట నిజమే ;
కాని భూతములు తినివేయుకట్టిజాడ లేమియుఁ గనఁబడలేదుసమా.

చండి—అది మీపుణ్యము. కాని నాకుఁ జాలభయముమా
త్రము కల్గినది. కాగితము లేమియు దొరకలేదు. ఆదొరికినరెండుకా
గితపుముక్కలవలనను మీకేమైనఁ బ్రయోజనము కలునా?

హర-ఏమియుఁ బ్రయోజనము కలుగదనియే తోచుచున్నది.

నోటితో నట్లు చెప్పెనుగాని, హ రకుమారజా బారెండుకాగిత
ములును మిక్కిలివిలువఁగలవి యని తెలిసియేయుండెను. ఎట్లయినను
గప్టపడి ప్రయత్నించి యాప్రాతకాగితమునందలి మాసిపోయినయక్షర
ములను జదువుటకు నిశ్చయించుకొనియే యుండెను. ముఖ్యముగాఁ
దనకుఁ గావలసినరహస్యము లందులో నున్నవనియు, రామచంద్రశర్మ
హస్తాక్షరలేఖ తనయభీష్టసిద్ధికిఁ జాలసాహాయ్యపడఁగలదనియు నాతఁడ
నుకొనియెను. ఆయుత్తరములోఁ, దొడ్డమ్మ కాశీనుండి తిరిగి వచ్చుట
ఆవిషయములో నెట్టిసమాచారము లభింపకుండుట, సామగ్రిలు భ
ద్రముగా దాచి యుంచుట మొదలగువాక్యము లన్నియుఁ దనకు
మిక్కిలి ప్రయోజనకరములని యాతఁడనుకొనుచుండెను. ఆసూత్ర
ములను బట్టి ముతాను ముందు నడవవలసినమార్గము నిర్ణయించుకొ
నుట కుపాయము లాలోచించుకొనుచుండెను.

భవసుందరి యతిధిసత్కార్యమై చాలవేగిర పడుచుండెను.
నిజముగా నెట్లుగానే బ్రాహ్మణస్త్రీని బిలిపించి హరికుమా
రునకు వంటకములు సిద్ధము చేయించెను. పాలు తెప్పించెను. ఇంటి
యెదుటనున్న చండీమండపమును శుభ్రము చేయించి మంచిపలుపు
లను బడిపించెను. అక్కడనే యొకవరాండాలో జరిపున కొకకంబళి
యుఁ జండీచరణున కొకసామాన్యపు బక్కను వేయించెను.

చండీచరణునితో హరికుమారునకు స్నేహము క్రమముగా
సభివృద్ధి యగుచుండెను. హరికుమారబాబు నిషావస్తువులను బుచ్చు

కొంతటి భేదని యాతఁడు తెలిసికొనియెను. ఆ కఠిన వృత్తుల ననుభవించుట యెఱుఁగఁడని మాట జండ్లి యచుకొనుచుండెను. సామాన్యమయిన తంబాకొక్కటతక్క తక్కినమందిమందినిషావస్తువు లేమియు నాతని కక్కటలేదు ; అందుచే హఠకుమారుని బొత్తుగాఁ బనికిమాలినవానినిగా భావించి యాతనితో సంభాషణవృత్తియు చేయుటయే చండీచరణునివంటివాని కుచితమైనవని, కాని యాతఁ డట్లెల చేయలేదు ? హఠకుమారుఁడు స్వయముగా నిషావస్తువులను దినకపోయినను, నిషావస్తువులయెడల నిష్టయు గలవాఁడు. నిషామహిమ సమస్తము నెఱిగినవాఁడు. నిషావస్తువులలో మందిరకములు సంపాదించఁగలవాఁడు. అది యంతయు నటుంచి నిషావస్తువులను సేవించుచున్న చండీచరణు నాతఁ డత్యంతముఁ జేరించుచున్నాఁడు. ఆతనియవృత్తియు మంఠమగుటకే నాతఁడు స్వయముగా నిషావస్తువుల ననుభవించఁజాలకున్నను జండ్లివంటి మహాత్మునివద్ద నత్యంతశ్రద్ధాశునై సానుభూతి చూపుచున్నాఁడు. ఇదియే యాతనికిఁ గలయపరిమితసౌభాగ్యము. కారణముచేతనే హఠకుమారుని మహాపురుషుఁడు గాఁడని చండితోఁగి నివేయలేకపోయెను. చండీచరణునిచేషభాషలన్నియు నిప్పును మాతిపోయినవి. నలుఁడుకొనిచంతమాత్రముననే నిషావస్తువు లన్నియు నాతని నిప్పును చేతితోనికి వచ్చినచున్నవి. ఈ కఠినమగు గట్టుటకు నిప్పు నెక్కువనుకట్టులేదు. చండి గొప్పనాఁడైనాఁడు, నిషాకోరు, అతని మాత్రమైనాతని జయమపొగాక !

చండీచరణుడు విన్నవించిన నై చుగతిసంగత్యములు మాటలాడఁజొచ్చెను. ఈయం చాచికో, అన్నియును కయగాకే మాటలాడెను. ఆయి మాత్రమేకటి నిమిషము మాత్రమున్న హమయగుండఁ గనబడెను. చండి మాటల కెప్పుడో తెలిసికొనవలె నని

యోమేకుఁ గుఱూహలము గలిగి చండి నడిగెను.

చండి—ఆయనా ? పిన్నీ ! నీవు, నన్నింకపసికిమాలించవానినిగా నెంచుకొన్నావా ? ఆయనను జూడుము. ఆయన యొకగొప్పజమీందారుఁడు. కాని, ఆయన పిచ్చివాఁడు—కేవలము పిచ్చివాఁడు.

భవ—(విస్మయముతో) అయ్యో ! అలాగా ! ఉన్నట్లేయుండి యల్లరి చేయఁడుగదా !

చండి—అబ్బే, భయములేకు. అల్లు చేయఁడు. నావద్ద నేవియో కాగితము లున్నవట ; వానితో నాయన కేమో పనియొనర్పదట. అందుకొఱకు వెదకికొనుచు సీదేశమునకు వచ్చివాఁడు. ఆ కాగితము లన్నియుఁ బిన్ని యీపాటికిఁ బొట్టిముల కుపయోగించియేయుండును. పాప మా కాగితములవలన బాబు కృష్ణయోజన మున్నదో గాని యెంతయో ధనమో వ్యయముచేసికొని దేశనిదేశములఁ దిరుగుచున్నాఁడు.

భవ—మీపిన్నమ్మకన్నత కాగితము లుండెడివి. వానిని జాగ్రత్తచేయుచునే యుండెడిది. కాని, కాగితము లింకను నచ్చట నుండునా ?

భవస్వామిచ్చప్ప గాఢముగా నాలోచింపఁకొచ్చెను. చండి యచ్చటనుండి లేచివచ్చెను. హఠఁకుమారబాబు విష్కొలి పరాకాష్ఠతోఁ దంబాకు నేవించుచుండెను. స్తంభి హఠఁకుమారుని సమీపించి “బాబూ, ప్రపంచములోఁ బిచ్చివాండ్రు ముప్పదిరెండురకములు, నీవును వారిలో నెవాడవే యన్నా ! నీకుఁ గాగితములే కావలసినచోఁ గిరాణాకొట్టలోనికి వెళ్లుము. జోర్లషాపులోనికేగుము. అచ్చాక్సీనుర కరుగుము. పోస్టాఫీసునకుఁ బొమ్ము. అంతేకాని పాడింటఁ గాగితములుండునా ? అబ్బే, అన్నా ! నీవు వట్టిపిచ్చివాడవు !”

హర—చండీబాబూ ! కూర్చుండుము. తంబాకుఁ దీసికొనుము. నాకుఁ గావలసిన కాగితములు దుకాణములో దొరకునా తమ్ముడూ ? అట్లయిన నింతకష్టపడుట యెందులకు ? పోనిమ్ము. ఏది యెట్లయినను, ఈవిధముగా నీయట్టివానిసహవాసము నాకు దొరకినది, తమ్ముడూ, నాకిది తక్కువలాభమా ?

చండి—ఇదిగో అన్నా ! నేను నీపాదసేవకుఁడను. ఇంకెప్పుడు నిన్ను విడిచిపెట్టనే విడిచిపెట్టను. కాగితములమాట, కాగితములకు గూర్చిన యాలోచనము నీకిక నెందులకు ? నీవభికారివి. నాకాజ్ఞాసంపుము. కాగితములు కుప్పకుప్పలుగాఁ గుమ్మరించెదను—నేనుమొదలుగా నెక్కడెక్కడ నెన్నెన్ని కాగితములు కనఁబడునో, అన్నన్నియుఁ దెచ్చినీసన్నిధిని హాజరుపెట్టుచుందును. కాగితములతో నిన్ను ముంచెత్తి వేసెదను. నీకు భయమెందుల కన్నా ! అచ్చాసీసులలోని కాగితములు, పుస్తకములు, వ్రాతకాగితములు, తెల్లకాగితములు, వాస్తానస్త్రికలకాగితములు, కంటఁబడిన కాగితము లొక్కటియైన విడిచిపెట్టను. కాగితములయందు నీకింతయున్నచో నీవు నాతో ముండుగానే చెప్పియుండిన నెంతబాగుగనుండును. అట్లయిన నీవింత దూరమువలకుఁ గష్టపడి రానక్కఱయే లేకపోయి యుండును. నేను తాథానగర ప్రజమిందాదుగారి దస్తరములకొట్లువద్ద నుండియుఁ బాఠశాలావిద్యార్థులదగ్గఱనుండియు, గచ్చేరీలతోనుండియు భిక్షమెత్తియైన ను దొంగతనముచేసియైనను గుప్పకుప్పలుగాఁ గాగితము లెన్నియో తెచ్చి నీకిచ్చియుందును. ఇక నీవు నిశ్చింతగా నుండుము. అన్నా ! నీకుఁ గాగితములు తెచ్చియిచ్చుభారము నాది.

హర—సరే, ఇక నాకుఁ గాగితములకుఁ గొడువలేదు. కాని నీవు నేను నల్లమందు మఱచిపోయినావా ?

చండి—అది యిక మీదట.

ఆతఁడు నిమాసేవ కుమ్యక్తుఁ డయ్యెను. లోపలనుండి భోజనములకు రావలయునని వర్తమానము వచ్చెను.

చండి—“నాకొఱకేమియు సిద్ధము చేయఁక్కఱలేదు. ఇది నాన్నియు. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు, ఎక్కడనో నెఱుకెక్కడ నూర్చుకొని తినివేసెదను. ముందుగా బాబుగారికి సమపాదము చేయును. నాకుఁ గొంచె మాలస్య మున్నది” అని కేకవేసెను.

అట్లే జరిగినది. చండిచరణుఁడు నిమాసేవగో నిమగ్నుఁ డయ్యెను. హరికుమారబా బాతనియనుష్ఠాఁ బుచ్చుకొని భోజనాదికములను లోని కరిగెను. భవసుందరి ప్రయత్నముచే భోజనాదికము లన్నియు విశేషముగా సంసిద్ధములు. గావింపఁబడెను. బ్రాహ్మణబాతుఁడు సమస్తపదార్థములను శ్రద్ధాభక్తులతో వర్ణన చేసెను. హరికుమారుఁడు భోజనమున కుపక్రమించెను. భవసుందరి భోజనములయింటిలోనికి వచ్చి దూరముగా నిల్వఁబడి హరికుమారునిగూర్చి “నేనేమియుఁ దెలియనిదానను. నాప్రయత్నమువలన మీయిష్టవారికఁ దగినట్లుగా భోజనసదుపాయము కుదురుట కష్టము” అనియెను.

హరి—అమ్మా! నీవు చేసినసదుపాయములో నేమియుఁగోటు లేదు. నిత్యము నాకీభోజనసదుపాయము దొరకదనియే చెప్పవచ్చును. నిన్నుఁ జాల కష్టపెట్టితిని. నీవు దయతో నింతశ్రమ దీసికొనక పోయినచో నేను నేనెంత కష్టపడవలసివచ్చునో.

భవ—ఇట్లువాకింట్లు విడిచి విదేశములకుఁ బ్రయాణము చేయుటయే కష్టము. నేను వంటకము లన్నియు బొత్తుగాఁ బాడె పోలేదుగదా? అపిల్లవాఁడు బాగుగా ఎంటచేయుట యింకను నెఱుంగఁడు. నేను మాటిమాటికి వచ్చి చెప్పుచు, జూచుచు, నేనేమియో కొ

న్నిరకములవంటకములు, భక్ష్యములు దయారు చేయించితిని.

హర—అలాగుననా ! అందుచేతనే యింతబాగుగనున్నవి. ఈ బ్రాహ్మణబాలుఁ డింతచక్కఁగా వంటచేయఁగలఁడా ? యని నేననుకొన్నాను. సరే, ఇప్పుడు తెలిసినది. బ్రాహ్మణబాలుఁడు కేవల ముపలక్ష్యమాత్రుఁడు ; వంటయ లోయు నీవలన నై సదనిఁమాటయే. ఇంతచక్కనివంట యింతకెప్పుడును భోజనము చేసినట్లు జ్ఞాపిలేదు.

భవసుందరి మొదటనే బాబు చాలమంచివాఁడని గ్రహించినది. ఇక నిప్పుడు బాబు చాలశిష్టుఁడని యామెనిశ్చయము చేసికొనినది. ఆమె బుద్ధినుతురాలును, జతురురాలును. ఆమెనయచు నలువదివత్సరములకుఁ దక్కువ యుండదు. ఆమెమాట వినినను, ఆమె మోముఁ జూచినను, ఆమె మర్యాదస్థురాలినలెనే కాన్పించుచుండెను. అల్పవయసునందే యొకకూమరపిల్లను గని భవసుందరి విభవరాలయ్యెను. ఆమెకు జీవమాత్ర గడపుటకుఁ దగినరాబడి యేమియు లేదు. అయినను ఆమె యొకరివాకిట కేఁగి బిచ్చమెత్తకయే, యొకరిని బలవంతముచేసి కష్టపెట్టకయే తనజీవనమును వెడఁచుచుకొనుచుండెను. ఆఁడుపిల్ల కనుకూలమైనసంబంధము చేసెను. ఆమెకు సారె, చీరె పెట్టి యత్తింటి కంపెను. మనుమనికి మనుమరాలికి నన్నప్రాశనము చేసి చిన్నచిన్నకలు గూడఁ జేయించి పెట్టెను. నలుగురిలోఁ దీసిపోకుండ గుంభితముగా సాంసారికమర్యాదను గాపాడుకొనుచుండెను. ఏమాత్రమో పదిరూపాయలు నిల్వఁగూడఁ జేసికొనియెను. అసహమురాలైనయాఁడుది యింతచక్కఁగాఁ గాలక్షేపము చేయుచున్నమాట నిజము కాని యేసాపపథమునందైన నెప్పుడైన నించుక కాలు పెట్టిగాని, శరీరము గొరులకు విక్రియించుకొనిగాని గూమె యొక్క పై నయెనను శంపాదించి యుండలేదు. గోవులను బితికించి గొల్లవాం

ద్రోవగ్గఱ భవసుందరి పాలు కొనుచు దాని నొరులకుఁ దాను తిరిగి
యమ్ముచుండును. ప్రితి గొని నూలుదీసి విక్రియించుకొనఁచుండు
ను. ఇరుగుపొరుగుసావాసకతైలకును, నితరస్త్రీలకును గావలసిననగ
లు చేయించి పెట్టుచుండును. ఎవరికేని నవసరముచేఁ దాకట్టువస్తువుల
పై సొమ్ము బదులు గావలసివచ్చినప్పు డామె వానివస్తువు లింకొకరి
వద్దఁ గుమవఁబెట్టి సొమ్ముఁ దెచ్చి వారికిచ్చుచుండును. ఈవిధముగా
భవసుందరి యెవ్వరెవ్వరి కేమేమి యుపకారములు కావలసినను పాక
బుచేసి తనప్రాణముల నిచ్చియైనను, అందఱ కుపకారములు చేయు
చుండును. ఎవరివ్యవహారములలోను భవసుందరి కేదిక్కులునులేవు;
లోకు లెవ్వరు నామెమెడల నెట్టియోసంతుష్టి నెప్పుడును బొందియెఱు
గరు. అన్నివ్యవహారములలో నామె యించుకించుక లాభమును బొం
తుచుండెను. థనికులు, ఋణముకావలసినవారు, స్వర్ణకాయలు, వర్ణ
వసాయదాతులు నందఱును నామెవలన మేలొందుచు నామె కేక్కున
నిచ్చి సత్కరించుచుందురు. ఎవరి కేమికావలయునో, ఆమెయే నె
ప్పుచుండును; వస్త్రములు, నగలు, ధాన్యము, అపరిచితులు, మఱి
యు నితరములైనసాంసారికసామగ్రిలు నెవ్వరి కేమికావలసినను భవ
సుందరిపై భారముపెట్టి వారు నిశ్చింతగా నుందురు. ఎవ్వరియంట
నైన బిడ్డకు నన్నప్రాశనముగావించుకొన్నచో భవసుందరి వారిముంట
శుభసన్నాహ మంతయుఁ దానే చేయుచుండును. ఎవ్వరికైన వ్యాధి
సంభవించినచో భవసుందరి వారికిఁ జేరనైనన్ని యుపకారములు చే
యుచుండును. నివారణోపాయములు చెప్పుచుండును. నైద్యుని బిలి
పించును. అగత్యమైనచో రాత్రిఁబడ వృక్కడనే యుండి రోగులకు
సేవయుఁ జేయుచుండును. ఎవ్వరి కేమనసరము కల్గినను భవసుందరి
సహాయము లేనిదే కార్యములు జరుగుట లేదు. అందఱియును

భవసుందరివే. బాలురు, వృద్ధులు, స్త్రీలు, బురుషులు, హిందువులు, ముస్లిములు నందఱు భవసుందరియందు బ్రేమకారవములు గలవాళ్లే. భవసుందరి కొందఱకు అక్క, కొందఱకు బిన్ని, కొందఱకు బెడ్డి, కొందఱకు అమ్మ, కొందఱకు గురువు. భవసుందరి వ్యవహారిత యయ్యును బరోపకారిణి. ఆమె కేవలము లాభముకొఱకే ప్రయత్నములు చేయుట లేదు. లాభ మేమియు లేకపోయినను జాలఁ బరోపకారము లామె నిరంతరము జేయుచుండును. ఆమెయదృష్టము చే నామెకు సకలకార్యములయందును గొంచెము గాకున్నఁ గొంచెమైన లాభము గల్గుచుచునే యుండెను. హరకుమారబాబు తనయాశ్రయమును గోరి వచ్చినప్పుడు, ఆతనికి బస మిచ్చుటకుఁగాని తగిన సదుపాయములు చేయుటకుఁగాని భవసుందరి కిష్టము లేకపోలేదు. చండిసై నూత్రి మామెకుఁ జాల విరక్తి. చండికొఱ కామె యనేక సమయములయం దనేకప్రయత్నములు చేసి యుండెను. కాని 'చండి దున్నయముచే నామెకుఁ జాల బాధ గల్గించెను. కొన్నిదినము లాతఁ డామెయింటఁ గుడిచియుఁ గట్టియుఁ బిమ్మట నామెచెంబులు గిన్నెలు బట్టి నెత్తికొని పారిపోయెడివాఁడు. చండి యామె కెప్పుడు నేనహయముఁ జేసియుండలేదు గాని యనేకదౌష్ట్యము లాచరించియుండెను. ఆకారణములచేతనే చండి కిస్స డాశ్రయ మిచ్చుటకు భవసుందరి కెంతమాత్రము నిష్టము లేకపోయెను. ఆశ్రయమిచ్చుట యటుంచి వానితో మాటలాడుటకైన నామెకు సమాధానము లేకపోయెను. ఇందు చేతనే చండికిని నాతనితో వచ్చినవానికినికూడ నావరముమాపుట కామె నమ్మఁబడినదిగాదు.

భవసుందరి హరకుమారబాబు భోజనముచేయుమన్నచోటకే నిలిచి, "బాబుగా రేనియోకాగితములనిమిగ్నమై వచ్చియున్నారని

విన్నాను. అవి దొరకుట కేమైన నుపాయము గలవా?" అనియెను.
హర—ఏమియులేదు.

భవ—గంగామణియనునామె చాలమంచియును. ఆమెకు
నాయందూఁ జాల దయగల్గియుండెడిది. నాతో నాలోచింపకుండ నా
మె యేకాద్యమును వేసెడిదిగాదు. ఆమెవద్దఁ జాలఁగాగితము లుండు
ట నేనెఱుంగుదును. కాని యెక్కడ నున్నవో, యేమైనవోమాత్రము
చెప్పఁజాలను.

హరకుమారుఁడు చండివలన భవసుందరివృత్తాంతము చాలవఱు
కు వినియుండెను. తాను స్వయముగాఁ గొంత గ్రహించియుండెను.
ఆతనియిష్టస్థితికై భవసుందరి సాహాయ్యము బొందుటగూడ నాతనికిఁ
గట్టయుగాదు. అతఁ డామెను, "కాగితము లుండుట నీవెఱుంగుదువా?
అమ్మా!" అని యడిగెను.

భవ—చాలఁగాగితము లుండెడివి, గంగామణియక్క. వాని
నన్నింటిని జాగ్రత్తచేయుట నేను బాగుగా నెఱుంగుదును. ఆకాగిత
ములు జాగ్రత్తచేసినచో నొకపెద్దమనుష్యునిగౌరవపదవులను రక్షింపవ
చ్చుననియు, నానశ్యకసమయమునం దాకాగితము లీయఁగల్గినచోఁ
బదిరూపాయలసొమ్ము లభింపఁగలదనియుఁగూడ నామె నాతోఁ జాల
మాటలు చెప్పియున్నది.

హర—తరువాత? కాగితము లేమైనవి?

భవ—కాగితములేమైనవో యెఱుంగను. గంగామణియక్క
కుఁ దఱచుఁ బోవునో నుత్తరములు వచ్చుచుండెడివి; కాశీనుండి యొ
కరామెకు వ్రాయుచుండెడివారు. ఆమె కొన్నిదినములకుఁ జనిపోవు
ననఁగాఁ గాశీనుండి యుత్తరములు వచ్చుట నిలచిపోయెను. అందుచే
నామె యింతవరకును జాగ్రత్త పెట్టుచువచ్చినకాగితములప్రయోజనము

వ్యర్థమై పోయినదని యనుకొనియును. ఆకాగితము లన్నియు నామ
యెవ్వరికొకట భద్రపఱచి యుంచెనో వారిజాడ తెలియకపోవుటచే
నిక నీకాగితము తెవ్వఁజీచి బచికిరావని యామె యనుకొనియెను. ఆ
తరువాతఁ గాగితము లేమైననో యామెను నేనడుగలేకు.

హరకుమారుఁ డామాట లన్నియు మఱసిచ్చి వినుచుండెను.
తలన ? ఇవృత్తాంత మంతయు సత్యంతప్రమోదనీయమైచదని యా
తఁడు తెలిసికొనియెను.

హర—కాశినుండి గంగామణిదేవి కుర్తరములు వ్రాయుచుం
డువా రెవ్వరో, వాతపేరేడియో నీకేమైనఁ జెలియునా ?

భవ—వారిని నేనెఱుఁగను గానీ, యామె పేరొకమారు గం
గామణియక్కవలన విని యున్నాను. కానియిప్పుడు జ్ఞప్తికి వచ్చుట
లేదు. ఆమె భ్రాహ్మణురసయ.

హర—ఆమెపేరు సోనామణిగాదా?

భవ—అవునవును, సోనామణియే, ఆమెపేరు సోనామణియే.
ఆసోనామణి చాలనాళ్ళనుండి యుర్తరము లంపుట మానివేసినదేమి ?

హర—గంగామణి మఱిఁగించుటకుఁ జాలపూర్వమే, సోనామ
ణి మృతిచెందుటచే నామెవార్త తెలియకుండఁబోయినది.

భవ—సతయే, సోనామణి చనిపోయినచో నికఁ గాగితముల
తోఁ బ్రమోజనమేమి ?

హర—కాగితములనలన సోనామణి క్షృప్తియొజనమును లే
దు. తల్లిదండ్రులు లేనియొకపిల్లవానిపుట్టుపూర్వోర్తరము లాకాగిత
ములవలనఁ జెలియఁగలవని యాశపడుచున్నాను. నాయాస సఫలమై
నచో మహాత్ముఁడగుచా బాటునకుఁ జాలనుపకారము కాఁగలదు. అం
దువలననే కాగితములకొకట వెదకుచుంటిని.

భవ—తెలిసినది. అబాలకుఁ డిప్పు డెక్కడ నున్నాఁడు ?

హర—బాలకుఁడు కాశీలో నొకనన్నాస్యసియూశ్రమమున నన్నాస్యసియై యున్నాఁడు.

భవ—అలాగుననా ? ఈరాత్రికే దామిక్కడనుండవలయును. నేనావిషయమై యాలోచించి, యేమైన జ్ఞప్తికి వచ్చినచోఁ జెప్పఁగలను. నే నిక్కార్యముకొఱకుఁ జాతఁ బ్రయత్నముగూడఁ జేసెదను. ప్రయత్నము చేసినచోఁ గాకితముఅవృత్తాంత మేమైనఁ దెలియక పోదు.

అశపడవచ్చును. బుద్ధిమతియుఁ, బరోపకారపాకీణయు, సుగుణశలివన్నయు నగునీనారీమణిసాహాయ్యము దొరకుట సామాన్యమైన మాటగాదు.

హర—నీవు ప్రయత్నించినచో నీకార్యములోఁ జాలనుపకారము చేయఁగలవు. అందుకు సందేహములేదు. ఈకార్యమునలన ధర్మాగ్రములు రెండును సిద్ధింపఁగలవు.

భోజనము పూర్తి యైనది. హతకుమారుఁడు వీటపై నుల్లకి లేచెను.

భవ—ఈవిషయములో నేనేమియుఁ బ్రయత్నలోపము చేయను. ఏమి కాఁగలదో యుడయమునఁ జెప్పెదను. నేను మీరు విశ్రాంతి గైకొనుఁడు.

హరకుమారుఁడు మోమును గరచరణములును గడిగికొని యీవలికి వచ్చెను. ముసల్మానులవీధినుండి యొకఁడు వచ్చి జరిఫ్తును డీసికొనిపోయెను. జరిఫుగూడ సంతృప్తిగా భోజనము చేసి తిరిగివచ్చెను. చండి యెట్టకేలకు భోజనము చేసి చాలసేపటి కీవలకు వచ్చెను. హరకుమారుఁడు జరిఫ్తుతో రహస్యముగా చండి ముఖద్వారమున్నప్పుడు చా

లహరిగా నుండవలయునుమా. రాత్రి వాడు మనయొద్దఁ బండుకొనుచున్నాడు నీవు మేల్కొని యుండవలయును" అని చెప్పెను. జరిపు నవ్వుచు "ఆవిషయములో హుజూరువారి కేమియుఁ జింతింపనలసినదని లేను" అనియెను.

ఏడవ ప్రకరణము.

సూత్రము.

ఉదయముననే హరికుమారబాబు భవచందరి చంకీమండపము దగ్గఱ నొక్కచోఁ బీటపైఁ గూరుచుండి దంతభావనము చేయుచుండెను. జరిపు పాడింటితాళమును దీసికొనివచ్చుటకు వెడలియుండెను. చండి యొడలెఱుఁగకుండ నిద్రాసేవనము గావించుచుండెను.

మిక్కిలి యధీరభావముతో దుర్బలపూరుషుఁ డొకఁడు మెల్ల మెల్లగా వచ్చి హరికుమారునికి దూరమునుండి నమస్కరించి సవినయముగా నాతనినమ్ముఖమునకు వచ్చి నిలిచెను. అతనితలపై నొకగుడ్డ చుట్టఁబడి యుండెను. చేతిలో నొకవెదురుకట్టబెత్త ముండెను. దేహమంతయు మిక్కిలి కృశించియుండెను. హరికుమారుఁ డాతనిని జూచి "ఎవ్వరు నీవు? ఏమి కావలెను?" అని యడిగెను.

కాతరభావముతో నాగంతుకుఁ డిట్లనియెను. "చిత్తము నేనెవ్వరైన నేమి? నాపరిచయమువలన నేఫలమును లేను. ప్రస్తుతము నేను మిక్కిలి దీనుఁడనై దుర్దిశలోఁబడి యున్నాను. మహానీయులైన తాము దయగలిగి నాకేయైన నించుక సాయము చేయుదురుగాక"

హర—నిలిచియుండుట నీకుఁ గష్టముగా నున్నట్లు తోచుచున్నది. నీవిక్కడఁ గూరుచుండుము. నీ కేంచుకసాహాయ్యము చేయఁగలను. నీవు జబ్బుగా నున్నట్లగవచుచున్నావు. నీకేమి జబ్బు?

ఆగం—దుర్బలత్వము. సాహారము లేకుండుటయునే నాకు జబ్బు. అంతకంటె నాకు మఱియొకవ్యాధి యేదియు సగపడుట లేదు.

హర—నీకేదుర్బలత్వము న్యభావమా, లేక యేదేని వ్యాధిచే నిర్బీరసము కలిగినదా?

ఆగం—చిరము, అది పెద్దకథ. ఈతల్పన నొకపెద్దదెబ్బ తగిలి నాకు మందమతి సంభవించినది. అప్పటినుండియు బలహీనత కూడఁ బ్రారంభమైనది.

హర—నీతల్పన దెబ్బ యెందులకుఁ దగిలినది! చాలఁదెబ్బ దెబ్బ తగిలినది?

ఆగం—దెబ్బ యెట్లు తగిలినదో నేనెఱుంగను. కౌని పెద్దదెబ్బమాత్రము తెలిగినది. చాలనేపటినుండు నృహ లేకయేపోయెను.

హర—ఎట్లు తెలిగినది! ఎన్నఁదైనఁ గొట్టిరా? లేక మఱియొట్లయినఁ దగిలినదా?

భిక్షుకుడు—అది యెట్లు చెప్పఁగలను? నేను నిర్భాగ్యుడను. నాకు సర్వనాశమైపోయినది. ఇప్పు డీప్రపంచములో నాచోటినుండుభిక్షునీ మఱి యెక్కడ నుండఁబోదు.

హర—నిజమే. నీమాటలు వినుటవలనఁ జాలవిచారముగా నున్నది. నీకు సర్వనాశమై నట్లు విని చాలదుఃఖించుచున్నాను. ఆ యో! అట్లయినచో నెవ్వరో నీసర్వస్వము హరించి నీకట్టియాపద గల్గించి నిన్నుఁ గొట్టియున్నారు.

భిక్షుకుఁడు నీరపుఁ డయ్యెను. హరకుమారుఁడు మగల “ మం
చిది. ఎందులకు నీకేమర్దశ సంభవించినది ? ” అని యడిగెను.

భిక్షు — పరులకు మేలుచేయఁబోయినమాట నానోటితో నెల్లు
చెప్పకోఁగలను ? కలికాలములో మేలు చేయఁబోయినఁ గీడు నచ్చు
ను. ఒకబ్రాహ్మణకన్య కుపకారము చేయఁబోగా సర్వనాశనము
ఘటిల్లెను. ‘ పాణిములు పోవుటకు సిద్ధమయ్యెను. పోయినను మేలే
యైయుండును. నాస్త్రి మరణించినదని తెలియవచ్చెను. నేను దేశవి
దేశముల కేగి యామెను వెదకుచుంటిని. ఇంకను జెప్పట కేమున్నది
బాబూ !

భిక్షుకుఁడు దుఃఖింపఁజొచ్చెను. హరకుమారుఁడు — “ నీవు
చాలమంచిపని చేసియుందువు. నీవాసగ్రామ మేది ?

భిక్షు — ఇక్కడకుఁ బాలదూరము — “ చండీతలము ”

హర — సీపేరు రామపారిదాసుఁడా ?

భిక్షుకుఁడు సవిస్మయమై నిల్వఁబడిపోయెను. తరువాత —
“ బాబూ ! నేను నిర్భాగ్యుఁడను. నన్ను సర్వనాశము చేయవలదు ”
అని ప్రార్థించెను.

హర — నీవు చాలమర్యాదమనుష్యుఁడవు. నేను సీన్యస్థాంత
మంతయు వినియున్నాను. నీవే బ్రాహ్మణకన్య కుపకారము చేయఁబో
యి సర్వనాశనము నొందితివో, యామె నాకుఁ బరమాత్మీయురాలు,
నిన్నుఁ జూడఁగల్గుటచే నాకు మిక్కిలి యానందము గలిగినది. నిన్ను
వెదకుటకొఱకు మీగ్రామమునుండి చాలమంది మనుష్యులను బంపి
యున్నాను. కాని నీవెచ్చటను వారి కగపడలేదని విన్నాను. నీభార్య
యు, బ్రాహ్మణకన్యయుఁ బడవ మునిగిపోయి నీటిలోఁ బడిపోయిరి.
బ్రాహ్మణకన్య కొట్టుకొని వచ్చి మఱియొకయూరిలో దొరకినది. చా

లగఁజ్జముమీఁద నామె మరల బ్రతికినది. నీభార్య నేటివఱకును దొరకలేదు. నానాస్థలములకు నామెను వెదకుటకై మనుష్యులను బంపియున్నాను. ఆమె మరణించలేదు. నేనీసమాచారము తెలిసికొంటిని. త్వరలోనే యామెయు మఱకు లభింపఁగలదు. సందేహ మక్కఱలేదు. ప్రస్తుతము నిన్నుఁ జూడఁగల్గుటచే నాకుఁ జాలసంతుష్టి గల్గినది. అబ్రాహ్మణకన్యయు నిన్నుఁ నలఁచుకొనుచు జాల దుఃఖించుచున్నది. నీవు మాకుఁ బరమాప్తుఁడవు.

ఈసమయమునందు జరిపు వచ్చెను. హరకుమారుఁ డాతనిఁ జూచి—“ఈతఁడు చాల మర్యాదమనుష్యుఁడు. మఱ కుపకారబంధుఁడు. ఈతనిజాగ్రత్తగాఁ దీసికొనివెల్లి కావలసిన సదుపాయములు చేయుము! తంబాకు నిమ్మ” అని చెప్పెను.

జరిపు, అత్యంతసమాదరముతో రామహరిని దీసికొనివెల్లి వాకిటఁ గంబళమునందుఁ గూర్చుండఁజేసెను. తంబా కందించెను. హరకుమారుఁ డక్కడనుండి లేచి చండీమండపములోని కేగెను.

రామ—బాబూ! మీరు సకలవృత్తాంతములను దెలియఁజేసినారు. వానిని వినుటచే నాప్రాణములు లేచి వచ్చినవి. ఆసతీలక్ష్మి యైనబ్రాహ్మణకన్య సురక్షితురాలై యుండుట నా కెంతయు సంతోషమైనవార్త. నాభార్య మరల బ్రతికినచ్చుచున్నానని నాకులేదు. కాని, యిట్టిమహాశయులు మాకొఱకుఁ బ్రయత్నములు చేయుటయే మాకు మహాభాగ్యము.

హర.—నీభార్యకొఱకు నీవేమియు విచారింపవలదు. నేను చాలమందిమనుష్యుల నామెను వెదకునిమిత్తము పంపియున్నాను. వారు త్వరలోనే శుభవర్తమానము దీసికొని రాఁగలరు. ఆవిషయము లో నీకెంతచింత గలదో, నాకును సంతచింత గలదు.

రామ—నేనీదిక్కునకు భయోటనమునకువచ్చుట నాకుఁ బరమ సాభాగ్యమైనది! మహాత్ములైన మిమ్ములను దర్శించుటచే నాకు సకలశుభవర్తమానములును దెలియవచ్చినవి. నాతల్లియైన బ్రాహ్మణ కన్యక యిప్పు డెక్కడ నున్నది? ఎట్లున్నది?

హర—నీవిస్వశు మేలు చేసినావు. నీవుగూడ నేడే యామె దగ్గఱకుఁ బోవుమవుగాని. నీశరీరము చాలనుర్బలముగా నున్నది— ప్రస్తుతము కొంచె మేదేని యాహారము దీసికొనుము. తరువాత వేళ కు భోజనము చేయవచ్చును.

హరకుమారబాబు బ్రహ్మాండధాంజోదరి యైనచేతనంది యీ వలికి వచ్చెను. మరల దానిలోనుండి యొకదోవతి బహిష్కృత మయ్యెను. హరకుమారుఁ డాదోవతిని రామహరిచేతిలోఁ జెట్టి “ఆమానిన బట్ట తీసివేసి దీనిని గట్టుకొనుము.” అనియెను.

ఇప్పటికిఁ బండికి నిద్రాభంగ మయ్యెను. ఆతఁడు కన్నులు తెరిచి చూచుసరికి తల కొకగుడ్డను జుట్టుకొని జ్వలన్జ్వలన్కాయుడగు మతేయక మహాపురుషుఁ డెక్కడను వచ్చి యుండుట కనఁబడియెను. వానిని జూచి యాతఁడు—“వీఁడును నావలెనే నిశాకోరై యుండఁ బోలు” నని నిశ్చయించుకొని “నీవెవ్వరు! ఎక్కడనుండి వచ్చితి వన్నా!” అని యడిగెను.

రామహరి—(భయముతో)చిత్తము. నేను దానిబిచ్చగాఁడను.

చండి—నుంచి దన్నా. ఈమహారాజకార్య మైనదానిను. బిచ్చగాఁడవైన నేమిలెమ్ము. పరాయివాఁడవు గావు. కాని అన్నా! చేతి డబ్బు లేకున్న నొక్కరోజైన జరుగదు. కడుపునిండఁ గమ్మగ నిశా ద్రాగక యుండలేమునుమా!

రామ—చిత్తము. చాలదినములనుండి నాకేమియు లేదు. నేను మిక్కిలి దుఃఖిని.

చండి—కొంచెమైన విచారింపకుమన్నా ! దుఃఖ మింకనుండఁ బోదు. కల్పవృక్షము నీడకు వచ్చిపడితివి. ఇంక భయములేదు.

చండి తరువాత హరికుమారబాబును జూచి “ నీకక్షయస్వర్గ లోకములు వచ్చునన్నా ! నీయష్టిపుణ్యాత్ము లీలోకములో నెవ్వరు నుండఁజాలరు. నీవు రామచంద్రమూర్తివి. నీసంచి మందోదరి. ఇట్టి సత్సంగము—ఇట్టిసాధుసేవ యింక నెవ్వరికి నెప్పుడు లభింపదు. నీవి ప్పడు సంపాదించినకీర్తి యింక నెప్పటికిని క్షీణింపఁబోదు. చిరంజీవికై యీవిధముగానే నిషాఢోరులందఱను బరిసాలించుచుందువుగాక యని యాశీర్వాదించుచున్నాను. నీజన్మ సార్థకమైనదన్నా ! ” అనియెను.

హర—చండిబాబూ ! నీవొక్కమాట లెమ్ము. ఇతఁడు మర కాత్మీయుఁడు. నీవీతనికి మర్యాద చేయవలయును.

చండి—మూఖ్యముగా. తంబాకుఁ డెచ్చి యిచ్చెదను. అయి దుకళికలలో గంజాయి యమర్చి యిచ్చెదను. లేసీరు, మామము, నల్లమందు సమస్తము నిచ్చెదను. అన్నా ! వచ్చి నీవనులన్నియుఁ జేసెదను.

చండి లేచి వచ్చి రామహరిని గౌరవించుకొనియెను. రామ హరి మిక్కిలి కుంతితుడై పోయెను.

హర—విడిచిపెట్టము. ఆతనిని నీవల్లు చేయఁగూడదు. ముం దుగా మీపిన్నిదగ్గఱకుఁ బోయి యేమైనఁ డెచ్చి యాతని కాహార మివ్వు.

చండి—కేవలము మందినీళ్లు ద్రావెదవా ? (దీప్యనిశ్వాసము)

ను విడిచి సంద్విగ్ధభావముతో మరల ఇంకనేమియు లేదు. మంచినీళ్లు ద్రాగెదనా ?

ఆతరువాత నొకమాటు రామహరిమోమును, ఒకమాటు హరిమారునిమోమును జూచుచు నాతఁ డక్కడనుండి వెడలిపోయెను.

అంతలో భవసుందరి యచ్చటకు వచ్చి హరిమారుని జూచి “చూడుఁడు బాబూ ! ఇరువదివత్సరములకుఁ బూర్వము నాభర్త కాశికిఁ బోయియుండెను. ఆయన యక్కడనుండి ప్రతిదినమును నాకు త్తరములు వ్రాయుచుండెడివారు. నిన్నటిరాత్రి మీమాటలు వినుచున్నప్పుడు నాభర్త వ్రాసినయొకయుత్తరముసంగతి నాకు జ్ఞప్తికి వచ్చినది. ఆయుత్తరములో నొకసుందరీమణియైనయవతి మరణవృత్తాంతము వ్రాయబడినది. ఆసుందరి యెవ్వరో, ఆమెవృత్తాంత మేమో నాభర్తయెఱుఁగరు. ఆమెకు రెండుమూడేండ్ల యీడుగల బిడ్డఁడొకఁడు మాత్ర ముండెను. ఆమె కింకెవ్వరును లేరు. అభిమానముగల వృద్ధస్త్రీయుకతెనూత్ర మామెను సంరక్షించుచుండెను. ఆముసలిదానిని, ఆబిడ్డను విడిచి యాసుందరి స్వస్థురాలయ్యెను. అప్పుడు వారికి నాభర్త సత్కారమును సాహాయ్యమును జేసియుండెను. ఆసమయమునం దాయన, ఆసుందరి తనసవతికి భయపడి యిచ్చట దాగియుండి మరణించిన దనియు, నామె యొకగొప్పధనికునిభార్య యనియు విని యుండెఁట. భగవంతునికృపవలన బిడ్డఁడే యాబిడ్డఁడై జీవించియున్నచోఁ గ్రమముగా సకలైశ్వర్యమునకు నధికారి కాఁగలఁడు. ఈసంఘటనము మిక్కిలి యాశ్చర్యము, నసాధారణము, దుఃఖజనకము నై యున్నది. అందుచేతనే నాప్రాణేశ్వరుఁడు నాకీవృత్తాంత మంతయు నెప్పుడే వ్రాసియుండెను. నిన్నను మీమాట వినిగానే, నాకీవృత్తాంత మంతయు స్వస్థవృత్తాంతమానలె జ్ఞప్తికి వచ్చినది. రాత్రి

ముందును. ఇట్లని మరుమరు
 బెనర్లెగారి కాసమాచార
 మాగురి లన్నియు జాగ్రత్తపెట్టి
 ను నాకథతో సంబంధించినవే నై
 నా కాగితము లున్నచో వానిని సం
 యనుకొనుచున్నాను. ఒకప్పుడు
 తములవలన విశేషలాభ ముండునని య
 జిక్కించుకొని యుండును. అతని కేమైన
 గాగితముల బడయవచ్చును.

భావించుచున్నావో, నేనుగూడ నట్లే భావించు
 ని, రామచంద్రుఁ డెవ్వరో, అతఁ డెక్కడ నుండునో
 మయు నాకుఁ దెలియవు.

భవ—చాడింటిలో దొరికిన టెండవ కాగితము నింకొక్కమాత్రు
 చదువుటకుఁ బ్రయత్నింపుడు. దానిలో నావశ్యకములైన సంగతు
 లుంఢియుండును. కాగితము నొక్కమాత్రెండవో, బెట్టివలయును.
 లేకున్న నిప్పు సెగ చూపుడు. అట్లైన నక్షరములు (సిరా) పై కుబుకఁ
 గలవు. అప్పుడు చదువవచ్చును. కాగితమంతయుఁ జదువరాకున్న
 ను, అక్కడక్కడఁ గొన్నికొన్ని వాక్యములు చదువఁగల్గినను మనకుఁ
 జాలనుపయోగము కలుగవచ్చును.

హరికుమారిబాబు, భవసుందరిబుద్ధివివేచకులును, బరోపకార
 మహోత్సాహమును మొదలగు గుణములనుగూర్చి యాలోచించుచు
 ఘుగ్ధుఁడు గాఁజూచెను. అతఁ డామెను జూచి—“నీయట్టిబుద్ధిమతి
 యుపదేశము ననుసరించి పనిచేసినచో, నీబాలకునివృత్తాంతము బయ
 లుపమట కుపాయము లభింపఁగలదు. సందేహము లేదు. ఇప్పుడు

చాలనేపటివఱకుఁ గాగితము
ము దొరకినదికాదు. నాభర్త
దాచి యుంచితిని. అందుచే
నాకు ధైర్యము. నేటియుదయః
దువఁగాఁ జదువఁగా నాయుత్తరము

హర—అది చాల నుసయో
చిశుభవర్తమానము. అమ్మా! నీభర్త
గూర్చి నీకు వ్రాసెనో, యాబాలకునికొక
చేయుచున్నాననియ యనుకొనుచున్నాను.
త్నమునకు విశేషసాహాయ్యము లభింపవచ్చు
కొక్కసారి చూపెదవా?

భవ—చూచుట మేమి, ఆకాగితము మీకిచ్చి
నివలన మీకుఁ గార్యసిద్ధి కాఁగలదని నాకును దోచుచున్నది. నీన్న
ను మీకు దొరకినరెండుకాగితములలో నేమిరహస్యము గలదు?

హరకుమారబాబు, భవసుందరికి మొట్టమొదట, రామచంద్ర
శర్మస్వహస్తలిఖితలేఖను జదివి వినిపించెను. మఱియు రెండవకాగిత
ములోని “మరణించెను” అనువాక్య మొక్కటియుమాత్రము చదు
వఁగలిగెను.

భవ—ఈరామచంద్రశర్మ గంగామణియక్కకుఁ జెల్లెల్లిమ్మా
రుఁడు, చండికిఁ బెనత్లొకొడుకు. ఇప్పు డాతఁ డేమియో యుద్యోగము
నం దున్నాఁడు. స్థితిగతు లొకవిధముగా బాగుగనే యున్నవి. చాలఁ
జుఱుకయినవాఁడు, చాలఘోరమును. చండి నిషాకోరును, దుర్వ్యా
పారియును. అందుచేతనే, చండిచేతిలోఁ గాగితములు పడినచో నష్ట
మై పోవఁగలవని యెంచి, గంగామణి మరణమునకుఁబూర్వమే కాగిత

కాగితమును గాఁచుము మాతము ” అనియెను.

భవసుందరి కొంచె మెండుగడ్డిని దెచ్చెను. జరిపు దాని నగ్గిపుల్లతో నంటించి మండించెను. హరకుమారుఁ డస్యంతజాగరూకతతోఁ గాగితము నటునిటు ద్రిప్పుచు నాయన్నిలోఁ గాఁచఁజొచ్చెను. అతఁ డట్లు కొంతసేపు కాఁచినతరువాత కాగితమునందలి సిరా ఉదికి నమాట నిజమే కాని యందువలనఁగూడ లాభము లేకపోయెను. అయినను హరకుమారబాబు చాలసేపు కష్టపడి యొక్కముక్క నీవలికిఁ దీసెను. ఆముక్క—“ సన్యాసులు ”

భవ—సామాన్యముగాఁ జూచినచోఁ గార్యములేదు. ఉండుఁడు నేనొక సిల్లవానిని దీసికొనివచ్చెదను.

భవసుందరి యక్కడనుండి వెడలిపోయి మరలఁ ద్వారానోనే, సభ్యుఁడును దర్శనీయుఁడు నగు నొక యువకుని బిలుచుకొని వచ్చి యాకాగిత మాతని చేతి కిచ్చి చదువుమని కోరెను. కుమారుఁడు సంస్కృతము, బంగాలీ, ఇంగ్లీషు మొదలగు ననేకభాషలు, నేర్చియుండెను ; అతఁ డాయూరిలోఁ భ్రేరొందిన బాలుఁడు. బాలుఁ డాకాగితము ననేకవిధములఁ బరీక్షించి చూచి—“ కాగితమంతయుఁ జదువుట కన్యము, అక్కడక్కడఁ జదువవచ్చును ; కాని నావద్ద సూక్ష్మదర్శకదర్పణమున్నది. కావలయుచో నది తెచ్చి సాధ్యమగుగంతఁపఱకుఁ జదివెదను ” అని చెప్పెను.

భవ—లక్ష్మీపతీ, అది తెచ్చి చదువుబాబూ ! చాలమనకారముఁ జేసినవాడ వగుదువు. ఇది చాలఁ బ్రయోజనమైన కార్యము.

యువకుఁడు వెడలి, వెంటనే “ దుర్భిణి ” ని జేతఁ బట్టుకొని మరల వచ్చెను. అతఁడప్పు డాయంత్రీసహాయమునఁ గాగితమును జను

వజ్రోచ్చేను. “ఈమాటు చాలభాగము చతువనచ్చును గాని, వృత్తాంత ముంలేయుఁ జక్కఁగాఁ దెలియుట కష్టము” అనెను.

హర—సాధ్యమగునంతవఱకుఁ జదువుము బాబూ ! నేను పెన్నిటతో సరికొకకాగితముపై వ్రాసికొనియెదను.

యునకుఁ డాకాగితము సీక్రిందిరీతిని జదువజూచ్చెను. హరకు మారుఁ డాతఁడు చదువుచున్నవాక్యము లన్నియు వేతొకకాగితముపై వ్రాసికొనఁ జూచ్చెను.

“ఎప్పుడు...ఆమె...కాగితములు మీరు...మరిణించెను... మీరు...చూచియుంటిరి...పుట్టికది మొదలు...ఉండెను...సోనామణి...యెట్లు...నిన్న...ఎంతో...సన్యాసులు...పెద్దవాడైన...రాగలఁడు...పతిచయము...వానికి...ఈకాగితము...ఇట్లు

శ్రీ...దాస...వ.

“గణేశమహల్, కాశీ”

ఇట్లు చదివి తూయువకుఁడు వెడలిపోయెను హరకుమారుఁడు భవకుందరిని జూచి యిట్లనియెను. “ఈకాగితమునందలి విశేషము లన్నియుఁ దెలియకపోయినను, నే నేబాలకుశికొఱకుఁ బ్రయత్నము చేయుచున్నానో ఆబాలకుశకుఁ జెందగల కాగితములను సోనామణి, గంగామణి దిగ్గజ దాచిబట్టుమాత్రము తెలియుచున్నది. ఈవత్రిము వ్రాసికొనవారెవ్వరో పూర్తిగాఁ దెలియుట లేదుగాని, తూతనివేరేదియో, చక్రివర్తియనియు, నాతఁడు కాశీలో గణేశమహాలునందు నివసించి యుండెననియు మూర్తియు తెలియుచున్నది. కాశీలో వెదకుట కొక నిర్దిష్టమైన పేరు దొరకినది, పేరునుబట్టి ప్రయత్నము చేసికొనవలెను బట్టుకొనవచ్చును. ఇది గొప్ప యుపకారమే.

భవ — ఆ బాలకునిమాతామహాస్థల మెక్కడనో యెవ్వరు నెఱుగరా ?

హర — నే నెఱుఁగుదును. పిల్లవానితల్లి, తల్లివంతులు లేగిది, ఆమె యొకదూరపుష్కలయింట నుండెడిది. ఇట్టిస్థితిలో నే యామెకు వివాహమైచది. ఆత్మాతులుగూడ నిష్ప జెవ్వరును లేరు. ఆమెగర్భము నం దీపిల్లవాఁడు కృత్రిమము ప్రమాణములు దొరకినచో మనసంకల్ప మనేకవిధముల సిద్ధించినట్లే. ఈబాలకుఁ డామెసంతానమే యని తెలిసికొనుట యావశ్యకము. సోనామణి యెవ్వరో తెలియఁగల్గినచోఁ జాల లాభము పొందుట కుపాయ మగును.

భవ — ఇప్పు డీసందర్భమున రామచంద్రునివద్ద కేఁగుటయే ముఖ్యప్రయోజనముగాఁ దోచుచున్నది. ఆకాగితములను జూడఁగల్గించో నన్నియుఁ దేటతెల్లము కాఁగలను.

హర — అట్లే. నేను నేడే బయలుదేఱెదను. నీబుద్ధియు సీస గ్గుణసంపత్తియుఁ జూచి నేను మిక్కిలి యానంద మొందాచున్నాను. నీముఖ్యబంధువులలోఁ జేర్చుకొని నన్న జ్ఞప్తియుంచుకొనవలయును. అవకాశ మున్నచో నొక నొకటిరెండునాళ్లు నేను మీయింట నుండ వలసినదే. సరే దానికేమి. ప్రస్తుతవ్యవహారములో సజేకసమయము లయందు నీసాహాయ్యము ముఖ్యముగాఁ గావలసియుండును. నాచిరు నామా మొదలగునవన్నియు నీకుఁ దెలియఁబడినవి వెల్లెదను. నీ వెప్పు డెక్కడ నుంచునో నీకెల్లూరములు వ్రాయుచుండవలయునో అంత యు నాకుఁ తెలుపవలెను. ఆవశ్యకమైనచో నీకెల్లూరములు వ్రాయు చుండును. దయఁగ్గి ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచుండుము. మఱియుఁ బ్రయోజనమునుబట్టి సాధ్యమగునంతవఱకు నీవు సాహాయ్యము చేయు చుండవలయును.

భవసుందరి యన్నకికి సంగీకరించెను. అవసరముచుబట్టి తాను గాళికేగాని మణియెచ్చకికిగాని రానలసివచ్చినచో వచ్చెద ననియుఁ జెప్పెను.

భోజనాదుల్లు సమాప్తి చేసికొని చండియు రామహరియు, జరిఘెను, హరికుమారుడును బయలుదేరిరి. బయలుదేలుటకుముందు భవసుందరికిఁ బదిరూప్యము లిచ్చిపోవలయు నని హరికుమారుడు ప్రయత్నములు చేసెను. కాని యామె యెంతమాత్రము సందులకంగీకరింపలేదు. భవసుందరి హరికుమారుని జూచి “మీదయ యున్నచో ససేలాభమాలు నాకుఁ గలవు.” అని చెప్పుచు వాకిట నటచుచున్న బిచ్చగానికి బియ్యము పెట్టుట కామె లోనికిఁ బోయెను. ఆమె లోపలనుండి వచ్చుచున్న తన భర్త వ్రాసినయుత్తరము హరికుమారున కిచ్చుట ముఱచిపోలేదు.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

స మ్రేళనము.

హరికుమారుడును, చండీచరణుడును, రామహరియు, జరిఘెను యాథాకాలమున ననంతపురములోని హరిశునియింటికి వచ్చిరి. హరికుమారుడు లోనికిఁ బోయెను. అప్పుడు సుహాసిని యెవ్వరో నల్లని పశుచునకు తలదువ్వి జడవేయించుండెను. హరికుమారున కపరిచితులై న యాపడుచు, హరికుమారుని జూడఁగానే తన రెండుచేతులుఁ దనమోమున కడ్డము పెట్టుకొనియెను.

సుహాసినిచేలాంచలమును సవరించుకొనుచు లేచి నిల్వఁబడియె
ను. తరువాత నామె హరకుమారునకుఁ బ్రాణమునుచేసి యిట్లనియె
ను—“ నాన్నగారూ ! నేడు నేను పోయిననిజేపమును మరలఁ బొం
దినాను ! ఈమెయే దాసి. ఈదంపతు లిరువురును నాకొఱకు సమస్త
ముఁ బోఁగొట్టుకొని తుదకుఁ బ్రాణములకుఁగూడ భయపడవలసినవా
రైరి. భగవత్కృపచే దాసి మరల నన్నఁ గలిసికొనినది. కాని యీ
మెభర్త రామహరిమాత్ర మింతవఱకు దొరకఁడయ్యెను. అయినను
రామహరి బ్రతికియున్నాఁ డని దాసివలన వినుచున్నాను. హరీశుని
కృపచే దాసిని బడయఁగల్గితిని. దాసి యనేకకష్టములను బొంది, య
నేకవిపత్తులనుండి దాటి, మిక్కిలి ప్రయాసపైఁ దనయూరు చేరినదఁ
ట. దాసి యిల్లు చేరుటకు ముందే రామహరి తనయింటికి తిరిగి వెళ్లి
పోయినాఁడట. కాని యాతనిమతి స్థిరముగాక యెట్లో పోయినాఁడని
తోచుచున్నది. ఎక్కడ కేగినాఁడో, యేమి చేయుచున్నాఁడో యే
మియుఁ దెలియక దాసి బహుపరితాపపడుచున్నది.

హర—నీవు నాకు సందేశ మిచ్చినచో దాసిపరితాపమును బా
పుటకు నేను బ్రయత్నించెదను.

సుహా—మీకు సాధ్యముగాని దేమున్నది తండ్రి ! చచ్చిపో
యినవాండ్రును బ్రతికించుటయే మీకసాధ్యము గాకపోయెను ! రా
మహరియు దాసియు సుఖులై యుందురని మీరెప్పుడు చెప్పినారో
అప్పుడే నేను ధైర్యము పొందినాను. ఏమన ? మీరు దేవతాస్వరూ
పులు, దేవవాక్య మెప్పుడును వృథవోదుగదా !

హర—అమ్మా ! అయినచో నీవు “ అదితివి ” నీసంతానము
తక్కువదెట్లుగును ?

సుహా—నాన్నగారూ ! రామహరిమాట యేమిచెప్పెదరు ?

హర—ఏమిచెప్పిన నీవు సంతోషించెదవు ?

సుహ—తామహారి యెత్తుటయన్నాము ? ఎల్లన్నాము ? తిరిగి
యింటి కేల రాలేకు ? గ్రానవాసము లెల్ల జరుగుచున్నవి ? ఈసంగ
తి అన్నియుఁ దెలిసిన సంతోషించెదను.

హర—ఇంతసమాచారము నేఁ జెప్పలేను. నేను రామహారి
విషయమై యొక్కచిన్నమాట మాత్రము చెప్పఁగలను.

సుహ—మంచిది. అట్లు చెప్పుడు.

హర—అట్లయినచో నిక్కడ నిలుచుండుము.

అతఁడు వాకిటి కేఁగి రామహారిని వెంటఁబెట్టుకొని మఠల లో
నికి వచ్చి “ ఇదిగో నామాట, చూడుము. ” అనియెను.

సంతోషమునకు మేర లేకపోయెను. పెద్దరోజునము చేయుచు
దాసి యీవలికి వచ్చి హరికుమారునకుఁ బ్రణామము చేసెను. తరు
వాత రామహారిని సమీపించి యేడ్పుచు సచ్చటఁ గూలఁబడియెను.
తామహారి యేమియు మాటాడలేకపోయెను ! ఏమియొస్వప్నము !
దాసి నాతఁ డిక నీజన్మములోఁ జూడఁజాలననియే యనుకొనియెను.
ప్రొద్దుట హరికుమారతాబుతో మాటలాడునప్పుడు గూడ నాతఁడు
దాసిసంగతి యేమియు మాటాడఁజాలకపోయెను. ఆకస్మికముగా నిప్పు
దీయనుకొనినచోట దాసిని గన్నలార నెట్టయేడుటఁ జూచుటచే నా
తఁడు మిక్కిలి విస్మయము పొందిపోయెను. ఏమి చేయవలయునో
తోచినదిగాదు. మొట్టమొదట హరికుమారుని చరణములకును, దరు
వాత సుహాసినిపాదములకును బ్రణామము లొసరించెను.

హర—సందేశములు పొందునమయము వచ్చినది. అమ్మా!
ఇప్పుడు సందేశములు దెమ్ము.

సుహ—ముఖ్యముగా. ఇంతసంతోషకార్యము నేనుమారుఁడు

చేయుచున్నాఁడో, అకుమారునితల్లి కెంతగిర్వి ముందును! ఉండును.
ముందుగా సందేశములు తెచ్చెదను.

హర—అమ్మా! మనము చాలమంది యున్నాము. కౌము
మూఁడుసందేశములు చాలవునుమా!

సుహ—దేవమాత కెన్నఁడైన గొఱతముండునా? కావల
సినన్ని సందేశములు.

సుహాసిని యింటితోనికిఁ బోయి యొకపెద్దపల్లెరమునిండ సందే
శములు (ఒకదినసు పిండివంట) నింపుకొని రెండుచేతులతోఁ బట్టు
కొని తిరిగి వచ్చెను.

హర—(సవిస్మయఁడై). ఇన్నిసందేశము లెక్కడకుండితెచ్చితి
వమ్మా?

సుహ—హరీశుని బిలువనంపియున్నాను.

హరకుమారుఁడు వాకిటికిఁ జోయి చూచెను. చండి వీధిచావ
డిలోఁ గూరుచుండి తంబాకు సేవించుచుండెను.

హర—బాబూ! కొంచె మేదియైన ఫలాహారము చేయవా?

చండి—మంచిది, అట్లే. అట్లయిన రెండుకూఁడు పీల్చులు
పీల్చుట కెక్కడనైన చోటు చూపెదవా?

హర—ఇది చోటుగాజా? ఇది నీయిల్లు. ఇక్కడ నీయిత్తము.
నేనించుక ఫలాహారము చేసివచ్చెదను.

హరకుమారుఁడు మరల లోపలి కేగెను. తామహారి యొక
చావమీఁదఁ గూరుచుండెను. ఆతనియెదుట నేలపై దాసి కూరు
చుండి వ్రేళ్లునల్పుకొనుచు నేమేమోగాధలు చెప్పచుండెను. అప్పుడు
దాసి హరకుమారుని జూచి చాల లజ్జతఱయ్యెను. రామహరి నవ్వు
చు నామెను జూచి ,, ఓసివెక్కివానా! నీకు గొంతెయ్యెను దెలివి

లేదు. చూచితివా? వారు మీయక్కగారి తండ్రిగారు. తండ్రిదగ్గరి
బిడ్డ కింతసిగ్గుండుకు?

దాసి యింక నేమియు సమాధానము చెప్పజాలకపోయెను.
ఆమె వెంటనే లేచి వచ్చి చెంగు మెడకుఁ జుట్టుకొని హరకుమారుని
చరణములకడ సాష్టాంగముచేసెను.

హర—అమ్మా! ఎన్నిమాటలు న్రణామములు చేసెదవు?
ఆశీర్వాదించుచున్నాను లెమ్ము. నీసుఖసౌభాగ్యము లెప్పుడు నక్షయ
ము లగుఁగాక!

తరువాత హరకుమారుఁడు కొన్నిసందేశములను జేతఁ బట్టుకొ
ని యీవలికి వచ్చెను. వచ్చునప్పు డాతఁడు “అమ్మా! యెక్కడ
నున్నావూ? రామహరి కించుక ఫలాహార మీయవా?” అని కేక
వేసెను. తరువాత నీవలికి వచ్చి చండికిని, జరిఫ్ నకును గొన్నిసందేశ
ముల నిచ్చి వారికిఁ దేసిరిచ్చెను.

చండికి నిమాసేవ సమాప్తమై చాలసేపై నది. తరువాత నాతఁ
డు ఫలాహారాదికములు గావించుకొని సంతృప్తుడై కూరుచుండెను.
హరకుమారుఁ డప్పుడు చండిని జూచి—“లెమ్ము. అన్నా! రెండు
మూఁడుదివములలో మనము దేశసంచారమునకుఁ బోవుదము.” అని
యెను.

చండి—ఎంతదూరము?

హర—అంతదూరమునకుఁ గాదు. ఈప్రాంతమునకే. పద్ద
మాసపురమువఱకును.

చండి—నీతాభోగపురమునకుఁ బోయిన బాగుండును. అక్క
డ నీచదువులు, నీకథలును లేవు. పద. అన్నా! నీతో వచ్చెదము.
ఇంకను నాలోచన మెందులకు?

ఆతరువాత హరికునూరును జరిగితో, బాలసేపు చాలసంగ
తులు మాటలాడెను. అనేకవిషయములలో ననేకములైన యేర్పాటు
లు గావించెను. అనేకకార్యభారములు జరిగెనై, బెట్టెను. చాల
రాత్రి యైనతరువాత వారందఱును భోజనాదికములు గావించిరి.

తొమ్మిదవసృకరణము.

— శ్లోకము —

వ్యవహారజీవి.

వృద్ధమానవురమున రామచంద్రచట్టోపాధ్యాయుడు పోలీసు
కచ్చేరీలో “ముక్తియారు” గా నుండెను. ఉద్యోగములో నంతగా
లాభము లేదు. ఎట్టులో సంసారయాత్ర నిర్వహించుకొనుచుండెను.
వాసగృహ మంతబాగుగా లేదు. “ముక్తియారు” మహాశయునకు
నొకర్లు, జాకర్లు విశేషముగా లేరు. ఒక్కదాసివతాత్రిము కలదు.
అది యొకవిధముగా నింటిపనులు చేయుచుండును. ఆతని కిరుత్రునం
తానము—ఒక మగపిల్లవాడు నొకయూడుపిల్ల. పిల్లలిద్దఱు బడిలోఁ
జదువుచుండిరి. ఆఁడుపిల్లకుఁ బదివత్సరములు పైనుండును. ఆబిడ్డ
వివాహమును గూర్చి ‘ముక్తియారు’ మహాశయునకును, ఆతనిభార్య
కును విచార ముదయించెను. ముక్తియారుమహాశయుడు తాను చే
యఁబూనిన పనులన్నియు శ్రద్ధగానే చేయుచుండును. శరీరమునం
దెంతయో అస్వస్థత సంభవించినఁగాని యాతఁ డింక నెప్పుడును గచ్చే
రీకిఁ బోవుట మానఁడు. ఎవ్వరేపిరియాదులు తెచ్చినను వానినన్నిటి
నామోదించుచుఁ బ్రయత్నపూర్వకముగా వారివారి పనులను సఫల

మొందించుటలో లోబము చేయఁడు. ప్రలిదిసముఁ దక్కినయుద్యో
 స్థులును వ్యక్తిత్వము గిచ్చేరిక రాకమందే తాను పదిచిరుగుల పాయిబా
 మాను, నూరుచిరుగుల చొక్కాయని, మిగులమాసిన తలగుడ్డచా,
 జంకలో దుర్భరమును, పేతిలోఁ బ్రాతగొడుగును, జెవిలోఁ గలమును,
 గిట్టుచెప్పలజోడును ధొంచి కచ్చేరిక పోజుచిగుచుండును. కచ్చేరికివచ్చి
 రామచంద్రచట్టోపాధ్యాయుఁడు పూరాడకుండ నొకచోటఁ గూరు
 చుండి యుండువాఁడు గాఁడు. పనియున్నను లేకున్నను, ఆతఁడు నా
 లుగుదెసలకు చుటుకుగాఁ దిరుగుచుండును. అంతటితో నాతనిచుటు
 కుఁదసమునకు శాంతి గలుగక యాతఁడు కమఁ దొందరితోఁ దనకా
 తములకట్టను విప్పి, ఇదివఱ కనేకపర్యాయములు చదివియున్న యొక
 కాగితపుముక్కను దస్తరములోనుండి పైకిఁ దీసి మరలఁ జదువుచుం
 డును. ఆతఁ డటునిటు దిరుగుచున్నప్పుడుగాని దీక్షగాఁ జదువుచున్న
 ప్పుడుగాని, యెన్నఁకై న నాతనితో మాటాడుటకు వచ్చినచో నాతఁ
 డు వారిని జూచి “ ఉండుఁడు ఉండుఁడు. ఒక్కగడియ యుండుఁడు.
 ఇప్పుడే వచ్చెదను. ” అనియును, గొంతుకను ముక్కును సవరించు
 కొనుచు “ వచ్చెదను గొంచె మవసరమైనదని చూచుచున్నాను. ”
 అనియు సమాధానముఁ జెప్పుచుండును. స్వయముగా పిరియామలు
 దాఖలుచేయుట తటచుగా నాతనియదృష్టమున లేదు. ఏవకీలో, ఏ
 ముక్తియూరో సహాయము చేయకుండ నాతని కేపనియు నెప్పుడును
 జరుగుటయే లేదు. దరఖాస్తుప్రతులు, దస్తావేజులు దాఖలుచేయుట
 సాక్షివాజ్మాలము తీసికొని యార్గ్యమెంటు చెప్పట మొదలగుముఖ్య
 సమయములయందు పకీళ్ళదగ్గఱఁగాని ముక్తియారులదగ్గఱఁగాని చేరి
 యప్రస్తుతప్రసంగములు చేయుచుండును. వేయేల? ఆతఁడు కచ్చేరిలోఁ
 బనిచేయుచున్నంతసేపు న్యాయాధిపతులకు పకీళ్ళకు ముక్తియార్దుమొ

దలగువారందఱకు ససహ్యమైనవికత్తిని గలిగించుచుండును. మనరామచంద్రమహాశయుని శక్తి యిది.

రామచంద్రచక్రవర్తివాఙ్మాయుని వాకిట నరుగునై నొకకంబళి పఱవఁబడి యుండెను. ఒకటిరెండుకున్నీలు. నొకపెద్దబల్లయు నాతని బల్లయు నాతని యింటినడవలో నుండెను. తంబాకు తయారుచేయుటకును, దానిని సేవించుటకును దగిససామానులుకూడ నక్కడ నొక బల్లపై నుండెను.

ఉదయము దరిదాపుగా నేడుగంటలకాల మైనది. రామచంద్రుడు వీధియరుగుపైఁ గూరుచుండి యుండెను. ప్రాతనిశము నాతనితో నుండెడివస్తరము, నొకకలందాను నిచ్చి డాతనిశ్శయ్య నుండెను. రామచంద్రుడు చదువుట గాని, వ్రాయుట గాని యేమియు లేదు. మాటాడకుండఁ గూరుచుండి యేదియో యోచించుకొనుచుండెను. అష్టినమయమునం దాతని కెదురుగా నెవ్వరో యిద్దఱుపెద్దనుశుష్యులు వచ్చుచున్నట్లైతఁడు చూచెను. అప్పు డాతఁ డత్యావేగముతోఁ దనవస్తరమునుండి యొకకాగితమును దీసి, యతిశ్శయ్యతోఁ జదువుటకు యొనలుపెట్టెను. ఆవచ్చినపెద్దనుశుష్యు లిద్దఱును దిన్నఁగా లోనికిఁ బోవుచుండిరి. అది చూచియు రామచంద్రుడు తనచేతిలోని కాగితమునుండి దృష్టి మరలినపకయే వారితో “వచ్చుచున్నాను కూర్చుండుడు.” అనియెను.

ఆవచ్చినవారిరువురు మహారథమారబాబులు, జం దీచరణుడుచే. రామచంద్రుడు దూరముచుండియే వారిని నూచెను. హరకుమారబాబువేషభాషలు చూచి, ఈతఁ జేదియో పెద్దదావా నట్లుకొని వచ్చినాఁడు, సరియే సులభముగాఁ బదిహంకలు సంపాదించవచ్చును. అని నిశ్చయించుకొనియెను.

హరకుమారబాబు అక్కడ నున్న మొకకవాలిమంచము గూ
రుచుండెను; చండిమాత్రము కూర్చుండక తే “ ఏమి? అన్నా! మ
ఱచిపోయితివా? పోల్చుకొనలేకున్నావా?” అనెను.

ఇట్లునుచు రామచంద్రునిపాదములకు నమస్కారము చేసెను.
తరువాత నాతడు రామచంద్రుని జూచి, విశేషవ్రయోజనము గల్గి
మేము కొన్నికాగితములకొరకు వచ్చితి మని చెప్పుచు హరకుమార
నినైపు కనుపైగ చేసి చూపెను. చండినిజూచి యారఁ డానవాలు
పట్టకపోలేదు. కాని యాతఁడు మరలను—“కునిర్భాగ్యుఁడు మరల
మనలను గట్టపెట్టుటకు వచ్చినాఁడు. దీని కేవియేని పంచియిచ్చుట
యావశ్యకమే” అనుకొనియెను. మరల నాతఁడు “వీనితో నింకొక
పెద్దమనుష్యుఁడుగూడ వచ్చియున్నాఁడు; ఏదియో వ్యాసార్థముండి
యుండును. చివరవఱకుఁ జూచెదను. ఆతరువాత వీనిని సాగనంపుట
కుపాయము చూతము! అనుకొని “ఏమిరా, తమ్ముడా! చండి!
ఎక్కడనుండి వచ్చినావు?” అనియెను.

చండి—ఇంటివద్దనుండే, అన్నా! పిల్లలు కులాసాగా నున్నా
రా? వడినెగారు బాగుగ నున్నదా?

రామచంద్రుఁ డట్లే యని తలయూచుచు “నీవుకులాసాగా
నున్నావా?” అనియెను.

చండి—(సవినయముగా) మీయాశీర్వాదముచే దినములు సు
ఖముగ గడచుచున్నవి. ఇంచుక తంబాకు కావలయును. నవ్వుకరు
లెవనైన నిక్కడ మన్నరా?

రామచంద్రుఁడు తల యూచెను.

చండి—“అన్నా! నాతో వచ్చినవీరు—నాలగొప్పవారు
నుమా; వీరియననముకొరకే మేమిప్పుడు వచ్చిరాము. నవ్వుకరు

జారునకు వెళ్ళివచ్చు తోచుచున్నది. ఆవసరము లేదు. అన్నియు మావద్దనున్నవి" అనియెను.

చుడి తంబాకు సిద్ధముచేయ మొదలుపెట్టెను. రామచంద్రుడు తనమనసులో "ఇన్నాళ్లకుఁ దెలిసినది!—రావిద్యాబుద్ధులశార భము దశదిశలకు వ్యాపించినదని. అందుచేతనే మహాత్ములైన గొప్ప వారుగూడ దేశవిదేశములనుండి నాబంధువులను తెంటఁబెట్టుకొని నన్ను వెదకికొనుచు నిక్కడకు రానారంభించుచున్నాడే. ఒకనాటికిఁ గాకున్న నింకొకనాటికైన నాపేరు సర్వత్ర ప్రచారితము కాఁగలనని బోధపడినది." అనుకొని "మహాశయలు నివసించుగ్రామమేది?" అనియెను.

హర—అయ్యో! నేనీజిల్లాలోనివాడను గాను.

రాను—ఏజిల్లాలోనివారైన నేమి, వ్యాజ్యము నా చేతిలోఁబెట్టి నతరువాత మీకే తెలియును—ఇంతచక్కఁగాఁ బనిచేయుట యెవరి వల్లను గాదని చట్టము లన్నియుఁ బయటఁబెట్టి, యెదుటిసాక్ష్యమును బడఁగొట్టి, న్యాయాధిపతి తాతవలె వక్రత్వముఁ జూపి పనిచేయుట నాకుఁ దెలిసిన స్థితి నెవరికిని తెలియదు. అది నాసహజగుణము. చెప్పుట కేమున్నది? ఇప్పటిరోజులలో న్యాయము తెలిసినవారు లేనేలేరు. ఈప్రాంతములో వక్ర ముక్తియరులు బొమ్మగా వ్రాయుటయు, జను వ్రుటయుఁగూడ నేర్చుకొనియే యుండలేదు. 'లా' యెఱుఁగనే యెఱుఁగరు. వ్యాజ్యమనఁగా నేమో యెఱుఁగరు. మాటాడవలసినచ్చి నచో గట్టిగా రెండుమాటలైనను మాటాడలేరు! నావలె ననుభవ మును, బ్రావీణ్యమును గలవారింక లేనేలేరు. ఒకరిద్దఱవలె నున్న ను వారు వ్యాజ్యవ్యవహారములు న్యాయాధిపతి యిష్టప్రకారముగాఁ గొనసాగించెదరు. ఇంక చెందులకు? మహాశయా! మీరు నాను

లకునియెదను? వాదిపక్షములో నేనగ్రీవాసించుచో, దానిలో నిక న్యాయానికి గలముప్పెట్టుట సాధ్యముగాదుగదా!

హర—చిత్తము. నేను వాదినిగాను.

రామ—ఓ! అట్లయిన మీరు ప్రతివాదులా? కాని, భయములేదు. సాక్షులను భంగపఱచి, తర్కవిత్తర్కములు గావించి, వ్యాజ్యము తుణములోఁ గొట్టివేయించెదను. నామాట నేనే చెప్పుకొనఁ గూడదు. కాని, అది నాకు సిద్ధవిద్య.

హర—చిత్తము. నేను బ్రతివాదినిగూడఁ గాను.

రామచంద్రుఁడు విప్పినకాగితము లన్నియు గట్టగట్టుచు “అట్లయిన మీరెట్టివ్యాజ్యముచై వచ్చినామా?” అనియెను.

హర—ఎట్టివ్యాజ్యమును లేదు.

రామచంద్రుఁడు మరల నొకకాగితమును దీసికొని శ్రద్ధాభక్తులతో దానినిజదువుట కారంభించెను.

హర—నేను వేఱొకపనిగలిగి వచ్చినాను. అదియంతగా లాభముగలకార్యమును గాదు.

రామచంద్రునిచేతినుండి కాగితము పడిపోయెను. ఆతఁడప్పుడు—“సరియే వ్యాజ్యములతో సంబంధించియి యనేకకార్యములుండును; వ్యాజ్యములు నుండును. ఇప్పుడు మీకేమి నావలయును? ఓహో! తెలిసినది మహాశయునికార్యము మ్యునిసిపాలిటీతో సంబంధించినది. ఆపని నావలన నిముషములోఁ గాఁగలదు. మీరీషనినిమిత్తమే తగినవానివద్దకే వచ్చితిరి. ఏమన మ్యునిసిపల్ వ్యవహారము లన్నియు నాచేతిలోనే యున్నవి.

హర—చిత్తము. మ్యునిసిపల్ ఆఫీసులో నాకేమియుఁ బనిలేదు.

రామ—అట్లయిన రికార్డుఆఫీసుపనియా? అదియైనను మంచి

దే. జనిందార్ భూముల సరిహద్దుకొలతలలెక్కలు కావలయునా ?
అవియును స్వయంచేయగలను. కాని కొంచె మితడుల కావిషయము
లో దాహ మీయవలసియుండును. అయినను మన కాటంకములేదు.
ఇప్పుడే దరఖాస్తు చేయుదము. మీకు సంబంధ జ్ఞప్తియున్నదా ?

హర—చిత్తము. ఆపనియును నాకు లేదు.

మరల, నూరుమాటులుచదివిన కాగితమును రామచంద్రుడు
పైకిఁ దీసెను. దానినే చూచుచుఁ దలపై కెత్తకయే రామచంద్రుడు
హరమూరునిగూర్చి “ సరియే, అట్లయిన నింకేమి కావలయును ? ”
అని ప్రశ్నించెను.

హర—మీవద్దఁ గొన్ని కాగితములు గలవు.

రామ—ఏవ్యాజ్యపుకాగితములు ? నాకు వ్యాజ్యములో లేవు.
నాయొద్ద కాగితములు దిగవిడిచినారా ? ఎవ్వరైన నేమైన బాకి యు
న్నఁగాని కాగితములు నావద్ద నుండనీయకే ?

హర—వ్యాజ్యపుకాగితము లేమియుఁ గావు.

రామ—అయిన నింకేమి ?

హర—మీపెదతల్లి—పరలోకగతురాలైన గంగామణిదేవి
మీవద్ద కొన్ని కాగితము లుంచిపోయినదిగదా ; అవియే యిప్పుడు కా
వలసినచ్చినవి.

రామచంద్రునిశరీరము గగుర్పొడిచెను. చిరకాలమునుండి యా
కాగితము లాతనివద్ద పడియుండెను. ఎప్పుడో యొకప్పుడు, ఆ కాగిత
ములవలన నెంతయో కొంతలాభ ముండునని యెంచియే యాతఁ డా
కాగితములు పెదతల్లివద్దనుండి సంపాదించి చాచుకొనియెను. గంగా
మణి యిఁకఁ గొలదికాలములోఁ దనకు మృత్యువు రాగలదని యను
కొనుచు, బ్రగ్గోపనీయములైన నాగాకాగితము లేమిచేయవలయునని

చూచెను. చండి దర్శించు గనుక, తనసోస్తు నాతనికిఁ జండ్లి జేయవలయుననియే యామె నిశ్చయించుకొనియెను. కాని, కాగితములను జాగ్రత్త పెట్టుటకుఁగాని, వానిని సద్వినియోగము చేసికొనుటకుఁగాని చండి తగనివాఁడని యామె యెఱుఁగును. ఈసమయములో రామచంద్రుఁడు గంగామణిని జూచుటకు వచ్చెను. అప్పుడు గంగామణి కాగితములు రామచంద్రుని కచ్చుట మంచిపని యని నిశ్చయించుకొనియెను. కాగితము లెవ్వరినో తెలిసికొనలేకపోయినను, రామచంద్రుఁడ కాగితములను జదివికొని, యవి రహస్యపుఁగాగితముఅని గ్రహించెను. ఎప్పుడో యెవ్వరికో వానియావశ్యకత కల్గినప్పుడు నులభముగాఁ దగుటఁ బడరూపాయిలు దొరకఁగలవని రామచంద్రుఁడ కాగితములవిషయములోఁ జాల నాశపెట్టుకొనియెను ; కాని, యాతని యాశ యేమియు సఫలమైనదిగాను ; ఇంతపర్యంతముఁ గాగితములను వెదకికొనుచు నెవ్వరును రాలేదు. ఈవ్యవహారము కాశితో సంబంధించినదని తెలిసికొని, స్వయముగా నాతఁడు కాశికిఁగూడ వెళ్లి, కాగితము లెవ్వరినో తెలిసికొనుటకుఁ గొంతప్రయత్నము చేసెను. కాని, కార్యము లేకపోయెను. చివరకాతఁడు నిరాశచెంది, యింక నీ కాగితములు పనికిరావనియే యనుకొని వానినిగూర్చి జాగ్రత్తపుచ్చుకొనుట మానివేసెను. కాని తాళమూడిపోయినతనపాతపెట్టెలో నెక్కడనో యాకాగితము లిప్పటికిని పడియుండెనని యాశఁజెఱుఁగును. ఇన్నిదినములై సతరువాత వానికొఱకప్పు డెవ్వరో వచ్చిరి. ముఖ్యముగాఁ బడరూపాయిలసొమ్ము లభింపఁగలదు. అతనిశరీరములోనుండి యేదియో విద్యుత్ప్రసాహము బయలుదేఱెను. అతఁడు హఠకుమారుని జూచి “ ఉండవచ్చును. మా పెద్దల్లిగారికాగితము లనేకములు నావద్దనుండెడివి. వానిలోఁ జాలకాగితములు విసర్జములునై పోయి

నావి." అనియెను.

హర—నాకుఁ బనికివచ్చెడి కాగితములు మీవద్ద నున్నవానిని నాకిచ్చి, నావలన నేఁబదిరూప్యములు బహుమానము దీసికొనుఁడు.

రామశత్రుఁడు తనలో మొట్టమొదటనే తననోటితోఁ దాను, ఏఁబదిరూప్యము లిచ్చెదఁగని యీతఁ డనుచున్నాఁడు. అందుచే నం తికంటె కుత్సికొంతయభివముగానే మనఃకూతనివద్దనుండి సంతాపింపన చ్చును. అని యనుకొని, మరలఁ జైక్కిచ్చివెప్పెను. “ఉన్నవో, తేఁదో అదియును సందేహమే. ఎక్కడ నున్నవో వానికొఱకు విశేషప్రయ త్నము చేసి నెడకవలయును. ఏమైన లాభముదొరకఁగలదనియే యిన్నినాల్గనుండియు పానిని జాగ్రత్తపఱచి యుంచితిని. ఏఁబదిరూప్య ములు నాకిచ్చుట మీకు సమ్మతమైనదో నొకమాటఁ కాగితములకొ ఱకు వెదకి చూచెదను, గానియవి దొరకునో లేదో?”

హర—ఆకాగితములవలనఁ గాఁగలయుపకార మంతయు నే నితరవిధముగా సంపాదించియున్నాను. ఆకాగితములలోనివృత్తాంత మంతయు నేను దెలిసికొనియే యున్నాను. కాగితములు దొరకకపో యినను నాకార్యమునకు భంగములేదు. అయినను వానితో నేమైన నించుకనూతనవృత్తాంత ముండునేమోయని యెంచి, కాగితముల నొ క్కమాటు చూచుటకుమాత్రమే కోరుచున్నాను. నేనిచ్చుచున్న దేఁబదిరూప్యములుఁ గేవలము నష్టమే మైనను నాకది యొకలెక్క లోనిది గాదు.

రామ—కాగితములవలనఁ బ్రయోజన మున్నదన్నమాట ని జము. అయిదువందలరూప్యములు బుచ్చుకొనకుండ నేను కాగితము లనుమాత్ర మియఁబాలను.

హర—ఏఁబదిరూప్యములకంటె నొకపై నయైనను నేను జైగా

నీయను. ఇష్టము లేకున్న మీరు కాగితములను మీనల్దనే యుంచు
కొనవచ్చును. అయినచోఁ జండీబాబూ ! మీరిక్కడనే యుండెదరా?
నే నీరాత్రిబండ్రిలో బయలుదేరి కాళియాత్రకుఁ బోవుచున్నాను. సా
యంకాలమునం దొకమాటు కనఁబడఁగలరా?

చండి—అది యేమి ! అన్నా ? నేనును మీతోడనే కాళికి
వచ్చెదను ; నన్ను విడిచిపోవలదునుమా. నేనీవేళ నిక్కడనే యుండవ
లయునని యున్నది. చాలదినముల కన్నగారి యింటికి వచ్చియుంటి
ని. పిల్లలను జూచి వదినతో మాట్లాడి మఱిరావలెననుకొనుచున్నా
ను. మీరు నడచుచుండఁడు—నేనును గొంఁజము సేపటిలో మీవ
ద్దకు వచ్చెదను.

రామ—అయినచో మహాశయునకు గాగితములవలన నంత
గాఁ బ్రయోజనము లేదా ? అవి దొరకునో లేదో కూడ సందేహమే.
ఒకవేళ దొరకినను లాభ మేమి ? ఇంతకాలమువఱకు వానిని తాచినం
దులకుపయోగ ముండవలదా?

హరి—అవును నిజమే.

హరికుమారుఁడు వెడలిపోయెను. రామచంద్రుఁడు మనసులో
నిట్లనుకొనఁజొచ్చెను. “ కాగితములయావశ్యకము గలినప్పు డాతఁడే
నానల్దకుఁ దప్పక రాఁగలఁడు. బిడ్డపెండ్లికిఁ గావలసినసొమ్ము సంపాదిం
చుటకుఁ దగినయుపాయము పరమేశ్వరుఁ డిచ్చటికి నాకుఁ గనఁబఱచి
నాఁడు. ”

చండి—అన్నగారు మాటాడక వెడలిపోయినారు. మీరు
చేతిలోనియేఁబడిరూప్యములును నిష్కారణముగా పోగొట్టుకొన్నారు.
అయినతో స్నేహము చేసికొనుటవలన మనకుఁ జాలలాభ ముండును.
అది నిజము, నేనిప్పు డందులకే బాబుతోఁగూడ వెళ్లవైతిని.

రామ—అయిన నేమి? నేటికి నీవిక్కడనే భుజింపవలయును.
తరువాతనూట తరువాతఁ జూచుకొందము.

చండివలన సమస్తవృత్తాంతమును దెలిసికొనవచ్చు ననియు,
గాగితములవలన నెంతసొమ్ము రాబట్టవచ్చునో చండితో నాలోచిం
పవచ్చుననియు రామచంద్రుఁడు నిశ్చయపటచుకొనియెను. “హరకు
మారునితోఁ జండి యథేచ్ఛముగా మాటలాడుచున్నాఁడు. హరకు
మారుని విడిచిపెట్టినను జండిని విడిచిపెట్టరాదు. సంగతు లన్నియుఁ
దెలిసికొని సాయంకాలమునం దేదియో యొకటి చేయవచ్చును. ఈ
వేళకుఁ జండిని బోకుండ నాపివేసెదను.” అని రామచంద్రుఁడు స్వ
ర్థలాభము కోరి చండిని దళయింటనుండుమని నిరోధించెను. లేకున్న
చో నన్నము బెట్టుటకును, జుట్టతికముఁ జూపుటకును రామచంద్రుఁ
డు సమ్మతించువాఁడు గాఁడు.

చండి తంబాకు సిద్ధముచేసి తనయన్నకందించుచుండెను. అన్న
యుఁ దంబాకు సేవించుచుఁ జండిని, హరకుమారునివిషయమై యనే
కప్రశ్నము లడుగుచుండెను. చండియు సత్యాసత్యముల సమ్మేళము
గావించి ప్రత్యుత్తరము లిచ్చుచుండెను. అంతయు విని రామచం
ద్రుఁడు కళవళపడఁజొచ్చెను; వచ్చినమచుష్యు నొక్కసారిగా విడిచి
పెట్టుకొనుట మంచిపని కాదని యాతఁ డస్పష్టముకొనఁజొచ్చెను. చండి
తలంచుకొనినచో, నేఁబదిగాదు, నూఱురూప్యములైన నిప్పించఁగలఁ
డనికూడ నాతఁడు గ్రహించుకొనియెను. అందుచేతనే యాతఁడు
చండి నిప్పును గొరవింపవలసివచ్చి, యేవిధముగా గొరవింపవలయునో
యాలోచింపఁజొచ్చెను.

రామచంద్రుని కింక స్నానమునకు వేర్పాటునది. ఆతఁడు చండిని

జూబి—కమ్మమ్మా, లోనికి రమ్మ " అనినాడు.

తండ్రి—చిత్తము.

జూబి—యిటు లోనికి రమ్మ.

పరిచయవ్రతము.

కాశ్యపాచార్యుడు.

రామసామ్రాజ్యము భీతచిత్తుడై యుండెను. కాశ్యపాచార్యుల పక్షమున యెట్లు? ఇన్ని నాల్గవండునా నెవ్వరు నెప్పుడు వెదకనికాగిత ములకొంటున్నట్లు తెలుసుకొనుచు నెవ్వరో వెదకుకొనుచు రాగా పారి నీవిధముగాఁ జెందనాఁడుట మంచిపనిమా? బాబు, ఇప్పుడే స్టేషను నుండి వచ్చును. రాత్రివఱకు నుండును. స్టేషనుకు వెళ్ళి చూడవల యునా? ఇంతలోండరకడినను బాగుగ నుండదు. ఆయనతో మంచి తనముగా మాటలాడి స్నేహముకల్గించుకొనకపోవుటయే తప్పదను. పారి నించుక యాదరించి ప్రేమించి మర్యాద మాపజాలకపోయితిని. ఒక్క కాగితపుముక్కకొంటును గర్వించుటచే నన్నియు మన్ననపొయినవి. ఇక నెరు వచ్చునట్లును దోచదు. కాగితము చదువనలసియైననక మున్నట్లును దోచదు. ఆ కాగితములలో నేమున్నది? నేను పక్కా ముక్తియాదుగదా—లా' బాగుగాఁ దెలిసినవాడనుగదా! పది మాఱు లాకా' కములను జదివి చూచితిని. ఆ కాగితములలో నక్షర ములలోలిక లేనట్లు మూసిపోయినవి—చదువుటకేమియు బోధపడుట లేదు. దొడ్డున్న ఆఁకుది. ఆమె కెవ్వరో యీ కాగితము లత్యంతము

యోజనీయము లని చెప్పి యున్నారు. అందుచే నామె యీశశత్రు క్కంతయు జాగ్రత్తపడినది. ఆమెమాట విని నేనుగూడ నాపతిమో చేసినాను. వీనివలన నేమో లాభించునని చూశనడినాను. ఇంతవఱకు దీనికొక కెవ్వరును రానులేదు. నాకు వృధామూసము తప్పనులేదు. నేఁ డెవ్వరో యొకరు వానికొకఁడఁ గష్టపడి రాఁగా, నేను వారి ననా దరించి చేతఁ జిక్కినలక్ష్మిని గాలితోఁ దన్నుకొంటిని.

లోభియు, హీనన్వభావుఁడు నగురాజుచందుఁడు లోలోన మిక్కిలి పరితాపపడఁజొచ్చెను. తనతెల్వితేటలను, విద్యాబుద్ధులను నూఱుబిధముల నిందించుకొనఁజొచ్చెను. అతఁడెంతవఱకును దనబోఁటి బుద్ధిశాలియైన మనుష్యుఁ డిఁకఁ బుట్టఁబోఁడనియే యనుకొనుచుండె ను. తనబుద్ధిప్రతాపమువలనిబాధ యాతని కెప్పుడును గనఁబడతేడు. కాని నేఁడీవ్యాపారమువలన నాతఁడు తన్ను జూఱఁగోసరునిగా నిశ్చ యించుకొనియెను.

ఇప్పుడు చండి యాధారమై యున్నాఁడు. ఇదికి బాబుతోఁ జక్కఁగా మాటలాడఁగలపాటిపరిచయ మున్నది. ఇద్దఱు నొక్కమా టుగానే నచ్చియున్నారు. ఒక్కమాటుగానే కాళికిఁ జోవుటకుఁ బ్ర యాణ మగుచున్నారు. చండి యేదేని నుపాయము చేసినచో నీవ్యా పారము నొడ్డుకనుఁ జేర్పఁగలఁడు. ఏచండి నాతఁడు పనికిమాలినవా నినిగా నిరాదరించెనో, ఏచండి నొకనాఁడు బట్టెడఁగ్నిము పెట్టినైన, నొకవస్త్రముగాని, యొకబసగాని యిచ్చియైన నెఱుంగఁడో, ఆచండి రామచంద్రున కిప్పు డాధారభూతుఁడు—పగమసాహాయ్యుఁడు—అ త్యాత్మీయుఁడు నని భావించుకొనవలసివచ్చెను.

రామచంద్రుఁడు మగలఁ జండిని జూచి—“తమ్ముమా! బం ధుఁడు నిన్ను విడిచిపెట్టి వెళ్ళఁడుగదా?” అని యడిగెను.

చండి—అట్లు జరుగదు. ఆతఁడుండకపోయిన శాతనికార్యమే కాదు.

రామ—సరియే. అట్లయిన నీవాతని నొక్కసారి పిలుచుకొని రావేమి? నేనైదువందలరూప్యము అడిగితి నని చెప్పి నీవెట్లయిన నారూపాయీలను సంపాదించుము. అదేమంచిపని. చూడుము. భోజనమైనతరువాత నీవొకమాటు స్త్రీషనుకు వెళ్లుము. నేనును గచ్చేరీనుండి యానైపుకు వచ్చెదను. నేను నిన్నఁ జూచియుఁ జూడనట్లుండెదను. నీవు నన్నఁ జూచి అన్నా! అన్నా! మని పిలుపుము. ఆతరువాత నిన్నుఁ జూచి “ఓహూ, మీరింకను వెళ్లలేదా?” అని యడిగెదను. ఆతరువాత నీవు రూపాయీలసంగతియుఁ, గాగితములసంగతియుఁ గ్రమక్రమముగాఁ బ్రసంగించి వ్యవహారము నడపుము.

చండి—మంచియాలోచనము చేసినావు. అన్నా! అందుకొఱకే నీకంతవ్రసిద్ధి. నీవు చెప్పినవిధముగాఁ జేసినచో నిజముగాఁ బని జరుగఁగలదు. ఇక భయము లేదు.

తమ్ముని యాయూఁజడింపుమాటలచే నన్న సంతోషుఁ డయ్యెను. ఇంటిలోని కేగి రామచంద్రుఁడు తనభార్యను విలిచి “ఇదిగో! చెప్పకో చూతము, మనయింటి కెవరు వచ్చినారో?” అనియెను.

చండి—వదినెగారూ! నన్నానవాలు పట్టలేదా? నేను చండిని.

వదినెగారు మిక్కిలి విరక్తురా లయ్యెను. ఈనిర్భాగ్యుఁడు వచ్చినాఁ డెందులకు? ఎవ్వరికైన నన్నను పెట్టుట యామెను నియమభంగము. ఈమండభాగ్యుఁ డిప్పు డొక్కపూటమైన భోజనము చేయకుండఁ బోనేపోదు. ఎవరూ రానక్కఱలేదు. నాకొకరిమీద దయయు లేదు, నొకరిమీదఁ గోపము లేదు. నాయింటి కెవ్వరు తానక్కఱలేదు. అని యామె పలికెను.

ఇదివఱకు హరికుమారునివలన నుపదేశము పొందినప్రకారము గాఁ జండి యిప్పుడు తనజేబులో నుండి రెండురూపాయలు పైకిఁ దీసి తళతళలాడించి వంటయింట నున్నవదినెగారి చరణసన్నిధి నుంచి యా మెకు సమస్కారము గావించెను.

వదినెగా రిచ మాటాడలేదు! అప్పు ములేనితనమబడిగా రిప్పుడు రెండురూప్యములు సమర్పించి తనపాదములకుఁ బ్రణమిల్లెను. ఆతనిపాదరక్షలు, ఆతనిపట్టుచొక్కా, ఆతనిపంచెలుఁ, దలపాగా, అన్నియుఁ జూచి యామె “వీఁడెట్లో భాగ్యవంతుఁ డయ్యె” నని యనుకొనియెను. కాళ్లలోను జేతులోను గదిప, క్రిందనున్న రెండురూపాయలుఁ దీసికొని, యామె చెంగున మాటఁగట్టికొనియెను. కాని చండి యంతటితో సంతুষ్టుఁడు గాలేదు. జేబులోనుండి మఱిమూఁడురూపాయలు పైకిఁ దీసి యాతఁడు—“వదినే, అమ్మాయి ఆబ్బాయి యెక్కడ నున్నారా? వాండ్రకు సందేశములు కొనిపెట్టము” అని యామూఁడురూపాయలుగూడ వదినెగారిసన్నిధి నుంచెను.

మరల మూఁడురూపాయలా! మరల నామూఁడురూపాయలు కూడ వదినెగారిచీరచెఱఁగునం దాశ్రయము కల్పించుకొనినవి. ఆమె యిప్పుడు—“చండి, చాలనాల్ల కగనడినావు! కులాసాగానున్నావా? చిరకాలమునుండి, చండిపై సంసారభారముంచి నీళ్ళింతగా నుండవలె నని మేమిరువురముఁ గోరుకొనుచున్నామనుమా” అనియెను. మరల నామె “మఱదీ! ఎన్నాళ్లకుఁగనఁబడినావు! అయ్యో! నేఁడు నీకొఱకు మంచికూర లేమియ్య వండవేలేదు” అనియెను.

చండి—వదినే! సరిసరి. నాకొఱ కేమియుఁ జేయనక్కఱలేదు. కాళికిఁ బోవుచు నొకసారి పిల్లలను మిమ్ములను, అన్నగారిని జూచి పోవలయు నని యిట్లు నచ్చితిని. అన్నగారు బలవంతపఱచి

యీపూట ఆపివేసినారు. వండి దేదియో యతియే చాలును. వేగముగా భోజనము చేసి నేనిప్పుడే పోవలయును.

వదిలె—సరిసరి. అలాగు వల్లగాడు. ఇన్నాస్లకు వచ్చి నాలుగురోజులైన నుండకుండ వెళ్లటయే? పిల్లలతో నాల్గురోజులు కులాసాగా నుండి తరువాత వెళ్లనచ్చును గాని యిప్పుడే తాగునీరు వెళ్లనీయము.

పిల్లయుఁ బిల్లవాఁడు నెక్కడనుండియో లోపలికి వచ్చి “అమ్మా! ఎంట నైవదా?” అని యడిగిరి.

అమ్మ వారిమాటకుఁ బ్రత్యుత్తర మీయకుండఁగనే శారినీజూచి “అదిగో మీబాబయ్యగారు వచ్చినారు. వారికి ముండర సముస్కారము చేయుఁడు” అనియెను.

బాబయ్య యెవ్వరో వారెప్పుడు నెఱుఁగరు. బాబయ్యపేరైన శార్నేష్టును విని యెఱుఁగరు. వారాశ్చర్యముతోఁ జండినంకఁ జూచుచు నిల్వఁబడిరి. చండి వారినాదరించి దగ్గఱగాఁ దీసికొనియెను. చిన్నబిడ్డను దొడ్లోఁ గూరుచుండఁబెట్టుకొనియెను. పెద్దబిడ్డచేయి పట్టుకొనియెను. ఇతఁడుకనే పటనుండి వారితో మాటలాడి యాతఁడు తరువాతఁ దనయన్నగారివద్ద కేగెను.

అన్నగారిప్పుడే స్నానము చేసి మడిగట్టుకొనియెను. అప్పుడాతఁడు చండిని సమీపించి “తమ్ముఁడా, నీవుప్రేమనుకు నెల్లమాట మఱచిపోకునుకూ! శ్లోనచో బాబు నీవేళ ప్రయాణము కాకుండ నాఁపవచ్చును. ఆయనతో వ్యవహారము పొసఁగితిమిచో బదిరూపాయలశామ్ము కన్నులఁ బడును. అందు కుపాయము చూడుము!” అనియెను.

చిట్టి—అరిమకోటకు నీవు బెంగపెట్టుకొనకుము. అన్నా! నీకు

స్వామిబుట్టలు దొరకునప్పుడు నేమారక పోనిచ్చెదనా?

చండికి స్నానము జేయుటయందుఁ జాలవై రాగ్యము ; ఆతఁడు నేమించుపదార్థములకును స్నానమునకును అంతరంగికశత్రుత్వము కలదు. ఆతఁడు స్నానమునంకకుఁ బోలేదు. భోజనస్థానముచుండి వదినె గారు కేకవేసెను—“ మఱిదీ ! మీయన్నగారిని దీసికొని భోజనము నకుఁ బుట్టు ” అని.

అన్నదమ్ములిద్దఱు నొకపంక్తిని గూరుచుండి భోజనములు చేయుచుండిరి. వారిజన్మలో నిదివఱ కెప్పుడు నిట్టియదృష్టసంఘటనము కాలేదు. భోజనసదుపాయము చాల తక్కువగా నుండుటచే, వదినె గారు రందులకు నానాకారణములను జెప్పుచు వడ్డన చేయుచుండెను. మఱిదిగారికిఁ దగినవిందు చేయఁజాలనందు కభ్యంతరము లుండెను. లామె దేవకరువెట్టెను గాని వాని నన్నిటిని మానవములు ముందుచున్నట్టిది చుకొనఁజొచ్చినచోఁ జాలకాలము పట్టును.

భోజనము లైనతరువాత విలక్షణముగాఁ దంబాకు నేమించుకొనుచు కామచంద్రుఁడు కచ్చేరీవేషమును ధరించెను. వెల్లఁబోవునప్పుడాతఁడు చండిని జూచి “ తమ్ముడా ! నేను కచ్చేరిలోఁ బనిమైనతరువాత వేషచునకు వచ్చెదను. సంగతులన్నియు మఱచిపోలేదుగాదా నీవు వేషచునకెప్పుడు వెల్లెదవు ? ” అనియడిగెను.

చండి—నేనొక్కనిమిషము వెన్నువాల్చి లేచి నెమ్మదిగా వేషచునకు వెల్లెదను. కాగితములకొఱ కాయన యిక్కడకే రాగలఁడు. నేనాయనకుఁ గాగితము లిప్పించి తీరెదను. ఆవిషయములో నీ కేజోక్యము నక్కఱలేదన్నా !

అన్న నిశ్చింతగా “ దుర్గా, దుర్గా ” అనుచుఁ గచ్చేరికి సాగి పోయెను. కాని, చండి వెన్నువాల్చినేలేదు. అప్రయత్నమే నేయలే

దు. అన్న కచ్చేరికి వెళ్లినతరువాత నాతఁ డింటిలోనికి వెళ్లెను. వెళ్లెను చు “వదినెగారూ! భోజన మైనదా?” అని కేకవేసెను.

వదినె—అఁ. రెండుముద్దలు నోటవేసికొనినాను. నీకు మంచి తీర్థము కావలెనా?

చండి—మీదయ. మే మతిథులము. మీరేమి దయతోఁ బెట్టెదరో, అదియే మాకుఁ జాలును.

వదినె—అట్లనెద వేమి? మఱిదీ! నీవుమా కతిథివా? నీయిల్లు, నీసంసారము. నీవతిథి వెట్లగుమవు?

చండి—నామీఁద నీకెంతదయ యున్నదమ్మా! ఇన్నిదినము లనుండి నేను దేశవిదేశములు తిరుగుచుండుటచే నెఱుఁగను గాని, మాయన్నగారికి రోజురాఁబడి యెంత, నీచేతిలో నేమైనఁ బదిరూపాయ లుంచినాఁడో లేదో చెప్పెదవా?

వదినె—ఆసంగతులు చెప్పి మరల నన్నేడిపింపకుమఱిదీ! మీయన్నగా రెట్టిమనుష్యులో నీపెఱుఁగవా యేమి? రూపాయల మాట యటుంచుము. ఒక్కరాగిపై నయైనను మీయన్నచేతితో నెప్పుడును నాకీయలేదు. మీయన్న కొకటియుండినఁగదా నాకిచ్చుట? రోజంతయు తంటాలు పడి భోజనమునకు దెచ్చుటయే చాలును.

చండి—ఈవిషయములో మాయన్నకు బొత్తుగా వివేకము లేదని చెప్పవచ్చును. నీవు గృహలక్ష్మీవి—నీబోఁటివారు లక్షకుఁ గోటికి నొక్క రుందురు. నీకురోజు గడవకుండఁ జేయుట యాతనికన్యాయము. నిజము చెప్పఁబోయినచో మాయన్నయ్య యొకమాదిరిమనుష్యుఁడు సుమా! ఆతనిబుద్ధి యాతనికే బాగుగనున్నదిలెమ్ము.

వదినె—బుద్ధిమాటదాఁక పోనక్కఱలేదు. ఆముక్తియారీ యెట్లుచేయుచున్నారో వారికే తెలియవలెను. ఒక్కవ్యవహారములోను

దిన్నతములేదు. ఒక్కవ్యవహారములోను జమాకర్చులు లేవు. అంతా మూర్ఖవ్యాపారమే.

చండి—బాగుగ చెప్పినావు వదినే? ఇప్పుడు నీకొకసంగతి చెప్పెదను విను. రామనగరపుదొడ్డమ్మ తనదగ్గఱదాచుచునుండుకాగితములకొఱకు నేడొకపెద్దమనుష్యుడు వెదకుకొనుచు వచ్చినాడు. ఇన్నాళ్ల కాకాగితములయవసరము వచ్చినది గదా యని నేనాయనను అన్నగారియొద్దకుఁ దీసికొనివచ్చితిని. ఆయన, ఆకాగితములకు, అన్నయ్యకుఁ గొన్నిరూపాయ లిచ్చుటకుఁగూడ సమ్మతించినాడు ; అయినను అన్న మాటలాడెడు ! విసిగివిసిగి యాపెద్దమనుష్యుడు వెళ్లిపోయినాడు. చూడు మాయన్నబుద్ధి ! పాతతుక్కుకాగితములు పెట్టెలో మన్నెపోవుచున్నవి. ఆమట్టికి సొమ్ము వచ్చుచుండఁగాఁ బుచ్చుకొనుట లేదే? ఆపెద్దమనుష్యుడు వెళ్లిపోయినతరువాత నిన్ను డన్నయ్య, ఆతనిని దీసికొని వచ్చి కాగితము లిచ్చి, అడబ్బిప్పించుటకుఁ దగినయుపాయముఁ జూచుమని నన్ను బ్రతిమాలుచున్నాడు.

వదినె—అయ్యో అయ్యో ! ఎంతదురదృష్టము ! ఎంతనిర్భాగ్యత్వము ! ఛీ-ఛీ-ఛీ, ఆకాగితములు పాతపెట్టెలో కట్టకట్టి పడియున్నవి. నేను వానిని చాలనాళ్లనుండి చూచుచున్నాను. డండు మఱనీ ! వానికి విరుగడ లేదా? నేను నీకాకాగితము లిప్పుడే తెచ్చియిచ్చెదను. నీవాపెద్దమనుష్యున కిచ్చి ఆసొమ్ము నాకుఁ దెచ్చి పెట్టలేవా?

చండి—తెచ్చిపెట్టలేకేమి? ఆయన సొమ్మిచ్చుటకు సమ్మతించియే యున్నాడు గాదా? అన్న యేమి కోపపక్షనో యనియే నాకు భయము.

వదినె—ఏమికోపము! ఆయనకేమియఁడెలియనేలేలియదులే.

చండి—తెలిసిననో, కచ్చేరినుండి వచ్చి కాగితములు వెదకి కొని కోవపడిననో, అప్పు దేమిచేసెదవు ?

వదినె—తెలిసినఁ జెలియనిమ్ము. ఏమీ ? సంసారము నాకు మార్చి మక్క-అలేదా ? ఏవో యుపాయమువలన నేనుమాత్రము రెండుడుబ్బలు జాగ్రత్త పెట్టఁజూడదా ? నీవీపని యెఱ్ఱైనను జేసిపెట్టవలెను. నాకు నాల్గుడుబ్బు లెల్లయును దెచ్చిపెట్టవలయును.

చండి—అది యొకగొప్పమాట కాదు. నిముసములోఁ దేగలను. ఆపెద్దమనుష్యుఁ డిచ్చుటకు సిద్ధముగానే యున్నాఁడు. అదియును గాక నాయొద్దఁజూడ సొమ్మున్నది. కావలసినచో నీసొమ్ము నీకిచ్చి తరువాత నాయనవద్ద నేను మరల రాఁబట్టుకోఁగలను.

వదినె—మఱిదీ ! ఇన్నాళ్లకు నీవు మాకు నిజమైనయాత్మీయుఁడవని తెలిసినది. అయిన రమ్ము, ఇప్పుడే నీకాకాగితము లిచ్చెదను.

చండి—వదినే ! మీకొఱకు నేనన్నియుఁ జేసెదను. ఏలాగునైన నాల్గుడుబ్బలు మీకు రావలయు ననియే నేను ప్రయత్నించుచున్నాను. ఇది యొకయాశ్చర్యకరమైన మాటగాదు. ఎవ్వరియాత్మీయులకొఱ కెవ్వరు తంటాలు పడరు ? కాని, అన్నగారు కోవపడెదరో ఏమనెదరో యనిమాత్రము నాకు భయముగా నున్నది.

వదినె—నీవు చాల మంచివాఁడవు. ఆయన యెఱ్ఱైన ననిన నన్నవలయును ; కోవపడిన నన్నుఁ గోవవలసివలయును. నీవేమైనఁ గాగితములు దొంగతనము చేసితివా ? నేను మీఁ జేయుటతోఁ గాగితము లిచ్చితిని. ఇందులో నీతప్పేమున్నది ? నేవేమియు ననుకోనవద్దు.

చండి—అయినచో లెమ్ము.

వదినెగారు లేచి యింటిలోని కేని యొక చాత బ్రంగుపెట్టెను

దీసి, యొకచిన్న కాగితపుకట్టఁజూచి యాకాగితములకట్టను దెచ్చి చండి చేతిలోఁ బెట్టి “ ఏదీ ! చదువుము చూతము. ఆకాగితములేమో ” అనియెను.

చండి కట్టింతి సృష్టించి యిట్లు చదువ మొదలుపెట్టెను. “ కాగితం నొకవిధంతువునకుఁ జెందవలసిన కాగితములు ; శ్రీమతి గం. గామణిదేవి దొడ్డమ్మగారిచే నీయఁబడినవి ”

ఆతఁడు స్వర్గమెక్కిపోయెను. ఆతనియన్నగారు హఠకుమార బా బేకాగితములకొఱకుఁ బిచ్చివాడై యిన్నినాళ్లనుండి యింతకష్ట పడి తిరుగుచున్నాఁడో, ఆకాగితము లిప్పు డాతనిచేతికి దొరికినవి. ఆతఁ డిప్పుడు తనబోటిధన్యతముఁ డిఁక లేఁడని తెలిసికొనియెను. ఆ నందముచే నాతనిదేహము కంపించిపోవుచుండెను. ఆతఁ డిప్పుడు తన చేతిపెట్టెను దీసి దానిలోనుండి రెండునోట్లు పైకిఁదీసి వదినెగారిచేతిలోఁ బెట్టి “ వదినా ! ఇవి పుచ్చుకొనుము, నేనిప్పుడే మరల వచ్చెదను. అన్న వచ్చి వెదకునేమో యెవరెఱుఁగుదురు ? ” అనియెను.

వదినె—ఆయన యిప్పుడు రారు. నీవు వెళ్లి వెంటనేరమ్ము. చండి యత్యాతురతతో బయలుదేఱెను. ఆతఁడు నడచుచు “ వదినె గారిదయవలనఁ గాగితములు సరిగానున్నవి ” అనుకొనఁజొచ్చెను.

వదినెయు, నొక్కమాటుగా నిరువదిరూపాయలు తనచేతిలోఁ బడినందుల కానంద మొందుచు వానికి పెట్టెలోఁ బెట్టికొని తాళము వేసికొనియెను.

వీళ్లతో తొందరగాఁ గచ్చేరి పుచ్చు నానించుకొని రామచం ద్రుఁడు స్త్రీషనువంకకుఁ బరుగెత్తి పుట్టెను. “ ఒండిగాని, బాబుగాని యాతనికిఁ గానుపింపనేలేదు. నాల్గుదిక్కులు వెదకఁజొచ్చె

ను. ఎక్కడ నెవ్వరు సగవడలేదు. అప్పు డాతఁడు రెండుచేతులతోఁ
దనతలను మొత్తుకొనఁజూచెను—తనయదృష్టమును నిందించుకొనఁ
జూచెను. అటుపిమ్మటఁగూడ నాతఁడు వెదకుట మానలేదు. దుకా
ణము లొక్కొక్కటే వెదకఁజూచెను. చిట్టచివర కాదుకాణదారుఁ
డాతనిజూచి “ఒకపెద్దమచుష్యుఁడు చాలసేపు నాదుకాణములోఁ
గూరుచుండెను. ఫలాహారము చేసెను. ఆతరువాత నింకొకఁడు వచ్చి
యాయనతో మాటలాడెను. పిమ్మట వారరువురును గలిసి స్త్రీషనున
కు వెళ్లిపోయిరి. వారు మరలఁ దిరిగి రాలేదు. తెలిసినదా, వారు
వెళ్లిపోయిరి.” అని చెప్పెను.

దశమఖండము—స్వర్గము.

మొదటిప్రకరణము.

అసావధానత.

అసావధానత.

నేడు జన్మాష్టమి. ఏపుణ్యస్వరూపుడైన నారాయణుడు, ఈసాపతాపవరిపూర్ణమైన వసుంధరయం దవతరించి తనసంపూర్ణలీలను బ్రకాశింపజేసెనో, ఐవనియూహజాల మధుతావహమును, నిర్ద్వో డమును నర్వాంగసుందరము నై యొప్పెనో, ఎవ్వఁడు మానవలోక మునం దుత్కృష్టధర్మమార్గమును జూపించుటకుఁ దాను స్వయముగా మానవుడై మానవవ్యవహారమున కధీనుడై జగమునందు సన్మార్గ మున కత్యుజ్జ్వలదృష్టాంతమును సంస్థాపనము గావించెనో, ఎవ్వనిలీల లు చిరనూతనములును, అనంతరసమయములును, అజన్మప్రేమపూర్ణ ములును నైనవో, ఎవ్వఁ డీజగతిలోఁ బాపాత్ములకుఁదక్కమఱియెవ్వ రికి నవజ్జ గావించియెఱుఁగఁజో, భార్యాపుత్రులు మొదలగు శల్లతకు నెవ్వఁడు సమానమైన ముక్తిస్వరూపపరమపథమును జూపించెనో, ఎ వ్వఁడు లోకహితముకొఱకు నకలకార్య సంపాదనము గావించెనో, ఎవ్వరిసావ్యధుద్ధి కేవలపరార్థవర్యసాసము గలదయ్యెనో, యుద్ధిన్నె తిక మనుమానదండము, లేక మానవునిసామాన్యజ్ఞాన మను తులాయంత్ర ము, ఎవ్వనిమహామహిమమయ మగు కీర్తిశైలమును దాఁపినంతనే మటుమాయము లగుచుండెనో, ఎవ్వఁడు నిందాత్ములకుఁ దిరస్కార

పురస్కారములకుఁ జలింపక తనశుభసంకల్పపూర్ణములైన సత్కర్మ
 మాహాతులఁ గావించివేసెనో, ఎవ్వనిహృదయమందు నిల్చుకొనఁగల్గి
 నను జేక యెవ్వనికీర్తిపర్వతమునం దొకభాగమైన దర్శింపఁగల్గినను
 మానప్రణమ చిరధన్యుఁడు, గృతకృత్యుఁడు గాఁగలుగుచున్నాఁడో,
 ఆవ్రజశోరమూర్తి, ఆశ్యామసుందరనటకుఁడు, ఆరాధితాహృదయకం
 జకనారాయణుఁడు, ద్వాపరయుగావసానమునఁ గలియుగప్రారంభమున
 సీపుణ్యతిథియందుఁ గంసకారాగారమున నావిర్భూతుఁ డయ్యెను. ఈ
 పవిత్రతిథి పుణ్యభూమియైన భారతన్నమునందు మహోత్సవదినము.
 శిల్లిలు, పెద్దలు, స్త్రీలు, బురుషులు, శాక్తేయులు, వైష్ణవులు సంద
 టు నేడు మహోత్సవమత్తులై యుండిరి. నృత్యగీతములతోను, వా
 ద్యోత్సవములతోను, హరిద్రాక్షతాఫలపుష్పదధిఘృతాదులతోను,
 భోజనోపవాసములతోను, వ్రతకథాశ్రవణభగవత్పూజాదులతోను
 నేడు భారతభూమి మహోత్సవమయమై యుండెను. మనము ధన్యు
 లము. ఆ సందనందనుని, ఆ వేణుగానలోలుని, ఆ మధుసూదనుని మ
 ధురమధురనామము నుచ్చరింపఁజాలిన యీపుణ్యదేశమున మనము
 మాంవులమై జన్మింపఁగంటిమి. అతని ధ్వజవజ్రాంకుశచిహ్నితము
 లైన పాతపద్మములచేఁ ద్రొక్కఁబడిన యీధవ్యదేశపవిత్రరజము
 మనదేహముల నలంకరించుచున్నది ! జయజగన్నాథజనార్దనా ! జయ
 సచ్చిదానందపురుషోత్తమా !

నేడు గీలరత్న బొబుమందిరమునఁ బూజ జరుగుచున్నది ; రా
 త్రీ జాగరణము, కొందఱకు భోజనములఁ, గొందఱ కుపవాసములు,
 భిక్షోహారనస్త్రదానాదులు జరుగును. సాయంకాలమునుండి యుమా
 శంకరుఁ డందఱతోఁ గలిసి యుత్సవాదులకు సహాయము, హరినామ
 సంకీర్తనము మున్నగునవి చేయు ననికూడఁ బెప్పుకొనుచుండిరి. అతఁ

ఘోరమునకుఁ గార్యభారమును నహించి, హృదయపూర్వకముగా, నీపవిత్రవ్రతమును సాంతమువేయుటకు నీలరత్నబాబు ననుష్ఠానములలో సహాయపడు నిమిత్తము పురానందస్వామిచే ననుజ్ఞాతుఁడయ్యెను. నేకుచజాముననే నీలరత్నబాబును నాతనిభార్యయు సోదరియు గంగాస్నానమునకు వెడలియుండిరి. అన్నపూర్ణ యొక్కలెఱుమాత్రిమింటివద్ద నున్నది. ఆమె యొకగదిలో శ్రీరాధాకృష్ణమూర్తిపటము నెకుటఁ దనచేఱించలమును జెవరికుండ బిగియఁగట్టుకొని, సజలనయనము, కృతాంజలిపుటమై కూరుచుండి యుండెను.

ఈయుత్సవసంవత్సరములోఁ గొందఱు పరమహంసలకు భోజనము పెట్టవలయు నని నీలరత్నబాబునకుఁ గోరిక గలిగెను. అందుచే వారి నాహ్వానముచేయుకార్యభార మాతఁడు ఉమాశంకరునిపైఁ జెల్లె యుండెను. ఎనమండుగురుసన్యాసులు నేటిమధ్యాహ్నము నీలరత్నబాబు గృహములో భిక్షచేయుటకు నమ్మిరి. ఈసంగతి నీలరత్నబాబుతోఁ జెప్పటకై యుమాశంకరుఁ డుదయముననే నీలరత్నబాబు మందిరమునకు నచ్చెను. అతఁ డంతఃపురములోనికిఁ బోవుట కభ్యంతర మేమియు లేదు. దాసదాసీజను లందఱు సమస్కాతములు గావించి నిల్వఁబడిరి. ఎవ్వరు నేమియు మాటాడలేదు. “అమ్మా! యెక్కడ నున్నారా?” అని యుమాశంకరుఁడు లోపల కేగి పిలిచెను. ఎక్కడ నెవ్వరును లేరు. ఎవ్వరుఁ బ్రత్యుత్తర మీయలేదు. అన్నపూర్ణ కన లేమియు వినఁబడనేలేదు.

ఉమాశంకరుఁ డొకయింటిలో నుండి యింకొక యింటిలోనికిఁ బోవుచుఁ గ్రమముగా నన్నపూర్ణ యేకాగ్రచిత్తముతో శ్రీకృష్ణనియు గళరూపమును సందర్శించుచున్న గదిలోనికి వచ్చెను. అతఁడు ద్వారమువద్ద నిలిచియుండియే యాబాలికామణి భక్తిసంపృక్తము నతాకిక

భోధానంయత్తము నగు రూపరాశిని సందర్శింపజూచెను. అప్పుడు
తెనిమనప్పులో శివమహామోహినియైన శాంకరి తపోనిష్ఠయం దుండి
తనకు బ్రహ్మక్షయెట్లు తోచెను. అప్పుడాతఁ డింక దూరముగా
నుండఁజాలక సంపూర్ణచిత్తముతో నమగులు చప్పుడు గాకుండ నడచి
నచ్చి యామెను సమీపించి యాశ్చర్యమగునట్లే యాభక్తిమయదేవీ
మూర్తిని దదేకదృష్టితో దృష్టింపజూచెను. తొగనిమగ్నయై యు
న్న యన్నపూర్ణభావములనుగూర్చి యాతఁ డెంతవఱకు నాగోచింపఁ
జూచెనో, యంతవఱకు నామెభావము లాతనికి బోధపడుచుండెను.
అపరిమితపుణ్యశలముచే నేడాతనికి సాక్షాద్దేవీదర్శనము సంఘటిల్లి
తోచెను ; భక్తిప్రేమలచే నాతనిదేహ మంతయుఁ బులకాంకురిత
మైపోయెను. నయనము లానందాశ్రుపరిపూరితములై పోయెను. ఆతఁ
డు నీరవుడై నిష్పందభావముతో నిల్వఁబడిపోయెను.

ఆకస్మికముగా నన్నపూర్ణదృష్టి విచలితమయ్యెను. పటము నె
దుటనుండి యామెదృష్టు లితరదిక్కునకు మరలక మునుపే యామెదృ
ష్టిపథమునం దుమాశంకరుని దివ్యకాంతులు ప్రత్యక్షము లయ్యెను.
అప్పుడామె చకితురాలై విస్మయభావముతోఁ దనశరము ధరాతలము
నకుఁ దాకునట్లు వంగి, యాదేవతాచరణములకుఁ బ్రణామము గావిం
చి, యత్యాతురభావముతో నిట్లు పలికెను. “నాదేవుఁ డిప్పుడు నిజ
ముగా నున్నాఁడు. నాసాధన యంతయు ధన్యమై తోడనే సిద్ధించిన
ది ! ఏదేవుని చరణములను భ్యానించుచు సాకస్మికముగా సాక్షాత్కా
రమును బొందితి నో, యాదేవునిదయనుండి నే నింక నెప్పుడును వంచి
తురాలను గాను.”

నోటినుండి మాట లీవలఁబడిపోయెను. కాని, చాల పెద్దమా
టలు మాటాడినది ; ఇట్టిమాటలు మఱియొకప్పు డాబాలిక చెప్పఁజూ

లియుండదు. భక్తిప్రేమములు హృదయపరిపూర్ణములై యుండెను. ఆ కాంక్షచేతను నాశచేతను సంతఃకరణ ముద్వేగితమై యుండెను. ఇట్టి స్థితిలో నకస్మాత్తుగా నిష్టదేవతాసాక్షాత్కారము సంఘటిల్లెను. ప్రాణమంతయు నెవ్వరిని గోరుచుండెనో, పటమునందలి దేవతామూర్తిలో సర్వత్ర యెవ్వరిని జూచుచుండెనో, వారి నెట్టుయెదుటఁ జూడఁగల్గుట చే నోటనుండి యప్రయత్నముగా సనేకవాక్యము లీవలఁ బడిపోయెను. హృదయ మప్పుడు లౌకికనిబంధనల కిస్సేమై యుండలేదు. మాటలు రాకుండ నాపుట కప్పుడు సామర్థ్యమును లేదు. అందుచేతనే యిన్నిమాట లీవలఁ బడిపోయెను. కాని యాతరువాతనో? అతరువాత దారుణలజ్జ యావేశించి హృదయప్రాణములపై సభికారముచేయుఁ జొచ్చెను. వదనమండల మంతయు రక్తమయమైపోయెను. దేహాలత కంపించుచుండెను. సిగ్గుచే భూగర్భములోఁ దూఱిపోవలయు నని కోరి కప్పుట్టుచుండెను. స్థూలములై న ఘర్మబిందువులు లలాటమున ముక్తాఫలములవలె నావిర్భవించెను. సుందరీమణి నిశ్చేష్టమై యధోవదనమై నిల్వఁబడిపోయెను.

మఱి యుమాశంకరుఁడో? ఉమాశంకరుఁ డిట్లని భావించుకొనఁజొచ్చెను. “ఇట్టిమాట విసఁగితి నేమి? నిజముగా నీరాజనందిని, యీశుందరీశిరోమణి, యీసవీన సన్నఁగూర్చి చింతించుచున్నదా? నిజముగా నే నీమెదేవతామూర్తినా? కాదు—కాదు. ఈయధముఁ డీమెకు దాసుఁ డగుటకుఁగూడఁ దగనివాఁడు.” అని తన్నుఁ దాను శతధిక్కారములు గావించుకొని తనయనుమానహృదయమును దాను నిందించుకొనఁజొచ్చెను. “సన్యాసిపాలితుఁడను, ఆశ్రయవిహీనుఁడను, భిక్షోపజీవిని, పితృమాతృహీనసన్యాసిని నై ననాకిట్టియాలోచనము లజ్ఞాజనకమును, నసంగతమును. నిజముగా నేను వినుటలోనే మోస

ము సంభవించెను. సుందరీమణి తనయభీష్టదేవతనుగూర్చి యాడుకొనినమాట అన్నియు విని, నేనవి యన్నియు నన్నుగూర్చియే యని భావించుకొననేల? ఛీ, నే నెంతయు నిందనీయుండను" అని యాతఁడూహించుకొనఁజొచ్చెను.

ఉమాశంకరా ! నీవు మహాపురుషునిశిష్యుడవును, సాధుగణ సంస్కృతపాలితుడవును ; నిజముగా నీజ్ఞానగౌరవము లపరిమితములయ్యును నేఁ డీర్ఘమున నీవిట్లు మిక్కిలి విభ్రాంతిలోఁ బడిపోయితివి. నీ బోఁటినిశ్మలస్వభావుడను, శాస్త్రార్థవేదియు, సంయతచిత్తుడను, జితేంద్రియుడను నైన మహాపురుషున క్విభ్రాంతి కల్గుట చూడఁగా మేము నవ్వునాఁచికొనఁజాలకున్నాము. నీవు స్వయముగా నీసవీరురాలిప్రేమసీరములో నాకంఠనిమగ్నుడ నైతివి. ఈసుందరీమణియు, నీ ప్రేమకై లమున సత్యున్నతశిఖరము నారోహించెను. ఈకనఁబడుచున్న సత్యమును నీవు చూచియుఁ జూడకున్నావు ; తెలిసియుఁ దెలియకున్నావు. ఇది నిజముగా నత్యంతకౌతుకావహము. నీవెంతగా నీ ప్రేమలతాబంధనములు భేదించుకొనుటకుఁ బ్రయాసపడియెడవో, అంతగా నిన్నవి చుట్టుకొని బంధించివేయఁగలవు. నీవు వీని నెంతగాఁ ద్రోసివేయఁజూచెనవో, యంతకంటె సాధికముగా నీహృదయము నందలి స్థాయీరూపముగా నుండఁగలవు. పంకములోఁబడిన వ్యక్తిపైకి లేచుట కెంతబలవంతముగాఁ బ్రయత్నము చేసిన, నంత యధికతరముగాఁ దత్పాదద్యయము నిమగ్నమైపోవును. నీప్రస్తుతస్థితి యిట్లున్నది. నీ వేసముద్రము నీది పోఁజూచుచున్నావో, యాసముద్రములో మునిగిపోగల వని మే మూహించుచున్నాము.

అన్నపూర్ణ యీగదిలో నుండఁగాఁ జూచినప్పుడు, ఉమాశంకరుఁడు నన్యాసులభోదనముసంగతి చెప్పవలయు నని యనుకొనెను.

కాని, యిప్పు డింక నేమియు నాతనిమనస్సులో లేదు. కానిచో నిట్లు నిశ్శబ్దముగా నామెయెదుట నిల్వఁబడి యుండఁడు. ఏమిమాటాడవలయునో యాతనికిఁ దెలియుట లేదు. భాషలో శబ్దములు లేవామేమి? అతికష్టముపై సాహసముతో నాతఁడు “ నీవు స్వర్గకన్యవు, నిన్ను నిరంతరము జింతించుచుండినచో స్వర్గసుఖము లభించు నని తోచుచున్నది ” అనెను.

అన్న—నేను వెల్లిపోయెదను. నాకుఁ బనియున్నది. మీరు కూర్చుండుఁడు.

ఉమా—ఉండను. నేనును వెడలిపోయెదను. మరల వచ్చెదను.

మెల్లమెల్లఁగా నన్నపూర్ణ వెడలిపోయెను. ఉమాశంకరునికన్న ల కీవిశ్వసంసార ముంధకారమైపోయెను. ఆతఁ డొకద్వీప్యనిశ్వాసమును విడిచి యచ్చటనుండి బయలుదేఱెను. అప్పు డాతనికి సన్యాసిగణము భోజనములసంగతి జ్ఞప్తికి వచ్చెను. అవసరమైన యామాటను, అన్న పూర్ణకు ముఖ్యముగా జెప్పవలెను. అన్నపూర్ణ యప్పుడే య్మాతనిదృష్టిపథమునుండి దాటిపోయెను. తోఁచనిచిత్తముతో నుమాశంకరుఁ డీవలకు వచ్చెను. మరల నన్నన్యాయదేవిస్వర్గకాంతి యాతనికన్నలఁ బడియెను. అన్నపూర్ణ గదినుండి విస్తారదూరము వచ్చియుండలేదు. వెల్లిపోవుటకుముం దింకొక్కమా యుమాశంకరునిఁ జూడవలయు ననుకో ర్కెను దాటి యామె వెళ్లలేకపోయెను. అందుచే నామె గదిదాటి యీవలకు వచ్చి మెల్లమెల్లఁగా నడుగు లిడుచుండెను.

ఆమెను జూడఁగానే యుమాశంకరుఁ డించుకనే పనిమేషలోచనములతో నామె సౌందర్యసుధను గ్రోలఁజొచ్చెను. అన్నపూర్ణ మరల నిల్వఁబడియెను. ఉమాశంకరునిలోచనము లరమోహులయ్యెను.

అది డన్నపూర్ణతో — “నిన్ను జూచి — కాదు, కాదు. ముఖ్యమైన సంగతి మొకటి చెప్పట ముచిచోయినాను. నీవు దయయుంచి బాబుతో జెప్పవలయును.” అనెను.

అన్నపూర్ణ తలవంచుకొని తనసమ్మతిని సూచించుచు, దల యూచెను. ఉమాశంకరుడు సర్వాసిగణము భోజనములసంగతి యన్నపూర్ణ కెఱింగించి వెడలిపోయెను. ఆసందర్భములో నొకరికన్నులొకరికన్నలలో గలిసిపోయెను. ఆభయముచే వారొండురులను తిరిగి చూచుకొనుటకు సాహసింపలేకపోయిరి.

రెండవ ప్రకరణము.

జ గ న్మా త.

ఉమాశంకరుడు మిక్కిలి తహతహ జెందుచు మెల్లమెల్లగా నాశ్రమమునకు వచ్చెను. గురుదేవుడైన ఘనానందుడు డప్పుడు దొంగనిమగ్నుడై యుండెను. దూతమునందుండియే యాతనికి బ్రాహ్మము గావించి, యుమాశంకరుడు కీర్తనమునకు బయలుదేలుట కుద్దేశించెను. కువీరములోని కేగి యాతడు తనజోతెను. గుర్రాక్షి రోవేష్టచమును దీసికొనియెను.

ఆకస్మికముగా వీణావాదనమధుర మైన భవితో నొకమాట యాతనిచెవుల బడియెను — “బాబా! యీ ప్రపంచములో నన్నియు సంభవింపఁగలవు. నీకోర్కీ సిద్ధింపఁగలదు” అనియెను.

సమస్తముడై యుమాశంకరుడు తిరిగిచూచెను, ఆతనియెట్టి

యెనుట పోదామనివినిస్మిత దేపిమూర్తి ! అమూర్తి యోగేశ్వరియే. అతులితానందముతో నుమాశంకరుని హృదయము మనస్సుఁ బరి పూర్ణములై పోయెను. ఆతఁడు భక్తిభావముతోఁ బ్రణామము గావించి యిట్లనియెను—“ ఇన్నిదినములైన తరువాత నీయధమసంతానమున కిప్పుడు దర్శన మొసఁగితివా, అమ్మా ! ఇంత కఠినురాలైన జననినిక నెక్కడను జూడఁబోను ”

యోగేశ్వరి ముందునకు వచ్చి సన్నేహముగా నుమాశంకరుని మస్తకమునందు హస్తముంచి యాతనిముఖమువంకఁ జూచుచుఁ జూచుచు “ కాదు బాబా ! నిష్ఠురజనని యైనచో నిట్టిదేవసంతానము కలుగునా ? ” అనియెను.

ఉమా—అమ్మా ! యీప్రపంచములో నాకింకెవ్వరును లేరు. నిన్నఁ గాంచియే నేను దల్లిని గాంచఁగంటిని. మాతృభక్తి నేర్చికొంటిని. మాతృస్నేహముఖ మనుభవించుచుంటిని. ఏప్పుడెక్కడ నెట్టికష్టము కల్గినను, అప్పుడే యమ్మానిన్నఁ దలఁచుకొనుచుందును. నీయొడిలోఁ బడిన సకలదుఃఖములకు శాంతికాఁగల దని యనుకొనుచుందును. నాతల్లివిగదా, అమ్మా ! సదా నీవు నాదగ్గఱ నుండవేమి?

యోగే—నేడు నీమనస్సులో ననేకములేగు తలంపులు కలిగెను. అందుచేతనే నేను వచ్చియుంటిని. నీమనస్సులో నెట్టిదుఃఖము గాని, చింతగాని యెప్పుడు సంభవించునో, అప్పుడే నేను నీదగ్గఱకు వచ్చుచుందును బాబా !

ఉమాశంకరుఁ డించుకసేపు సవిన్మయుడై యాదేవి యలొకి కశక్తినిగూర్చి యాలోచించుకొనియెను. నిజముగా నేఁ డాతనిచిత్తములో నొక గురుతరమైన చింత గల్గిన దని యాతఁ డెఱుఁగును. ఆతఁ

డు—అమ్మా! లేదు. నేను నాకు నూతనమైన చీర యేదియు గలుగలేదు. ఎటుగను గాని, యేచాపముచేతనో గొన్నిదినములనుండి యసంగతమైన యొకచింత నన్న బాధించుచున్నది. ఆచింతయే నేను గాదు.

యోగే—ఆచింతయే మతియొక స్వోకస్వకనుగూడఁ బట్టి బాధించుచున్నది. కష్టములో భాగము పంచుకొనువారు కలిగినప్పుడు దాని కార్యము పోగలదు. నీచింత నిజముగా ససహనీయము గాదు.

అక్కడనే మృగచర్మముపై నుమాశంకరుఁడు కూరుచుండియుండెను. ఆతఁ డప్పుడు—అమ్మా! సీమాట లెప్పుడు ససత్యములు గావు. ఇం కొకబాలిక నావలెనే చింతాకులితమై యున్న దని నే ననుమానించియుంటిని. ఇప్పుడు నాయనుమానము సత్యమైనదే యని తెలిసికొంటిని. కాని, అమ్మా! నేను గోరహృదయుడనై స సన్యాసిని; ఈయసంగత చింతాక్రిమణమునుండి ముక్తుఁడనై నను గాగలను. కాని, కోమలప్రాణమైన యాస్వోకస్వ యీయసంగతచింత కాశ్రయ మిచ్చుటచే ముందుముం దపరిమలదుఃఖముల ననుభవింపవలసి యుండునుగదా! ఈసంగతియే నన్ను మిక్కిలి వ్యాకులపెట్టుచున్నది. అమ్మా! అమ్మా! నే నేన్నెసను సరియేగాని, యామె చిత్తసీమనుండి యీచింత యంతరించుట కుపాయములేదా? ” అనియెను.

అప్పు డుమాశంకరునినగ్గఱకు వచ్చి యోగేశ్వరీదేవి యాతని మృగచర్మముపై నొకప్రక్కను గూర్చుండి యాతనిమస్తకమును దన యుదరములో జేర్చికొని యిట్లు చెప్పెను. లేదు బాబా! ఈచింత విడుచుటచే బ్రయోజన మేమియు లేదు. ఎవ్వరు దేనిని మనోవా

క్రొయములవేర జరిగినయుదురో వారు దానినే పొందుదురు. నీకేమియు భయము లేదు. నే నీమాట నీమరొరథస్థిని చూడకుండ నేదూర దేశమునకును బోను.

అప్పుడు మాశంకరుఁ డత్యంత భక్తితో నమ్మపాడరజమును తన శరమున భరించుకొనియెను. “అమ్మా! నే నిత భక్తిమఁ బోయిన త్తురా?” అని యడిగెను.

యోగే—వలదు. నేను నీకు భిక్షాటనమునకుఁ బోనక్కఱి లేదు—నేను నీవు వ్రత మాచరింపుము. భోజనముచేయవలదు. మీ తండ్రికి నేను వ్రతమేమియు లేదు. వారికిఁ గొంచెము భోజనము కావలసివమాట నిజమే. దానిని నేను సంగ్రహించి యుంచెదను. ఇత నేను నీతండ్రి యేయేథలములం దిరుగాడు చుండునో, గూఁతలములందలి ధూళిని భుజించి పాత్రములను రక్షించుకొని చుండగలను. నీవు నామొడిలోఁ దలయంచుకొని శయనింపుము. నేను చిత్త నొడిలోఁ బెట్టుకొని సుఖింతును.

అప్పుడు మాశంకరుఁడు దేవితొడైన మత్తక ముంచి శయనించెను. యోగేశ్వరి కన్నులు మూసికొని ప్రేమతో చిత్తవక్షమును దన చేతితో నిమురఁజొచ్చెను. ఓహో! ఏమి యశాకేశోభ! ఏమి యపార్థినాభినయము! పీరోన్నతవిశాలవక్షమైన యాదేవి యుదరదేశము నందలివస్త్ర మంతయు నప్పుడు తడిసిపోయెను. అవికరభారంతో పీఠరాశి ప్రవహించుచు నామెవస్త్రమును, నక్కడి భూప్రదేశమును గూడఁ దడిపినేమఁ జొచ్చెను.

ఈసమయమునందు మనానందస్వామి గుడిదములోనికి నచ్చి యాదేవి యమామషలీలలను జూచుచు విస్మయముతో పోయెను. బ్రేమున్న హస్తభృతుల ప్రాబల్యముచే నానందగారి—

కిత్తు పోయెను. అప్పుడాతడు కృతాంజలిపుటుడై నిల్వబడి భక్తి
గర్వకంఠముతో నిల్లు జోత్రము గావింపజూచ్చెను.

“ అథారభూతా జగత స్త్వ మేకా

మహీస్వరూపేణ యతః స్థితాసి

అపాం స్వరూపస్థియతా త్వమై త

దాపాష్యతే కృతస్ని మలంఘ్య వీశ్యే

త్వం వైష్ణవీశక్తి రనంతపీఠ్యా

విశ్వస్య బీజం పరమాసి మాయా

సమ్మోహితం దేవి సమస్త మేతత్

త్వం వై ప్రసన్నా భువి ముక్తిహేతుః

విద్యాః సమస్తా స్తవ దేవి భేదాః

స్త్రియః సమస్తాః సకలా జగత్సు

త్వ యైకయా పూరిత మవ్య యైతత్

కా తే స్తుతిః స్తవ్య పరాపరోక్తిః.

సర్వభూతా యదా దేవీ సర్వముక్తిప్రదాయినీ

త్వం త్తతా స్తుతయే కావా భవంతు పరిమోక్షయః

సర్వస్య బుద్ధిరూపేణ జనస్య హృది సంస్థితే

స్వగ్దాపన్గదే దేవి నారాయణి సమోస్తుతే

కలా కాస్తాదిరూపేణ పరిణామప్రదాయినీ

విశ్వస్యోపరతౌ శక్తే నారాయణి సమోస్తుతే

సర్వమంగలమాంగల్యే శివే సర్వాధిపాధికే

శంఖ్యే త్త్రింబకే గౌరి నారాయణి సమోస్తుతే

స్మృతిస్థితివినాశానాం శక్తిభూతే సనాతనీ

గుణాశ్రయే గుణమయే నారాయణి సమోస్తుతే

శరణాగత దీనార్తపరిత్రాణపరాయణే
సర్వస్వార్తిహరే దేవి నారాయణి నమోస్తుతే.

(మార్కండేయచండి.)

ఘనానందస్వామి స్తోత్రపాఠములు ముగియఁగానే యోగేశ్వరి కన్నులు విప్పి యిల్లనియెను—“నారాయణసమ్మళే! నే నింతకాల మునుండియు నీకొఱకుఁ బ్రపంచపాలనము చేయుచుంటిని. కాని యిది నాకార్యమా? నీవని నీవే చేసికొనుము. నేను నీవీలలఁ గాంచి ధన్యురాల నగుదును.”

ఆతరువాత యోగేశ్వరి యమాశంకరుని జూచి యిట్లు పలికెను—“నాయనా పౌమ్ము! ఈవిశ్వసంసార మెవ్వరి నాశ్రయించుకొని యున్నదో, నీవును నేనును సకలమును బరమాణువులనలె సెప్పరిచరఁ తలము నంటుకొని యున్నారమో, ఎవ్వనికి భార్యాపుత్రులు, దత్తి తండ్రులు సర్వము సమానమో యీసనాతన పరమపురుషుఁడు మన సమ్ముఖమునకు వచ్చియున్నాఁడు. నీనాతనిసన్నిధికిఁ బొమ్ము బాబా!

ఉమాశంకరుఁడు లేచి నిల్వఁబడియెను. యోగేశ్వరి యక్కడ భూరజములోఁ బడి ఘనానందునకుఁ బ్రణామము లాచరించెను. ఉమాశంకరుఁ డప్పుడు ఘనానందుని జూచి—“తండ్రీ! నేనింతనఱకు ను విశ్వజననియైన పరాశక్తియొడిలోఁ జేరి యుంటిని. ఇది కల్పనాకథ గాదు. అనుమానమును గాదు. సకలజగజ్జనయిత్రినైన దేవి నన్ను స్వయముగాఁ దనయొడిలోఁ జేర్చుకొనినది. నేను ధన్యుఁడ నైతిని. నా కాఁకలియు దప్పికయు దీటిపోయినవి. నాకోరిక లన్నియు ఫలించినవి. అతాకిక శాంతిచే నాహృదయము పరిపూర్ణమైపోయినది.” అని పలికెను.

ఘనా—వత్సా! నీమాట యొక్కటియు ససత్యము గాదు.

అంతఃకర్మపుష్కలముచే మనము పెరిమెత్సోసాక్షాత్కరించును బం
దోకము. ఈమె యొకచోట స్త్రీ, ఇంకొకచోట బురుషుడు, మఱి
యొకచోట జనని, వేరొకచోట జనకుడు, ఇంక నొకచోట సోదరు
డు, నొకచోట సహధర్మిణీ, ఒకయొడ బ్రాహ్మణుడు, నొకచోట జం
దాలుడు, నొకచోట యేనుగు, నొకమాటు దోమ, ఒకచోట హిమా
ద్రీ, ఒకచోట యనుకరేణువు, ఒకచోట సరిచ్ఛతి, ఒకచోట ఘటవారి
యు నై ధర్మణియం దంతటను విరాజిల్లుచుండెను. అమర, సనాతని,
ప్రీతికూప, జకాతీత, జకమయి, చిన్మయియు నైన యీదేవి సా
క్షాత్కరించు లభించినది. రమ్మ కుమారా! గురుశిష్యు లిరువురము
సమన్వితముతో శ్రావణమంత్రములచే నీదేవీమాహాస్మృత్యును గీర్తన
యొనరించి జన్మపాపము గావించుకొందము.

అప్పుడు గురుశిష్యు లుభయులును మనోహరసమన్వితముతో
వేదమంత్రములను గానము చేయఁజొచ్చిరి.

“ సహస్రశ్లోకాః పురుషః, సహస్రశ్లోకాః సహస్రసాత్
సహస్రశ్లోకాః సర్వతో వృత్తాః, అత్యంతిష్ఠ ద్దశాంగులమ్॥
పురుష ఏవేదం సర్వం, యద్భూతం యచ్చ భవ్యం
ఉతాహృతతప్తస్యేషానో, యదన్నే రాతిరోహతి॥
సర్వః సాణిపాదం తత్, సర్వతోక్షి శిరోముఖమ్
సర్వతః శ్రుతిమల్లోకే, సర్వమాన్యత్య తిష్ఠతి॥
సర్వేంద్రియగుణాభాసం, సర్వేంద్రియ వివర్జితమ్
సర్వస్యస్త్రిగు మిశాసం శర్వస్య శరణం బృహత్॥
య ఏకో నష్టో బహు శతీయోగార్
వణా నచేకార్ నిహితాన్థో దధాతి

పిచిత్రీ చాస్తే విశ్వమాద్యా

నదేవః సనో బుధ్యా సుతయా సంఘసక్తుః॥

తదేవాన్ని స్తదాదిత్య స్తదావాయు స్తమచంద్రమాః

తదేవ శుక్రం తద్భ్రహ్మ తదాప స్తత్ ప్రజాపతిః॥

త్వం స్త్రీ త్వం పుమా నసి త్వం కుమార ఉత చా కుమారీ

త్వం జ్ఞో ద్జ్ఞోర వంచసి త్వం జాతో భవసి పిశ్వుతో ముఖః॥

(శ్వేతాశ్వరోపనిషత్.)

ఈపవిత్రసంగీతరస మాకాశము నలమునొని భాగీరథీపుణ్యజల
ముల భాసితమై వాయుమండలముల్లోఁ గలిసి వసుంధరను బవిత్రతా
పూర్ణము గావించుచుండెను.

మూఁడవ ప్రకరణము.

లంఘటరాజు.

సీలరతనబాబుమందిరమునఁ జాలరాత్రి యగుచప్పటికి సంకీర్త
నాదులు ముగిసినవి. ఉమాశంకరుఁ డప్పుడు శ్రీకృష్ణచరిత్రమునందలి
నిగూఢతత్త్వమునకు వ్యాఖ్యానముచేసి యుపన్యసించుచుండెను. దిన
మంతయు జానములు ధర్మములు సంకీర్తనములుఁ బూజలుఁ బఠనము
లు భోజనములు మున్నగువ్యాపారములతో భవనమంతయుఁ బరిపూ
ర్ణమై యుండెను. ఆగంతుకు లందఱు నిస్సంకు తమతత్త్వజ్ఞానములకుఁ
బోయి యుండిరి. సీలరతనబాబును నాటనిభార్యయు సోదరియు నన్న

పూర్వము మాత్రము కూరుచుండి యమాశంకరునిమధుమయవాక్యములను వినుచు, నడుమ నడుమ నొక్కొక్కప్రశ్న మాతని నడుగుచుఁ దమకుఁ దెలియఁదగిన సంగతులను వ్యక్తపఱచుచుండిరి.

ఒండొరులకుఁ జాలనేపు ప్రసంగము లైనతరువాత నీలరతనబాబు, ఉమాశంకరు నిట్లు ప్రశ్నించెను. “సాధారణముగా లోకములో శ్రీకృష్ణచరిత్రమునకు లాంపట్యము మొదలగు కొన్నిదోషము లారోపితములై యున్నవి. నేను వానినిగూర్చి నామనస్సులో నొక విధమగు మీమాంస గావించుకొనియున్నాను. అయినను మీబోటి పరమభక్తు లావిషయమున నేమి మీమాంసించెదరో వినవలయు నని కోరిక కలదు. ఇస్స డావిషయమునుగూర్చి ముచ్చటించుటకు మీకే విధమైన యభ్యంతరము లేనిదో మీరావిషయములను వ్యక్తపఱచి సంతృప్తిఁ జొందింపవలయును.”

ఉమా—నే నందులకుఁ దగనివాఁడను. అతిదీనుఁడను. నేనా పరమపురుషుని చరిత్రములో నేయంశమునకైనను వ్యాఖ్యానము చేయఁజాలను. అయినను మీయాజ్ఞచే నావిషయములో నేనెఱింగిన దించుక మాటలాడెదను. తల్లి సోదరి మొదలగువారి సమక్షమున నిస్సంకోచముగాఁ దెలుపఁగూడని సంఘటనములు శ్రీకృష్ణచరిత్రమునం దెక్కడను లేవు. కావున మీసమ్ముఖమునం దాతనికథ లేమిచెప్పట కును నభ్యంతరము లేదు. శ్రీకృష్ణుని లాంపట్యదోషము మిక్కిలి గూరుతగ్గనైనదియు, బహువ్యాపకమైనదియుఁగా నున్నది. నిజముగా నాతఁడు లంపటుఁడే. కాని యాలాంపట్యము స్ఫురణకు వచ్చినచో శరీరము రోమాంచితమై, హృదయము భక్తిభారముచే నవనతమై యాలాంపట్యలీలాస్థలమునందలి ధూళిరాశిలో మునుఁగుటకై వ్యాకుల పాటుదయించును. ఆలంపటరాజు కథ యటుండనిచ్చి యాతనిప్రేమ

కుఁ బాత్రలైన యాదేవీమూర్తుల చరణరేణువులు ప్రాప్తించినను గృ
తార్థుల మగుట సత్యము. శ్రీకృష్ణుని యాపరదారానక్తి యంతయు
వివరించి చెప్పవలసి వచ్చినచో నీయసమయమునందు మీకు విరక్తి
యుఁ గలుగఁగలదు. దినమంతయు నలసియుండుటచేఁ బటుత్వము
లేకున్న నారసజ్ఞ యాప్రకృష్టమైన వ్యాఖ్యానమును జేయనుజాలదు.
కావున నేఁ డొకటిరెండువిషయములను మాత్రమే ముచ్చటించెదను.
మఱియొకసమయమునం దావిషయమై విపులముగా సమాలోచనము
చేయవచ్చును. శ్రీకృష్ణునివిషయమున శాస్త్రాదులనుబట్టి మనకేమి తెలి
యుచున్న దనఁగా—నాతఁడు పదునొకండువత్సరములవఱకు బృథ్వా
వనమునందుఁ దనలీలలను బ్రకాశింపఁజేసినట్లు తెలియుచున్నది. ఈస
మయములోనే యాతని బృథ్వావనలీలలును సాంగము లయ్యెను.
తరువాత నాతఁ డక్కడిస్త్రీపురుషులతో సంబంధమును బరిత్యజించి
ముందుగా మఘరానగరమునకును దరువాత ద్వారక మొదలగుస్థాన
ములకును వెడలిపోయెను.

నీలర—ఇట్టి వయసునందు లాంపట్య మనంభవము. అందు
చేత నీయుక్తిని జెప్పినచో నాతని యాయపవాదము ఖండితము గాఁ
గలదు.

ఉమా—(సవినయముగా) చిత్తము. అట్లు గాదు. ఈయుక్తి
నాశ్రయించినచో శ్రీకృష్ణునివిషయమై యేమియుఁ దెలియలే దనియే
చెప్పవచ్చును. ఇట్టి తెలియనితనముతోడనే ప్రస్తుతకాలమునం దనేకు
లు శ్రీకృష్ణచరిత్రమును విమర్శింపఁజొచ్చిరి. వా రాపరమపురుషుని
క్రియాకలాపములనుగూర్చి కొన్ని సంగతము లనియుఁ గొన్ని యసం
గతము లనియుఁ, గొన్నిసంభవము లనియు, మరికొన్ని యసంభవము
లనియు విమర్శించి కొన్నిటిని గ్రహించిరి. కొన్నిటిని బరిత్యజించిరి.

తమస్వల్పమైన జ్ఞానముచకును, తుద్రమైన విద్యాబుద్ధులకును నను
 దూప మగుకొలబద్ధతో వారు శ్రీకృష్ణుడను సగాధపలధిని గొలవఁ
 జొచ్చిరి. దానిఫలము మిక్కిలివిషమయము. భగవంతుని యవతార
 మూర్తిమైన శ్రీకృష్ణుడు దన్మముతోడనే పరిపూర్ణుడై జన్మించెను.
 పుట్టిననాడే పురిటింటిలోఁ జన్మితో నెవ్వఁడు మాటలాడెనో, పుట్టిన
 నాడే తండ్రియొడిలోనుండి యమునాజలముల నెవ్వఁడు దాఁపెనో,
 ఎవ్వఁడు శైశవమునందే పూతనావధను—యమలాద్భుతభంజనమును
 గావించెనో, యాదామోశరుఁడు, అన్నివయస్సులయందును—అన్ని
 యవస్థలయందును బరిపూర్ణుడే. ఏవిధముగా నాతఁడు మనుష్యోచిత
 లీలలను గావించిననుఁ గావించుఁగాక. ఆతనిపరిపూర్ణత యాతని నొక
 వృక్షును విషువలేదు. అందుచేతనే యాతనిచరిత్రములో నేభాగము
 నందును ససంగతముగాని, యవిశ్వాస్యముగాని లేదు. కనుక నాతని
 పక్షమునఁ బడునొకండేండ్లలో లాంఛట్య మనంభవముగాఁజాలదు.
 నిజముగా గోపాంగనలు జారభావముతోనే శ్రీకృష్ణుని నేవించిరి. శ్రీ
 కృష్ణుఁడు వాతించునోనిశ్చలతను సవిశేషముగాఁ బరీక్షించి, పారిప్రీతి
 వమునకు నమ్మితించెను. ఇంతవఱకును శ్రీకృష్ణుఁడును గోపాంగనలు
 ను మనుష్యతాసారమునందు నిందనీయులు కాఁగల రనుట నిజమే; కా
 ని యాప్రేమయొక్క ప్రగాఢత, రహస్యములు, భావములు మున్నగు
 పానినిగూర్చి చక్కఁగా నాలోచింపఁగల్గినచో మన కాప్రేమయు, నా
 ప్రేమ కాప్రేమములును, నాసంఘటనమునుగూడ సతాకాశము లని
 వెంటనే బోధకాఁగలదు.

నీల—ఎట్లు బోధకాఁగలదు ?

ఉమా—అదియును మనవిచేసెదను. గభీరారాత్రియందు భా
 తుకమ్మగసంకులమైన యరణ్యములో శ్రీకృష్ణుఁ డొకఁడును దిరుగాడు

మండయ. ఎవనికాంతి శుభ్రవర్ణమును దాల్చియుండెను. నమస్కార
దేవి పండువెన్నెలవెన్నెలచో మునుంగుచు మధురమారుతతరంగముల
లోఁ జేలియాడుచుండెను. కృష్ణయశుశూలసమయమునందు గోపికాం
గనలు శ్రీకృష్ణునిన్నొధి కరుదెంచి యాతనిప్రణయమునకుఁ బ్రార్థించి
రి. శ్రీకృష్ణుఁ డప్పుడు వారినింపసీయఁజైన సంకల్పమును చొలఁగించు
టకుఁ దగినరీతి ననేకవిధములుగా వారితోఁ బ్రసంగముచేసెను. కా
గోపాంగణము—“శ్రీకృష్ణా! గృహము, పతి, పుత్రులు, సంసారధర్మ
ములు, నేమియు మాచిత్తములయందు లేవు. ధర్మమును, సంఘము
ను, లజ్జను, భయమును, సమస్తమును మేము పరిత్యజించితిమి. మా
కు నీ వొక్కఁడవుమాత్రమే శరణ్యుఁడవును, వరేణ్యుఁడవు నై యుం
టవి. నీవు మమ్ములను బరిత్యజించిచో మేము నీసమక్షముననే యా
త్మత్యాగము గావించుకొనఁగలము. నీవు విశ్వపతివి, విశ్వమయుఁడ
వు, విశ్వనాథుఁడవు. కావున నీవు మమ్ముఁ బరిత్యజింపజాలవు.
ఒకవేళ నీవు మమ్ముఁ బరిత్యజించినను మే మీభక్తవత్సలములైన
పాదములను విడువజాలము.” అని పలికిరి. అయినను శ్రీకృష్ణుఁడు
వారి నానిందితపథమునుండి మరలజలయు నని చాల నిరోధించెను.
కాని చిట్టచివరకు వారిచిత్తములను ద్రిష్టజాలక నారాయణుఁడు నా
రిని జూచి యిట్లనియెను—“మీరందఱును నేడు మీమీయిండ్లకు
నెడలిపొందు. సంసారధర్మముపైఁ జిత్తమును నిల్పుడు. ఎవ్వటివలెనే
నియమముగాఁ గులధర్మమును బరిపాలింపుడు. ఆపిమ్మట రేపు మీ
మనోభావము లెల్లుండుచో పరిశీలించుకొని నాకుఁ జేలియఁజేయుడు.”

ఈవిధముగా గోపాంగనలు శ్రీకృష్ణునిచే మరలమరలఁ బరీక్షిం
పఁబడిరి. కాని యావ్రజచండీమణుల కేకాంతభావమున శ్రీకృష్ణుని
చరణము లాశ్రయించుటకంటెఁ బ్రాణాంతికమోపాయము లేదని యాత

నికే దెలియబడెయెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు గోపికలతో రాసక్రిడా
ప్రసక్తుఁ డగుటకు సమ్మతించెను. ఎందఁడూ గోపికలు కృష్ణప్రే
మవిహ్వలై యాతని ఛాయించుచు బీజన్ముత్తలు కాంగల్గిరి. ఎంద
ఁడూ సీమాలిరలఁ దనై యీదగఁజూచుఁ బ్రబ్రహ్మమైన యాత
నిని జింతించుచు శాసన బంధించి విగతచేసలు సద్యోముక్తులు నైరి.
ఇది యంతయు నేకాంతభక్తి కుదాహరణము. ఇట్టిసంఘటనము, నిట్టి
పరీక్షయు నై నరదువాత శ్రీకృష్ణుడు గోపికలకుఁ దపచరణసేవయం
దధికారము నొసఁగి ధన్యులను, జరితార్థులను గావించెను. మనుష్యుచ
క్రితమునం దాలోచించి చూడఁగా నిట్టిసంఘటన మొక్కడను గనఁబడ
ను. స్వీదోటుక, నేకాలములో, న్నెట్టితిగతులయందు, నేమనుష్యుఁ
డు, నిట్టిదేవతాగురులు దేవాంగనాసవృత్తులు సగుకామిసీగణము సీవిధ
ముగాఁ బరీక్షింపఁజూలడు. విశేషించి యట్టిసుందరీబృందము సనూ
నేశమువలనఁ దన్నుఁ బరమభాగ్యవంతునిగా భావించి తక్షణమే వారి
వలన నొనసోయి వారిని నొనగించును. శ్రీకృష్ణుని లాంఛట్య
మాతనిదేనత్విమునే తెలియఁజేయుచున్నది. మఱియు భక్తాగ్రేసరీను
ణుడైన యీకామిసీమణుల కృష్ణభక్తియు ననాకికమైనదియే. ఆకృష్ణ
గతప్రాణుడైన గోపాంగన లొకప్పుడు తమనారీభావమును మఱచిపో
యి యెవరిమట్టును వారే, తమ్మే శ్రీకృష్ణునిగ భావించుకొనఁజొచ్చిరి,
మఱియు వారిలోఁ గొందఱు నిజముగాఁ దాము గోవర్ధనచర్చియు నె
త్తితి మనుకొని న్రేపల్లెవారి కభయప్రదానము చేయఁజొచ్చిరి. కొంద
ఱు తర్జనగర్జనములతోఁ గాయమర్దనమునకు బయలుదేరిరి. కొంద
ఱు గోబృందినను మేపుటకుఁ దోలఁజొచ్చిరి. మఱికొందఱు భుజా
స్థానము లొనరించుచు ప్రేపల్లెలో శత్రుసంహారమున కుద్యుక్తలై
రి. ఏమి యాయాశ్చర్యకరమైన తత్కయోగ్యము! ఏమి యాయేకాం

తభి! ఏమి యీసుధామధురప్రేమ! వీరిలోఁ గామదాహ మెక్కడ,
 గ్రామ్యాచరణ మెక్కడ! కాని అదియును గలదు. అట్టివ్యవహార
 ముకూడ సంఘటించిన దనుటకు సందేహములేదు. దానివల్లనే దోష
 ము కలుగునా? ప్రాణముతోఁ బ్రాణ మెప్పుడు సమ్మేళనమైనదో,
 హృదయములో హృదయ మెప్పుడు ప్రవేశించినదో, దేహ మెప్పుడు
 తనది కాకుండఁబోయెనో, కన్ను లెప్పు డితరమును జూడఁజూలకుండ
 నో, తనదేహమే యాపురుషోత్తమునిదేహ మని యెప్పు డనుకొనియె
 నో, అప్పుడు—ఇట్టికల్పనాతీతమైన సమ్మేళనస్థలమునందు వ్యభిచార
 ము లేకపోయినను వ్యభిచారమున్నయట్లే, విశేషించి వ్యభిచారమున్న
 ను లేనియట్లే. నైహికసంస్పర్శమే యొకగొప్పసంగతీయూ? ఎవ్వరు
 తమదేహమును మఱచిపోయి ప్రేమమయునిదేహమే తమదేహ మని
 యనుకొనుచున్నారో, యాపూజనీయలైన ప్రేమికలకు మరిల నైహిక
 సంస్పర్శములో నూలనల్వి మేమి కలదు? ఇంక నీప్రేమనీలల
 యత్యద్భుత పరాకాష్ఠ ను గూర్చి పర్యాలోచింతుముగాక!
 ఉప్రేమలో శ్రీనివాసుఁ డున్నాడప్రాయంబై పోయెను. ప్రేమమయ
 లైన గోపికల మధురప్రేమ యాతనిని ముంచివేసినది! అనేకులగుఁదిపు
 టుండైన దేవుఁడేమిపు సకలరాగరాగిణీపరిత్యాగముఁ గావించి శేచల
 మధురమయమైన రాధికానామోచ్చారణము తక్కు నక్కన విన్నయు
 మఱచిపోయెను; మానసనీమణి మోముఁ బట్టించుకొనినట్లు కుణకాల
 మైనఁ జూడనలసినచ్చించుచో నాజగదీశ్వరునకు విశ్వసంగారి మంతయు
 సూన్యముగాఁ దోచుచుండెను. శ్రీరాధికాక్రీడరణపరకడములను దలఁ
 చాల్చి పురుషచూడఁమని యైన శ్రీహరిచరితాంధ్రుఁ డయ్యెను. వ్యాకభా
 నునందని ముఖావలోకనము శృంగీకాలమైన లలితపకున్నచో నారా
 యణుడు సహించుకొనఁజాలకండెను. ఒక్కొక్క దారాధికాకాల

కోపించి తననికుంజమునుండి జగన్నాథుని దోసిపుచ్చినచో, నావిశ్వ
రూపుడు వివిధములైన మాయవేషములను ధరించి తనప్రాణప్రియ
శ్లోకో దర్శింపకుండ నుండలేకుండెను. వారిప్రేమప్రవాహములో య
మునాప్రవాహ మెదురేదజ్ఞుచ్చెను. పశుపత్యౌదు లాహారాదికముల
ను మఱచి వారిప్రేమలీలల సందర్శింపఁగడఁగెను. వసంతము చిరవిరా
జితమై వారిప్రేమలీలలను బెంపొందించుచుండెను. భ్రమరములు ని
యతకూజనము లొసరించుచు వారికి వినోదములు కొలుపుచుండెను.
కోకిలము లన్నియుతువులలో నాపుణ్యక్షేత్రమున రుంకారములు
చేయుచుండెను. మయూరీమయూరములు పింఛములు విప్పికొని యా
శీలాస్థలమున నృత్యములు సలుపుచుండెను. లతాశృంగుడు లవనత
మస్తకములై యచ్చోరిభూరజమును దలఁదాల్చుచుండెను. ఏ కవికల్ప
నకును, ఏ ప్రేమాభినయమునకును, ఈయాశ్వరీలీలల సమీపించుట
శిశ్యము గాకపోయెను. అతరువాత నాకర్తవ్యవిష్ణుడై శ్రీకృష్ణునిదగ్గఱ
కు, అక్రూరుఁ డగుదెంచి కంసునియాహ్వానమును లీలామయుఁడు
నైనభగవంతునకు గురుతరకర్తవ్యము స్ఫురింపజేసెను. అప్పు నాప్రే
మబంధనము లేసుమ్రోయనో, ఆయాకర్షణములు నామధురీలలు నెక్క
డకుఁ బోయెనో! అన్నిటి నుపేక్షించి యాకంసారి మధురామాత్రము
బయలుదేఱెను. సుందరీబృందముల కన్నీటికాలువలునూ, ప్రేమకాగ
ణముల హాహాకారములునూ, దక్కినవారి నిపేధవాక్యములును, నన్న
యు నాతనిఁ గర్తవ్యపథమునుండి యణుమాత్రమైనఁ జపింపఁజేయలేక
పోయెను. త్సుద్రమానవుని మానదండ మీప్రేమపరిమాణమును నిర్ణ
యింపఁగలదా? మరుష్యుఁ డొకసామాన్యవేశ్యయం దింద్రియవికారజ
నితమైన యాసక్తిచే సభిభూతుడై సప్సమ సమాజనిండ, విశేషవిత్త
నాశనము, బంధునై ముఖ్యము, మాతాపితృరోదనము, ధర్మపత్నిప్రా

ణహత్య మొదలగు నేకారణములు కల్గినను గులటాసంస్కరము పరిత్యజింపజాలకున్నాడు. ఇంక నిచ్చటనో గోవిందుఁ డీయశాకికప్రేమబంధమును, గురుతరకర్తవ్యపాలనానురోధముచే నవ్వుచునవ్వుచు భేదించివేసినాడు. ఇట్టియమానుషికవ్యాపారము కేవల మానచ్చిదానంద పరమపురుషోత్తమునకే చెల్లునుగదా. వ్యభిచారనిరతుడైన యాపురుషునియందును, నాతనినారీగణచరణములయందును నామతి యవిచలితమైయున్నది.

నీల:—వత్సా! శ్రీకృష్ణుని కృపాతిశయముచే నీవు శ్రీకృష్ణుని యథార్థముగాఁ దెలిసికొంటివి. అమృతోపమానములైన నీపలుకులచే నేడు మేమందఱముఁ బరమానందభరితులము కాఁగల్గితిమి.

ఉమా:—నేను మీనమక్షమునం దాప్రేమమయుని ప్రేమలీలల నించుకయు వ్యక్తిపఱువజాలకుంటిని. అవి యనంతములు; నేను యుద్రీకీటకమాత్ముఁడను. నేటి రాత్రి తెల్లవాటవచ్చుచున్నది. నే నిప్పటికి సెలవు గైకొందును. అదృష్టమున్నచో సమయాంతరమున శ్రీకృష్ణకథ లభివర్ణించుకొని జన్మసార్థకము గావించుకొందము.

ఆనందమయీ! తెల్లవాటుచున్నమాట సత్యమే; మీ రివ్వఁడు వెడలవలసియుండుటయు నిదమే. కాని యీమధుమయము లైన కథలను దివారాత్రియు లాహరనిద్రలు త్యజించి యీకర్ణించుచున్నను మాకుఁ దృప్తితీరదు.

అన్నపూర్ణ యప్పుటస్వరముతోఁ గాళీతారను జూచి అక్రయ్యా! యోగేశ్వరిదర్శనము మరల నెప్పుడైన లభింపఁగలదేమో, అడుగుము” అనియెను.

కాళీ:—అమ్మా! నీవు ఉమాశంకరునితో మాటాడవాయేమి? నీవే యడుగఁదాదా?

అన్నపూర్ణ యేమియు నడుగ జేకపోయెను. నేటియుదయమున
జరిగిన కథ స్మరణకు వచ్చుటచే నామె యభోవదన మైపోయెను. మి
క్కిలి లజ్జకురా లయ్యెను. కాని, యింక నచ్చట చుండవలసినపని లే
దనుకొని నూమె యచ్చటకుండి బయలుదేరెను.

ఉపా:—అమ్మను నీవు ప్రార్థించుచుంటి వని నే నామెవల
నసె విరియున్నాను. ఆమె కరుణామయి, అప్పుక నీప్రార్థనము సఫల
ము గావింపఁగలదు.

ఆతరువాత నుమాశంకరుఁడు పెద్దలకుఁ బ్రణామము గావించి
వెడలిపోయెను. ఆతఁడు కర్తవ్యనిష్ఠుఁడు, కార్యావసరమునుబట్టి యతఁ
డు వెడలవలసివచ్చిన మాట నత్యమే, కాని యాతనియంతఃకరణము
మాత్ర మాతనికిఁచుక విరోధముగా నున్న దనియే తోచుచున్నది.

వికాదతఖండిము — సరికము.

మొదటిప్రకరణము.

రూపాంతరము.

సాధమాలాసమాక్షేప మై యున్న కాశీగరములో, బాండ్లనఘట్టి ముసకు సమీపమున, గంగాతీరమునందలి యొకగొప్ప సాధము బహు జనసమారంభముతో నుండెను. ద్వారములయందను చావారికులు కాచియుండిరి, దాసదాసేజనులు తిరుగాడుచుండిరి, పండ్ల గూరలు మున్నగు మంచిమంచి పదార్థములతో నిండిన పెద్దపెద్ద తట్టలు పట్ట కొని కొందఱు లోనఁ బ్రవేశించుచుండిరి, గొప్పగొప్పనర్తకులు విలున గలనగలుఁ గాశీచీరలు మున్నగువానిని దీసికొనివచ్చి ద్వారముకడ తే చియుండిరి. ఇంట నెచ్చటఁ జూచినచు సకలవస్తువులు సమ్మగ్ధిగా నుండెను. వంగదేశమునుండి యెవ్వరో యొకరాణివచ్చి యాయుంటఁ బ్రవేశించె నని యందఱును జెప్పుకొనుచుండిరి.

రాణి యగుఁగాక; రాజకన్యయే యగుఁగాక, నిచ్చకన్యలతో నెడఁబాయక ద్వారపాలకులు ద్వారములఁ గాని నుండు లోకమున గృహమధ్యమునఁ బ్రవేశించుట కెవ్వరికైనఁ జూడరాదు నని గాక, లేకుండును గాక, అమ్మ సరిచ్చతివరముచే గలచున్నది. రాత్రున గృహిణిచేసిడి దరిమ్రులు గ్రంథకారులుమాత్ర మిఁగియుండెను. జోరజాలని ప్రదేశమునందుఁ గూడ స్వేచ్ఛగా అనాయాసముగాఁ బ్రవేశింపఁగలదు. పుణ్యాత్ముల పవిత్రసకేతనములయందు, పాపవంశీల దుర్గంధము యైన సరికములందు, విలాసవంతుల రమ్యాద్యాకములయందు,

సన్నితీయందుఁ గవుల కన్యాసాతమైనగతి గలదు.

సకన్యతీమాత యొసఁగిన యావరమువలని ప్రభావముచే కుస
మీనూతనాగతురాలై సరాణిమందిరమునం దొకమాటు ప్రవేశింతము.

గృహమునం దెచ్చటఁ జూచినను గృహస్థులు క్రొత్తగా దిగిన
జాడలు కనఁబడుచుండెను. క్రిందియంతస్తునం దొకగదిలో నిద్దులు దా
సీవనితలు ధాతిపలకలపై మసాలా నూరుచుండిరి, మఱియిరువురు నీరు
మోయుచుండిరి. ఇక నిద్దులు బ్రాహ్మణులు వంటలు చేయుచుండిరి.
క్రిందియంతస్తంతయు మహాసంరంభముగానుండెను. రెండవయంత
స్తునందు గడబిడ లేమియు లేవు. కాని యంతయుఁ జెల్లాచేదరుగా
నుండెను. వరాండాలోఁ గొన్నితివాసులును గొన్నికంబళులును బడి
యుండెను. ఒకగదిలో గొన్నిట్రంకుపెట్టెలును గొన్నిదేవదారు పెట్టె
లును, మఱియొకగదిలోఁ గొన్నిబస్తాలును, అందొకచోటఁ గొన్నిప
ఱుపులును, నీవిధముగా సామాను లెక్కడివక్కడ నెల్లోపడియుండెను.
మూడవయంతస్తంత విశృంఖలముగా లేదు. ఆయంతస్తునందు గలగ
కెదురుగా నున్నయొకగదిలోఁ బఱుపుపై దెల్లనిప్రక్క పఱుచఁబడియుం
డెను. ఆప్రక్కపైఁ రాణి యనిపిలువఁబడుచున్న యామె యొంటరిగాఁ
గూరుచుండి యవ్యనునస్కయై యేమో యోజించుచు గవాక్షద్వార
ములనుండి గంగానదివంకఁ జూచుచుండెను.

రాణియసఁగా మఱియెవ్వరును గారు—శ్యామలాలుని వివా
హితవసిత, హరిచరణుని ప్రణయిని, పాపాత్మురాలైన విధుముఖి ధన
సంపదనుబట్టి విచారించినచో విధుముఖి నమకాలీనులైన రాజరాజుల
కంటె మిక్కిలి గొప్పదనుటకు సందేహములేదు.

ప్రాణబంధులైన హరిచరణుని వరామరికవలన సకలసదుపాయ
ములతో విధుముఖి పశ్చిమవా యునేవనమునకై వచ్చియుండెను. అనేక

జూయ్యులను భుజించుచు లాహర్యమున దర్శించెను. ప్రయాణముచేసె
 యిప్పు డీపుణ్యవతి పుణ్యస్థానమైన కాశీగరిమునకు వచ్చి యుద్ధిష్ఠిరంచె
 ను. ఇట్టి సంవత్సరములలోఁ గాఢీధామముయొక్క యుదారత యపరే
 మేయము. పాపుల కాశ్రయ మిచ్చుటకును, బావపంకమును శరీరము
 నం దంటించుకొనుటకును, వారిణాసి యేమియు సంకోచించదు. ఇం
 దుచేతనే యీశ్విత్రీర్థక్షేత్రమునందు దుష్టపిశాచ నృత్యములును,
 అపవిత్రుల యాటోపములును, ఒరిదృశ్యము లగుచున్నవి. సతీశిరో
 ముఖి యైన భవాని యీప్రియనికేతనమునందు—యోగీశ్వరుఁ డైన
 మహేశ్వరుని యీనాతనపురమునందు, ఈరాక్షసుల, ఈయనురుల,
 యవిధేయమైన యాయభినయమా! ఆహా కులమా! సీమాహా
 త్య మింతప్రబలమైనది.

విధుముఖి యిప్పుడు మునుపటివలె లేదు. ఆమె వెనుకటిసౌం
 దర్యము, ఆశోభ, ఆయుజ్జ్వలత, ఆప్రిభులత, యిప్పుడు కోలుపోయి
 యుండెను. ఆమె సువర్ణవర్ణశరీర మిప్పుడు అరకుంటచ్చాయ నవఘ
 లించుచుండెను; ఆమె యాయుజ్జ్వలలోచనములు గుంటలు వడి ప్రభా
 శూన్యములై యుండెను; ఆమె జీవకళలును బ్రభులైయునపగతము
 లై పోయెను; ఆవిలాసప్రియతయు నావేశభూషలు నిప్పు డించుకయు
 నులేవు. బిరుసైనయామె దీక్షకేశరాశి జడవీడి స్రక్కపైఁ బడి దొడ్లు
 చుండెను. ఆమె యిప్పు డొక సామాన్యవస్త్రమును సామాన్యరీతిని
 గట్టుకొని యుండెను. అలంకారము లేమియు లేనని యిదివఱకే చెప్పి
 యున్నాము. ఎవ్వరును జెప్పుకున్నచో నిప్పుడు విధుముఖి నానవాలు
 వట్టలేము. ఆమె కిట్టి మార్చేలగల్గును? ఆమెమార్గమున కనేకములై
 ననియమభంగములును బ్రతీకూలములును గట్టములును గల్గుటచే నా
 మెట్టి నరినననము సంఘటిల్లవామేమి? కాదు. దారుణమైన మాన

పరకర్తృత్వముచేతనే సుందరి కిట్టిమాన్యంతయుఁ గల్గెను.

ఎవ్వతె సుఖమాన్యము నిష్కంటకము నన్యహతము నై యుండెనో, ఎవ్వతెను జీవసమాన్యముస్వాసనము నిర్భాభకము నై యుండెనో, ఎవ్వతెకోరిక లీడేరుటకు సర్వోపకరణములుసంసిద్ధము లగుచుండెనో, ఎవ్వతెత్మస్తివిసంకోచమును సంపాదించుకొనుటకు స్వయముగాఁ గష్టపడ నవసరము లేకుండెనో, ఎవ్వతెకాత్యకలాపములు మంచిచెడ్డలకును పాపపుణ్యనిచారమునకు నధీనములు గాకుండెనో, యట్టియామె మనస్తాపముచేఁచి కీడుకా లగుటకుఁ గారణ మేమియుఁ గనఁబడదే ! అటు లనీయసంపత్తి కనేశ్వరియై యుండియుఁ బ్రాణబంధు నైనహరిచరణ నహర్నిశ లెడఁబాయకుండియు నామె కీకష్ట మెందులకు ? అన్నియు నున్నమాట నిజమే, అయినను గష్టములేవ్వు లేదు. విధాత యెట్టి ముష్టేయసూత్రముచేయఁబడుఁబడుములు ముడివెట్టెనో యెవరెఱుఁగుదురు ! దేనివలన సుఖము గలుగుచున్నదో, దానివలననే కష్టము సంభవించుచున్నది. దేనివలన దుఃఖ మగుచున్నదో దానివలననే సుఖమును లభించుచున్నది. దేనివలన నొకవిధ మగుసుఖ ముండునో దానివలన నే యింకొకవిధమైనదుఃఖము ; దేనిచే నొకరీతిదుఃఖము కలుగునో దానివలననే యింకొకరీతిసుఖము. ఇందుకొఱకే జ్ఞానులు సుఖదుఃఖముల కతీతు లగుచున్నారు ; ఇందుకొఱకే సుఖదుఃఖరాహిత్యభావము ను స్థిరప్రజ్ఞకు లక్షణమని వచింపఁబడినది.

విధుముఖి మాయానిని. ఏహరిచరణుఁ డామెనకలనుఖములకుఁ గేంద్రస్థానమై యుండెనో, యాహరిచరణుఁడే యామె కిప్పు డీవిషమ దుఃఖమునకుఁ గారణ మయ్యెను. ఆమె హరిచరణుని హృదయపూర్వ కముగాఁ బ్రేమించెను. హరిచరణునికొఱ కామెధర్మధనమునకు జలాంజలి యర్పివేసెను. సమాజము తలపైఁ గాలితోఁ దన్నివేసెను ; హ

రిచరణనితోడిసుఖానుభవముకొఱకు నిరుపమానసంపత్తి నాతనిచరణముల కర్పించివేసెను. మనస్సుచేతను, గార్యములచేతను మన్నింపకుండుట యటుండనిచ్చి, యట్టియనుమానముగూడ లేకుండుటకై భర్తను దూరముగాఁ దరిమివేసెను ; ఆహరిచరణుఁడు—ప్రాణమునకుఁ బ్రాణమైనయాహరిచరణుఁడు మనసులో నామెను జేరిమించి యుండలేకు. ఇదియే యామె కివ్వఁజూహృదయగతమైనది. ఆమె యిందుల కనేకదృష్టాంతములను జూచెను. వివిధరీతుల నావిషయముచూఁచుకూర్చి పరీక్షించెను. నిజముగా దుఃఖవార్తయే.

మొట్టమొదట సుహాసిని యనునొకసుందరీతత్నమును హస్తంగతము గావించుకొనుటకై హరిచరణుఁ డనేకప్రయత్నములు సనేకక్రయలు, సత్యంతవ్యయమునే గాక సరిహత్యలును గావించెను. ఆసుహాసిని తొలుత శ్యామలాలునిహృదయము నాకర్షించెను ; కాని యాసతి తనధర్మమును గాపాడుకొనుటకై పలాయితమై స్థానాంతరమునందు దాఁగికొనియెను. హరిచరణుఁ డామెనిమిత్త మిష్కర్తప్రాయుడై యామెను వెదకుచు విశేషకౌశలముతో నామెను జేతఁజిక్కింపకొనుటకై యాలోచించియుఁ జివరకుఁ గృతకృత్యుఁడు కాలేకపోయాడు. ఇతఁ డెండవసంగతి,—హరిచరణుఁ డీపశ్చిమదేశయాత్రాసమయమునఁ దనకు సోదరి యనిచెవ్వఁడు నింకొకయువకత్తిని కంటఁబెట్టుకొనివచ్చెను. క్రమముగా విధుముఖ యాచార్యతాంత మంతయుఁ దెలిసికొనియెను. అతఁ డామెను స్వతంత్రముగా నొకచోట నుంచెను. మూడవసంగతి, హరిచరణునియదృష్టముచే నాతని కొకదాసీచనితతోడ్పొల్తుగూడ లభించెను. ఆదాసి మతియెవ్వఁడెయుఁ గాదు—కారద. విధుముఖ కొకరోజునఁ గోపము వచ్చి శారదను వెడలఁగొట్టించెను. హరిచరణుఁడు దాని నొకప్రత్యేకస్థలమున నుంచెను. ఇతఁ నాలుగవ.

సంగతి, హరిచరణుడు కాశికి వచ్చినతరువాత “దిల్ బాప్” అను నొకయవనవేశ్యను మోహించి యుష్మత్తుడై యుండెను. లేయుంబ. వల్ల దానియింట నుకాపానాదికార్యములతో నాతని కిప్పుడెడతెలిపి లేను.

హరిచరణుడు చిప్పుడు విశేషధనమున కధీశ్వరుడు, విధుముఖ దయవే నాతడు చాలనిష్ఠుడు సంగ్రహించుకొనియెను. అతడు కూడబెట్టుకొనినధనమువలన జీవితకాల మంతయు విశేషభాగ్యము తో గడపవచ్చు నని యాతడు నిబ్బరపడియుండెను. నిజముగా నా. తనిబోరిరిసికభ్రమము, ఒక్కవిధుముఖకమలమునందే యాబద్ధమై యుండుటవలన బ్రయోజన మేమియు గనబడదు. హరిచరణుడు చిప్పుడు విధుముఖదయకు బాతుడై యుండవలసిన బికారి కాదు. హరిచరణుడు హృదయగ్రాహ దని విధుముఖ మునుపే విగ్రహుండెను. కాని, యాతడు చప్పుడనేకకారణములచే బాల బాగనూకనతో మన లుకొనుచుండెడివాడు. దేశపర్యటనమునకై యాచారబద్ధితరువాత హరిచరణుడు దొకమామిడిగా దనవినయవేషము లన్నియు దీసి పొయిపే సెను. ఇప్పుడతడు విధుముఖ నన్నివిధముల నుపేక్షించుచు దనవి లానవిహారమున కారంభించెను.

విధుముఖ మొకట గోపము, తిరువారం దినస్కారము, నాత రువాత నభిమానము, నాపిమ్మట రోదనము, నావెరుక వినయము జవరకు బాదభాగపర్యంతము గావించి చూచెను. కాని హరిచరణుడు దీర్ఘమానరివర్తనములచే నెప్పుడును విధుముఖ కౌశల్యూదరిమైనను బా కియుండలేదు ; నిండలు, దినస్కారములు దక్క మతియేమియు గనబడవు. అతని కొంచుకమైన సిగ్గుబిడియము లున్నట్లే తోచుట లేదు. విధుముఖ, హరిచరణుడికే దనవాడు గాడనియు, దనవా

జై నను దశవర్ష మండవనియు గ్రహించుకొనియెను. ఆతరువాత నామె క్రమమగా మంచముపట్టెను.

హరిచరణః డిశ విధుముఖకడ కంతగా వచ్చుటలేదు. పచ్చినను విధుముఖ సంతగాఁ జూచుటలేదు. చూచినను మాటలాడుటలేదు. ఒకవేళ మాటాడినను విధుముఖ సరిగాఁ బ్రత్యుత్తరము చెప్పటలేదు. చెప్పినను వానిని దశవర్షనుండి పొమ్మనియు, నెచ్చును రావలదనియుఁ జెప్పటకంటె మఱేమియుఁ జెప్పటలేదు. హరిచరణః డిష్టమ విధుముఖకే నేత్రశూలము. ఆతనియాకారప్రకారములు, నాతనిసంభాషములు నన్నెయు నిప్పు డామె కపరిమితవ్యాలాకరములు. ప్రేమకు భయానక మైనయత్యాచారమా !

విధుముఖకే గొంచెముగా జ్వరము వచ్చుచుండెను. నిద్ర వట్టుటలేదు. తినుట కీర్ష్యము లేదు. తినుటయే లేదని చెప్పవచ్చును. ఆమె కడు బలహీనముగా నుండెను. శరీరములో నించుకయు రక్తము లేదు.

ప్రపంచములో దశవార్షవా రొక్కరును లేరు. ఎన్నెంతో కేమి చేయవలయును? ఈలోకములో నన్నిటికీ వాతః దొక్కఁడే తన వాడని యెవ్వరి కామె తనసర్వము నర్పించెనో, యాతః డిష్టమ డామె కు నితరుడై పోయెను. ఇతరుడై నను మంచిదే. ఏమన, నితరులను జూచినచో గర్హము గలుగదు. కాని యాతని జూచినచో మనస్తాపము పుట్టుచున్నది. అతః డిష్టమ శత్రువు.

దాసీజనులు పదామృంచి, గుమాస్తాలలోఁ జెప్పిన దుష్టని చిత్రిపించిరి. నై దుష్టఁడు విధుముఖకే బలము గలిగించునొషధముల నిచ్చెను. కాని దాసీజను లెన్నివిధములఁ దండ్రిలుపడినను విధుముఖచే నించుకమైన నొషధము మ్రింగింపలేకుండిరి. తరువాత వారిందుకొ

కీ.క నెంతప్రయత్నము చేసినను లాభమేమియు లేదని యూరకుండిరి.

దాసదాసీజను లండటిలో “కాళిదాసి” యనుపేరుగలదాసి యొకతె గలను. అది కొంత నేర్పరురాలు. కొంచెము ధర్మభీతురాలు. అంతగా నాడంబరము లేఱుగనిసామాన్యురాలు. విధుముఖ యాయనస్థను జూచి దానిహృదయ మింత కరగినట్లు కనబడుచున్నది. అందుచే నది తక్కినదాసదాసీజనులవలె ముఖముమం దేవోమంచిమాట లాడి తరువాతఁ గనబడకుండఁబోవునది గాదు ; పైపై సానుభూతి కొంతచూపి యంతతో నూరకుండునది గాదు ; బుడిబుడి దీర్ఘములు తీయుచు నిస్త్రాగగా మాటలాడునది గాదు ; కష్టముమీఁద నవ్యాపికునుచు గంభీరస్వరముతోఁ గొన్నిమరియాదమాటలఁబరా మర్చచేయునది గాదు ; దానిస్వభావ మట్టిదో, లేక దానికి విధుముఖ యందు భక్తిశ్రద్ధలు గలవో కాని, యాదాసిమాత్రము రేయుంబవ ఱ్లు నానావిధముల నోగగ్రస్తురాలైన విధుముఖకి శుశ్రూషలు చేయు చుండెను.

దాసదాసీజను గజాక్షద్యారములనుండి గంగాదేవిని జూచిచూచి యలసి విధుముఖ తరువాత ప్రక్కపైఁ బరుండెను. అప్పుడు కాళిదాసి వచ్చియామెను జూచి “అమ్మా ! కొంచెము పాలు ద్రావుదువుగాని లెమ్ము” అనియెను.

విధుముఖ పరుండియుండియే “వద్దమ్మా ! ఏమియుఁ బుచ్చుకొనవలెనని యిచ్చలేదు. నేను లేవలేను” అనియెను.

కాళీ—అట్లనకమ్మా, అట్లనిన నెట్లు ? ఏలాగో కష్టపడి కొంచెము లోనికిఁ బుచ్చుకొనవలెను. నేను పాలగిన్నె నోటి కందించెదను. ప్రాణమును రక్షించుకొనుము.

విధు—ఎందులకు ?

కాళీ—సరిసరి. అదియేమిమాట! ఇప్పుడు నీకీతై రాగ్య మొ
డులకు? సయసు లేదా? రూపము లేదా? చాలినంతధనము లేదా?
ఎందులకు నీకీతై రాగ్యము?

విధు—అంతయు నిజమే. కాని, కాళీదాసి, ఏమి యు
నాడుదానికి? బరిపూర్ణములు ముండునో చెప్పము!

కాళీ—ఉండవలసినసకలములు నీకిప్పుడు ఉండనేయున్నవి.
ఈయన్నిటికిని మెఱుగువెట్టినట్లొక్కమగబిడ్డ మన్నచో నీకింకే
మియు నక్కఱలేదు. దేవుడున్నచో దప్పకుండ నదియు లభించును.

విధు—అంతే? ఇంకేమియు నక్కఱలేదా?

కాళీ—అద్భుతములైన నమనుష్యుల కెన్నిసములు లుండునో
అన్నిసములు నీకిప్పుడు ఉన్నవి. నీకిప్పుడు జేమియు గొఱత లేదు. ఇం
కేమియు నక్కఱలేదు.

విధు—(ఒకనిట్టూర్పు విడిచి) పెనిమిటి—పెనిమిటినలన సుఖ
ములేనియాడుది బ్రతికి యెందుకు?

కాళీదాసి చాలనాల్లకిందటనే వితంతునై యుండెను. అయి
నను గొంతెత్తి దైర్యముతో నిట్లు చెప్పెను. “అది నిజమే; కాని
నీకాదుఃఖమును లేదు. నీవు వాగిరిగూర్చి యోగులను విచారించకుండ,
ఏమియు మాటాడకుండ వచ్చివేసితివి. అంజనను నీవు తలచుకొన్న
ట్లు నీపెనిమిటి యిక్కడకే వచ్చియుండెను.”

తత్క్షణమే యావ్యాధిగ్రస్తురాలు ఆశక్తహీనురాలు ప్రక్కపై
నుండి యాతురతతో లేచి కూరుచుండి ససంభ్రమముగా “వచ్చి
యుండెనా? ఎక్కడ నున్నాను?” అని యడిగెను.

కాళీ—వచ్చెను గాని, ద్వారపాలకులు లోనికి గానీయకుల
కుటచే బాలనీవు కనిపెట్టుకొని యుండి యుండి యాతఁ డెక్కడకో

జెడలిపోయెను.

విధుముఖ దీక్షాసశాస్వతమును విడిచి మరల శయ్యపై నొలగి
ఇంద్రురము వచ్చెనా? — నన్ను జూచుటకెందూరము వచ్చెనా?
ఈనాడే బాలకృష్ణుడే వచ్చెను గాబోలు. ఇకల జూచుట కష్టము.
మూలుమూలిన బొగుగినుండును — అచ్చే! ఇకల గార్యము లేదు.”

అను కొనియెను.

కాళీ — అలల చొరమః తెవ్వడు వచ్చినాడో, అప్పుడే మరల
వచ్చితిమను. నిన్ను దప్పక చూచితిమను.

విధుముఖ యేమియు మాటాడకుండు బ్రక్కపైఁ బరుండి యి
ట్లు ది. తింపజొచ్చెను — “ఏభ్రమలోఁ జక్కితి నో యాభ్రమలోనుండి
విడిచును పాయము లేదు. ఏగోతిలోఁ బడితి నో యాగోతిలోనుండి
లేదగలననునాశ లేదు. భగవంతునిదయవలనఁ గొదన లేమియు
లేవు. అఖండైశ్వర్యము నాపాదములకడ నుండెను ; అపరిమితసౌంద
ర్యము నాదేహము నాశ్రయించియుండెను ; శరీర మప్పుడు నారోగ్య
ముగా సుఖముగా నుండెను. అయినను ఘోరమనస్తాపముచే నెడతె
గని దుఃఖము గలిగి యిప్పుడు చావునకు సిద్ధముగా నున్నాను. ఇట్లేల
కావలెను ? పాపముచే మత్తురాలనై నేను సకలసుఖములను బోగొట్టి
కొంటిని. బుద్ధిదోషముచే నేనన్నిటిని గోల్పోయితిని. ఇంద్రియభో
గలాలసక్తియుచే సకలము విస్మించివేసితిని. ఏది సుఖమని భావించి
మత్తురాలనై తినో, ఇప్పుడు చూడఁగా నది కేవలము నసుఖమై పో
యినది — అది యందలయు నసారము ! పాపము — పాపము ! నామన
శ్శరీరములు పాపముచే నపవిత్రములై పోయినవి. గర్వించి నేనే నా
సుఖపథమును బొడుచుకొంటిని. నేను నాసకలసుఖోపాయములను
గాలిలోఁ దన్ని వేసికొంటిని. సతాత్మకుఁ జటిప్రేమయే రమణీయసారిధ

సము. నేనాధనలాభముకొఱకుఁ బ్రయత్నింపవలెనని. నిజము చెప్పవలసివచ్చినచో నాతఁడు సన్నెప్పుడు నాదరింపలేదు. అయిన నేను, అందుకొఱకు నాచిత్తము చలంపకున్నచో నాకు సకలసుఖములు నిలిచి యుండును. అతఁడు స్త్రీగోలుకై కాలము గడపించి నిజమే కాని నాకందువలన నష్టమేమి వచ్చినది? ఇంద్రియసుఖవాంఛలు త్యజింపఁగల్గినచో నాకాతఁడే సర్వస్వమునని తెలిసికొని యుండును. అట్లయినచో నాతఁ డెప్పటికైన నాకు స్వాధీనుకై యుండెడివాడే గదా. అట్లు గాకున్నను నాచిత్తశాంతికి భంగము లేకుండును. ధర్మమునకు హాని లేకుండును ; పాపములచే బాధలేకుండును ; అన్యజ్ఞచే సంపదాఘాతము కలుగకుండును ; ఇట్టి సర్వనాశన మెప్పుడును సంఘటించును. అనాఁడు — అనాఁ డాతఁడు నాతూపమును జూచి మోహితుఁడై నాపాదములపై నెప్పుడు పడెనో, అప్పుడైనను దెలిసి గలిగి నేను వారిని బ్రేమశృంఖలములచే బంధించివేయవలసినది గదా. ఇప్పుడు చేయునదేమున్నది ! అంధకారము ! సర్వము గాఢాంధకారము ! ఇక నుచాయ మేమున్నది ! మరణ మాసన్నమై యున్నది. మృత్యువే నాకిప్పుడు కావలసినది. ఆయనను నేనికఁ జూడఁజాలను ; ఈపాపపురుషుమాయనకుఁ జూపఁజాలను. ఆయన వచ్చుటవలన మేలేయయ్యెను. ఆయనయాస్తి యంతయు నాయన కిచ్చివేసెదను. ఇప్పుడే గుమాస్తాను బిలిచి పత్రము వ్రాయించి వేసెదను.” అని మరల నిట్లుచుకొనియెను — “నిష్ప్రయోజనము. నేను మరణించినపిమ్మట సంతయు నాయనకే యగును ; ఏవిధముచేతనైన నాస్తియంతయు నాయనకే చేజిక్కువలయును. చూచుటయే ! ఆయన నింక నేఁజూడఁజాలను. నేను చేసినయన్యాయమున కాయన నన్ను క్షమించినను, నేను దానికి సం తోషింపఁజాలను. క్షమింపఁగోరను. క్షమించుటకందని పాపమును

జేసితిని. నాచాచాగ్నిలో నేనే భస్మమయ్యెదను. ఆయగ్నియే పరలోకములో నాకుఁ దగినశిక్ష చేయఁగలదు. తమవలనఁ గార్యము లేదు.”

ఇట్లుచుకొనుచుండఁగా టిక్కుటక్కుమనుచుఁ జెప్పలకాళ్ళతో నెవ్వరో నడచివచ్చుచున్న చప్పుడు విఁబడఁజొచ్చెను. వెంటనే, మిలమిలలాడువేషభూషణతో, రక్తచక్కువులతోఁ జంచలగతులతో హరిచరణమూర్తి వరాండాలోఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను. ఆతఁ డొయ్యారముతో విధుముఖగదిలోఁ బ్రవేశించి యిట్లనియెను. “ ఏమి? పండుకొంటి వేమి? రాత్రి చాలనేపటివఱకు “ విస్కీ ” నేవించిట్లు తోచుచున్నది. అది మంచిపనే, కాని యీచోటనుకూలముగా లేదు. నాతో రమ్మ. “ దిల్ జాక్ ” ఇంటిలో నుండువుగాని, అక్కడఁ జాల బాగుగనుండును. నేనక్కడనుండియే వచ్చితిని. నీవు దానియింటినద్ద నున్నచో, నేకు వచ్చుచుఁ బోవుచుండుటకును వీలుగా నుండును.

విధుముఖ యేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయలేను. హరిచరణుడు మరల నిట్లనియెను—“ ఏమి, మామూడవేమి? రావా? ఎందులకు రావు? ఆమెతో మాటలాడుటవలనఁ జాలరుగుణములు నేర్చుకొనవచ్చును. తెలివితేటలు గలిగి నీవును బేరప్రసిద్ధులు గలదాన వయ్యెదవు. నీకట్టియదృష్ట ముండనలదా? ”

విధు—కాళీదాసీ ! ద్వారపాలకుల నిర్దయఁ బిలుచుకొని రమ్మ. కొండెము పని యున్నది.

కాళీదాసి “ చిత్తమ ” ని వెల్లెపోయెను. హరిచరణుడు మరల నిట్లనియెను—“ ఏమి బీబీ ! ఇప్పుడు ద్వారపాలకులతో స్నేహము చేయుచున్నావా యేమి? అదియే మంచిపని.”

విధుముఖ యిప్పుడును మామూడలేదు. కాళీదాసితో వెంటనే విశాలనడులగుద్దాపాలు నిర్దయ వచ్చి పసాదాతో నిర్వోదకితి. విధు

ముఖి యప్పు డాకస్మికముగా నతిశక్తితో లేచి నిలువఁబడి యుచ్చస్వ రముతో నిట్లనియెను. “మీరు తత్త్వణమే యీనిర్భాగ్యుని మీమోటుజోలతోఁ జితుకఁదన్నచు నాయింటినుండి యావలకు వెళ్లిపోవఁడు. మీరింకేమియు మాటాడఁగూడదు. ఇట్ల సీజీవచ్ఛేదము నాయాంటినామీప్యమునకై న రాఁగూడదు. వచ్చినచో మీకు శిక్ష కాఁగలదు.

తత్త్వణమే ద్వారరక్షకు లిరువురును వచ్చి హరిచరణుని శంఖ భాహువులును దొరకఁబుచ్చుకొని “పద నిర్భాగ్యుడా, పద” మని లాగుకొనిపోఁజొచ్చిరి.

అప్పుడు హరిచరణునకు నోట మాటలేదు. ఆతఁడు నేటిపాతకును విధుముఖి నెంతయుఁ జుల్కనఁగాఁ జూచుచుండెను. కాని విధుముఖి యాతనికడ విషయమునే యభినయించుచుతచ్చెను. హరిచరణునకు జాగరూకతగా మాటలాడవలసినయునశ్యక మెప్పుడును గలుగలే లేదు. ఆతనియజాగ్రత్తవలనిఫల మీతిధముగాఁ బరిణమించెను. ఇట్లు గునని యాతఁ డెప్పుడు ననుకొనలేదు. ఇప్పు డాతఁడు తనకెంతటి యాపద తటస్థించెనో తెలిసికొనియెను. ఆతఁడు విధుముఖిని జూచి— నీకుఁ బిచ్చియెత్తినదా యేమివిధూ! ఇకముందు నాతో సంబంధము వదలుకొంటివా?” అనియెను.

విధుముఖి క్రోధకంపితస్వరముతో—“నీతో సంసక్తమా? నీవు నానౌకరువు. నేను నిన్ను డూరముగాఁ దరిమిలేయఁగలను. నీ పాపములమును శంకుచేతులతో మోకునొనుచు నేప్పుడు బొమ్ము.” అనియెను.

ఇంతపెద్దయుద్ధ మెప్పుడు జరిగినదో, యప్పు డింకనీమెతో సావర్కము తనకు వదలిపోయిన దని హరిచరణుఁ డనుకొనియెను. ఇప్పు డీమె నెదిరించినచో సర్వనాశ మగుననియు నాతఁడు తెలిసికొనియెను.

అతడు పోవుచుఁ బోవుచు నిట్లనియెను. “కుంచిది నేను పోవుచున్నాను. కాని, కాగితము లన్నియుఁ గచ్చేరీలో నున్నవి.”

విధు—ఛీ, గాడిదా ! నోరుమూసికొని దూరముగాఁ బోము. నిన్నిప్పు డెవ్వరును లెక్కచెప్పమని కోరలేదు. నీవు మా సర్వస్వము నపహరించితి వని నేనెఱుఁగుదును. తరువాత నీసంపత్తి యంతయు నెవ్వరికిఁ జేజుక్కునో వారే యది యంతయు నిష్టమువచ్చినట్లు జాగ్రత పెట్టుకొనఁగలరు. నేనీజన్మములో నిఁక నీముఖముఁ జూడను. నీపేరు వినను. ఈయడవిపంది నిప్పుడే దూరముగాఁ దరిమివేయించెదను. యిక మాటాడవలదు.

ద్వారపాలకులు తీవ్రముగా నాతనినావలికి లాగికొనిపోయిరి. అతడు వెలుపలనుండియే “విధూ” అని యొకమాట పిలిచెను.

ద్వారపాలకులు నోరుమూయుచు “మాటాడకుము. నోరు మూయుము ! నోరెత్తి నోటిలోఁ బొడిచెదము” అనిసడిపింపఁజూచిరి. హరిచరణుని లాగుకొని వారావలికిఁ బోయిరి.

అశ్చుద్రేకముచేతను, నతిపరిశ్రమముచేతను విధుముఖ యలసటఁజెంది పడిపోయెను. అప్పు డామె కాయభావముతో మంచముపైఁ బడియుండెను. రెండుచేతులతోఁ దలఁ బట్టికొని—“నరక మిట్టిదని యెఱుఁగను, కాని యీసాదురవస్థకంటె నరక మెప్పుడును భయంకరమైనది గాఁజాలదు. అదృష్టము, అదృష్టము, అదృష్టము!—” అని యనుకొనియెను.

రెండవ ప్రకరణము.

— శ్లోకములు —

దీక్ష.

విధుముఖియవస్థ బొత్తుగా బాగు లేదు. నిష్పాదియుదయమున హరిచరణనిఁ జరుమఁగొట్టించి మూర్ఛితురాలై పడిపోయినతరువాత విధుముఖి మరల మంచముపై నుండి లేవనేలేదు; బలహీనత యధిక మైపోయెను.

ఉదయ మెనిమిదిగంటలవేళ యయ్యెను. విధుముఖి యాశయ్య పై నట్లే పరుండి యుండెను. కాళీదాసి సామీప్యమందే కూర్చుండి యామెవీడిపోయిన తలవెండు ప్రకలను గోళ్ళతో దగ్గటగా నువ్వుచు నెమ్మదిగా నొక్కమాటు లేచి కూరుచుండుమని యామెను బ్రతిమాలుచుండెను.

విధుముఖి తనలో నిట్లునుకొనుచుండెను. “నిష్పా నిష్పావేళకే వచ్చినారు; నేమను రాగలరేమో. వచ్చిన రావచ్చును. కాని నేనాయనముఖిముఁ జూడఁజాలను. ఆయనధనము, ఆయనయిల్లు, ఆయనసామగ్రి, ఆయన వెండిబంగారములు, సకలము నాయనది. ఆయనయేల రాకుండఁబోవును? నేడాయన రాగలిగినచో గుమాస్తాలు నొకరులు నాయనను గౌరవింతురు, వృత్తాంత మంతయుఁ దాము తెలిసికొని యాయనకు వినిపింతురు. ఆయనయాస్తి యంతయు నాయన స్వాధీనము చేసికొనును. కాని నేనెప్పుడు నాయననుజూడఁజాలను. ఏమని చూడఁగలను? నేనాయనకు భార్యను గాను; దాసిని గాను; ప్రియురాలను గాను; ఆయన నేమని చూడఁగలను? ఇప్పుడాయనతోఁ బ్రియాలాపము లాడఁబోవుట కేవలము నపహాస్యము చేసినట్లు

గా నుండును. ఇంతవఱకు నత్యాచార మొనరించి మరలఁ బ్రിയము లామఱకు మోమెట్లు చెల్లును? హత్య గావించి శనమున కభ్యంగన ము చేయుట పరమమూర్ఖత గాదా. పాపము చేసిన భాస్వితిని; పాపమునకే ప్రియపడితిని; పాపతాపమందే మరణించెదను. ఈపాపము వీమోచన మగునది కాదు. ఈపాపము సంపూర్ణభావముతో నాతో నచ్చునదియే. ఇప్పు డీపాపకూపములో నొకబిందుచైన నింకిపోదు.”

ఈసమయమునందు మేడక్రిందిభాగమునుండి, కోకిలస్వరమును, ధిక్కరించి చెడికంతస్వరముతో నొకసంగీతరవము బయలుదేటి విధుము ఖకిర్ణపుటముల నించెను. ఆమెహృదయమున కాసంగీతరవ ముమృత స్పర్శముపలె సోకెను. వ్యాధిచేతను, జింతచేతను బాధితురాలగుచు న్నియామెవడసమునం దానందచిహ్నము ప్రకటిత మయ్యెను. సుఖము గా నాగానము వినవలెనని యామె మెల్లగా శయ్యపై లేచి కూర్చుండెను; తరువాత నెమ్మదిగా మంచము దిగి గోడలు పట్టుకొని నడచుచు వసాతాలోనికి వచ్చెను.

ప్రక్కగదిలో నొకదాసి యుండెను. విధుముఖవరాండాలోనికి వచ్చుటఁ జూచి యది తొందరగా నామెసమీపమునకు వచ్చెను. విధుముఖ దానిని జూచి “సంగీతము పాడుచున్నయామనుష్యుని లోనికిఁ దీసికొనిరమ్ము” అని యాజ్ఞాపించెను.

దాసి వెంటనే వీధిలోని కేగి మరలఁ బరుగుపరుగునఁ దిరిగి వచ్చి విధుముఖతో “అమ్మా! ప్రత్యక్షమైన సదాశివమూర్తి నలె వెలిగిపోవుచున్న యొక సన్న్యాసిబాలుఁ డాసంగీతముఁ బాడుచున్నాఁడు. ఆయన యంతఃపురములోనికి రాఁగూడదట, అందుచే నిక్కడకు రామన్నాడు.” అని చెప్పెను.

విధుముఖ ముఖస్వరముతో—“ఆయన సంగీతము పాడుచు

న్నాఁ డెందులకు ? భిక్షుకొఱకు సంగీతముఁ బాడవలయునా ? ” అని యెను.

దాసి “చిత్త” మని నవ్వెను.

విధు—నీవు మరల నాయనదగ్గఱకు వెళ్లుము. ఆయనకోరిక దానికంటె సధికభిక్ష యొసఁగుదుమనియు, దయగలిగి నాకు దర్శనమిమ్మనియుఁ జెప్పము.

దాసి—నేనామాట నవ్పడజెప్పితిని. ఆయనకోరికభిక్ష గొప్పదికాదు. అరసేరుబియ్యముకంటె నాయన యధికముగా నేమియుఁ బుచ్చుకొనరట్లు.

విధుముఖ—ఆయన మహాపురుషుఁడు. నీవు మరల వారినన్ని ధి కేగి దయగలిగి కొంచెముసే పాఁగవలయునని చెప్పి ప్రార్థించిరవ్వు. మరల నిద్దరో ముగ్గురో నాచేతులు పట్టుకొని నడపించుచు నన్నుఁ గ్రిందికిఁ దీసికొనిపామ్ము. నేనాయనకుఁ బ్రణామములుగావించుకొందును.

దాసి—ఆయనతో నట్లు చెప్పను. మీరు చాల నిస్త్రీణగా నున్నారు. వారిని జూడవలయునని కోరుచున్నారు. ఈసంగతి యాయనకు నివేదించెదను. దయగలిగి యాయనయే యిటకు రాఁగలరు.

దాసి మరల వెడలిపోయెను. తిరిగి కొంచెముసేపటిలోనే దేహోద్వేలకాంతినంపన్నుఁ డైన యొకనవీన సన్న్యాసిని వెంటఁబెట్టుకొని యది యచ్చటికి వచ్చెను. ఆసన్న్యాసి యుమాశంకరుఁడు. ఆయనను జూచినతోడనే విధుముఖ తనమనసులో నీతఁడు సామాన్యమానవమా మాత్రుఁడైనసన్న్యాసి గాఁడు” అని నిశ్చయించుకొనియెను. ఆమె దగ్గఱనున్న కాళీదాసిని మఱియొకదాసిని జూచి సన్న్యాసికిఁ బీఠము వేయుమని మున్నగుచుండెను.

ఉమా:—గృహస్థుల యాశ్రమములలో, బీతమును స్వీకరించుటకును, అంతఃపురములలోనికి బోవుటకును మాకన్యులేదు. అమ్మా! నీబలవంతముచేతను, విశేషించి నీవు వ్యాధివీడితగులనై యుండివని వినియు నేను నియమభంగము గావించుకొంటిని. గురుదేవుఁ డిందులకు నన్ను తమింపఁగలఁడని నాకు దైర్యము గలదు. కాని అమ్మా! ఇంకొక నియమమునుగూడ భంగము గావించి యపరాధినిగాఁజాలను.

విధు:—మీరు నిలుచుండి యున్నారు; నేను నిల్వఁబడలేను; సరిగదా యిట్లు కూర్చుండుటకుఁగూడ సామర్థ్యము చాలకున్నది.

ఉమా:—అమ్మా! నీవు కూర్చుండినక్కఱలేదు, నీవు చాల దుర్బలురాలవుగాను, గాతరురాలవుగాను గనఁబడుచున్నావు. నీవు పరుండి యుండుము. నేను నిరభ్యంతరముగా నీయెదుట నిలువఁబడి యే మాటలాడెదను. దినమంతయు నిలువఁబడియున్నను భిక్షుకన న్నాన్వసి కేమియుఁ గన్పముండదు.

పండుకొనుమని యుమాశంకరుఁడుపదేనదే బలవంతపఱచుట చే విధుముఖ విధిలేక ప్రక్కపై నొరఁగెను. వీడితురా లగువిధుముఖని జూచుచు నుమాశంకరుఁడు నిల్వఁబడియెచు. ఇంతటికఠిన వ్యాధిబాధ లేఁ గాంతి దరిగియుండియు నివృటికేఁగూడ నీస్త్రీ యెట్టియసామాన్య సౌందర్యమును గల్గియున్నదో యని యాతఁడు తనలో నాశ్చర్యము నొందుచు నామెనుజూచి, “అమ్మా! నీకు వ్యాధియెట్టిది?” అని యడిగెను.

విధు:-నాకుఁ గఠినవ్యాధియే సంభవించినది. అదియిప్పుడు ముదిరియున్నది. నీవు దేవుఁడవు, నీకుఁ దెలియని దేముండును! నాపాపము లన్నియుఁ బండి నాకీయవస్థ సంభవించినది. ఆఁడుదాని కేపావము సంఘట్టినచో సర్వనాశ మగునునో యాపాపమే యీపాపాత్మురాలికి

నాభిమించి. ఆపాపప్రాబల్యముచే నే ననేకదుష్కర్మము లాచరించి
తిని. వానిలో ముఖ్యమైనది—ఆమహానామున కేగి గవయోచపతిదేవ
తయెడలఁ జేసిన కల్పవాతీతమైనదురాచరణము. నాపాప మంతమైన
దనియు, నప్రియమైన దనియు నేను మునుపెప్పుడునుకొని యుండలే
దు. కాని కొన్నిదినములక్రిందటనే యాకస్మికముగా నీరెండుసంగతు
లున బోధపడినవి. నాపాపమున కెట్టిప్రాయశ్చిత్తమును లేదని నేను
జెలిసికొంటిని. నాకీర్ష్యకు కాల మానమైనది. నీవు దేవుడవు. నేనీ
యనస్థులలో జేయవలసిన దేమైన నున్నచో గృహగలిగి నీవు నా కజీం
గించిన దక్షణమె యట్లుచేయుటకుఁ బ్రయత్నించెదను.

ఉమా—: నీవృత్తాంత మంతయు వినుటవలన విచారమగుచు
న్నది. అమ్మా! కాని, ప్రాయశ్చిత్తముకొఱకు నీవు వ్యాకులపడవలదు.
సీహృదయ మనుతాపముచే నెప్పుడు దుష్టముగాఁజొచ్చెనో, యప్పుడే దై
వనియోగముచే గడపటిప్రాయశ్చిత్తము జరుగుచున్న దని తెలిసికొన
వలయును. ప్రస్తుతము నీవితరచింత లన్నియుఁ బరిత్యజించి ముఠిరీధ
రుడైనశ్యామసుందరుని జింతించుచుఁ గాలము గడపుమని నీకుపాయ
ము చెప్పుచున్నాను. అందుచేత నీదేహపీడ లన్నియు దూరములై
పోగలవు. అంతఃకరణమును శాంతిని బొంది ప్రసన్నము కాగలదు.
ఆతనికృపవలననే పాపపంకము లన్నియు విఘోతములు కాగలవు; కా
వున మనోవాక్కాయములను నీవు గేవల మాత్రవినే చింతించుకొను
చుండుము.

విను—చిత్తము. నేనెప్పుడు నేదీక్షయు నెఱుంగను. నేను నాకు
దీక్ష లభించినది. మీరు నాకుగురుదేవులు. మీకుఁ బ్రణామము గా
వించుకొనుచున్నాను.

ఉమా—ధిగంతమునకు నమస్కరింపుము ; ఆరెండు నీ మనోర్థ

ధను లీడేర్చిగలడు. నీవు విశేషధనవంతురాలవని మీయున్నాను. నీతో నీయాత్మయు లెవరున్నారు ?

విధు—ఈసంపద నాది గాదు. నాభక్తమైశ్వర్య మంతయు నాతనిని సందించి నేను స్వాగీశము చేసికొంటిని. ఈలోకములో నాకు భక్తతక్కు యాత్మీయులెవరును లేరు. నేను స్వతింతురాలనై యాతనిని బరిత్యజించినాను. ఆయన యిప్పు డన్ననస్త్రములకొఱ కిబ్బంది జెందుచు, నాసాహాయ్యము కోరి యింతదూరము గష్టపడి వచ్చి యున్నా రని వింటిని. కాని, నాద్వారపాలకులు నాపూర్వప్రకృతి నెఱింగినవా రగుటచే నాయనను లోనికి రానీయక యవమానించి వెడలఁగొట్టిరి. ఆయనదర్శనము నాకింక లభింపదు ; చేయరానిపాపము చేసి నేనిప్పు డాయనదర్శనము కోరుట విషంబముకాదా ! నాకింక నాకోరిక లేదు. కాని, యాయన యెక్కడ నుండెనో వెదికి పట్టుకొని యాయనసంపత్తి యాయన కిచ్చినేయనలయు ననిమాత్రము నాకిప్పు డు గాఢమైకొరిక కలదు.

ఉమా—వంగదేశమునందు మీనివాసస్థల మేది ?

విధు—సోనాపురము.

ఉమా—నీవు విచారంపవలదు. నీస్వామిని నేను వెదకెదను. మఱల వేటిసాయంత్రమే యిచ్చుకొని వచ్చెదను. పాపపథమునుండి తొలఁగుటలో విదిత్ర మేమియు లేదు ; కాని యెవరు త్వగలో ద మభ్రాంతిని జెలిసికొని పాపములను బరిత్యజించి, చేసినపాపముల కనుతాపమును బొందుచున్నారో, వారిలిహవరములు రెండిటియందును శాంతి నందుట కర్హు లగుచున్నారు. నీవు సకలవిధముల నీపాపముల ను జెలిసికొంటివి. ఇది యత్యంతశుభలక్షణము. ఇప్పుడు పాపము నీకీగీఁ మయ్యెను. నీకింకఁ బాపమున కిగీఁమరాలపు గావు. నీన్నఁ

చుటచే నానందితుడ నైతిని. భగవత్కృపచే నీవచిక కాలములోనే సకలవిధముల శాంతి నొందగలదానపు గావలయు నని ప్రార్థించుచు న్నాను. అమ్మా! నేనిప్పటికి నెలపు పుచ్చుకొందును.

విధు—(కన్నీటితో) ఇట్టియమృతమయమైనప్రసంగము నీజీవితమునం దెప్పుడును వినియెఱుగను. ఇప్పుడే నాచిత్తము చాలఁ బ్రసన్నమైనది. నేడు నాకు సుదినము. ఈదేవతాదర్శనము మరల నాకెప్పుడు లభింపఁగలదో?

ఉమా—అమ్మా! నేను సాయంత్రమే మఱి వచ్చెదను. నీ వెప్పుడును శ్రీకృష్ణచింతనము విడువవలదు.

విధు—అట్లు కాదు. నాపాపముల కెల్లు పరిమితిలేదో, అట్లే నీదయానముద్రమునకు మేరలేకున్నది. అందుచేతనే నాహసించి మరల దర్శనమును బ్రార్థించుకొంటిని.

ఉమా—నీవందులకై చింతింపవలదు. నీస్వామిని వెదకికొని మరల సాయంత్రమే పచ్చి నీకు వర్తమానము చెప్పెదను.

విధుముఖి ప్రశానము గావించెను. ఉమాశంకరుఁడు వెడలి పోయెను.

సన్యాసి వెడలిపోయినతరువాత విధుముఖి యీవిధముగా భావించుకొనఁజొచ్చెను. “ఇట్టిసూప మెప్పుడును జూడలేదు. ఇట్టిమాట లెప్పుడును వినలేదు. నాహృదయభార మెంతయో డిందుపడిపోయినది. శ్రీకృష్ణు నేల చింతింపవలయును? వలదు. ధర్మముతో నాకేమి పని? పాపాత్మురాలికి మరల ధర్మమా? పాపములు నన్నెంతయో యున్నవి. పాపములు నావెంటనే రాగలవు. పాప మచుభవింపక తీరదు. శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రేమమయుఁడు, శాంతిమయుఁడు, సుఖినుఁడు. నేనెవరి? ప్రేమహీనను, శాంతిహీనను, సుఖహీనను. నేనాతఁడు, , , ,

ను. నేనాతనిని భావింపజాలను. ప్రేమతోను, శాంతిసఖముతోను
వాబ్రతుకుచును గాని, చావుచును గాని విడుదలయ్యెను. శ్రీకృష్ణుని
జింతించెద నని సన్యాసినమక్షమునం దంగీకరించితిని. ఆతనిసన్నిధి
ససత్యవాదిని నగుదును. అయిన నేమి? జీవితమునం దెప్పుడు ససత్య
వ్యవహారము చేయనేలేదా? ఇంతవఱకును జేసిన వన్నియు సన్యాస
ములే, అన్నియుఁ గవటములే, అన్నియు నిస్సంగములే. ఇక నొక్క
యసత్యమునకుమాత్ర మిప్పుడు భయమేల? మిథ్యాసముద్రమునో
నిఁకొకమిథ్యాబిందువు.”

మూడవప్రకరణము.

అథముడు.

ఉమాశంకరుఁ డత్యంతదుఃఖభావముతో విధుముఖ మందిరము
నుండి బయలువెడలెను. పాశపుణ్యములు, ధర్మాధర్మములు మొదల
గు ననేకవిషయములైనచింత లాతని చిత్తముపై నధికారము చేయు
చుండెను. ఆతఁడు తనమనసులో “మానవసమాజము పుగుఱునిమ
హాపరాధము లనేకశతములైనను సులభముగా తుమింపఁగలదు. కాని
స్త్రీయపరాధ మొక్కటియైనను తుమింపఁదలఁపదు. శిక్షాధర్మముల
బలముచే జరిత్రకుఁ బలము కలిగినది. స్వభావముచే స్త్రీ దుర్బలచి
త్తురాలు. దానికే దోషుగా మనుష్యసమాజము స్త్రీలకు సుశిక్షయ,
సునీతియు లభించుటకు మంచిమనుకూల్యముల నొసంగుటలేదు.
అయినను వారిసన్నిధినుండి యాసించునవిమాత్ర మనేకములు. వారి
మూఁపుపైఁ బెట్టిన బాధ్యత మిక్కిలి కఠినమును భయనకము

నైనది. ఇంతకంటే వేరొక సమస్యను నిర్ణయించువిషయము లో నుదాసీనతను దాల్చి, కేవలము నొక్కకఠోర మైన యవరోధపద్ధతి పై నాధారపడి సమాజస్వామి నిశ్చింతయై యుండెను. ఇక నేయు పాయము పై న చింతించుట యనుచితమాయేమి? ఇది గొప్పవిషయ సమస్య అని యనుకొనియెను.

ఆతరువాత నాతడు “ఈస్త్రీ వృత్తాంత మేమియు నేనెఱుగను. ఈమె ధనవతియు, యవతియు ననుట ప్రత్యక్షము. ఈమె కీ సర్వనాశ మెట్లు సంఘటిల్లినదో తెలియదు. భర్తయుపేక్షయే యీమె యీయఘోగతికిఁ గారణమై యుండును. కాని యాభర్తమాత్రము సహస్రపాపములు చేసియు సమాజమునం దావరింపఁబడి స్వేచ్ఛగాఁ గాలము గడపుచుండనచ్చును; కాని మానవసమాజమునం దీసుందరి కింక నిలువ నీడలేదు. ఏకారణముచే సర్వనాశము సంభవించినను బ్ర స్తుతముం దీస్త్రీ దయాపాత్రురాలై యున్నది. ఒకనంక నీమెకోగ్ధితిఁ జూడఁగా నీమె జీవిత మింక నెన్నియో దినములు నిలుచుఁట్లగపడదు. ఆతరువాత నీమె మనోభావముల మాటుపాటును, నీమెయనుతాప మును నిజముగా నీమెను దయాపాత్రురాలిని జేసినవి. ఎట్టివారివైన ను దయచూచుట ధర్మము. ఈదుఃఖిని దయాపాత్రురా లేల కాఁ గూడదు? నేనీమెపతిని వెదకి సాధ్యమగువంతవఱకు జ్ఞానబోధఁ గావించి యీమెను లోకముతోచి పాటిదానిగాఁ జేయుటకుఁ బ్రయత్నించెదను.” అని నిశ్చయించుకొనెను.

తరువాత మఱి నాతడు “ఏమియు సాయము చేతనైన నీమెపె నిమిటి నీమెకుఁ జూపఁగల్గెలినేని పుణ్యమే గాని పాపము గాదు. కాని కాశీనగర మొకమానవారణ్యము; ఈపట్టణమునం దాతని వెదకి పట్టు కొనుట యంత సులభము గాదు; అయినను బ్రయత్నించెదను. నీల

రతనబాబుతోను మఱికొందఱతోను జెప్పెదను. ముఖ్యముగా వెదక
వలయును. ఈ సమయమునందు హరికుమారబా బిచ్చట నున్నచో
సనేకోపాయములు గావించి యుండును. సాయంత్రమే మరల రావల
యును. ఈమె భర్తవృత్తాంత మంతయుఁ గట్టపడి తెలిసికొనవలయు
ను" అనుకొనెను.

ఇట్లనేకవిధములుగా నాలోచించుకొనుచు నుమాశంకరుఁడు
మెల్లమెల్లఁగా దలవంచుకొని ముందుకు నడచుచుండెను. మార్గమధ్య
మునం దొకచోట బహుజనులు గుంపుకూడి యుండిరి. అందఁ గొం
దఱు "పట్టుకొనుఁడు, పట్టుకొనుఁడు" అనియు, గొందఱు "ఏమిచేసినాఁ
డు?" అనియుఁ గేకలు వేయుచుండిరి. మరికొందఱు "అయ్యో, చావఁ
గొట్టినాఁడు" "లేదు. జోడుతో రెండేదెబ్బలు కొట్టినాఁడు" "ఎందుకుఁ
గొట్టినాఁడు" "దొంగఁ గాఁబోలును" ఈవిధముగాఁ జెప్పుకొనుచుండిరి.

అకోలాహలముఁ జూచి యుమాశంకరుఁ డొకని నింకొకఁ డె
వ్వఁడో కొట్టినాఁడని తెలిసికొనియెను. రక్షింపఁగల్గినచో నందులకుఁ
బ్రయత్నించుట యాశ్చర్యకమని యాతఁడెదనసమూహములోఁ జొరఁ
బడియెను. కాశీలోఁ జాలమంది యాతని నెఱుఁగుదురు. చాలమంది
యాతనిని సన్మానించుచుందురు. అందుచే నచ్చటివా రనేకులు పృ
క్కపక్కలకు జరిగి యాతనికి దారి నిచ్చిరి.

ఉమాశంకరుఁ డచ్చట నొకవికారమాపుఁడు, స్థూలకాయుఁడు
నగు నల్లనిషచుష్యుఁడొకఁ డసహ్యాకరముగాఁ జింకిగుడ్డలతో నిల్వఁబడి
యుండుటఁ జూచెను. అతఁడు తొడుగుకొనిన చొక్కాయి రెండు
మూఁడు చోటులఁ బెద్దపెద్ద మట్టిపాగులు పడియుండెను. పెద్దవిలా
సపురుషవేషముతోను విలువగల దుస్తులతోను నలంకరించుకొనిన పే
తొకపురుషుఁడు దెచ్చొకిటి చేతఁ బట్టుకొని యాతని కెదురుగా నిలు

చుండి యారవంక జరిచుక జూచుచుండెను. ఆమనుష్యుని భావ భంగులను జూచి యారవంక యొకయున్నట్లుండెను. యుండవలయునని యు నూశంకరు డనుకొనియెను.

ఉమాశంకరుడు తనదగ్గ మున్న యొకనిజూచి “యేమిజరి గినది?” అని యడిగెను.

ఆతఁ డిట్లుచెప్పెను. ఈపెద్దమనుష్యుఁ డీవరేమృతి గాలిజోడు పుచ్చుకొని కొన్నిదెబ్బలు కొట్టినాఁడు. ఎండులకో తెలియదు. అంత కంటే నేనేమియువినలేదు. నేను వినినదేమనగా—ఈపెద్దమనుష్యుఁ డాతనిజూచి “మరల గాళికి వచ్చినావా ఫాజీ? నీవిక్కడకు వచ్చుటచే నాకు సర్వనాశ మైనది. నిన్ను నేడో రేపో యెముకలూడఁడి యించెదను చూచుకొమ్ము” అనియెను. ఆదరిద్రుఁడును వీని కిట్లు స మాధానము చెప్పెను. “మనుష్యుఁ డెంతవఱకు సర్వనాశము గాఁగ లఁడో నీవు సన్నంతవఱకును జేసితివి. నేను నీకెప్పుడు నొక్కయనిష్ట మైనను జేసి యెఱుఁగను. చేయుటకు నాకు సామర్థ్యమును లేదు.” ఈవిధముగా రెండుమాటలు జరిగినతరువాత నీపెద్దమనుష్యుఁ డీతని జెవ్వతోఁ గొట్టెను.

ఉమాశంకరున కాదరిదునియవస్థ చూడఁగా నించుక కష్టము తోఁచెను. ఆతఁ డనమానితుడై యధోముఖుడై నీరవుడై నిలువఁ బడి యేమోకొంత చింతించుచుండెను. ఉమాశంకరుఁ డాతనిని స మీపించి యిట్లనెను—“మహాశయా! ఆతఁడు నిన్ను గొట్టెనా?”

ఆవిలాసవేషి సన్యాసిని జూచి “ఓహో! నీవెవ్వరవయ్యా? తలకు రుద్రాక్షలు చుట్టుకొని, జోలి చంకబెట్టుకొని తగవుదీర్చుటకు మగ్గింకఁడవుగా సిగ్గునైనావా? నిన్నెవరు పిలిచినారు? నీవు సన్యాసిని గాదా? పోమ్ము. నీదారీ నీవు చూచుకొమ్ము” అనియెను.

అతడు సురాపాలు యని యుమాశంకరుడు గ్రహించుచున్నది యిట్లనియెను. “ నేను మిమ్మువారయపురంగతు లేమియు నడుగలేదు. నీవీతనినిగొట్టితివి. అతడు కొట్టెనాయనిమాత్రము నేనడిగితిని. ఇంత మాత్రమునకే నీవుకోపము చేసెద వేల ?

విలాసపురుషుడు—నీకు లోకవ్యవహారములతో బనిలేదు గదా! నీకేసంగతు లన్నియు నెందులకు ? పూలోమేను కొట్టుకొందుము, తిట్టుకొందుము. నీకేల ?

ఉమా—నీమాట సత్యమే. కాని మహాశయా! అన్యాయముగా నొకరిపై నొకరు దుండగము చేయుట నియమవిరుద్ధము. నీవు నన్నేమనినను నాకు బాధ లేదు. కాని యిట్టివి నీకు మంచిదిగాదు.

విలా—నీవు నిర్భాగ్యునివలె నున్నావే. నీకుఁగూడ శిష్యుడే బృలు వ్రాసియున్నవి! నాపని మంచిదో చెడ్డదో స్వీకరించుటకు నీ శక్తివచ్చరా ?

ఇట్లనుచు నాతడు తనచేతిలోనిపాదరక్షతో నుమాశంకరుని గొట్టెను. తక్షణమే యచ్చటివా రనేకులు వచ్చి వాని నాక్రమించిరి. వెంటనే ధవళులు, బూమ్నలు, పైబార్లు మొదలగుపాదరక్షలతో వానిపై దెబ్బలవ్వము గురియఁజొచ్చెను. వాడు నేలపైఁ బడిపోయెను. అతనివిలునఁగలనేషభూష లన్నియు జనులపాదరక్షలచే నెక్కడికో యెగిరిపోయినవి. ఒంటి నంటుకొనియున్నట్టుచొక్కాయ తునుకతు నుకలుగాఁ జినిగిపోయెను. తలబద్దలై రక్తము ప్రసరింపఁజొచ్చెను. ఉమాశంకరుడు వారందఱను జేతులు పట్టుకొని బలిమాలుచు నాతని నట్లు కొట్టవలదని నినారంపఁజొచ్చెను.

అవిలాసపురుషుడు లెసకోపముఁ దీసివ్రేతాపము నిచ్చటఁ జెల్లి పని జరిగినకొని మెల్లమెల్లఁగా లేచి యుడలిచుమ్ము నులుపుకొనుచు

నచ్చుకొనుచు వెడలిపోయెను.

ఉమాశంకరుఁ డప్పు డాదరిండుని సమీపించి యిట్లని యడిగెను. “మీరెవ్వరు? ఎందుల కాయన మిమ్ముఁ గొట్టినాఁడు?”

దరి—నేనెవ్వరినో చెప్పటవలన సేమియు లాభములేదు; చెప్పటకు హితముచు లేదు. నేను నిర్భాగ్యుఁడను. అతఁ డొకప్పుడు నాకు సేవకుఁడుగా నుండెను. తరువాత నాతఁడు నన్నుఁ గ్రమముగా సర్వనాశనముగావించి వీధిబిచ్చగానిని జేసివేసెను. నేనిప్పు డాతనికి మరల నెదుటఁ బడితి ననుకారణములక్క నిం కేమియుఁ గారణములేదు. సన్నిష్ఠుడు నిష్కారణముగానే యాతఁడు కొట్టినాఁడు. నాయదృష్టము సన్నగిల్లినది. నానిర్భాగ్యత్వము తలమునుకలుగా నున్నది. ఇంకను నేమికానున్నదో యెఱుఁగను.

ఉమా—మీరీయూరిలో నెక్కడనుంటిరి?

దరి—బిచ్చమెత్తుకొనుచు నెక్కడనో యొక్కెడఁ గాలక్షేపము చేయుచున్నాను.

ఉమా—మీరు నాతో రావలయును. మీభోజనాదికములకు నేను సదుపాయము గావించెదను.

ఇరువురును వెడలిపోయిరి.

ఇందాఁకటివాఁడు హరిచరణుఁ డనియు, నీతఁడు శ్యామలాలయియుఁ బౌత్రులు గ్రహించియే యుందురు. శ్యామలాలిష్ఠుడు బిచ్చగాఁడై పోయెను. విధుముఖహరిచరణులు పశ్చిమయాత్రకు బయలుదేరితిరువాత శ్యామలాలు కష్టములు పూర్తియై వర్ధిల్లజొచ్చెను. క్రమముగా నాతఁడు తిండికి గుడ్డకుఁ గూడఁ గష్టపడజొచ్చెను. ఒక్కపైసైనఁ జేతిలోఁ బడుట కుపాయములేదు. విధుముఖహరిచరణులధర్మిజ్ఞానము మాన్తుగా నశించినదని చెప్పుజాలము; ఏమి? వారు బ

యలుదేలుటకుముందు ధనవత్రిము లన్నియు జాగ్రత్తపఱచుకొని నలు
గురుద్వారినాలకులనుమాత్రము గృహములోఁ గాపుంచి తక్కినసేన
కులందఱను దీనివేసి వచ్చినను శ్యామలాలుని భోజనమునుసూర్చి యే
ర్పాటుచేయుటమాత్రము వారు మఱచిపోలేదు. శ్యామలాలునకు
రెండుపూటలును నాన్గేసిమెతుకులు పెట్టుకట్టుగా నొకబ్రాహ్మణు నే
ర్పాటుచేసి మఱియు వచ్చిరి. అతఁ డెప్పుడును హేసముగా భోజన
ము చేయుట యభ్యాసము లేనివాఁడగుటచే నాబ్రాహ్మణుఁడు పెట్టు
చుండెడి దరిద్రభోజనము శ్యామలాలునకు మిక్కిలి కష్టముగా నుండె
డిది. కాని యదియును గ్రమముగా దొరకుట కష్టమైపోయినది. శ్యా
మలాలునికి భోజనము పెట్టుటకు విధుముఖహరిచరణలచే నియోగిం
పఁబడిన బ్రాహ్మణుఁడు శ్యామలాలునిఁజూచి, డబ్బంతయు నై పోయి
నదనియు, నీదిబ్రాహ్మణుఁడను నేను సీకక్కడఁ దచ్చిపెట్టఁగలనని
యూఁ డెప్పుడు సవిరకాలములోనే యాతనికి భోజనము పెట్టుట మా
నివేసెను. ఆహతభాగ్యుఁడైనశ్యామశా లప్పుడు నిరుపాయుఁడై హ
రిచరణల కుత్తరము వ్రాసికొనుచు విధుముఖని గొంతధనమునకు యా
చించెను. ఆయుత్తర మాతని కందెనో లేదో దైవమునకే తెలియును.
కాని శ్యామలాలున కెట్టిప్రత్యుత్తరమునుమాత్రము రాలేదు. అతని
విషయములో నొక నెట్టియేర్పాటును జరుగనులేదు. శ్యామలాలు
కట్టుగుడ్డ లన్నియు నమ్ముకొనియెను. కాలిజొళ్లన్నియు విక్రియించు
కొనియెను—అత్యంతకష్టముతో దినములు వెళ్లఁబుచ్చుచుండెను.
చిట్టచివర కానరాధముఁడు తాను పడుండెడిశయ్యను విక్రయించుకొని
పదిరూప్యములు సంగ్రహించుకొనియెను. కాని హరిచరణుఁడును
విధుముఖయుఁ గాకికి వచ్చినారని విని, కాశీపట్టణమునకుఁ బ్రయాణ
ము చేసెను. కాకికి వచ్చి బిచ్చవాత్తుకొనిగో యాతఁడు తీసికొనుచు

తాచు. ఒకనాఁడు విధుముఖదర్శనము చేసికొనుట కాశఁడు ప్రియశ్చ
ము చేసెను ; కాని ద్వాపరపాలకులు విధుముఖయంతఃపురములోఁ బ్ర
వేశించుటకు శ్యామలాలున కథికారము లేదని యెఱుఁగుదురు గనుక
నాతని నంతఃపురములోనికిఁ బోనీయక యవమానించి పెడలఁగొట్టిరి.
ఉదయముసందే యీకథ యంతయు జరిగినది. అయినను హతభా
గ్యుఁడు, నిస్తేజుఁడు, సవమానితుఁడు నై సశ్యామలా లిప్పుడు మరల
విధుముఖయింటికి బయలుదేతెను. ఎట్లయిన నొకమాఱు కబురొని,
యెట్లయిన నొకమాఱు దర్శనము చేసికొని విధుముఖ యనుగ్రహము
సంపాదించుకొనఁగల ననియే యాహతభాగ్యున కాశ. ఆతఁ డాయుధ్వి
శముతోనే బయలుదేతెను. మార్గములో హరిచరణనిర్దర్శనము నొక
కెను. ఆతని జూడఁగానే యానడవీచుఁగై సశ్యామలాలున కమితాక్షుఁ
డముదయించెను. ఇతఁ నేమైతను గాకపోయినను ప్రస్తుతము హరిచర
ణుఁడు విధాయకముగాఁ దనకొక్కింతధనసహాయము చేసెత్తునని యా
తఁడు తనలో నిశ్చయించుకొనియెను. ఆతఁడు హరిచరణనిధనసహా
యముకొఱకుఁ బ్రార్థించెను. ఆతరువాత నేమేని జరిగినదో పాఠకము
హాశయులకుఁ దెలియకపోలేదు. హరిచరణుని కాలిచెప్పులతో దెబ్బ
లుతినుటకుఁ గూడ నాతనియదృష్టములో నున్నది. అదియు నైనది.

హరిచరణుఁ డుదయమున విధుముఖచే మిక్కిలి యవమానియై,
సనాదరముఁ బొందినాఁడు. ఇప్పుడుకూడ నాతఁడు మిక్కిలి యనాదిర
ము సవమానముఁ బొందినమాట నిజమే కాని యాతని కది యంత
బాధాకరముగా లేదు. ప్రాద్దుట జరిగినవ్యాపారమే యాతనికి గురుతర
మైనహృదయశల్యముగా నున్నది. తనకు విధుముఖసమాపర మన
యు నేటితోఁ జెల్లిపోయిన దనియు, విధుముఖతోడిసంపర్క మంత
యు నేటితో వదిలిపోయిన దనియు నాతఁడు నిశ్చయించుకొనియెను.

కాని విధుముఖతోడినంబంధ మొక్కమాటుగానే విడిపోవుట యాతనికి సమ్మతము గాదు. నిజము చెప్పబోయినచో నాతడు చక్కగాఁ బదిరూకలు జాగ్రత్త పెట్టుకొనియెను. కాని యాతనికి న్యాయము విస్తారము. విధుముఖ తనచేతిలో నున్నచో గర్భుకొడుకు దిగులుండదు. దివ్వారీ చలాయించనచ్చును. సకలసుఖములు సనుభవింపవచ్చును. విధుముఖ కీపరివర్తన మాకస్మికముగాఁ గలుగలేదు. చాలదినముల నుండి విధుముఖ ధర్మాశ్రమములనుగూర్చి ప్రసంగింపఁబెచ్చెను. చాలదినములనుండి యామె మనోభావములేమో మార్పుచెందుచుండెను అనేకదినములనుండి యామె మాటిమాటికిఁ దనభర్తనుగూర్చినమాటలును, భర్తయెడలఁ గావించినయన్యాయములును జెప్పుచుండెను. అనేకదినములనుండి హరిచరణముహీనమానవుడనిగ్రహించుకొనియెను. చాలదినములనుండియు హరిచరణనిదుర్వ్యాపారములనుగూర్చి పర్యాటించుచుచుండెను. ఇది యాతయుఁ గూచి హరిచరణుఁడు విధుముఖ నుండు పాడై పోయిన దని భావించుకొనియెను. విధుముఖ నాతడు “వైష్ణవినై పోయెదవా రేమి? హరినామస్మరణము చేయుచుఁ దంబురా పుచ్చుకొని తిరుగుచుండుము.” అని వేళాకోళములు చేయఁజొచ్చెను. అంతియేగాని యామెమన స్సింకను నెంతవఱకుఁ బాడై పోవునో యనిమాత్రము హరిచరణుఁ డొకమాటును నాలోచించుకొనలేదు. ఇప్పు డాతఁ డిట్లుచుకొనియెను—“విధుముఖ బంగారుసూపము తయుఁ భగ్నమైపోయెను. ఇంతమార్పు—ఇంతభయానకమైనమార్పింశలో నేల కలిగెను? వస్తువునునరే, మనసుగోనియాశల నెవ్వరు సులభముగా విడిచిపెట్టగలరు? ఒక్కమాటుగా నేను నాయాశలన్నియు విడుచుకొనలేను. ఆమెమనసు మరల నెందులకుఁ దిగుగదో మా చెడదు. కోపావేశముచే విధుముఖ నన్నిట్లు పడుమఁగొట్టించి యుండు

ను. కాని కోపము క్రిమముగా నదియే చల్లారపోగలకు. అనియెట్లు
 చెప్పుకో అట్లే పోవును. " ఈవిధముగా నాతఁడు ధైర్యముఁ దెచ్చు
 కొనుచు గుండె కుమారుపఱచుకొనుచు నాతఁడు మరిల విధముఖముం
 టి కొకమాటు పోవలయు నని బయలుదేటి వెళ్ళెను. కాని ద్వారపా
 లకులు వానిని లోపలికిఁ బోనీయరైరి. అక్కడఁ గాఁచుకొనియుండు
 టకుఁగూడ వారు నమ్మతింపరైరి. అవమానకరము లైనమాట లనే
 కము లాడుచు, దగ్గఱమే యటనుండి వెడలిపోకున్నఁ బావమోదెన
 మని బెడరింపఁ జొచ్చిరి. ఎంతవఱకు సర్వనాశము గావలయునో
 యంతవఱ కైనదని హరిచరణుఁడు తలఁచుకొనియెను. ఆశ లన్నియు
 హతమై పోయినవి. ఆతఁ డప్పుడు విధుముఖమీఁదను, హరిచరణుని
 మీఁదను, ద్వారపాలకులమీఁదను మర్థాంతికమైన మహాకోపము
 నో వెడలిపోవలసినవాఁ డయ్యెను. మార్గమధ్యమునం దాకస్మికము
 గా శ్యామలాలుని జూచిరప్పు డాసురాపాయి దగ్ధహృదయమునో
 నీశ్యామలాలుని రాకవలననే తనకు సర్వనాశనము సంభవించిన దని
 తోఁచెను. అతరువాత శ్యామలాలు సహాయముకూడఁ గోరెను. మ
 ర్థాహతుఁడైనహరిచరణున కామాట వేఱాకోపమువలెఁ గలఁబడి
 యెను. ఆతఁ డప్పుడు కోపావేశముచేఁ గాలిజోడు తీసి శ్యామలాలు
 నకుఁ బ్రహారము లర్పించెను. ఆహా! ఒకానొకకాలముం దెవ్వఁడు
 తనయజమానుని సంతోషపఱచునిమిత్తమై యెట్టిచిత్తశ్రద్ధయు లాచ
 రించుటకై నను వెనుకంజ వేసి యెఱుంగఁజో, వాఁడు నేడు స్వేచ్ఛ
 గా, అయజమానిని దసపాదరక్షలతో మోదినాడు. ఒకానొకసమయ
 మునం దెవ్వఁడు తనజీవనమున కెవ్వనియచగ్రహము ముఖ్యాధార
 మని భావించుకొని యుండెనో, వాఁడు నేడతని, జనాన్తీమితరాజ
 వీధిలో బాదుకలచేఁ బ్రహరించెను!

అప్పునదిది ? శ్యామలాలు, విధుముఖ, హరిచరణుడు, నీముగ్గురితో అధికాపరాధులెవరు ? ఎవ్వరియపరాధ మధికమైనదో కాని, శ్యామలాలూ ! న్యాయస్వరూపులైన భగవంతుడు నీయత్యాచారములకును, అవిచేచనాసమూహములకును, యథేచ్ఛముగా నుచిత శాంతిని సంఘటించినాడు, సందేహము లేదు. ఎందులకు నీవు నిర్భాగ్యుడనై పరిస్థితులను సర్వనాశము చేయుటకే సదా పాటుపడుచుండెడివాడవు ? నీభక్తిపత్నియైన వనితను నీవొక్కమాత్రాన నెందులకుఁ గన్నెత్తి చూచెడివాడవు గావు ? ఎందులకు నీవామెతో నొక్కనాడైన నోటిమాటయు నాడెడివాడవు గావు ? ఒకప్పుడైన నామె నెందుల కించుకయు నాడరించెడివాడవు గావు ? నీపాపమున కంతములేదు. దానిశాంతియు భయంకరమైనది. కాని గుంతటితో నీకుఁ బాపము శాంతించునా ? ఎవరు చప్పుగలరు ?

నామగవప్రకరణము.

నిరుద్దేశము.

అపరాధకాలమునం దాపాండవఘట్టములో, నాసౌధమున, నాగదియం దాశయ్యపై శయించి విధుముఖి తలగడచే మోము గప్పించి యేడ్చుచుండెను. పాపములరాపిడిచేతనో, యనుతాపముల ప్రబలముననో, కాక యేకాగ్రణమువల్లనో గాని సుందరిడెందము ప్రయత్నై కన్నుల నీరు ప్రసరించి తలగడను దడిపివేయుచుండెను. ఆమెయొద్ద నింకెవ్వరు లేరు. చాలనేపీడిధముగా నామె రోదనము చేసెను. ఆకష్టికముగా పరాంతలో నెవ్వరో నడచుచున్నట్లు చప్పుడు

వీసఁబడి, యామె ప్రక్కనుండి యొత్తిగిలి యావరకుఁ జూచుగలిగెను. ఎట్టయెఱుఁట శాంతిపూర్ణము, నానందపూర్ణము, తేజఃపూర్ణము నైన యుమాశంకరుని దేవమూర్తి యామెకుఁ బ్రత్యక్ష మయ్యెను. అతి కష్టముపై నామెలేచి యాయనకుఁ బ్రణామము గావించి యిట్లనియెను. “ఇప్పుడే మీదర్శనము లభించుట నాపరమభాగ్యము.”

ఉమా:—అమ్మా ఇదియేమి? ఏన్నుచుంటి వెందులకు? నీవు కాతరత నొందుచుంటి వేమి?

విధు:—కాతరత్వమా! ఎందులకు? కౌత్తగాఁ గాతరత్వ మేమియు లేదు. నాశరీర మంతయు, హృదయమంతయు నపవిత్రము—పాపతాపపరిపూర్ణము. కాతరత్వము కేవలము నాకు సహచారిణి. ఇక రోదనమా! రోదనమే యిప్పుడు నాకు బలైయు. చేతిలోనిలక్ష్మిని గాలితోఁ దన్నుకొన్నవా రెవ్వరో, నేవచ్చగాఁ దమపాపములనుదాము కత్తితో ఖండించుకొన్నవా రెవ్వరో, పాపమునందుఁ బ్రమత్తులై స్వర్గసుఖమునకుఁ బదాఘాత మిచ్చినవా రెవ్వరో, వారు దుఃఖింపకున్న నింకెవ్వరు దుఃఖించెదరు?

మరల విధుముఖకన్నులనుండి బాష్పభార లురులఁజొచ్చెను. మరల నామెకన్నులు తుడిచికొని యిట్లనియెను. “నాదుఃఖమును మీరు పరిగణింపవలదు. నేటితోను, రేవటితోను, మరి పదినాళ్ళతోను దుఃఖము నాకు సమాప్తము కాఁజాలదు.”

ఉమా:—రోదనము చాల శుభలక్షణమమ్మా! చిత్తమున కత్యంతకోమలత్వమును, దీనత్వమును గలిగినప్పుడుగాని దుఃఖము కనఁబడదు; అశ్రుధారలు కేవలము సధికకోమలత్వసూచకములు. అహంకారము, తేజము, పాపప్రాబల్యము, అధర్మకార్యము మొదలగు లక్షణములచే హృదయ మెప్పుడు నేకాంతకోమలత్వము, నత్యంతదీప్త

త్వముఁ బొందఁజాలరు. మంచిచూడ్పడకు సూచఁలు చేరువగుటచే నే నీకుఁ గన్నీరు జాలుచున్నది; అదియే యంతరింగమునఁ బ్రేమ, స్థితి, పుణ్యబుద్ధియు నావిర్భవించియున్నది. తెలియఁజేయుచున్నది. అవ్వా! అందుచేతనే రోదన మత్యంతమంగళిదనకమైనది. ధైర్యముఁ దెచ్చుకొనుము. ఈయశ్రువారి నీహృదయప్రదేశమునందలి పాపపంకమును బ్రక్షాళితము చేయుచుఁ బ్రవహించుచున్నది.

విధుముఖి యాలాపణ్యవిహీనమైన—యావ్యాధివీడితమైననద సముసుండియొక్క విషాదమందహాసము ప్రకటితమైనది. ఆమె యామా శంకరునిఁ జూచి యిట్లనినది—“నాయీరోదనము నాకొకశుభసూచక మగునో కాదో నాకుఁ దెలియదు ; కాని జీవనమునందును, ఆతరువాతనుగూడ రోదనమే నిరంతరము నెన్ను వదలనిదని నాకుఁ దెలియును. నాజీవనమింకఁ గొలఁదిదినములకంటె నధికముగా నిలుచునది గాదు. ఇది నాకు నమ్మకమే. ఈకొలఁదిదినములశుభముతోనే నా దుఃఖము సమీప్తి కాదు. మనము తరువాతఁ గూడఁ గొన్నియుగ పులవలకు గొంతయసంఖ్యాకమైనకాలము నేనెట్లు నిరంతరము నేమ్మచుండెదను. మీరు నాకు గురువులు. మీవద్ద నసత్యము చెప్పఁజాలను. నేను పాపపుణ్యములను, స్వర్గనరకములను, ధర్మాధర్మములను గొంచెమైనఁ బాటించి యెఱుఁగను. ఈదేహములో నీదేహముకంటె వేరైనవేతొకస్థిరపదార్థము కలదు. ఈసంగతి నేనెప్పుడును గ్రహించి యుండలేదు. ఎప్పుడును సుఖమునందే లక్ష్యముంచితిని. ఈవర్తమానసౌఖ్యము మఱిమఱియు సనుభవించునీమిత్త మేమిచేయుటకై ననుస్థితిని. అకిస్థికముగా మీదర్శనము లభించినప్పటినుండియుఁ గ్రామముగా నాచిత్తమునకు మార్పు గలుగుచువచ్చినది. ఈస్వల్పకాలములోనే నేను నాభ్రాంతినిగూర్చి తెలిసికొనఁగలిగితిని. ఈదేహములోడి

సంబంధము మిక్కిలి యస్థిరమైనదియు, మరేదేమైన దనియుఁ దెలిసి
కొంటిని ; ఈజన్మముతోడనే మరలఁ బరిసమాప్తికావనికూడఁ దెలిసి
కొంటిని. మఱియు హితాహితకర్మదనియియ్యై సఫలములు మరల నె
ప్పుడును విడుచునవి కావనియు గ్రహించుకొంటిని. “ఇట్లుంగుటచే
తనే రోదనము చేయుచుంటిని. మఱియు సనతకాలము రోదనము
చేయుచుండఁగలనని స్థిరపఱుచుకొంటిని.”

ఉమా—ఇయ్య శ్రీహరి. మోక్షసిద్ధియుం దెచ్చెదలివి కలుగఁగ
లదో, అదియే నీకుఁ గల్గినది. జ్ఞానోదయ మెప్పు డగుచున్నదో య
స్పదే చిరసంచితపాపరాశి భస్మీభూతమై పోవుచున్నది. నీహృదయ
మునందు జ్ఞానోన్మాదము కల్గినది. ఈజన్మము ప్రసరించినకొలఁదిని
నీవు పరమపుణ్యవతివై దేవత్యము నొండఁగలవు. ఇతఁ బాపము నీస
మీపమునందును నుండఁజాలను. నీవు కృష్ణచింతన మొనరించుచుం
డివా ?

విధు—లేదు. శ్రీకృష్ణచింతన మెందులకు ? నీవే పురుషోత్త
ముడ వని నేను నమ్మితిని. ఇత నాకు శ్రీకృష్ణచింతనముతోఁబ్రయో
జన మేమున్నది ? నేను మనోవాక్కాయములచే నిన్నే పరిపూర్ణబ్ర
హ్మముగా గ్రహించి చింతించుచున్నాను.

ఉమా—నేను తుల్యమానవుడను. నన్ను దేవతగా భావిం
చుటకు నేను దగినవాడను గాను. అయినను నీవు నన్నుఁ బూజి
హ్మముగా భావించి చింతించుచున్నావు. అట్లునను నీకు ఫలప్రా
ప్తి గల్గుట కభ్యంతరిము లేను. ఈవిశ్వమునందలిసమస్త వస్తువులును
బ్రహ్మమయములే. మరుష్యులు, దేవతలు, స్థావరములు, జంగమము
లు సన్నిహితమును నాపరమపురుషుఁడు విరాజిల్లుచున్నాడు. బ్రహ్మ

వరోధముకొఱకుఁ బ్రభుమాధికారి యేపదార్థము నపలంబించినను
హనిలేదు.

విధు—నీవు క్షుద్రామాసపుడ నై నను నిన్నుఁ బూర్ణపురుషుఁ
డని నేను జెలిసికొంటిని. నాకుఁ దెలియదని నేను స్వప్నమందైనను
నమ్ముదునా? నేను నేటిమధ్యాహ్నకాలమునం దత్యద్భుతమైనకలఁ
గంటిని—భయంకరులైన నలుగురు దొంగలు నన్నుఁ గాలుసేతులు
పట్టుకొని యొకనల్లనిఘోరనముద్రములోఁ బడవేసిరట. నేను గ్రీమ
ముగా నాజలములలో మునిగిపోయితిని. అజలము లెంతో లోతు
గా నున్నవి. నేను జాలసేపటి కాజలమునం దడుగుముట్టితిని. ఎప్పుడు
యెఱుంగని—సహంపజాలనియాతన ననుభవించుచు నేనప్పుడు స్వప్న
లేకుండ నుండి యాచెప్పనలవిగాని భయంకరఘోరబాధ యధిక మగు
టచే నేనప్పుడు చలించిపోవుచు మృతప్రాయురాలనై పోయితిని. నా
కప్పుడు మృత్యు వొక్కటే కోరఁదగినదిగాఁ దోచి యేకాంతచిత్త
ముతో మృత్యువున కెదురుచూచు చుంటిని. ఈఘోరయాతనలో
నుండి బయలుపడుట యసంభవమనియు, నసాధ్యమనియు నేను దెలి
సికొంటిని. ఇట్టియవస్థలోఁ బరమశోభామయుఁడును, దేజోవిరాజితశరీ
రుఁడును, బ్రసన్నవదనుఁడు నైనమహాపురుషుఁ డొకఁడు, భయంకర
మైనయాజలరాశిని భేదించుకొని నాదగ్గఱకు వచ్చెను. అట్లు వచ్చి
యాతఁడు తనహస్తమును నామంతకమునం దుంచి తనకుడిచేతిని జాచి
నాకు జలరాశిని దాఁచి యీవలికి రాగలమార్గమును బాపించెను.
వెంటనే యానందముతోను, సంతోషముతోను నాహృదయము నిం
డిపోయెను. నేననుభవించుచున్న దావాగ్నివంటి నాబాధ యప్పుడు
చల్లారెను. ఎప్పుడు ననుభవించి యెఱుంగని శాంతిసుధచే నాచిత్తము
తనూకించిపోయెను. తదునాత నామహాత్మాకు చూపినమార్గమును

బట్టి నడచుటకు లేచితిని—నిద్రాభంగ మయ్యెను. అప్పుడు నానిశ్చయ
సహవాసినులైన యాపరితాపము, నాయాతనయు వచ్చి నాపై నధి
కారము చేయఁజొచ్చిరి. స్వప్నములోఁ దోచినక్షణికచుఖమును దలఁ
చుకొనుచు నేనప్పుడు రోదనము చేయుచు నీరోదనముతో నాకెడలే
గనిసంబంధ మున్నదని నేను తెలిసికొంటిని. దానికేమి గాని, నాస్వ
ప్నములో దర్శనమిచ్చినమహాపురుషుఁ డెవ్వరో మీరు చెప్పఁగలరా?

ఉమా—ఆతఁడు దేవుఁడు.

విధు—అయిన నా దేవుఁడవు సీవే. నేను స్వప్నమునందు నిన్నే
దర్శించితిని. కనుక నీప్రత్యక్షదేవతను పదిలి యన్యదేవతను జింతిం
చుటవలనఁ బ్రయోజన మేమి? ఇంక నేను నిన్నే నిరంతరము ధ్యానిం
తును. నాయంతరింగదుఃఖము శాంతించుకొంటు నీచరణద్వయముపై
వ్రాలియే దుఃఖించెదను.

ఉమా—భగవంతుఁడు నీకు నిశ్చయముగా శాంతిసుఖము
నొసఁగఁగలఁడు. ఇప్పుడు నేను నీభర్తను గలిసికొంటిని. ఆయనకు భో
జనాదిసమస్తములు కనుకూలమగుచోటఁ దగినయేర్పాటు గావించి
తిని. నీసమ్మతి తీసికొని యాయనను నీవక్షకుఁ గీసికొనిరాఁగలను.

విధు—ఆయనద్వారము చేయుటవలన నాకుఁ బ్రయోజనము
లేదు. మీరనుగ్రహించి యాయనను గృహమాచు చుండవలయును.
ఆయన విషయలోలుఁడు, బుద్ధిహీనుఁడు నైనవిలాసపురుషుఁడు. మీ
రాయనయెడల దయ యుంచవలెను. ఎప్పు డాయనకు మీదర్శనము
లభించినదో యప్పుడే యాయన బాహ్యంతరకష్టముల్ను యుఁ దీసిపో
యినవి. మీరాయనతో “మీపాపాత్మురాలైనభార్య మీమఱు
మింకఁ జూడఁజాల” దని చెప్పఁగోరుచున్నాను. నేనిప్పుడు మునుపటి
యంతదుర్బలురాలను గాను. నాప్రాణ మాకస్మికముగాఁ బోకున్నచో

నాయనధనసంపత్తి యంతయు నాయనకుఁ దిరిగి వ్రాసెయిచ్చివేయు చున్నాను. ఈధనసంపత్తి యంతయు నాయనది. ఆయన యన్నివ ప్రములను గైకొనుటకుఁగాని యాయనధనమును వెచ్చించుటకుఁగాని నాకేమియు సభికారము లేదు. అందుచే నేనింక నల్లమియుఁ జేయఁ జాలను. నేనొకవేళఁ జాలదనములు జీనించి యుండవలసినచో మిచ్చ రణధ్యానము గావించుకొనుచు భిక్షుటనము చేసికొందును. పతిదేవత సన్నిధిని నేనింకఁ గోరివలసిన దేమియు లేదు. నీడయవలస నాకు మానసికశారీరికవ్యాధులు క్రమముగా నివారణము లగుచున్నవి. ఆ పాఠ మగునీకృపనుండి నన్నెప్పుడును వంచితను చేయవలదు. నన్ను నీనాదిసూరిచే గృతార్థురాలిని గావింపుము.

ఇట్లునుచు వ్యాధిపీడితురాలగువిధుముఖి లేచి వచ్చి యుమా శంకరునిపాదపూజిని దీసికొని శిరమున ధరించుకొనియెను. ఉమాశం కరుఁ డామెను జూచి—“ భగవంతునికృపవలన నీమరొంఁదియు సిద్ధిం పఁగలదు. నేనిప్పుడు పోయి వచ్చెదను. నీభర్తయభిప్రాయముఁ జేచి సికొని నీకు మరల శ్వశ్రవోనే తెలిపెదను. ” అనియెను.

ఉమాశంకరుఁడు వెడలిపోయెను. మఱునాటి యుదయమున శ్యామలాలను వెంటఁబెట్టుకొని యుమాశంకరుఁడు విధుముఖిమందిర మునకు వచ్చెను. విధుముఖిసౌధమునందుఁ గ్రోలీపవారును గ్రామధ్యులును భయానకముగా మూఁగియుండిరి. ‘పోలీసుసూపరిండెంటు, ఇ సస్పెక్టరు’ ‘హెడ్డు’ ‘కాన్స్టేబిలు’లు మొదలగు రాజకర్మచారులును, ఇతరజనులు నాస్థలమును జనారణ్యము గావించిరి. ఉమాశంకరుఁ డక్కడఁ చానెజిఁగియున్న యొకపెద్దమచుష్యునివలన సకలవృత్తాంతముఁ దెలిసికొనియెను. కడచిఁరాత్రి రెండుజాములవేళ విధుముఖి యంత త్థానము నొండెను. కాళీదాసికి రెండుజాములవేళ నిద్ర మెలకువ వ

చుటచే నది యప్పుడు లేచి విధుముఖ కేమి కావలయునో యని యామేశయ్యవంకఁ జూచెను. శయ్య వట్టిదిగాఁ గనఁబడియెను. అది వెంటనే లేచి యిల్లంతయు వెదకి యామె కనఁబడకుండుటచేఁ దక్కినదాసివాండ్రొందఱు నిద్రలోనుండి లేపెను. వారందఱును లేచి నానాస్థానముల వృథాన్వేషణము గావించుచు ద్వారపాలులుమొదలగువారందఱును నిద్రనుండి లేపిరి. ఎవరు నేవిధమైనబాడయుఁ గాన లేక, ఇఁకఁ జేయునది లేక పోలెనువారికఁ దెలియఁజేసిరి. పోలెనువారు ను యథావిధిగా వెదకిరి. అయినను నీవంగదేశపురాణి వారి కెక్కడను గనఁబడలేదు. ఇప్పుడు పోలెనుకచేరినుండి సూపరిండెంటుగారు స్వయముగా వచ్చి వ్యవహార మంతయు జరిగినది జరిగినట్లుగాఁ దెలిసికొని సంగ్రహము చేసికొనియెను.

ఉమాశంకరుఁడును శ్యామలాలును వృత్తాంత మంతయు విని విస్మయము గాఁజొచ్చిరి. అప్పు డేమిచేయవలయునో స్థిరపఱవఁజాలక యుమాశంకరుఁ డనేకవిధములఁ జింతించుచుండెను. ఆలోచన సూపరిండెంటు పనిపూర్తియగుటచే నాతఁడు తనకర్మచారులను దీసికొని వెడలిపోయెను. అప్పు డుమాశంకరుఁడు శ్యామలాలును వెంటఁబెట్టికొని తలనంచుకొని మెల్లమెల్లగా నాసాధముతోఁ బ్రవేశించెను. సాధద్వారములో నొకపోలెనుపెద్దయుద్యోగిగఁగఁడు నిల్వఁబడి యుండెను. ఆతఁడు శ్యామలాలుని, ఉమాశంకరుని జూచి గొరివించి, శ్యామలాలునితో నిట్లనియెను—“అమ్మగారు సకలభవసంపత్తియు మీరే నొకదానపత్రిము పొందియుంచిరి. ఆదానపత్ర మిక్కడ నేమూల నున్నదో మీరు ప్రస్తుతము వెదకవలయును.”

శ్యామలాలీమాటల కేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మాయలేదు. ఉమాశంకరుఁ డాకర్మచారిని బిలిచి యనేకసంగతులు విన్నవించి యడి

గెను. ఆతరువాత నాతఁడు స్వయముగా సౌధ మంతయు నానాప్రకారములఁ బరిశోధించెను. కాని ఫలిత మేమియు లేకపోయెను. అత్యాశ్చర్యకరమైనయూనిరుద్దేశవ్యాపారమును విధుముఖ మెందులకుఁ జేసియుండునో యని యుమాశంకరుఁడు చాలసే పాలోచించెను. కాని యాతని కేమియుఁ దోచలేదు. “ఎవ్వరైన నామెను హత్య గావించిరా? అయిన శవమేది? ఆమె స్వేచ్ఛగా గృహత్యాగము గావించెనా? గృహము విడిచిపోయిన నేదారిని బోవుచు? ఏద్వారమున కా ద్వారమునే ద్వారపాలకులు కాచుకొనియుండిరి.” అని యాతఁ డనుకొనఁజొచ్చెను. ద్వారపాలకు లాతనిఁ జూచి యిట్లుచెప్పిరి. “ఆమె మెచ్చటను గనఁబడలేదని వెదకుచుండుఁసమయములో నిప్పుడే యీ ద్వారము తెఱవఁబడినది. అంతకుముం దీపెద్దగుమ్మము ఇనుపగొలుసులతో బిగింపఁబడి యున్నది. అట్టిజబ్బుస్థితిలో నున్నయామె నడచి పోవుట మెట్లు? ఎవ్వఁడో దొంగగాని, దుర్మార్గుఁడుకాని పాపబుద్ధితో నామె నత్తికొనిపోయి యుండునేమో? ఏవిధముగా నెక్కడి కెత్తికొని పోయియుండును? ఇంటిలోని వండిబంగారములు గాని ధనము గాని యేమియుఁ జిక్కుచెదరలేదు. కేవలము రాణిమాత్రమే యంతర్ధాన మయ్యెను. చాల నాశ్చర్యకరమైనసంగతిగా నున్నది.

ద్వాదశ ఖండము—శేషము.

మొదటిప్రకరణము.

సంబంధము.

హరకుమారబాబు కాశీకిఁ దిరిగివచ్చెను. ఆయనతోఁ జ
మంది కూడ వచ్చిరి. ఆస్త్రీపురుషు లందఱకును బస లేర్పాటుచేయు
టకై హరకుమారబాబు తనగృహమునకుఁ బ్రక్క నున్న యింకొకగృ
హమును బామగకుఁ దీసికొనియెను. నవాగతు లందఱకు సదుపా
యములు చూచుచుండుటచే హరబాబున కాత్మీయులతోఁ గలిసికొ
నుట కింకను నవకాశము చిక్కలేదు. కాని యాతనియాత్మీయులు
బంధువులు ననేకు లాతనిఁ జూచుట కాతనిగృహమునకే నచ్చు
చుండిరి.

మధ్యాహ్నపువేళ సార్వభౌమమహాశయుఁడు హరకుమారుని
యింటి కరుదెంచెను. హరకుమారుఁ డావృద్ధునకు భక్తితోఁ బ్రణా
మముచేసెను. తరువాత సార్వభౌమచక్రవర్తి హరకుమారునితో నిట్లు
యెను. “ఇన్నిదినములనఱకు నాలస్యమైన దేమి? మాకందఱకు నే
మియుఁ దోచుటలేదు. శరీరములో సుఖముగా నున్నదా?

హర—మీయాశీర్వాదముచే సుఖముగానే యున్నాను. చా
లఁ బనులు పెట్టుకొని తిరుగుచుండుటచే నాలస్యమైనది.

సార్వభౌమచక్రవర్తి యొకమాటు తలఁ దడవికొని, యెడమభు
జముపై నున్న యుత్తరీయమును గుడిభుజముపై వేసికొని రొండినున్న

పాపముకాదు అని వీరికి తెలియదు. తరువాత నాకును పాపముపట్టెను
పదేపదే బీల్చుచు నిద్రియెను. :: ఏమో, నీ పనులన్నియు నీకే తెలి
యెను. సతేకాని వెళ్ళిపనులన్నియు సానుకూలము లైనవా ? ”

—మీకృపచే మాకు సకలకార్యములు సనుకొనినదాని
యగ సఫలము లైనవి.

—(ముక్కుపోడి పీల్చుకొనుచు) మంచిది! మంచిది! అ
య సఫలములైన వంతియే చాలును. ఇప్పుడు నీకొక కొకముఖ్య
కార్య మాటకప్పియున్నది. నీవు నేడు చాలఁ దొందరగా నున్న
ట్లగుచున్నావు. నేటి కది కాజాలదు. లేవు చూచుకొందము.
అని చాల ముఖ్యమైనకార్యము.

హరి—నేను దొందరిలో నున్నమాట నిజమే. కాని మీము
శ్శి కార్యములనుగూర్చి వినవలసినచ్చినప్పుడుమాత్రా మీలోకములో
స్థితోందరియె నైన సన్నాతంకపఱుపఁబాలవు.

అప్పు డిక్కడ నున్న యొకపేటపైఁ గూరుచుండి మరల సస్య
మును బీల్చుచు సార్వభౌమచక్రవర్తి హరకుమారునిఁ జూచి “సంగతి
వినియెదవా ? నవీనచంద్రునివివాహముగూర్చి” అనియెను.

హరి—చిత్తము. ఆతనికి మరలవివాహ మేమి ? కోడలివిషయ
మున నేమైన శుభము వినఁబడియెనా యేమి ?

సార్వభౌముఁడు మిక్కిలి విరక్తిభావముతో మరల నొకమాటు
సస్యమును బీల్చుచు—రాధాకృష్ణ ! ఆమె శుభాశుభములనుగూర్చి
యేవఁత మానమును దెలియలేదు. తెలియవలె నను కోరికయు లేదు.
అసంగతి యేమైనను సరియే. అది వ్యభిచారిణి. చండాలునితో వెడ
లిపోయినది. ఛీ! ఛీ! ఆమాట చెప్పికొనినను బాపము పడుచు.

హర—చిత్తము.

సార్వ—పిల్లనాఁ డనుకూలము, శిష్టుఁడు, శాంతుఁడు, పండితుఁడు. ఇట్టికొడుకు భాగ్యావినుహితై యుండుట చూడఁబాలకు నన్నును.

శ్రీ జేమన గ్రంథాలయము,
తే ల ప్రో టు.

హర—చిత్తము.

సార్వ—త్వరతోఁ బిల్లవానికి వివాహముచేయుటా శిష్టము. ఇక్కడ నొకసంబంధము వచ్చినది. సాంప్రదాయము. పిల్ల చక్కనిది. కొంచెము కఠినివచ్చు ననునాశ కూడ నున్నది.

హర—చిత్తము.

సార్వ—ఇప్పుడు నీవు సమస్తము పడకేలించి శుభకార్యము జరిగింపవలయును. అంతయు నీయిష్టానిష్టములలో నున్నది.

హర—కాశీపట్టనముతోనికన్యను వివాహముచేసికొనుటలోఁబాలనాలోచింపవలసియుండును. ఇచ్చట వేశ్యలు తమకన్యలను మర్యాదకుఁబంబములలోనివారిని మోసముచేసి యంటగట్టుచుండు రని వాడుక.

సార్వ—ఏమి? కృష్ణ, కృష్ణ! ఇంతదుర్మయమా! వేశ్యాకన్యకును శిష్టులకును వివాహసంబంధములే! కులములు కూలిపోవలసినదే! ఎంతభయా నకమైనసంగతి!

హర—చిత్తము. ఇట్టిభయంకరప్రాయములే. యిక్కడ నిత్యమును జరుగుచుండును. నాకన్నులమెదుటఁగూడ నట్టివి కొన్నికార్యములు సంఘటించినవి. చివరకు జాతిమతములకు భ్రష్టతై యనేకులు చెడిపోయినారు.

సార్వ—ఎంతఘోరము? కాని, బాబూ ఈక్షేత్రములో ననభేదము లేమియు లేనేలేవేమో?

హర—అట్లయినను వారిచే. కాని యెచ్చటివా రెవరిని మట్టి

నూకస్మికముగ నమ్ముటకు వీలులేదు. మొట్టమొదట నే నొకవివాహము చూచితిని. సలక్షణముగాఁ బెద్ది యంతయు జరిగిపోయినది. లవెంటనే సాంకర్య మంతయు బయలుపడి పెద్దగోలమైపోయినది. పాపము శిష్టకుటుంబమువా రొకరు భ్రష్టు లై పోవలసివచ్చినది.

సార్వ—ఇప్పుడు పాపముమీ?

హర—ఈమారుకు వివాహము గావించుట యావశ్యకమని నేనుచు నెఱుఁగుదును. దేశములోనికి వెళ్లినప్పుడు నే నీవిషయమున ముచ్చిపోయియుండలేదు. నే నొకయనుకూలురాలైన పిల్లను జూచి వచ్చితిని. కులము, శీలము, రూపము, గుణము నన్నియుఁ గలవు. సకలవిధముల నాబిడ్డ సార్వభౌములకుఁ గోడలు గాఁదగియున్నది. సలక్షణముగాఁ బరిరూపియిలు కలిసివచ్చుచూర్ణమును గలదు.

సార్వభౌముడు లేచి నిల్వఁబడియెను. అత్యాతురతతో నాతిడు హరకుచూపుచు జూచి—ఏమది చెప్పుము. నీ వెప్పుడును నా హమశుభమునే కోరుచుందువు. నాకు మేలుచేయుచుండుటయే నీ కిష్టమైన వ్యాపారము. సరియే. అది మనకు సంధాన మగుటయెట్లు?

హర—ప్రస్తుతము మన కిచ్చుక లాభ మున్నది. అదియైనను చాలాభము గాదు. ఒకవేయిరూప్యములయలంకారములు పిల్లనుఁ గలవు. రుచిత వంగదేశములో నొకగొప్పసంసారి పిల్లకు ముఖ్యమగును. ఆయనవలన ముందుముం దనేకోపకారములు జరుగఁగల వని ముఖ్యముగా నాశ యున్నది పిల్లకుఁ దండ్రిలేడు. తల్లి మాత్రమే యున్నది. అతల్లికూడఁ గొంతయీస్తా గలది. అది యంతయుఁ బిల్లదే.

సార్వ—మంచిది, మంచిది. నిబుద్ధికి సాటియైన వస్తువులేదు. చాలము విసంబంధమునే నీవు స్థిరపఱచినావు. ఇంక నెన్నిదినములలో

శుభకార్యము కాగలను?

హర—శుభకార్యము జరుగుట కాలస్యము కాదు. కాని యిప్పుడే మీకు జెప్పవలసిన దొకసంగతి గలదు. చెండ్లికుమార్తె వరుసువచ్చినపిల్ల. కులీచకర్మక, సత్కుటుంబమువారి తోఁగాని వివాహము కాజాలదు. మీరునా వారికి దగినసత్కుటుంబులు.

సార్వ—ఉత్తమ మైనమాట! కుటుంబము, గులము సర్వము నీవే యెఱుఁగుదువు. నీవు సర్వము బరిశీలించుకొండ సంబంధము స్థిరపఱచువా? పిల్ల పెద్ద దని చెప్పియుంటివి. అది సంశోషకకర్మక సంగతియే. ఈతిశోఁ బెద్దపిల్లయే మనము కోరినదిగాదా.

హర—కుటుంబ ముత్తమకుటుంబము. ఆసంస్థకు, అది నాగుగాఁ దెలిసికొనుకొండ నేను వివాహముసంగతి తలపెట్టుచునా? మీరెప్పుడు సమ్మతమో, అప్పుడు భయములకు సంధానముగావించెదా.

సార్వ—ఆలస్యము నలదు. కాని, బాబూ! దేశములోని బోయియే పిల్లవానికి వివాహముచేసికొనవలయు నని నా కొక కోరిక లేదు. ఇప్పుడు దేశములోనికి బోయినను బ్రత్యక్షములేదు.

హర—ఎందులకు? మీయాశీర్వాదమువలన బిడ్డ కిక్కడనే పెండ్లిచేయఁగలను.

సార్వ—నిజము, నిజము! నీ కసాధ్య మేమియు లేదు. నీవు తలఁచుకొన్నచో నీకు జేయఁజాలగది గలదా? కాని, గాయనా! అల్లుమునచో వధువు నిచ్చుటకు విలిపింపవలయునుగాఁబోయినా కాని విశంబము గాకుండునట్టి నాలోచింపుము. ఇంక నున్నది మరొక పిలిపించుటకు వ్యవధిలేనట్లు తోచుచున్నది.

హర—మీచిత్త మెట్లో యట్లే చేయఁగలను. కుమార్తెకి

క్రాంతే వివాహము కావలయునని మీరు కోరినచో సక్లే చేయఁ గలను.

సాక్షిగౌముఁ డాశ్చర్యముతో హరికుమారునివీపుపైఁ జేయి నైది చూచుచు “అట్లు చెప్పుము! అట్లయినచోఁ పెండ్లిగుమార్తె యిచ్చటనే యున్నదా?” అనియెను.

హర—మీ రిప్పుడు వధువును జూచి యాశ్చర్యదీపవలె నని తలర్థమచున్నారా?

సాక్షి—అయినచో నాయనా! పెండ్లిగుమార్తెను వెంటఁబెట్టుకొనియే వచ్చితివా?

హర—మీయాశ్చర్యముచే నేను గార్యమునం దేమియు గోసుచేసికొనిరాలేదు. పిల్ల పరిమనుందరి యనియు, నించుకవయసు వచ్చిన దనియు, గొంచె మాస్తితో రాగల దనియు, సత్కుటుంబ మునందలి యింకొకటి నెప్పుడు తెలిసికొంటినో యవ్వడే నే నీవిడ్డను సవీర ముగొనఁగఁ బెండ్లిగావించి బాగుండు నని యెంచుకొంటిని. దేశము లోనికిఁ బోయి వివాహముచేసికొనుట యెట్లును గుమర దని నేనెఱుగ నా? సర్వవిధములచేతను యోగ్యమైన యీసంబంధమును విడిచిపెట్టి వెళ్ళినచోఁ తరువాత నేమగునో యని భయపడి నేను వధువును, వధువుకల్పినిగూడ నాతో వెంటఁబెట్టుకొనియే వచ్చితిని. నేడే వివాహ మునకు మంగిడుకహారము కలదు. మనకు విశేషాడంబరముతోఁ గలదు. ఎట్లో యిదివరకుఁ బాణిగ్రహణము గావించుట ముఖ్యము.

సాక్షి—నాయనా! అందుల కభ్యంతర మేమి? అట్లే కాని ముట్ట! నీయిచ్చి యసమాన్యమైనది. నీవివేచనము ధన్యమైనది! నీ వేవో బాగు స్థిరపఱచెదవో అరోజుననే వివాహము కాగలదు. అయినచో, “శుభస్యశీఘ్రం” మన్నారు. అట్లే కానిమ్ము.

హర—అది యంతయు నేను సిద్ధముచేయుచెదను. రెండు మూడురోజులలోఁ బనులన్నియుఁ బూర్తి కాగలవు. ప్రస్తుతము తా మొక్కమాటు వధువును స్వయముగాఁ జూడవలదా ?

సార్వ—నాయనా ! ఏమియు నక్కఱలేదు. నీ వెళ్ళును నమ్మ తించితివో అప్పుడే శరవసమ్మతము. కాని నీవు చెప్పచున్నావు గనుక కా దనకుండ, నొకమా అట్లే చూచెదను.

హరుమారబాబు సార్వభౌముని వాకిటఁ గూరుచుండఁబెట్టి తా నంతఃపురములోనికి వెడలెను. మరల నాతఁడు వెంటనే తిరిగివచ్చి సార్వభౌమునిఁ దీసికొని యంతఃపురములోనికిఁ బోయెను. అక్కడ నొకవిశాలమైనపీఠముపై సార్వభౌమునిఁ గూరుచుండఁబెట్టెను. తరువాత నొకపరమసుందరీమణి యైన యువతి యిరుచుక మేలిముసుఁగుతోఁ దలవంతుకొని యింకొకరితో మెల్లమెల్లఁగా నడచుచు వచ్చి యశ్యంతకోమలభావముతో నాతనికి నమస్కరించెను. లావణ్యవాళి యైన యాబాలిక నడతయుఁ గోమలభావములును, జంపకసత్యశత్రుస శరీరవర్ణమును, అంగసౌష్ఠ్యమును జూచి సార్వభౌముఁడు నిశ్చేష్టుఁడై పోయెను. ఆసుందరీమణి మేలిముసుఁగుతో దల బొట్టుగా వంచుకొని నిలువఁబడియెను; అందుచే సార్వభౌమచక్రవర్తి కామముఖము పూర్తిగాఁ గానుషింపలేదు. అయినను నాతఁ డామెసౌందర్యమునకుఁ బరిహసంతుష్టుఁ డయ్యెను. ఒకమాటయైనఁ బలుకరింపకుండఁ భ్రష్టికుమార్తెను జూచుట నియమవిరుద్ధ మని యెంచి యాతఁ డామె నిట్లు పలుకరించెను. “నీపేరెవరమ్మా, తల్లీ”

ఆతల్లి కప్పుడు కన్నుల నీరు నిండిపోయెను. కంఠస్వరము గర్గదీక మయ్యెను. వికృతస్వరముతో నామె “నతి” అని యుత్తరము చెప్పెను.

సార్వ—అహా ! ఏమిమాధుర్యము ! దూపరేఖలు చూడగాఁ గేవలము సాక్షాత్కరించి సతీదేవియై యనవచ్చును. నామనస్సున కెంతో సంతృప్తి యైనది.

సతి వెంట నున్నస్త్రీతో మెల్లమెల్లగా వెడలిపోయెను. ఈసమయమునందే యింటిలోనుండి శంఖనాదమును మంగళధ్వనులును విసఁబడియెను.

సార్వ—అనిర్భాగ్యురాలుగూడ నిస్సంసరియే గదా.

సార్వభౌమమహాశయునితో నీవలకు వచ్చుచు హరకుమారబాబు “ అన్నా ! మీనేమియుఁ నాలోచింపవలదు ; భారమంతయు నాపై నుంచుఁడు, మీగృహవ్యాపారము లన్నియు నేను జక్కఁబెట్టెదను ” అనియెను.

సార్వ—నాభారము లన్నియు ముఖ్యముగా నీపై నే నిలిచి యున్నవి. ఈవిషయములో నీ పేరు చేసిన నట్లే యగుచు. ఇందుకు సందేహ మే మున్నది ?

సార్వభౌముఁ డానందముతో వెడలిపోయెను.

తెండునప్రకరణము.

మర్యాదాంతికము.

మహారాజాజీయుడయమందు నీరాక్షుబాబుకచ్చేరి వాడితోఁ జూపింపి కుచ్చుండయమందెరి. నీలరిల్నిబాబు, హరకుమారిబాబు, సార్వభౌమభట్టచార్యుడు ఆతనిపుత్తులైననవీనకృష్ణుడు, ఉమా

శంకరుడు, ఇగుసుపొడుగువారు ముఖమున
గులీఫోరు, జరిగెనోచిహ్నము మొదలగు
మఱియు శ్యామలాలుకూడ నచ్చట నుండు చందము
మెల్లగా నొకప్రక్కను కూరుచుండి యత తుష్టితోఁ దె
లుచుండెను. భృశ్యుడు సమావమునుండి యందించుచుండ
రికుమారబాబునూడ గంజాయి పీల్చుచు యభేచ్ఛుచుగఁ దొగ నవ
చుండెను. అతని యిరుప్రక్కల ననేక కాగితములును, వ్రాతపుస్తకము
లు నుండెను. హరకుమారబా బస్వతు శ్యామలాలుని జూచి యాట్లని
తెను—“శ్యామలాలుబాబూ ! నీవు కాశికి వచ్చియున్నమాచార
ము నే నెరిటివద్ద విని యిచ్చికి వచ్చితిని. మీనగ్గఱ నేడు నే నొక
పెద్దసంగతినిగూర్చి మాటాడవలసియున్నది. మీరు తిష్ఠిలో విని
యుచిత మగు నేర్పాటు చేయుట మంచిది.”

శ్యామ—మీమాట లనేకములు విని విని చెప్పలు చిల్లులువడి
యున్నవి. పడరానిబాధలు పడిపడి కాశికి వచ్చితిని. ఇక్కడ మీ రింక
నుపదేశములచే నన్ను బాధింపవలదు. మిమ్ములను జూడవలసినట్లు
నని తెలిసినచో నే నిక్కడకు వచ్చియే యుండను. మీతో నాకు స
కలసంబంధములను విడిపోయినవి. అస్సడు మీరు నన్ను విడిచిజెట్టిన
అసిన యవసర మెందులకు వచ్చినది ?

హర—నీ పవదేశము లిచ్చుటవలన నా కేమియుఁ బ్రయోజ
నము లేదు. నే నిష్పడు చెప్పఁబోయితి మాట లన్నియు నీవు పలుకు
బాధ్యుఁడవు. నీవు సహజముగా విననిచో న్యాయచట్టముమూలముగా
నది నీచే వినఁదలవలసియుండును.

శ్యామ—మీరు సహజముగాఁ జెప్పఁగలిగినచోఁ జెప్పవచ్చు
ను. చట్టములు—న్యాయస్థానములు ననుట యేల ? నే నేమియు న

వలసినమాట మైనచో వినవచ్చును. కాని
 ప్రేమ నాకు వినిపింపజేయగలవా ?
 నీ వేవిధముగా వినినను విందువుగాక ! నాపని నేను జే
 ను. వినుము. శ్యామలాలుబాబూ ! నీవు స్వస్థుడైన
 పోడబాబునకుఁ బుత్తుడవు గావు ; నీ విన్నినాళ్లనుండియు
 సుఖవింతుచున్న యైశ్వర్య మంతయు నీది గాదు. ఇదిగో ! ఈనూత
 నసన్యాసి—ఉమాశంకరుడు రాధావినోదవంద్యోపాధ్యాయ మహా
 శయునకు నొరసపుత్తుడు. తండ్రియైశ్వర్యమునకు యధాశ్చముగా ను
 త్తరాధికారి.

శ్యామ—(క్రోధముతో) మోసముచేసి కుతంత్రమును బన్ని
 తివి. పనిలోనుండి తీసివేసితి ననుకోపముచే నన్ను భయపెట్టుట కిట్లు
 పెద్దపన్నాగమును బన్ని పెట్టడించుచున్నావు. ఈనీపన్నాగములవలన
 నేమియుఁ గార్యముగాఁజాలదు—నాపరమశత్రునైన భట్టాచార్యుడు
 నాతనికొడుకు పవీనుఁడునుగూడ నిచ్చటనే యున్నారు. నేను మిమ్మం
 డఱును తగినరీతిని శిక్షించెదను. నాభార్య నిన్నటియుదయమునఁ బ
 లాయితురాలై సది. ఉన్నచో లేదోకూడ నందేహమే. ఉన్నను రోగ
 వీడితురాలై రోజులపై నున్నది. నేను బుద్ధితక్కువచే నాసంపత్తి
 యంతయు భార్యచేతిలోఁ బెట్టితిని నిజమే ; కాని భగవంతునిదయచే
 నాకంటకముగూడ దూరమైపోయినది. ఆనంగతి విని ఖాత నన్నుఁ
 గొట్టి వంచనచేయఁదలఁచుకొనినారా యేమి ?

చండి—మహాప్రభూ ! నీవెవఁడవు ! చాల నొప్పబుద్ధిమంతుఁ
 డవుగాఁ గనఁబడుచున్నావే ! నీ వెప్పుడైనను జన్మలో నేమద్దత్తయిన
 ను విని యెఱుఁగవు. అట్లయినచో నీకింత యవివేక ముండియుండదు.

హరికుమారా—నీవర్త నేమియు మోసముచేయవలయు ననునుద్దేశము లేదు ; నిన్ను మోసగించవలసిన యచసరమును లేదు. నక్కలు, గుక్కలు, గూడ విప్పుమ నీదుఃఖస్థితికి దుఃఖించుచున్నది. బుద్ధి దోషముచే నీపాదములను నీవే ఖండించుకొంటివి. నీవిప్పుమ దయింపాతుండవలెను. నీవు నా కెట్టిశిక్ష, జేయుటకుఁ గోరుచున్నను, నాకు దానివలన నించుకయు భయము లేదు. ఇప్పుడు నేను జెప్పఁబోవుమాట లన్నియు నినుము. అంతయు విని పిమ్మట నీయిష్టమునచ్చిఁజేయుము ; నే నేమియు నిన్ను నిర్బంధపెట్టరు, భయపెట్టను.

శ్యామలా లేమియు మాటాడ కూరకుండెను. హరికుమారుఁ డిట్లు చెప్పఁదొడఁగెను—నీతండ్రికి రెండువివాహము లైనవి ; ఆసంగతి నీవును నెఱుఁగుదువు. ప్రథమభార్యయైన మాతంగినీదేవికిఁ జిరకాలముసంతానము లేకపోవుటచే రాధావినోదబాబు శ్యామచగరమునందలి నిధిరామచర్మతోపాధ్యాయునికుమార్తె జగత్తారిణీదేవిని వివాహము న్నెను. జగత్తారిణి పరమసుందరియు, గుణవతీమణియు నై యుండెను. శ్రీశత్రువు, భయము, సంకోచము నను నీమూఁడుగుణములు నామె యందు పరిపూర్ణములై యుండెడివి. ఆమె కాపురమునకు వచ్చినతరువాత నొకసంవత్సరమువఱకు నామెయందు మాతంగినీదేవి కంతగా భేదబుద్ధి కలుగలేదు. ఒకసంవత్సరమునకుఁ దరువాత జగత్తారిణిదేవి గర్భవతియయ్యెను. అప్పటినుండియు నామె మాతంగినికి నేత్రశూలముగాఁ గనఁబడుచుండెను. రాధావినోదబాబు తనద్వితీయభార్య గర్భమునందు సంశయఁ జావిర్భవింపనున్నాఁ డని తెలిసికొని, స్వాభావికముగా నామెను మఱికొంత శ్రద్ధతోఁ జూచుకొనుచుండెను. క్రూరహృదయురాలైన మాతంగిని యప్పుడు తనకును గర్భమే యని మిథ్యావాక్యములు నలుగురిలోఁ జెప్పుకొనుచు, గర్భవతిచలె వికారము

లు సరిపడవు చెప్పెను. ననతి యను కంటకమును దూరముగాఁ దోలఁ
గించుకొనుట కామ యొక యమృతమైన యుపాయము సఫలమైచె
ను. గంగాస్నానమున కని మిషచెప్పి జగత్తారిణిని దీసికొని యామ
కలకత్తాను వెడలెను. కలకత్తాలో కాళీఘట్టమునందుఁ బూర్వమునుం
డియు వారి కొక వాసగృహ ముండెను. ఆగృహమునందే యామె
సనతితోడను, సనేక సేవకజనముతోడను విడిసియుండెను. అట్లుండి
ఁయుకనఁ జామె జగత్తారిణితో నిల్లనియెను—“నేను నిన్నిక్కడ
హత్యచేయించి యింగంగానదిలోఁ బారవేయించుటకే యచ్చటకుఁ
దీసికొని వచ్చితిని. ఇక్కడ నీభర్త లేడు. నాపద్ద విస్తారము భర్తము
గలను. ఆధనబలముచేతనే నాపద్ద నై దునందలమంది జనులును గల
రు. వారంగూలు సులభముగా నేను చెప్పివల్లు చేయఁగలరు. స్వగ్రా
మము చేరి నే వెల్లు చెప్ప వలసిన వల్లు చెప్పఁగలరు.”

అతిసరళస్వభావయు, సతిభీరువు నైన జగత్తారిణి యప్పుడామె
పాదములు వట్టుకొని యేడునడచుచు. అట్లు కొంతసే జేడిచి మరల
నించుకత్తైర్యము తొచ్చుకొని యామెతో నిల్లనియెను. “అక్కా!
నాగర్భములో శిశువు వుండెను. నీవు నన్నుఁ జంపినచో శిశువును జచ్చి
పోవును. కనుక నన్నుఁ జంపకుము. ఇక నేయుపాయమైనఁ జేసి నీకు
సుఖముగా నుండునట్లు చూచుకొనుము” అప్పు డనేకాలోచనలుచేసి
మాతంగిని యట్లునెను. “నీవు కాళికఁ బొమ్ము. నీవు నీతోఁ జెచ్చి
కొనిన యలంకారములును నెట్టియు నీతోఁ బట్టుకొని పోమ్ము. ఇక
నీ వెప్పుడును భర్త కుత్తరమువ్రాయఁగూడదు. కాళీఘట్టమునందు
మహమ్మారిజాడ్యముచే నీవు మరణించితి వనియు, నీగంగాతీరమునం
జే యథావిధిగా నీ కుత్తరక్రియలు జరిగె ననియు నేను వెల్లడి గావిం
చెదను. నీ వెప్పుడైనను నీభర్తతో నుత్తరములతో మాటలాడుటకు,

గాని నీస్థితిగతులు తెలుపుటకుఁగాని ప్రయత్నించువేని, నే నవ్యవస్థామి
చేసెదనో చూడుము—నీవు కాళీఘట్టమునందు నన్ను విడిచిపెట్టి యె
వ్వరో మార్వాడివానితోఁ బలాయన మొనరించితి వనియు, ననేకదిన
ములనుండి వృద్ధుడైన భర్తను బరిత్యజించుటకుఁ బ్రయత్నించుచు
నిచ్చుట నవకాశము తొలకుటచే నిప్పుడు కులభ్రష్ట నైతి వనియు తృ
ప్తాంతపూర్వకముగాఁ జాతించెదను. ఇన్ని నాశ్చర్యముండి కళంకభయము
చే నీసంగతి వెల్లడింపఁజాల నైతి నని యప్పుడు చెప్పెదను. అప్పుడు
నాతో నున్నజనులందఱు నందులకు సాక్ష్య మీయఁగలరు. ఆసంగ
తు లన్నియు విని నీభర్త నిన్ను గ్రహింపఁడు సరిగదా సీఘాయ యైస
స్పృశింపఁడు. సీపుత్రుఁ డప్పుడు ధనమునకు గాగస్వామి కాఁగలఁ డ
నుకొందు వేమో ! వాడు వేశ్యాపుత్రునివలెఁ గళంకితుడై సమాజ
ములో నిలువ నీడ లేకుండును.” ఇది యంతయు విని జగత్తారిఁడేని
“అయ్యో ! కీహరీ ! ఎక్కడికాళి ? ఏవిధముగా నక్కడకుఁ జేరఁగ
లను ? ఎక్కడ నివసింపను ?” అని యన్నియుఁ దలఁచుకొని వ్యాకుల
చిత్తమై రోదన మొనరింపఁజొచ్చెను ; కాని ప్రాణముల విడిచిపెట్టు
టకంటెను, కళంకితమై యెల్ల బ్రతుకుటకంటెను, గాళికేబోవుటయే
శ్రేష్ఠ మని యామెకుఁ దోచెను. సోనామణి యనుపేరుగల యొక
బ్రాహ్మణవితంతువు పంటలక్కఱగా నామెతోఁగూడ నుండెను. జగ
త్తారిణి యవస్థ యంతయుఁ దెలిసికొని సోనామణి యామెను గాళికే
దీసికొని వెల్లెడ నని దైర్యము చెప్పి, మాతంగివివద్ద చేతులుమోడ్చి
కొని యందులకుఁ బ్రార్థించుచు నిట్లనియెను.—నాతో గాలమునీటి
పోయినది. సంతానము మొదలగుబంధము లేమియు లేవు. దేశము
నకుఁ దిరిగిపోవలసినప్రయోజనముగూడ నీమియు లేదు. తప్పితితో
నా కిప్పుడు కాళీనివాసమే కోరఁదగినదై యున్నది.” చాలనే ఏతో

చింది మాతంగిని యిట్లుచెను—“వెల్లవలయు నని కోరవచ్చును. వెల్లమ వచ్చును ; కాని యీవ్యత్యంత మంతయు వెల్లడించుటకుఁ బ్రయత్నించితివేని నిన్నును జగత్తారణినిగూడ సర్వనాశము చేయకుండ నేను విడిచిపెట్టుదానను గాను. నీవు ధనమంతయు నపహరించి జగత్తారణి నేదుష్పథమున కైన మఱిించితివేని యది యంతయుఁ దెలిసికొని నిన్ను నేను విధాయకముగా గోతిలోఁ బాతివేయించెదను.” పిమ్మట జగత్తారణి సోనామకితోఁ గాళికి వెడలిపోయెను. వా రిరువురు నెచ్చట నొకచిన్నగుడిసలో దుఃఖములై దీనాతిదీనముగాఁ గాలము గడపుచుండిరి. శరీరమునందు గొన్నియాభరణము లుండెను. పెట్టెలోఁగూడ కెండుమూఁడు విలువగల యాభరణములును బ్రయోజనీయములైన కొన్నిసామగ్రిలు నుండెను. ఇవిగాక మాతంగిని దయఁపఱచి కెండువందలయేబదిరూప్యము లిచ్చియుండెను. సామాన్యస్థతి నన్నవస్త్రములు గడచిపోవుట కేమియు నిబ్బందిలేకుండెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు జగత్తారణి యూచిన్నగుడిసలో నొకశుభముహూర్తమున మోహనాకారుఁ డగు నొకమగబిడ్డకు బ్రసవించెను. ఆబిడ్డయే యీమహాపురుషుడైన యుమాశంకరుఁడు. బిడ్డకు కెండేండ్లు నిండు నప్పటికి జగత్తారణికిఁ గాఢీయాభము ఘోరియైను. అప్పు డీక విధిలేక సోనామకియే యాదుఃఖమంతయు ననుభవించుచు బాలుని లాలన పాలనంబులఁ జేయుచుండెను. కాని కాలక్రమమున రోగజ్వరశరీరయై వృద్ధురాలగుటచే నాబ్రాహ్మణవితంతువునకుఁగూడఁ గాల మాసన్నమయ్యెను. మానవరూపదేవతమైన ఘనానందస్వామిలో సోనామకికిఁ జాలకాలమునుండి పరిచయము గలదు. అవసానకాలమునం దామె యీమహాపురుషునిఁ బిలిచి యాదివ్యశిశువు నాయనచేతులలోఁ బెట్టెను ; ఆపిల్లవానిని యోగానందస్వామి కర్పించునప్పు డామె యాతని

వృత్తాంత మేమియు వివరించి చెప్పలేదు గాని “ ఈతఁడు బ్రాహ్మణ బాలకుఁడు. ఈతనివృత్తాంతము తెలిసికొనవలసివచ్చినచో, వంగదేశమునందలి రామనగరములో నున్న గంగామణి యనుబ్రాహ్మణుని తంతువునంద కేగి, యామెవద్ద నున్న కొన్నికాగితములను జూచినచో నీతనివృత్తాంత మంతయుఁ దెలియవచ్చును.” అని మాత్రము చెప్పెను. సోనామణి స్వర్ణస్థూరాలై నతరువాత ఘనానందస్వామి నేటివఱకు నుమాశంకరునిఁ బుత్రార్థికవాత్సల్యముతో విద్యాబుద్ధులు చెప్పి రక్షణ సేయుచుండెను.

ఇక నిక్కడ మాతంగిని తిరిగి తనగృహమునఁ బ్రవేశించి, ‘మహామారి’బాధ్యమువలన జగత్తారిణి మరణించిన దనిన సమాచార మక్కడఁ బ్రకటించెను. రాధావినోదబా బహుమితదుఃఖమునకుఁ బాలయ్యెను. కాని యప్పుడే నాకీవృత్తాంతమునుగూర్చి యిండుక సందేహము కలిగెను. గృహమునం దప్పుడు, ‘సౌరభి’యనుపేర్కగల నాల్గవజాతి వితంతుస్త్రీ యొకతె దాసిగా నుండెను. అని వ్యభిచారిణి. అప్పు డది గర్భవతిగా నుండెను. మాతంగిని దాని నొక నిరసాయస్థలమునం దుంచి జాగ్రత్తతో రక్షించుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు దానికిఁ బ్రసవవేదన ప్రారంభించెను. అదానికిఁ బ్రసవభాధ ప్రారంభింపఁగానే, మాతంగిని తానుగూడఁ బ్రసవవేదనఁ బడుటకుఁ బ్రారంభించి, సూతికాగృహమునఁ బ్రవేశించి మంత్రసానిని బిలిపించుట మొదలగు సకలసన్నాహములు గావించుచు నీసమాచారము రాధావినోదబాబునకుఁ దెలియఁజేయించెను. అప్పుడు సౌరభి కొకమగశిశువు పుదయించెను. ఆశిశువు దాసికొశల్యముచే మాతంగినిసూతికాగారమునకుఁ గొనితేబడి రాధావినోదబాబునకుఁ బుత్తుఁడుగాఁ జేసొందెను. ఆతఁడే యీశ్యామలాలు.

హరికుమారుఁ డిట్లు చెప్పఁగానే, చుడి తల పైకెత్తి యిట్లు
యెను—“ అన్నగారూ! ఈకథముందు మహాభారతరామాయణము
లు పనికిరానట్లున్నవి! శ్యామలాలబాబూ! తల్లిదండ్రులవృత్తాంత
మంతయు నీకుఁ దెలిసినదిగదా! ఇంక నీవేమి చెప్పఁదలఁచుకొనినావో
చెప్పము!”

శ్యామ—ఈవిధముగా నాతల్లిదండ్రులనామములకుఁ గళంక
ముతెచ్చిపెట్టిన దురాత్ములను దునుకతునుకలుగా ఖండింపవలసియు
న్నది. సరాధముఁజైన యీహరికుమారుఁడు మాతండ్రియన్నమును
ఒకకాలము దిని బ్రతికినవాఁడు. ఇప్పు డీముసలితనమునందు నాతల్లి
దండ్రులనామముల కపఖ్యాతిని దెఱచుచున్నాఁడు. ఏమి చెప్పను!
నేనిప్పు డసమర్థుఁడను. మీఁదుమిక్కిలి.మీచేతులలోఁ బడియుంటిని.
అట్లు కానిచో నిప్పుచే యందుకుఁ దగినప్రతీకారము చేసియుందును.

హరి—ఎట్టిప్రతీకారము చేయుటకు నీ కిప్పుడు సాధ్యము గా
దు. నీమాటలకు నేను గోపవడువాఁడను గాను. ఏమన, నీవు దయా
పాశుఁడ నని యింతకుముందే చెప్పియున్నాను. రాధావినోదబాబు
నాకు సహోదరుఁడు, బంధువు, ప్రభువు, సకలమునై యుండెను.
అతఁడు నిన్నుఁ బుత్తునిగానే భావించి యుండెను. కాని, అనేకపర్యా
యము లాతఁడు నీనీచాచరణములను జూచి నీవు విజాతీయుఁడ వేమో
యని యనుమానించియు నుండెను. దానికేమి? మిద కాతఁడు నీయె
డల పుత్రిభావముతోనే స్వస్థుఁడయ్యెను. అందుచేతనే శ్యామలా
లా! నేనిప్పుడు నీతో సంభాషించుచు నిన్ను నాదగ్గఱ గూర్చుండ
నిచ్చితిని. నీ నీమాట లన్నియు విశ్వసింపకపోయినను నట్ల మేమియు
లేదు. ఏమన! ఈసంగతిని బ్రత్యేకముగాఁ దెలియఁజేయుటకు నఖం
డనీయమునై న ప్రమాణములు నాచేతిలో నున్నవి. ఆప్రమాణము

లన్నియు న్యాయస్థానమునఁ బదిమందియెదుటఁ జెట్టినప్పుడు సకల
మాటాడుట కుపాయముండదు. నీ విప్పటివలెనే చిరకాలము బికారి
నై యుండఁగలవు. నీజన్మవృత్తాంతము నీకోచిమాన్ జరిగ్గను, నేనును
బూర్వమునుండియు నెఱుఁగుదుము. జగత్తారినీదేవి యప్పుడు మృతి
నొందలే దనునందేహము నాకుఁ జిరకాలమునుండియుఁ గలదు. కాని
యామె యెచ్చట నున్నదియో, ఏమి సంతానము గనెనో, కల్గినసం
తానము జీవించియుండెనో లేదో యను విషయము లన్నియుఁ దెలిసి
కొనుటకు నా కప్పు డానుకూల్యము కుదిరినది గాదు. మందిర
ములు తటస్థించుటచే నీవు నాకుద్యోగమునుండి నెల వొసంగితివి.
అందుచే సకలవృత్తాంతములు దెలిసికొనుట కనుకూలమైన యవకాశ
ము గల్గినది. ఈవృత్తాంతము లన్నియుఁ దెలిసికొనకుండ నీజన్మవృ
త్తాంతము బయలుపడిచి యీవిపులధనసంపదను ప్రభుత్వమువారిపరి
ము చేయుటకంటె నిన్నే యనుభవింప నిచ్చుట మేలని యాలోచించి
నే నిన్నిదినములవఱకు నూరకుంటిని. ఇప్పుడు నాకు సకలవృత్తాంతము
లు సప్రమాణములుగాఁ దెలియవచ్చినవి. ఎచ్చటను నాకీక నేనం
దేహమును లేదు. భగవత్కృపచేఁ బ్రాతఃస్మరణీయుఁడను మహా
త్ముఁడు నైన రాధావినోదబాబు నొరసజాతపుత్త్రిఁడు దొరకను. ఇది
నాకుఁ బరమానందకరమైనవిషయము. ఈనాశరీర మాతనియన్నము
చేఁ బెరిగినది. ఈయధమునిచే నించుకయైనఁ బ్రత్యుపకారము కాఁ
గల్గినచో నదియే పరమధాగ్యము.

చండి—అన్నా ! నవ్వుచునవ్వుచు నంతయు మన్న గావించి
తివి ! ఇట్టిచందర మైనకథ నింతకట్టదిట్టముగాఁ జెప్పి యలసితివిగనుక
నిప్పు డేమైన నొకటిరేండు మోతాదులు లోనికిఁ బుచ్చుకొనినఁ జాల
మంచివాఁడవు. ఈచిన్నతమ్ముని యాలోచనము విని యింకనైన న

శ్వాసము చేసికొనుచు.

శ్వాసము—వీచు మంచిమాట చెప్పినాడు. హఠకుమారుని యీన్నేహితుడు సత్యమే చెప్పినాడు. ఉద్యోగ మూడినతరువాత నీవిద్య సభ్యునించినట్లున్నాడే?

హఠ—మంచిది; దృష్టాంతములు చూతువుగాని!

మూడవప్రకరణము.

దృష్టాంతములు.

“అఖండసీయములగు దృష్టాంతము లిప్పుడునాచేతిలోనున్నవి. చేయవలసినంతపరిశ్రమయు, బ్రయత్నమును, వ్యయమును జేసి నే నీదృష్టాంతములు సంగ్రహించితిని. స్వస్థుడైన రాధావినోదబాబు లో నాకుఁ గలసంబంధమును బట్టి, యాతని యారసపుత్తుని వెదకి తెచ్చి యాతనిధనసంపత్తి కధికారిని జేయవలసినబాధ్యత నాకుఁ గలదు. ఇంతకాలమునుండియు నేనీకర్తవ్యమును నెఱవేర్చజాలకుంటిని. ఈవిషయములో నేను మిక్కిలి యవరాధినై యుంటి ననుట నిజము. కాని భగవంతుఁ డేమి చేయునో యది యంతయు మేలుకొఱకే. రాధావినోదబాబుపుత్తుఁ డైనయుమాశంకరుఁ డిప్పు డెట్టిదివ్యచరిత్ర సంపన్నుడై యుండెనో, ఎట్టి శిక్షాజ్ఞానములచే విఘాషితుఁ డై యుండెనో యట్టియునికి యాతని నైదుసంవత్సరములకుఁ బూర్వమే యీ సంస్కరమునుండి విడదీసినచో సంతమాత్రమును లభించజాలదు. ఇప్పుడు నేనెట్టిపరిశ్రమ చేసి యేదేవిప్రమాణము లన్నియు సంగ్రహించితి

నో, అవి యన్నియు మీరందఱును జూడవలయును—వినవలయును; ఆతరువాత శ్యామలాలు తనయిష్టప్రకార మాప్రమాణములను మన్నించినను, మన్నింపకున్నను, న్యాయస్థానమునం దాతనికి బాధాభవము జరుగుననుటలో సందేహ మేమియులేదు.” అని హరికుమాతబాబు పలికెను.

నీల—నీ విప్పుడు చెప్పిన కథపంటికథ యెట్లైనవలాకారునికల్పనమునందును నుండజాలదు. ఇప్పుడు నీ వీకథను మొదటినుండి చివరవఱకును సవిస్తరముగాఁ జెప్పవలయును.

హర—జగత్తారిణికి వివాహమైన స్వల్పకాలమునకే యామె తల్లిదండ్రులు లోకాంతరగతు లైరి. ఒక్కవితంతుసోదరితక్క యామె కింకెవ్వరును లేరు. వితంతురాలైన యామెయక్క యామెయత్త పారిగృహమునందే యుండెడిది. జగత్తారిణి కాశికీఁదఱుమఁగొట్టిఁబడి నప్పు డామెతో నొక నగలపెట్టెయు, రెండువందలయేబదిరూప్యములు నుండె నని యింతకుఁబూర్వమునందే చెప్పియున్నాము. ఆయలంకారములను విక్రియించుకొనియు, రొక్కము వ్యయపఱచికొనియు నామె యన్నవత్త్రుముల కిబ్బంది లేకుండఁ గాలము గడపుచుండెను. ఆమె పరలోకమున కేగినతరువాతఁగూడ ధర్మపరాయణురాలైన సోనామణిదయవలన బాలకుఁడగు నుమాశంకరునకు విశేషకష్ట మేమియుఁ గలుగలేదు. ఉమాశంకతుఁడు జన్మింపఁగానే కాశీనగరములోఁ బ్రధానజ్యోతిశ్వేతయైన శ్రీయత అద్వైతచరణాచార్యమహాశయుఁ డు బాలకున కొకజాతకము వ్రాసెను. ఆజాతకపత్రముఁ జూడఁగా నీబాలకుఁ డైనయుమాశంకరుఁడు రాధావితోదబాబున కొరనుండై జగత్తారిణిగర్భమున జన్మించినట్లు తెలియుచున్నది. ఈజాతకపత్రము ను వ్రాసినపండితుఁ డిప్పుడును జీవించియుండెను. నేను విలిచిన నో.

బహుశేనునిమిషములలో నాయన యిచ్చుకీకి గాఁగలడు. అందులకుఁ
గాఁగానే స్వామి భావించి యుంటిని. ఆయన జగత్తారిణిని జూచియుం
ది యును. ఆయనకుఁకృతి ప్రకృతి మోదలగున నన్నియు నాయన యె
ఱుంగును. ఇప్పుడు విరాహాంతకపత్రమును జూడవలయును.

ఇట్లు చెప్పించు నొకప్రక్కనుండి యొకపసుపునచ్చనికాగితము
పై వ్రాయఁబడియుండిన జాతకపత్రికను హరిమహాతుఁడు పైకిఁ దీసె
ను. సాధ్వీశౌమభట్టాచార్యమహాశయుఁ డాజన్మపత్రమును జూచుచు
విస్మయముతో నొక్కొక్కమాటు ఉమాశంకరునివంకకుఁ జూడఁదొ
డఁగెను—, ఉమాశంకరునిజననియైన జగత్తారిణిని జూచి గూఢ్యోతి
శ్వోత్త యిట్లు చెప్పెను—, అమ్మా! నీయీదిష్ట చేనతుల్యుఁడు గాఁ
గలఁడు. ఈయల్పవయసునందు సీ వెందుల కిట్లయితివో చెప్పఁజాల
నా : నీని హుందాఁడు గుమారునినిమిత్తము మంచియేర్పాటు చేయు
ట ముంచిపోకుము.” తరువాత జగత్తారిణికి మరణకాల మాసన్నము
గాఁగానే జ్యోతిశ్వోత్తయైన మహాత్మునివాక్యములు స్మరణకు వచ్చె
ను. తండ్రి యెవ్వరో తెలియఁబడని తనకుమారుఁడు లోకములో
ననమానితుఁడు కాఁగలఁ డని భావించి యామె యవ్వను తనవివాహ
కాలముమొదలు తన మరణకాలముసర్వంతము గల తనజీవితచరిత్రము
ను సమస్తమును వ్రాయించెను. అక్కడ నున్న గణేశమహాలునంతుల
ిప్రమామనదాసచక్రవర్తి దానిని వ్రాసెను. జగత్తారిణి సామాన్యము
గా వ్రాయును జమీవను నేర్చి యుండెను. ఆ కాగితమునందు జగత్తా
రిణి స్వయముగా సంతకముచేసెను. నలుగురు పెద్దమనుష్యులు దాని
పై వ్రాసి సంతకములు చేసిరి. వారిలో లేఖకుడైన వామనదాసచక్ర
వర్తియు, హరిపదభట్టాచార్యుఁడను, మగ్గాగతిరాయలును బ్రస్తుత
ము గున్నాడు. వారుగూడ నే నిక్కడకుఁ బిలిచినచో కాఁగలరు.

నేను గంగామణిదేవి యిల్లంతయు సాంతముగా శోభించితిని. సోనా
మణి మరణించుటకుఁబూర్వము, జగత్తారణిన్మత్తాంత మంతయు వా
సిన శామనదాసచక్రవర్తివద్దఁ గాగితము లన్నియు జాగ్రత్తపఱచియుం
చుటకు గంగామణి కొకయుత్తరము ముక్కముక్కలుగా శిథిలమై
యామెయింటిలో నొకపెంటదిబ్బఱైఁ బడియుండి నాకు దొరకెను.
ఆముక్క లన్నియు జతపఱచి యనేకప్రయత్నములచే నేను దాని కొక
శుద్ధప్రతి సిద్ధముచేసితిని. ఆరెంటిని మీరు చూడవలయును.

హరకుమారుఁ డొకచింకికాగితమును, నొకమంచికాగితమును
గలిసియున్న మడతను బైకిఁ దీసి వారి కిచ్చెను. మరల నాతఁ డిట్లు
చెప్పఁదొడఁగెను—ఆతరువాత గంగామణియింటిలో వెనుకటిపెంటది
బ్బలోనే యింకొకకాగితము నాకు దొరకెను. ఆకాగితము రామచం
ద్రుఁడు వ్రాసినది. ముక్తియారుగాకు వ్రాసిన యాయుత్తరము నాకు
లభింపకపోయినచో నీకాగితము లన్నియు రామచంద్రునివద్ద నున్న
వనుసంగతి తెలిసికొనుట నాకు సాధ్యము కాకపోయియే యుండును.
ఆయుత్తర మిదిగో! మీరు చూడవలయును. ఈయుత్తరముసాహాయ్య
ముచే వెదకికొనుచు రామచంద్రునిఁ బట్టుకొని, చండీచరణునికొశల
ముచే రామచంద్రునివద్ద నున్న కాగితములను సంపాదింపఁగల్గితిని.
నేను జగత్తారణిపుట్టినింటికిఁగూడ వెళ్లియుంటిని. ఆమె వితంతుసోద
రి గృహమునకును బోయియుంటిని. ఆమె నిచ్చటకు పెంటఁబెట్టుకొని
వచ్చితిని. ఇప్పు డామె యిచ్చటనే యున్నది. జగత్తారణిని రాధావి
నోదబాబువివాహ మగుటయు, నామె గర్భవతి యగుటయు, తరువా
తఁ గాళి కేగుటయు, నీయుమాశంకరుని గనుటయు, నామె మరణిం
చుటయు మొదలగు నన్నివిషయములకును విస్పష్టములైన ప్రమాణ
ములు మీకుఁ గనఁబడుచున్నవి. అయినను మీకు మతిమోకవిషయ

మునందు సందేహ ముండి యుండవచ్చును. జగత్తారిణి కాళీఘట్టము సందుఁ గాలఘట్టము నొందుట యందఱును విదితమైనవిషయమే. 1262 వ సంవత్సరములో శాధావినోదబాబు జగత్తారిణిని వివాహ మయ్యెను. 1264 సంవత్సరములో జగత్తారిణిగర్భమును ధరించెను. నాలుగవమాసముగర్భములోనే యామె కాళీఘట్టమున కేగెను. దివాణపు జమాఖర్చులఖాతాలోఁ దత్సంబంధమైన ఖర్చులు చాల వ్రాయఁబడియున్నవి. నేనాసంవత్సరపు జమాఖర్చులు సంగ్రహించియుంటిని. మీ రవి చూచినచో విశదము కాఁగలదు. ఆసంవత్సరపు చైత్రమాసములో వారు కాళీఘట్టమునకు వచ్చి పదిదినము లక్కడ నున్నారు. ఆసంవత్సరపు చైత్రసప్తమికి గొప్పపర్వము వచ్చినది. ఆపర్వ విశేషమును బట్టియే వారు గంగాస్నానమునకు వచ్చిరి. ఆసంవత్సరపుఁబంచాంగము నేను సంగ్రహించి యుంచితిని. ఈపంచాంగముతో నాదమాఖర్చులదినముల జతపఱచి చూచినచో నాదినములు నీదినములు నొకటి యని మీకు విశదమగును.

హరకుమారబాబు దినిగిపోయిన జమాఖర్చులపుస్తకము నొకదానిని, ప్రాంతపంచాంగము నొనిని బైకిఁ దీసెను. తరువాత మూల నిట్లు చెప్పఁదొడఁగెను—కాళీఘట్టమున జననమరణములశ్చక్రిక గలదు. నే నాపుస్తకమునుండి 1264 సంవత్సరపు ఫాల్గుణచైత్రమాసములయొక్కయు, 1265 సం. వైశాఖమాసముయొక్కయు మృత్యుశ్చక్రికను సంతకములసహితముగా సకలు సంపాదించితిని. దానియం దెక్కడను జగత్తారిణి మృత్యువునుగూర్చి యుల్లేఖింపఁబడలేదు. అది కేవలము నబద్ధపుసంగతి. అందుల కేమియు సందేహము లేదు. మీ కీమరణ ప్చక్రికసకలు చూడవలయును.

ఇట్లు చెప్పుచు హరకుమారుడు మొహరుచేసిన యింకొకకాగితము

లేమును బైకి దీసెను.

చండి—అన్నా! నీ నెట్టిదేవకార్యములైన నిట్టి చేసివేయగలవు! నీబుద్ధివిశేషమునకు సాటి లేదు. ఏమైన నేమి? కొంచెము మత్తు నేవించుట నేర్చుకొనవు? అది లేనిచో నీవు ఘనులలో నెట్లు చేరగలవు?

హర—అట్లు జరిగినతరువాత సరిగా నాటమసములకే—

1265సం. కార్తీకమాసములో 17 తారీఖున నుమాశంకరుడు జన్మించెను. ఈవిషయముతో నెట్టివ్యత్యాసములును లేవు. జగత్తారణి మరణించిన సమయములో రామచగరమునుండి యొకకాయస్థుడు కాశిక వచ్చియుండెను. ఆతఁ డామెమృత్యుసమయమునం దామెదగ్గట నుండుటయేగాక యామెయుత్తరక్రియలకు సాహాయ్యపడి యుండెను. బాలుడైన ఉమాశంకరు నాతఁడు చూచి యుండెను. అంతియే గాక యీబాలకుని భవిష్యత్తు చాలగొప్ప దనియు, నాతనితల్లి సవతివలని భయముచే బలాయితరా లయ్యె ననియు, నాతనితండ్రి వంగదేశములో నొక గొప్పభాగ్యవంతుడనియు, కాలక్రమమున నీబాలకుడే యాభాగ్యమున కుత్తరాధికారి కాఁగలడనియు నీమొదలగు సమాచారము లన్నియు నాతఁ డప్పుడు తెలిసికొని యీవంతవార్త నొకయుత్తరములో వ్రాసి దేశములో నున్న తనభార్య కాయుత్తరమును బంపెను. ఆయుత్తరమును వ్రాసినమహాశయుఁ డిప్పుడు జీవించిలేడు. కాని యాతనిభార్యమాత్ర మిప్పుడు జీవించియున్నది. నే నామెయొద్దనుండి యాయుత్తర మనుకూటవృష్టాంతముగా నుండఁగలదని భావించి దానిని సంగ్రహించి యుంచితిని. దానిని మీరు చూడవలయును.

హరకుమారుడు మఱియొకకాగితమును బైకి దీసెను. ఆతఁడు మరలఁ జెప్పఁజొడఁగెను—ఈవిషయమున నేఁ జెప్పవలసినది చా

లభాగము ముగిసినది. కావలసినవానికంటె నధికముగానే దృష్టాంతములు సంగ్రహింపఁబడిన వని నే ననుకొనుచున్నాను. మీరు కోరినచో మీ రెవరెవరిని బిలిపింపు మనిన వారిని బిలిపించి వారివలన వాచానికప్రమాణములుగూడ మీ కిప్పింపఁగలను.

నీల—నీవు గ్రహించిన దంతయు, నీవు చెప్పినమాట లన్నియు, నీవు చూపినప్రమాణము లన్నియు యథార్థము లని నేను విశ్వసించుచున్నాము. కాని యంతమాత్రముచే నీవిషయములో ఫలిత మేమున్నది?

సార్వ—అద్భుతపరిశ్రమముతో, అపరిమిత ధైర్యముతో, అత్యాశ్చర్యకాశలముతో నీవు సత్యమును బ్రకాశింపఁజేసితివి. స్వర్గస్థుడైన రాధావినోదుని రెండవవివాహమునుగూర్చి నేను బాగుగా నెఱుఁగుదును. ఆయన ద్వితీయభార్య గర్భవతియై కాలీఘట్టములో మృతినొందిన దని విని యామెయకాలమరణమునకు మే మండటము వగచితిమి. ఆశ్చర్యంతము మిథ్య యని నీవలన వినుటచే నిప్పుడు నా హృదయము చల్లనైనది. ఈవిషయము లన్నిటిలో నా కేమియు సందేహము లేదు. కాని నావిశ్వాసమువలన లాభమేమి?

హర—మీవిశ్వాసమే నాకుఁ గావలసియున్నది. నే నిందుకొఱకు న్యాయస్థానమునకుఁ బోనక్కఱలేదు. నేడు గాకున్న రేపైన నుమాశంకరునిచేర రాధావినోదబాబు సంపత్తియంతయు న్యాయ ప్రకారము నఖిలపఱచుటకు లోకయాత్ర చేయవలెను. ఈనిముషము నొంది యాసంపత్తిపై శ్యామలాలును గాని యాతనిభార్య విధుముఖిని గాని యేవిధమైన యధికారమును జేయనీయను. మీరు పదుగురు విజ్ఞులైన పెద్ద ప్రముఖులు. సంగతి యంతయు విని, నేను జేసినదానిలో న్యాయాన్యాయములు విమర్శించి మీయభిప్రాయమును జెప్పుట

నీకు నాకు గావలయును. మనుష్యుడు భ్రమశీలుడు కాగలడు ; నేనుగూడ నేదియేని భ్రమకు లోనై యుండవచ్చును. అట్లునునచో సవశ్యము బుద్ధిమంతులైన లోకులవిచేతన కది స్పృహదగలదు. ఇం నుకొఱకే మీరు నిధయంతయు నెఱింగించి మీయాభిప్రాయముఁ జెల్పి కొనుట ను గోరుచున్నాను. మీ రేవిధమైన సంతోచమును లేదని యెప్పుడు చెప్పెదరో, అప్పుడే యుమాశంకరున కై న్నిచ్చిపాల్గి కా గలను. నే నాజన్మము విపులవిభవమునకు మంత్రిని గాగలను. న్యాయచట్టము లన్నియు నే నెఱుఁగుదును. ఆవిషయమైన నా కేముందు నీతి లేదు. ఉమాశంకరుడు నేటినుండి పితృసంపత్తి కధికార యుద్యోగము. వ్యాజ్యము కావలసినచో శ్యామలాలు తెచ్చికొనగలడు. నేనప్పు డాతనికి సమాధానముఁ జెప్పగలను.

శ్యామ—నేను మాత్ర మిట్లెల్ల చేయవలయును? రెండవదిక ములగుండిమాత్రమే నా కీమహాత్ముడైన సన్యాసితోఁ బరిచయము లభించినది. నే నీయన దేవతాగుణములకు మోహితుఁడనై యున్నా నని. సంపత్తి యంతయు నీయనదే మొనచో నాకు దుఃఖము లేదు. నీ రేవిధముగాఁ జెప్పినను, ఏయే కాగితములు చూచినను నానికలన నుమాశంకరుడు జగత్తారినీదేవిగర్భమునఁ బుట్టినట్లు యుద్ధావగుచున్నా ది. కాని నేను కూతంగినీదేవిగర్భమునఁ బుట్టలే దనువిషయమును గూర్చి విశేషదృష్టాంతము లేమియుఁ జెప్పజేయలేదు.

హాత—నిజము, అందులకునా దృష్టాంతములు నాకర్థమయ్యెను. ఈజరిఫ్ కోర్కొచిమానును, నేనును నాదృష్టాంతముల నెఱుఁగుదును. నీ తల్లికిని ద్వారపాలకునకును సంబంధము కుమంగున నే నని తెలిసి కొంటిని. ఆతరువాత నది గర్భవతి కాగానే యింట్లో గర్భస్థానాని పాపకృత్యములు జరుగఁగల పని నేను నానిని నడలుకొట్టగూడదు.

కలఁచుకొంటిని. అసమయములో మాతంగినీదేవి నాకొక , ఘరిమా
 నా ' పంపియుండెను. ఆదాసిని నాకరీలోనుండి తొలగింపవల దని
 యామె యాజ్ఞాపత్రములో వ్రాసెను. ఆయాజ్ఞాపత్రము నాదగ్గఱనే
 యున్నది. కావలసినచోఁ జూడవచ్చును. కాని యాదాసి యాతరు
 వాత మరల నెక్కడను గనుపింపనేలేదు. రాధాకేశోదనియింటివెనుక
 నున్న పాషంఠిలో నతిరహస్యముగా మాతంగినీదేవి దానిని దాచి
 యుంచెను. అయింటిలో నితరు లెవ్వరుఁ బ్రవేశింతుట కధికారియు
 లేడు. కాని యెవ్వ రెవ్వరో కొందఱుకొక్కడకు వచ్చుచుఁ బోవుచు
 నుండిరి. ఒకనాఁ డీదరిపు రాత్రికాలమునం దత్యంతప్రయోజనక్షోచ
 యొకవని గలిగి యాయింటిపెనుకభాగమునుండి పోవుచుండఁగా, మును
 ష్య లెవ్వరో విశేషదేహబాధతో మూర్ఛించున్నధ్వని యాతనికి వినవ
 డెను. సాహసించై న దరిపు కౌతూహలపరివశంచై పాడుపడిన యా
 యింటివ్రాకరిపుగోడను దాటి యింటిలోఁ బ్రవేశించెను. అతరువా
 త జరిగినసంగతులు వినుము—అసారథి యనుదాసి యొకబిడ్డను బ్రస
 వించెను. జామ యనుదాసి దానికి శుశ్రూషలు గావించెను. బా
 లింతరాలు స్వీకృతాలు గాఁగానే వాను తన్నపైకుకొంగుతోఁ బసినినుఁ
 గు చుంచుకొని యక్కడనుండి నెడలిపోయెను. జంభానూడఁ దాను
 దాగియున్న పోటినుండి యావలకు మెల్లఁగా వచ్చి చప్పుడు గాకుండు
 వానూదాసిని వెంబడించి నడువఁజొచ్చెను. అప్పుడు వామ పసిబిడ్డ
 తో సంతాపకముతోఁ బ్రవేశించెను. వెంటనే మాతంగినీదేవికిఁ బు
 త్రోదయమైన దను నడావిడి యంతఃపురములో బయలుదేఱెను.
 చూడుము, నీకొకసంగతి జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చెదను. నీ కది జ్ఞప్తియందుండి
 యుండవచ్చును. యమూచి స్వస్థుడై సతరువాత నీ వొకనాఁడు
 మాతంగినీదేవిని గొప్పనాపు. మాతంగినీదేవి యంతలకుఁ బ్రతీకార

ముచేయుటకు న న్నంతఃపురములోనికి విలిపించెను. సేపురు తప్పు ప చ్చటనే యున్నావు. ఆత్మమ మాత-గిరీదేవి కోసావేశముచే నేను నివనో నీకు జ్ఞప్తియం దున్నదా? నీచసంతాన మెప్పుడై న ముంచిది గాజాలునా? నేను స్వయముగా మూమగారితంతమును సర్వచాశము గావించితిని." అని యామె యన్నదిగదా?

శ్యామ—అసంగతి నాకు జ్ఞప్తియం దున్నది. మీ గుర్యోగ మునుండి వెళలిపోవునా? చౌకమాట యామె యన్నాడు. అదియు నేనా మతిలిపోలేదు. మతియొకనామ జరిఫె నన్నుకూర్చి "మక్కయంద లముపైఁ గూర్చుండజాలదు" అని యన్నాడు. అమాట అన్నియు నప్పుడప్పుడు నేను శక్తిగఁ బెచ్చుకొనుచు వానినికూర్చి సుకేవిధ ములుగా భాసించుచు నుండును.

హరి—దరిఫె నీజన్మస్థితియొక్క వివరములు నీకు తెలియవలెనని నొకనిర్జ్వలప్రదేశములో నావద్ద సేవకుఁడయి నొకఁడు నుండును. జరిగిన వ్యాపారము ఘోరకళంకజన్మక మున నీకు తెలియవలెనని నొకఁడు తొంతపూర్వపకర మైన దనియుఁ దెలిసికొంటిని. కాని యావిప్రులను పత్తికి దత్తప్రశ్నఁ జెప్పఁజూ యొకఁడు తక్క మనెఱుఁగురాధికారి యెవ్వఁడును లేఁడని యెఱుఁగుదుమా, నీయక నేను జరిక్కును నాలో చించుకొని యావిషయము యేవిధమైన యల్పము జరుగకుండ నుం దివేసితిమి. తరువాత సేవిషయము నిర్వివాదమున యింకొకప్రమాణ ముగూడ నున్నది. రాధావినోదబాబు స్వర్గస్థుడై నతరువాత సేవమా తంగిరీదేవితో యక్ష్మిలి విరోధించితిని. మాతంిరీదేవితో సంర్పించితి కొంత సంవత్స కలదు. వ్యాపార మంతయు నామె స్వయముగాఁ జూచుకొను చుండెడిది. ఈసంగతి సేపురు నేలుదుమవు. ప్రస్తుత మాసంవత్స దివాగాపుసంవత్సరలోఁ గలిగిపోయినది. ఆమె త. వ్యాపా

రమునం దున్నట్లు ములలో సంతకము చేయుచుండెడిది. ఆమెసంతకము
ముగించి కొకముద్రగా నేయుచుండెడిది. ఆమెసంతకమును ముద్ర
య పత్రకస్థానములయందున్నది. నాని నిష్క్రమ జతపటములు యొక
కప్పుమీద పనిగాదు. ఆమె ముగించినదియవలె నామె చుట్టరిచూచు
మొదల యూర్తి యంతయుఁ జేరులుపరుసగా మోపివట్టక వ్రాసితిని. ఆ
వట్టకను సిద్ధముచేయుచున్నదే నే నామెవట్టెలో నామెసంతకముతోడ
గు ముద్రతోడనున్న యొక కాగితమును జూచితిని. దానిలో నీ
కొంతెపునంగతులుమాత్రమే వ్రాయఁబడియున్నవి—“నాభర్త విడి
చి పట్టి పోయిననుపట్టి యావ్వు పోవుఁ దనుభవించుచున్నాఁడో నా
దానంపట్టికి నిజమైన యధికారి కాఁడు. నిజమైన యధికారి జీవించి
యుండెనో లేనో సందేహముగా నున్నది. అతఁడు జీవించియుండి
యెప్పుడైన నీసంపత్తిని స్వాధీనపఱచుకొనుటకు వచ్చినచో నాతనికి
యూయూర్తి యంతయుఁ జెందవలయును” ఆకాగిత మదిగో చూచు
ము. ఆమె యాడుది, ఏవిధముగా వ్రాసిన నిది యనుకూలపడునో
తెలిసికొనఁబాలక తనయపరాభవ్యత్వాంతమును బూర్తిగా వెల్లడిచేయు
నామెసంతక కేసలము ననుతాపబాధచే నిజమైన వ్యత్తాంతమును వ్య
క్తపఱచును అది ముందుతో నీయించుకయు వ్రాసియుంచెను. అప్పుడి
నుండెను నీకాగితము నాపద్ధనే యున్నది. ఈసందర్భమునందు ప్ర
మాణము లెంతటితో నరదోతేను. నీతండ్రి మరణించె నని నేను ము
నుచే తెలిసికొంటిని. కాని నీతల్లి జీవించియున్నది. పామానాసియు
జీవించి యున్నది. నా రుభయును నాతోనే వచ్చియుండిరి. ఇక్క
దల్లు బిలుస్తా మనియెదవా ?

శ్యామ—ప్రమాణములు కావలసివచ్చి యున్నవి. ఎట్లు చే
యాలి తనుతో యట్లు చేయునుగాక. వ్యభిచారిణీపుత్రుఁడవు వ్యభి

చూచి భక్త, బ్రాహ్మణావమానకారి, ఘోరదురాత్ముడు నైనవారి
చేతిలో నంపల్లి యెప్పుడును నిల్వజాలను. మహమ్మద నైతికసర్వా
సీ! నీవిప్పుడు వచ్చి నీచరణఘాత నొసంగి, యాయథమాథమునైన
దురాత్ములకు సెలవొసంగుము. నీపై తృకమైన సంజ్ఞిని నీయిచ్చప్ర
కారముగా ననుభవింపుము.

ఇట్లు చెప్పుడు శ్యామలాలుఁ దుమాశంకచున సమీపించి యా
తనిపాదములను బట్టుకొనియెను. ఉమాశంకడుఁడు వానిని సాదరము
గాఁ బైకి లేవదీసి యిట్లు పలికెను—“ నిన్న నావిమాతపుత్త్రిఁడ
వనియే యాదరింపఁగలను. మఱియు నాతండ్రి నిన్నుఁ బుత్త్రిఁడను
నభిప్రాయముతోఁ బ్రేమించుచునే న్వర్ణఁడయ్యెను. కేవలము నీవు
నాకు జ్యేష్ఠుఁడవు. నీవు వెడలిపోవుట యెందులకు? నన్నుఁ జిరకాల
ము నీతమ్మునిపలెనే భావించి యుండును.

శ్యామలాలునికన్న లక్ష్మపులతో నిండిపోయెను. ఈవాపంఛుని
హృదయము తనబితుడందు మఱియెప్పుడు నీవిధముగాఁ గరిగెయు
దిలేను. అతఁ డిట్లు పలికెను—“ ఏమి మాభ్యుము! ఎంతటిన్నేహ
మయము! మీశరీరాదు సుసంపర్కముచే నేను నుతిలిగి భక్తమును
జొందె యప్పుడు పక్షిత్త్రిఁడ నగుచున్నాను. అరే! అధమదేశ్యపు
త్త్రి! సాధుసంపర్కముచే నీ భక్తివ్యుఁడ వగుచున్నావు.”

అప్పుడు మహారాజు మామరూపిపాదముల కెఱిగి యి
ట్లు—“మహారాజు! మాభ్యుము, అనేకదుష్కార్యము
లను నీవు పుట్టించితివి. ఇది కారణ గర్భమును గల్గించితివి.
నీ సేవముడ నైతికదేశ్యపుత్త్రి! కను! కృపతో నాదుపరాధములఁజ్ఞ
యు మీరు యిమలయరళి

హరి—నీ వెప్పుడైనను నిన్ను నేను లాలనపాలనములఁ గావించె

చితిని. నిజముగా నీయపరాధములు నే నెప్పుడును గ్రహించియుండలేదు. నిన్ను నే నెప్పుడైనను వేశ్యాపుత్త్రిఁడ వని నిందితునా? నీవు వేశ్యాపుత్త్రిఁడ వైనను ఆయపరాధము నీది కాదు. నీవు నీవిత్తమును స్థిరపఱచుకొనుము. నేను నీకు సకలవిధముల నానుకూల్యము గావించెదను.

శ్యామలము చాలచేపు మాఱింది మరల నిట్లనియెను—“సన్యాసియైన యువశాశంకరమహాత్మునికృపకంటె నే నన్య మేమియుఁ బ్రార్థింపను. ప్రస్తుతము నేను మాతృచరణములకుఁ బ్రణామము చేయవలయును. తరువాత నిన్నిదిశములనుండియు నాకు భార్యయని యెన్నఁబడుచున్న బ్రాహ్మణకన్యను దర్శింపవలయును. ఏడురాత్తుని ప్రాతాహ్నముచే నే సశేషసాపకార్యములలో మునిగితిని, ఆహారముఁడే విధునుఁగని సర్వనాశము గావించి, యిప్పు డామెను జిప్పరాని దుఃస్థలోఁ బడఁద్రోసియున్నాఁడని నేను నమ్ముచున్నాను. వాని యపరాధమునకుఁ దగినశిక్షను జేయుటకు నేను బాధ్యుఁడను. నే నావిశ్వాసఘాతుకుఁడైన నపరాధముని గలిసికొనఁ గల్గినచో మీసన్నిధికి వర్తమానముచేసినను. కృతకార్యుఁడను గాలేనిచో మీకు శరణాగతుఁడనై కర్తవ్యమునుఁగూర్చి మీయుపదేశమును బొందెదను.

సంస్కరమాహాత్మ్యముచే నభయమును, భీతువును, గాపురుఁడనునై నపానిహృదయమునందుఁగూడఁ గర్తవ్యజ్ఞాన ముదయించి, తేజస్వితయు సాహసవికాసముఁ గనఁబడఁజొచ్చెను. హరకుమారుఁ డప్పుడు పొనిని జూచి యిట్లు పలికెను—“విధునుఁగివిషముమై నీ వెట్టిసందేహమును గొందితిని నేనును నట్టిసందేహమునే గొంది యుంటిని. ఎవ్వఁడో దురాత్ముఁ డామెను దుర్బుద్ధితో నెవ్వటికో కొంపోయె నని యే తోఁచుచున్నది. కాని నీ విష్ణు డావిషయములోఁ గర్తవ్యము వెదక

వలసిన ప్రయోజనము లేదు. పోలీసువారుకు మఱియు నితరులు సనేకు లాకార్యముచందు నియుమిలై పనిచేయుచున్నారు. వారందఱకులై నావిషయముతో నీజెక్కువ నని చేయఁగల నని నే ననుకొనఁజాలను. ”

శ్యామ—అది సత్యమే. కాని నేను విధుముఖమొడలఁ దెలిసియుఁ దెలియకయు ననేకాపరాధములు చేసియుంటిని. నే నామెను వివాహమాడి యుండియు నామెతో నొకమాత్రాన మాటాడియైన నుండనైతిని. నే నధముఁడ నైన వేశ్యాపుత్త్రిఁడను. ఆమె బ్రాహ్మణకన్య. ఆమె యపరాధము లన్నియు ఊమించుట తగుననియే నాకిప్పుడు తోచుచున్నది. కాని నాయపరాధములు మహాగురుతరము లైనవియు ఊమాతీతములైనవియు నై యున్నవి. ఈవిధముగా నాలోచించిన కేష నాసాధ్యమగునంతవఱకు నామె క్షేత్రము అన్నియుఁ దొలఁగించుటకుఁ బ్రయత్నించుబాధ్యత గల్గి యుంటినని తోచుచున్నది. కాని యిప్పు డావిచార మెందులకు? విగారు కరుణించి పక్షిభరిము గొన్న నాతల్లివద్దకుఁ బంపవలయును.

అందఱును లేచిరి. శ్యామలాలును హరికుమారుఁడును వెడలిపోయిరి. తల్లికాళ్ళకు మొక్కి శ్యామలాలు చాలసేపైన తరువాత నీవలకు వచ్చినిలిచెను. ఆతరువాతఁ గొంచెముసేపటి కాలఁ దాకస్మికముగా “ఇప్పుడే మరల వచ్చెద” నని చెప్పి యక్కనుండి వెడలిపోయెను. కాని చాలరాత్రి నైనది. ఆతఁడు తిరిగి రాలేదు. ఆరాత్రియు మరునాటియుదయముననుగూడ నుమాశంకరుఁడును, నీలరత్నబాబును, హరికుమారుఁడును వానిని వెదకుటకొఱ కనేకులను బంపిరి. కాని యాతఁ డెక్కడను గనఁబడలేదు.

సంఘాతవిప్రకరణము.

ఒకటియే గండు.

మజ్జిమానికాయమున సార్వభౌమునిపుత్రుడు సవీన
కృష్ణునకును సతికిని వివాహ ముద్దేశ్యము. హరకుమారబాబుగృహము
సందుఁ బెండ్లికుమార్తె యుండెను. అక్కడనే పెండ్లికుమార్తెతల్లి క
న్యాప్రదానము గావించెను. కన్యాప్రదానకాలమందుఁ జతురమా
ణామశ్చిన్నాన హరకుమారబాబుచే నేర్పలుపఁబడిన యొకపురోహితుఁ
డుండెను. వివాహమునకు వచ్చినవా రనేకులు నాటిదినముం దక్కడ
భోజనములు గావించిరి. సీలకతనబాబు, ఉమాశంకరుఁడు, సార్వభౌ
ముఁడు మొదలగునా రనేకులు పెండ్లివాటిరాత్రి పెండ్లియంటనే ఫ
లాహరిరాగులు గావించిరి. ఉమాశంకరునివేష మింకను నల్లైయున్నది.
“గురుపితా, గురుమాత” అయియున్నప్రసార ముమాశంకరుఁడు జీవిత
మిధ్యములో నేడే మొట్టమొదట సామాజికమనుష్యునివలె బండ్లి
భోజనముచేసినదినము.

వివాహమైనతరువాత హరకుమారబాబుభార్య సవీనకృష్ణునికిని
సతికిని సంగభారతు లొసగి, యాశీర్వాదములతో లోనికిఁ దీసికొని
వెళ్లెను. వరుఁడు స్వభావముచేతనే సుందరపురుషుఁడు ; విశేషించి నే
డు చందనచర్చితశరీరుఁడు, మల్లికామాలాలంకృతుఁడు, పీతాంబరభ
షుఁడు నగుటచే మఱింత శోభాయమానుడై కనఁబడుచుండెను. కాని
యాతఁడు మిక్కిలివిషణ్ణుఁడును, గాతరుఁడనై యుండెను. ఆతనిరీతి
కగాడఁగా నానందోత్సాహము లాతనిని జరదినములక్రిందటనే వీడిచి
పెట్టినట్లుగఁబడుచున్నది.

శయనాగారమున యథాస్థానమందు నవీనకృష్ణుడు కూరుచుండియుండెను. పెండ్లికుమార్తె మైనసతియు నాలనిసామీప్యమందే కూరుచుండెను. అచ్చట నిక నెవ్వరును లేరు.

అకస్మికముగా సతి యవకుంఠన మెవలించి యిట్లనియెను—
“చేపకురాలు చరణములకుఁ బ్రణామము చేయుచున్నది.”

క్రొత్త పెండ్లికూఁతురికంఠస్వరము వినియు నామె రూపరాశిని జూచియు నవీనకృష్ణుడు తత్తజ్జిల్లిపోయెను. ఇది యాచిరపరిచితకంఠ స్వరమే! ఇది నాహృదయాంకితమైన యానిత్యనూతనరూపరాశియే!” యనుకొని సవిస్మయముడై నవీనకృష్ణుఁ డిట్లనెను—“ఇదియేమి సుహాసా! నీవే? పరమేశ్వరా, నన్ను ధన్యునిజేసితివి.”

ఇంచుక చిఱునవ్వునవ్వుచు సతి యిట్లనియెను—“అవిశ్వాసిని మైన సుహాసిని మరణించినది—ఇదిసతి!”

నవీ—నాసుహాసిని నిరంతరము సతియే. నేను సతిని గోరుట లేదు—సుహాసయందే నామనఃప్రాణము లుంచియున్నాను.

సతి—ఆమాటయే నిజమైనచో మరలఁ గొత్త పెండ్లికుమారు నివేషము వేయరు. భాగ్యవశముచే సుహాస మరణించెను. అదియే నాయదృష్టమై యీదేవదుర్లభమైనచరణసేవ లభించెను.

నవీ—ప్రపంచములో లోకులందఱికన్నులయెదుటను సుహాస మరణించినమాట సత్యమే. కాని నాహృదయమునందుమాత్రము నీవుసజీవమూర్తితోనే నిత్యము మనలుచున్నావు. లోకు లేమనుకొను చున్నారో నే నెఱుఁగను; కాని నాసుహాసిని శివమోహినివంటిసతీదే వియే యని నేనుమాత్ర మెఱుఁగుదును. నేను మిక్కిలి శుభకర్తమైన యదృష్టమును జేసికొంటిని. అందుచేతనే గోలుపోయిన నానిశ్చేపము —నాసుహాస సతీరూపమున మరల నాసామ్రోహచ్చివది.

నవహాసిని నవీ... మహామహానముతో గలసి తానును హా
సకుచేయుచు నాతడే బాచి యట్లుగొనును— కాని నీటియు చెప్పు
ట... మీరము నట్లె... మిక్కిలియసురాగమును దుఃఖమును మేళవించిన
వి. మీరు చాల నాతలముతోని యిచ్చుకీ నచ్చినారు. నేను క్రొత్త
భార్య లభింపఁగల నని యనుకొన్నారు. కాని మీకన్యప్తము లేకపో
యెను. అట్లుకానిచో నీమండభాగ్యురాలై న సుహాసిని మరల మీ
కెందులకు సందర్శపవత్తును ? ”

నవీ—నే నీనిండికుఁ బాత్రుఁడ నగుట నిజమే. కాని నేను
నేను నాతలపై పబ్రాహ్మతము గాని, సర్వాభూతము గాని తగిలిన
బాగుగ నుండు ననియు, నేదై న పై వచ్చుటనము సంఘటించి యీ
కార్యమునకుఁ బ్రతిబంధము కల్గిన బాగుగ నుండు ననియు మిక్కిలి
లొంగుచుచు నిక్కడకు వచ్చితిని. నేను మిక్కిలి యదృష్టవంతుఁడ
నగుటచే నట్లొనయు జరుగలేదు. నానాహ్యంతరములయం దేమి కల
గో యాశ్చర్యం జరుగెను. నాలోపలను నెలుపలను నెవరినిగూర్చిన
చింత కలగో, ఎవ్వ మూర్తిని ముహూర్తకాలమందైనను మఱవఁజా
లకున్ననో, అదేనిపూర్తిని నేడనభావితమైన యుపాయముచే మ
రలఁ జొరవఁగలదని. నే నాద్యులవిష్ట నని నీనెఱుఁగుదువు. నీకుఁ బెరి
మిటి యెట్లు ప్రయోజనదేసతయో, అట్లే నాకుఁ దల్లిదండ్రులు ప్రత్యక్ష
దేవతలుగదా ! భర్తృసేవయు భర్తృప్రసన్నతాసంపాదనయు నిహహ
రిములయందు నీ కల్లు సకలకళ్యాణహేతుభూతములో, అట్లే నాకు
జననీజనకుల ప్రసాదనమును బ్రీయానుష్ఠానమును నైహికాముస్మిక
ములలో సకలమంగళసిదానస్వరూపములు. భగవంతుడైన భగ్గోప
రాముడు తల్లియనుజ్ఞచే నీభూమియందు రక్తసములను బ్రవహించఁ
జేసి యరువదియొక్కమాలు ఘరాతలమును నీతుప్రీయము గావించె

ననునంగతి నీ వెఱుఁగుదువు. రామచంద్రుఁడు తాను పితృవాక్యవహి
 లనముకొఱకు దీర్ఘకాలము దుస్సహము లగు వనవాసక్షేత్రముల నను
 భవించె నను నదియు నీ వెఱుఁగుదువు. పూర్ణబ్రహ్మమైన క్రీష్ణమృ
 డానందముతో నందునియాజ్ఞను బరిపాలించుటయు, యశోదాదేవి
 బంధనములలో నిశ్చింతుడై బంధింపఁబడుటయు నీ వెఱుఁగుదువు.
 అట్టియార్యవంశమునందు నేను బుట్టితిని. వేయిపాపము లైనను దల్లి
 దండ్రిలయాజ్ఞచే జేయుటకు నేను బాధ్యుఁఁగు. ప్రత్యక్షదేవతాన్వ
 రూపుడైన యాతఁడ్రి యేకాంతనిర్బంధమును, ఆతల్లియశ్రీవారిని
 నుపేక్షించుట నాకెప్పుడును సాధ్యము గాకుండెను. సుహాసా! నీపిన్న
 దినములనుండియు నెక్కడకో పోయితివి. అట్లుగాక నీవెప్పుడీయట్టిం
 టిలోనే యున్నను నాతల్లిదండ్రి లన్యాయముగానో న్యాయముగా
 నో నన్ను మరల వివాహముచేసికొమ్మని నిర్బంధించినచో నే నేమి
 చేయవలసియుండునో సుహాసా! నీవు చెప్పుము? నేను రెండువూరలు
 మాఱులు నాయనిష్ఠమును దెలిపితిని. అసంతృప్తిని వ్రేలించితిని.
 కాని నాయనిష్ఠమును, అసంతోషమును వా రుపేక్షించి బలవంతము
 గ నన్నాజ్ఞాపించుచుండుటచే హృదయము విదీర్ణమైపోవుచున్నను నేను
 విధాయకముగా వారీయాదేశమును బాలింపవలసినవాడ నైతిని. ఆ
 ర్యసంతానము నిశ్చలముతోఁ దల్లిదండ్రులయాజ్ఞ నెఱవేర్చవలసినబా
 ధ్యత గల దని నీవెఱుఁగవా? సుహాసా! ఆతల్లిదండ్రులయేకాంతని
 ర్బంధముచేతనే నే నీదుష్కర్మము నాచరింపవలసినవాడ నైతిని.

సుహా—మేలైనపనియే చేసితిరి. అదృష్టముచే నేడూపదయు
 నేఁగిరిబంధకమును ఘటిల్లలేదు. అదియే యీశ్వరురాలిభాగ్యము
 మోచరణసేవ లభించినది. అట్లు కానిచో సుహాసిని యనువేరిత
 నొకసవతి యెక్కడకో పడియుండవలసినదచ్చును. ఇట్లు నీలుగుటకు

గురు సవతులుండిన ముండవచ్చును.

సహి—నుహసిసీ ! ఆమాటకూడఁ దిక్కువమాట గాదు. సీప్ర
నేటికపటాచారములకు వికలచిహ్నరాలవు గాకుము. భర్తయు నేకప
క్షీన్రతుడై యుండుట యావశ్యకము. కాని యిప్పటిసభ్యతయం
దీనీతి కొన్నిదినములనుండి మనదేశములో రుచిభేదమును బొందియు
న్నది. అది నిందనీయమైన దని నీ వెఱుఁగుదువు. పతి తన కిష్టము
గలిగినఁగాని, యితరప్రయోజన మేదియేని గలిగినఁగాని బహువివా
హము లాడుచుండెను. పతిప్రతయైన భార్య యందువలన నేమియు
దుఃఖము పొందుటలేదు. ఎందుచేత ? పతి యామెకన్నులకు దేనతా
స్వరూపుడే గాని యన్యుఁడు గాఁడు. ఆతఁడు పదివేలపడఁతులననుమ
నున్నను బతివ్రతకన్నులయెదుట నాతనిదేవత్వ మెప్పుడు మఱుఁగు
పడదు. భర్తతోఁ గేవలము సింధ్రియవ్యాపారసంబంధమే కల దని
భావించినచో సనేకములైన యనర్థములు గలుగును. ఇహపరిసుఖము
లురెండును పతికరుణాసూత్రమునందు గ్రుచ్చఁబడియున్నవని యేస్త్రీ
తెలిసికొనుచున్నదో, ఆమె యెప్పుడును బతిదేవతను మరుష్యమా
త్రిని భావింపజాలదు. తుచ్చమైనయింద్రియసంబంధ మామెను
బరాభూతురాలిని గాని, చంచలురాలిని గాని చేయజాలదు. ముఖ్య
ముగా నేపతి భార్యకుఁ గిష్టము గల్గించునిమిత్తముగాని, కేవలము సిం
ధ్రియపరితృప్తికొఱకుఁగానిమఱియొకభార్యనుబరిగ్రహించుచున్నాఁడో
యానరాధముఁడు పశుతుల్యుడే. అట్టినిర్భాగ్యునిసంగతి ప్రసంగించు
కొనఁగూడదు. కాని యెవ్వరైన న్యాయమగు ప్రయోజనమునందుఁ
గాని, యుదారిభావములకు వశపర్దులగుటచేఁగాని, యన్యభార్యపరి
గ్రహణము గావించినచో, వారిభార్యలయెదుట వారిపతిదేవత్వ మెప్పు
డును చూచునము గాఁజాలదు. నుహసిసీ ! నిన్ను నే నెప్పుడును దేవీ

భావముతోనే విశ్వసించితిని. నేను మఱియుకవినాహము చేసికొనుట
యనుదుష్కర్మ మాచరించినను, నీయట్టిసతీమణియెదుట గౌరవమర్యా
ద లించుకంతయు లోపింపవు. అందుచేతఁ జెప్పుచున్నాను—దేవి
యైన సుహాసినికి వేటొకసవతి వచ్చినను నట్టమేమి?

సుహా—ఆసమాచారము నాకేల? నాదేవుఁడు నాప్రాణము
లతోఁ గూడియుండుటే నాకుఁ గావలయును. నే నిప్పుడు నూతనము
గా నొకమాటునాప్రత్యక్షదేవతచరణములకు మనసారఁ బ్రణామము
గావించుకొనెదను.

సుహాసిని సాశ్రునయననై పైటచేఱఁగు సవరించుకొని పతిదే
వునకుఁ బ్రణామముగావించెను. నవీనకృష్ణుఁ డత్యాదరముతో నా
మెను మన్నించి యిట్లుపలికెను—ఁ ఇహపరలోకములయం దొకము
హూర్తకాలమందైన నీతో నాకెడబాటు గల్గింపవల దని నేవునిఁ
బ్రార్థించుచున్నాను. నే నిన్నినాళ్ళచుండియు నెట్టియాతనను సహిం
చియుంటినో అది నీతో నెంతచెప్పినను దీఱురది గాను. ఏమహాత్ము
నికృపవలనను, గౌశలముచేతను మన యీవిషమయాతన లంతయు
లయ్యెనో, యామహాత్ముఁడైన హరిశుచూరుని నాదనకనమునిపాద
ముల నుద్దేశించి నే నిప్పుడు పదేసదే ప్రణామములు చేయుచున్నాను.

సుహా—నేనును నాప్రాణిశ్వరునితో నేకప్రాణమనై యాప
రమహితైషియైన మహాత్మున కంతరంగశుద్ధిగాఁ బ్రణామములు చే
యుచున్నాను.

ఆతరువాత వారిరువురు ననేకమునైన నమకష్టపరిమలను నై
ష్ఠ్యకొనఁజొచ్చిరి. సుహాసినిసమస్తదురివృత్తలనుగూర్చియు, బహువిధ
క్షేత్రములనుగూర్చియు వినుచు నవీరకృష్ణుఁ డత్రున్దమును గురియఁ
జొచ్చెను.

ఈనల సార్వభౌమమహాశయము భోజనాదు లన్నియు నైన
తరువాత హరికుమారునిఁ జూచి యిట్లుప్రశ్నించెను—“తమ్ముఁమా!
వివాహమైనది. నీవునాతో, నీవివాహమువలన నంగదేశములో నొక
కీమంతుఁడైన పెద్దమనుష్యునితో బంధుత్వమేర్పడు నని చెప్పియు
న్నావుగదా, ఆనంగతి యేమో యిప్పుడు చెప్పుము!

హర—ఈయుమాశంకరబాబు నంగదేశములో నొకప్రధాన
ధనవంతుఁ డనియు, నిద్రాపంతుఁ డనియు, ఛార్మికుఁ డనియు, మీ రం
గీకరింతురా, లేదా?

సార్వ—అట్లని వేళ చెప్పవలయునా? ద్విరుక్తి యెందులకు?

హర—ఈయుమాశంకరుఁడు మీకోడలికి సాక్షాత్తుగాఁ బిన
తల్లికుమారుఁడు.

సార్వ—ఏమీ? చెప్పుము. ఎట్టిశుభవార్త! అట్లయిన రా
ధావినోదబాబు వివాహమున జగత్తాటికి నాకోడలికిఁ బినతల్లియూ?

హర—(సప్రవృత్తు) చిత్తము. కాని యీసంబంధము నేఁడు
కొత్తగా వచ్చిందిగాదు—చాలదినములనుండి యున్నదే. మీ రె
వ్వరు దాని నెఱుఁగరు. ఈమాశంకరునితల్లికి వివాహమైన చాలదిన
ములకుఁ నరువారత గోవారిపురనివాసియైన జగద్బంధుభట్టాచార్యుని
కుమార్తెను మీసవీరకృష్ణుఁడు వివాహము గావించెరి. ఆజగద్బంధుని
భార్యయు రాధావినోదబాబుచిన్న భార్యయైన జగత్తాటియు సాక్షాత్తు
అక్కచెల్లెండు.

సార్వ—(విస్మయముతో) నీవు నిన్నటియదయమున శ్యామ
లాలుని జగద్బంధునియను నెల్లడించునప్పుడు నా కీసంబంధ మిందు
క జ్ఞప్తికి వచ్చినది; కాని యీ యాభిప్రాయమునాటితో విశంబం

భూమి. ఈ వివాహముతో నా సంబంధమును నా సంతకమును గ్రహించుము, చెప్పుము ?

తేల పోలు.

హార—అన్నా ! ఆ సంపర్కమే యీ వివాహమునందు నూతన వేషమును ధరించినది. జగత్తాఠిని పెద్దయక్కతో నా మెత్తల్లిదండ్రులకు మనస్పర్థలు గలిగెను. తరువాత రాధావినోదమును జగత్తాఠిని యు స్వగ్రస్తులైన చాలదినములకు నదీనకృష్ణునకు వివాహ మగుటవలన నీసంబంధముతో మీ కంత శ్రేయ కలుగలేదు. అసీకోడలే నేను మరలఁ గొత్తకోడలై మీ గృహ మలంకరించినది.

సార్వభౌముఁ డప్పుడు కోర్కెకంపితశరీరుడై లేచి యువైస్వరముతో నిట్లనఁజూచెను—“ హరకుమారా ! దుష్ప్రతా ! పాపండా ! నరాధముఁడా ! నీవు నాకు సర్వనాశము గావించితివా ? నిర్భాగ్యుఁడా ! నాజాతి, కులము, ధర్మము, సకలము నీవు ధ్వంసము గావించితివా ?

హరకుమారబాబు సవినయముగా సార్వభౌముని రెండుపాదములను బట్టుకొని యిట్లనియెను—“ మీకు లజ్జయుఁ గళంకముఁ గల్గినచో, నాకు లజ్జయుఁ గళంకములు గలుగవా ? అన్నా ! మీరు కీరభావముతో నామాట లన్నియు వినవలయును. ఆతరువాత నాయ పరాధ మేమైన నున్నచో మీయిష్టమువచ్చినట్లు నన్ను దిండింపవలయును ; నే నవనతమున్నకుఁడనై యాశిక్ష ననుభవింపఁగలను. నే నెప్పుడును మీ కనుగతుఁడనై న యాత్మీయుఁడను ; నేను మీకు హితమేగాని యహిత మెప్పుడైన జేయఁజూచుదునా ? అన్నా ! నీవు కీరపూజ్యులైనవారు ; మీగౌరవమగ్నాదుఁడు. మీ గౌరవము రక్షాదలు గలుగుచున్నవి.”

సార్వభౌముఁ డించుక యధ్యాత్మికోవికి రాగానే, హరకుమార

రబాబు జరిగిననంగతు లన్నియు నాద్యోపాంతముగా నొక్కొక్కటి
 వొప్పున వెల్లడింపజొచ్చెను. ఇప్పినవృత్తాంతము లన్నియు యథా
 క్థములచుటకుఁ దగినమంచిమంచిదృష్టాంతములుగూడ నాతఁడు చూ
 పించుచుండెను. సుహాసిని యెంతటినిరపరాధినియో, విశేషవిపత్తుల
 లోఁ బడియు నామె యెట్లాశ్చర్యకరమైనపథలిని తనసతీత్వధర్మమును
 గాపాడుకొనియెనో, యది యంతయు వివరముగా నెఱింగించి, యా
 విషయములో నెవ్వరికి నేనందేహమును లేదని చెప్పెను. లోకు లంద
 లు నామెను నారీజాతి కాదర్శస్వరూపిణిగా మన్నించుచున్నారనియు
 నామె యసంభావితములగు విపత్తులనుండి విముక్తురాలై మరలఁ బున
 ర్జన్మించినవృత్తాంత మంతయు విని పరమేశ్వరునకుఁ గృతజ్ఞతావందన
 ము లర్పించుచున్నారనియుఁ జెప్పెను. అంతయు విని సార్వభౌముఁ
 డు ప్రహసితనదనుఁడు గాఁజొచ్చెను. అతఁ డప్పుడు హరకుమారునిఁ
 గూచి “ఆహా, ఎట్టియాశ్చర్యకర మైనసంగతి ! ఇంతవృత్తాంతము
 నా కెట్లుతెలియఁగలదు ? నీయట్టి ప్రాపంచికజ్ఞానిబుద్ధిచాతుర్యమువం
 టి బుద్ధిచాతుర్యము నాబోటి శుద్ధశ్రోత్రియునకు లభించుట యసం
 భవము. నాతమ్ముడైన హరకుమారుఁడు దేవతుల్యుడైన మను
 ష్యుఁ డని నే నెప్పుడు నెఱుఁగుదును. సోదరా ! నీవు మిక్కిలి శుభ
 సంఘటనమును గావించితివి. ఈవివాహవ్యాపారమునకు నూతనత్వ
 మును గల్పించి నీవు నిజముగా సంతోషమును గల్గించితివి. నీవు చిరం
 జీవినై సుఖించునట్లాశీర్వదించుచున్నాను. ఉమాశంకరుఁడును నీవు
 ను నాకుఁ బై వారుగారు, నీ విప్పుడు నా కతిసామీప్యబంధువుఁడవు.
 సంప్రీతిపూర్వకముగా నీ వీకుటుంబముతోఁ గలిసిచుండుచుఁ జరకా
 లము గడపవలయు నని యాశీర్వదించుచున్నాను.

ఆహా ! ధనసంపదా ! నీ క్షేమార్థము నెట్టిసామర్థ్యమును గ

అవు! సత్యాచార్యులును, ఆచార్యులునును, నేటికినాడ సన్యాసినేషునారు నైచ యుమాశంకరునితో నీ వెన్నును కలిపింటివో, అప్పుడే యాతఁ డందఱకును బాబుగ్గా సంతోషము నొసంగుచు న్నాఁడు. ఇక నెవ్వరు సాతని సన్యాసి యని పిలుచుట కిచ్చగించుట లేదు.

ఉమాశంకరుడు సాక్షాత్తు మగు శంకరుని సమీపించి యాత నిచరణములకుఁ బ్రశామముచేసి యిట్లనెను—“అహో! నాశాభాగ్యము నేమని పొగడుకొందును? పియ్యదీప విభవ్యతపంకితులను నా కుటుంబములోనివా రని చెప్పుకొని గోచర మందఁగలభాగ్యము లభింపింది!”

తరువాత నుమాశంకరుడు హరికృష్ణమారునిచరణములను స్పృశించి యిట్లనెను. “మిమ్ములను నే నేమో పిలువవలయునో నాకుఁ జెలియుటలేదు. మిమ్ములను దండ్రే యని పిలువట కిచ్చపాడముచున్నది. మీకు—”

హరికృష్ణమారుడు మాటకలుపుకొని యిట్లనియెను—“నాయనా! నీయిష్టము వచ్చినట్లు పిలువ్రము. కాని లోకులు వెళ్ళవారి నట్లు పిలుచుచుందురు.”

ఉమా—మీకృపవలన నాపెద్దతల్లిగారు నాకు లభించిరి. పరమగుణవతీమణియైన సోదరి లభించెను. పెదతల్లిగారు మీసన్నిధి నున్నట్లు తాము సెలవిచ్చియున్నారు. కృపచేసి నాకు వారిదర్శనము లభింపఁజేయుడు. నేను వారిచరణములకుఁ బ్రశామము గావించుకొని సోదరిని జూచి యానంద మందేదను.

సాక్షి—బాబో! నడుపుము. నేనునూడ నొకమాటు మీసిన రిక్తదర్శనములకు నెచ్చెనను.

హరిఃమూరబాబును, సార్వభౌమచక్రవర్తియు, సుమాశంకర బాబును, సంతతిపురములోనికి సడచిపోయిరి. అంతయు నానందమయము, సంతయుసంతోషమయము, సంతయు ధర్మమయము నై యుండెను.

అయిదవ ప్రకరణము.

అశుమతి.

పదిగంటలవేళ నైనది. ఉమాశంకరుడు బిచ్చపుకోలిని స్కంధమునఁ దగులించుకొని యాశ్రమమునఁ బ్రవేశించెను. ఘనానందస్వామి యశ్చ తాకచర్మాసనమునఁ గూరుచుండి యేదియో గ్రంథముఁ బదువుకొనుచుండెను. ఉమాశంకరుడు బిచ్చపుకోలి నెప్పటిచోట నునిచి, గురుదేవుని సమీపించి భక్తివినయములతో నాయచకు నమస్కరించెను. ఘనానందస్వామి గ్రంథమువంకనుండి దృష్టిమరలించి కరుణాకటాక్షముతో నుమాశంకరుని వీక్షించి, యాశీర్వాదించి మందహాసము చేయుచు నాతనితో నిట్లునెను—“ఒకచోట రెండు విరోధి ధర్మములు సమ్మేళన మగుట యసంశయము. ఎండయుఁ బకటియు నేకకాలమునం దొక్కచోట నుండఁజాలవు. అట్లే ధనసంపత్తియు దాశిద్యము నొక్కని నాశ్రయించుకొని యొకప్పుడైన నుండఁజాలవు. వత్సా! ఉమాశంకరా! నీ వధికవిత్తమున కధికారి నైతివి; ఇక నీ పక్షములో భిక్షావృత్తి బొత్తిగా శోభింపఁజాలదు.

ఉమా—ప్రభువువారియభిప్రాయమును తెలియఁజాలకున్నాను

కాని నాపక్షములో భిక్షాపృత్తియే బహుదినములనుండి శోభించుచున్నదనియు, జరకాలము శోభింపఁగలదనియు నావిశ్వాసము. జ్ఞానము వచ్చినదిమొదలు నేటివఱకు నేను గురుసేవ, శాస్త్రాలోచన, ధర్మశిక్ష, గుర్వాదేశపాలనము, జ్ఞానోన్నతి కుపాయాన్వేషణము, భిక్షాగ్రహణము చేయుచునేయున్నాను. ఈకార్యము లన్నియు నా కత్యంతప్రియజనకము లనియు సంపూర్ణసుసంగతము లనియు నెఱుంగుదును. ఇట్టికార్యము లన్నియు నాయందు శోభించిన ట్లస్య కార్యముల శోభింపఁజాలవు. ప్రభువునకు నిగ్రహము గలిగి యిప్పు డీకార్యము లన్నియు నాయెడల శోభింప వని తలంచినచో, ముఖ్యముగా నేనుగూడ నట్లే తలంపఁగలను. కాని యింకేవిధమైన యవస్థ తటస్థించినను నీదీనసేవకునిచిత్తము నశించిపోఁగల దనియే కోచుచున్నది. మరియుఁ బ్రభువువా రింతకుముం దేధనసంపదనుగూర్చి చెప్పుచున్నారో, ఆధనసంపద కాశ్రయ మీయవలయు నని నా కెంతఘాతమును గోరికలేదు. ఈరుద్రాక్షమాలికలు, నీగై రికవసనములు, నీభస్మరాశియు, నీబిచ్చపుకోలియునే నాకుఁ బరమైశ్వర్యము. మరియుఁ ప్రభువువారి యీశాదపద్మద్వయమే నాయనంతవిత్తమున కక్షయభాండారము. ఇంతకంటెను శ్రేష్ఠతరవిత్తము నా కీజగములో నేమియు లేదు, ఉండవలయు ననుకోరికయు లేదు.

ఘనా—వత్సా! నీశిక్ష సంపూర్తి నైనది. నీహృదయ మిప్పుడెల్లప్పుడూ విశేషములఁ బొందుటకై న నుపయుక్తము. శోరకున్నను విశేషైశ్వర్య మిప్పుడు వెదకఁ యింప నున్నది. ఆయుత్కృష్టవ్యవహారః డవు. వత్సా! అదిగాక, విషయభోగమన? విషయములను విషయ

లు గావు. కర్తవ్యచాలనమునందు లక్ష్యముంచి విషయభోగములయందు నిరసమున్నట్లే యుండుటవలన నాత్మకును జగత్తునకును నిరసకారముగను. విషయభోగమే జ్ఞానమునకుఁ బరీక్షయై యున్నది. ఆధికేచ్ఛను వృద్ధిపొందించెడు పదార్థముల నెప్పుడును గోరక కేవలము భోగవ్యతిభావముతోఁ గాలము గడపెడివారికి, ఆభోగరాహిత్యమువలన జ్ఞానోన్నతి యున్నదికని గలుగజాలదు. అట్టివాఁడభావము సాధుమాన్యునకుఁ బోజులడు. సంజ్ఞానముగూడ నిందియపరాయణులగు మూఁఢుల జ్ఞానము నతిక్రమింపనుజాలదు. కన్నులకు గంతలు గట్టబడినయెట్లు స్వభావముచే సుస్థిరమైన దని చెప్పట నుసంగతము గాదు. శాకాన్నభోజనముకలె నన్యము లభింపనివానిని నితాంశ మితాహారి యని చెప్పటకు వీలులేదు. సకలభోగోపకరణములచే సంపేర్చుచున్న యుండియు నెవ్వఁడు నిస్సృహఁడై, నిర్వికల్పభావముతోఁ దృప్తిమంతము సనుభవించుటకు సమర్థుఁ డగుచున్నాఁడో, వాఁడే యాధ్యాత్మిని ; వాఁడే యుత్తమతత్త్వస్థి. అట్టివానికి విషయానుభవము లనేపకళ్యాణహేతుభూతములు. శిరుజలమునందు ధాన్యిలైడి పెద్దపత్రమువలె, విషయచంకముతోఁ దగులకుండ, సంసారసాగరమున మునిగియుండుట మేలే గాని పు గాదు. అందుచేత నీ కిచ్చకు సంపాద్యములైన యైహికభోగములను సముచితరీతి ననుభవించుచు నీడగఁగ్తుభో భోగనిర్వికల్పత కసాధారణద్వైతాంతమును స్థాపింపుము. ఇదియే నా

కీర్త మేదియో యదియే నిశ్చలచిత్తముతో
బాధ్యుఁడు. మంచిచెడ్డలు, న్యాయా
త్మములు నా కక్కఱలేదు. నాకుఁ గా
కురుదేవునియహ్మ మహ్మరమైతై

నను మాతాడకుండ దానిని జాలించుటకు బాధ్యుడను. ప్రభువాక్యమునకుఁ బ్రతిజ్ఞాకృత్యము కల్పించుట కై నను నాకు సామర్థ్యము లేదు. ప్రభువు తన సేవనుండి నన్ను వంచింపఁదలఁచుకొనినచో నందుల కన్యథా చేయుట నాకుఁ గాని యితరులకుఁగాని సాధ్యము గాదు. ప్రభు సేవనుండి వంచితుడ నై నప్పుడు నాయదృష్ట మెట్లు పరిణమింపఁగలదో యని భావింపవలసిన యావశ్యకము లేదు. కాని యీ సేవకుని సామాన్యపరిచర్యలు జరుగకుండుటచేఁ బ్రభువున కేమి కష్టము గలుగునో యనిమాత్రము భయ మగుచున్నది.

ఘనా—(మందహాసముతో) ఈక్షణమునందే నీకు మృత్యు వాసన్నమైన దనుకొనుము. నాకు నీ వప్పు డేమి పరిచర్యలను జేయఁజూడఁగలవు? కర్తృత్వాభిమానముతోఁ గార్యములు చేసినయెడల మనము విశేషములగు చింతలును గష్టములు ననుభవింపవలసిపడును. వత్సా! కావునఁ గర్తృత్వ మంతయు సేకాంతభావముతోఁ బరమకర్తయందే సమర్పించినచో సకలకష్టములును, సమస్తవిచారములును దిరోహితములు కాఁగలవు. పరిణామచింతయే మానవునిఁ జంచలునిఁ జేసివేయుచున్నది. జేపటిచూట యేమి? నేను మరణించినచో నా భార్యయు, నాబిడ్డలు నేమగుదురు? ఏయుశాయముచే దేహమునకు నిరంతరసుఖము చేకూరును? ఏకార్యముచేపించి, ననుపమసన్మారమభివృద్ధి కాఁగలదు? ముందుముందు సుఖ మెట్లు లభింపఁగలదు? ఈమొకలగు భవిష్యదాలోచనయే మరుష్యునిఁ బ్రతినీవిషయమును హరించివేయుచున్నది. కాని యుద్విగ్నధాతులైన మోక్షవులు, తాము భవిష్యత్తునుగూర్చి నిర్ణయించుట కెంతమాత్రము సగౌరవులము గామని యొకమాత్రమే భావింపకున్నారు. ప్రతినీయునముందును మృత్యు వాసన్నమై యునికి మూర్ఛనైవృత్త్య లన్నిటిని మూలము

చేదము చేయఁగలదు. ఎప్పుడు ననుకొని యెఱుఁగని ప్రతికూలఘట నలు సంభవించి సావధానముతోడి యాతనియాలోచనము లన్నిటి నెగురఁగొట్టివేయఁగలవు. కార్యములు మనము చేయుచున్నమాట న త్యమే, కాని కర్తృత్వముకూత్రము మనచేతిలో లేదు. ఎవ్వఁడు వి శ్వేశ్వరుఁడో, ఎవ్వఁడు కార్యకర్తయో, నీకును, నాకును, నం దఱకును రక్షకుఁడును బాలకుఁడు నైనవాఁడెవ్వఁడో, వాఁడే నాపరి చర్యలకుఁ గావలసిన యేర్పాటులను జేయుచున్నాఁడు. చేయఁగలఁ దు. అందుచే నావిషయమై చింతించుట యనావశ్యకము.

ఉమాశంకరుఁడు నీకవుఁ డయ్యెను. నిజముగా గురుదేవుఁకుఁ జీకాకుఁ గల్గెడివిషయమును గల్పించుకొని మిక్కిలి యజ్ఞనివలె వ్యవ హరించితి నని యాతఁడు తెలిసికొనియెను. పరమాభక్తిభాదనుఁడును జ్ఞానశముద్రుఁడు నైన గురుదేవుఁ డాతని విషయమై యేడ్చెనఁ గ్రొ త్తయేర్పాటు చేయుట యావశ్యక మని తలఁచి యట్లు కావించినచో సిశ్చలచిత్తముతో దానిని బరివాలించుటయే యాతనిధర్మము. అట్లు కొంతసే పూరకుండి తరువాత నాతఁడు—“స్వామీ నాయెడల మా తృప్తదేవతకుఁగూడ నిట్టి యభిలాషయే కలదా?” అనియెను.

ఘనా:—ఆమె కెట్టియభిలాషము కలదో నే నెఱుఁగను. కాని యామెకుఁ గోరికయే లేనిచో నిట్టిసంఘటన మెట్లుగును? ఆమె యి చ్చామయి, ఆమె యిచ్చనలననే నాకుఁ గార్యావసర మేర్పడుచుండును.

ఆక్షణమునందే యాకుటీరద్వారమున యోగేశ్వరీదేవి సముజ్జ్వ లమూర్తి ప్రత్యక్షమయ్యెను. ఘనానందస్వామి యుమాశంకరునిఁ జూచి యిట్లనెను—“చూడుము వత్సా! ఎవ్వరియిచ్చ నెఱుఁగుట కిచ్చగించితివో యాయిచ్ఛామయి నీయిచ్చఁ డెలిసికొని యిచ్చటఁ బ్రత్యక్ష మయ్యెను!”

యోగే:—నా కిప్పు డివకాశము లేదు. కొడుకుకొడుకును గో
డిలికొడుకును గృహనిర్వాహము చేయవలసియున్నది. సంసారములో
నాకెవ్వరును లేరు. నేను దిద్దుకొనకున్న నింకెవ్వరు దిద్దెదరు? నావి
మీ! నీకుఁ బ్రణామము గావించుకొని వెడలిపోయెదను; పుత్తులకుఁ
బూర్ణమనోరథసిద్ధి యగునట్లాశీర్వదింపుము.

యోగేశ్వరి భక్తితో ఘనానందునకుఁ బ్రణామము గావించెను. ఆమె తన చిరతరపథతి ననుసరించి యాతని పాదధూని దన శరమున వక్షమున ధరించి నాలుకపై వేసికొనియెను. అప్పుడు మా శంకరుఁడు కడుఁ దొందరతో నామెను సమీపించి “అమ్మా! అమ్మా! తండ్రిగారు నన్నుఁ బరిత్యజించుచున్నారు. నీవును నన్ను విడిచివేసెదవా? ఇక నేమి చేయవలయును?” అనియెను.

యోగే—(సవిస్మయముగా) విడిచివేయుటయా! విడువనునది యీసంసారములో లేనే లేదు నాయనా! ఇది ప్రేమాద్యము, భక్తి ప్రపంచము, ఆకర్షణబ్రహ్మాండము, దీనినుండి విడిచిపోవుట యెక్కడకు? ఒక్కపరమాణువు నైన నెవ్వఁడు పరిత్యజింపఁజాలఁడు, కీటకపతంగములుగూడ నెవ్వనికృపాదృష్టికి వెలిగానో, ఎవ్వనివిశ్వమునందలి స్థావరజంగమము లన్నియు నొకదానిపై నొకటి యాధారపడియున్నవో యాతఁడు నిన్ను విడుచుట యెట్లు సంభవించును? బాబా! ఈ ప్రపంచములో విడుదల కవకాశము లేదు. నీతండ్రి నిన్ను విడిచిపెట్టునని యెంతమాత్రమును భ్రమఁజెందకుము. ఆతఁడు దయామయుఁడు నీయెడల దయచూపుటకే యీయభినవోపాయమును నిర్ధారణ గావించెనని తెలిసికొనుము. ఇక నేనో! నే నీతనిచరణసేవకురాలను! ప్రభు వాక్షాపించినదానినే చేయుటకు బాధ్యురాలను. ఇక నీవేమి చేయఁగలవు? దానినిగూర్చి నీ పాలోచించుట యెందులకు బాబా! నేను పో

యివచ్చుదును. చాలా కొందరిగా నున్నది. చాలాని గలదు. ఒక సంసారియు నీమట సామాన్యమైనమాటగాదు.

భూతా:—నీకార్యము లసంతములు—నీవు నసంతిశక్తి. నీవచ్చుటయు బోవుటయు జాల నాశ్చర్యవ్యాపారము లనుటకు సందేహములేదు. నీ నెక్కడిను బోవుచునో, ఎక్కడకు వచ్చెదనో, అది యెస్య రెఱుంగఁగలదు? నీనెడతెగనివ్యాపారము గలదాననైనను నీకాఁ గార్యము లిచ్ఛామూర్త్యుచేతనే జరిగిపోవుచుండును. ప్రపంచముం దంతటను నీకాఁ గొడుకులు, గోడండ్లి. నీవు వీరందఱకొటకే సంతార విఘ్నములకు జాల వ్యర్థురాలవై యుండువు. ఈప్రపంచమున నీ కంటె నితర మెవ్వరికిని లేదు. తల్లిదండ్రులు, పుత్రికాపుత్రులు, సోదరసోదరులు సమస్తము మిథ్య. సర్వము క్షణికసంబంధము. కేవలమును నీవే సారము, నీవే నిత్యము. నీవే. యశయము. సూర్యుడొర్రు లస్తమించిపోవుదురు. విశ్వసంసారము ధ్వంసము కాఁగలదు. గృహిణి సర్వమును విలువ మె పోవచ్చును. కాని నీవు స్వర్గురాలవు. నిన్నుఁ దెలిసికొనఁగలుగుట మిక్కిలి యసాధ్యము. నిన్నుఁ దెలిసికొనిన వారు సదా ధన్యులు, జరామరణములు, రోగశోకములు, సుఖదుఃఖములు వారివద్దనుండి దూరముగాఁ బోతిపోవుచున్నవి. నీకార్యము లన్యలకు దురవగమ్యములు ; దురవగాహములు. నీకార్యములను గూర్చి యాలోచింపఁబూనువారు విస్మయములో నిమగ్నులు కావలసినదే. కాని నీవాయనంతకార్యరాశి నవలీలగాఁ జేసివేయుచున్నావు. ఉమాశంకరుని మనోరథసిద్ధికొఱకు నే నాశ్చర్యదీప్తసలసిన గూఢశక్త త లేదు. ఏమన? సౌభాగ్యవంతుడైన యుమాశంకరుడు నిన్నుఁ దల్లిగా భావించి, సుఖదుఃఖములు నీయందే సమర్పించి, నిశ్చింతమున యుండుట కభ్యసించినాడు. ఉమాశంకరుడు ధన్యుడు! అతని

యదృష్టమును, సాధనయు నాశ్చర్యకరములు !

మఱియేమియు మాటాడకుండగనే యోగేశ్వరి వెడలిపోయెను. ఉమాశంకరుడు కారణభావముతో నావంకకే చూడవొచ్చెను. కాని ఘనానందస్వామి మృదుస్వరముతో నవ్వి యిట్లనియెను—
“వత్సా ! నీదృష్టులు కారణభావపూర్ణములైన వేమి ? యోగేశ్వరీ దేవి నీస్థూలదృష్టులలోనుండి వెడలిపోయిన దని వ్యాకులుడ వగుదున్నావా ? కాని, మరణధర్మశీలమైన యీదేహేంద్రియగ్రామము మనకుఁ జరసంగి కాదని నీవ్రాహించుకొననే లేదా ? ఈబాహ్యేంద్రియము లన్నిటికిని వృద్ధివినాశములు సుతృప్తియుఁ గలవు ; కాని మన యంతరింద్రియముమాత్రము మఱతోడనే యుండును. ఏబాహ్యకారణములచేతను దాని కుత్పత్తిషయములు లేవు. కావున, వత్సా ! ఈ బాహ్యేంద్రియములపై నిక నాధారపడి యుండకుము ; నీ వాయంతరింద్రియసాహాయ్యముచే యోగేశ్వరీదేవిని దర్శించుటకుఁ బ్రయత్నింపుము. అట్లయినచో నామెదర్శనము కాలే దనుముఖము నీకీకఁగలుగఁబోదు. అట్టికార్యమున కభ్యసించితివేని యేబాహ్యవిషయములును నిన్నిక విచారపఱుపఁజాలవు. అడవులు, సముద్రములు, పర్వతములు మొదలగునవియు నిన్ను నీయిష్టవస్తువునుండి వేఱుపడఁజేయఁజాలవు. వత్సా ! ఇక యోగేశ్వరీదేవి ప్రస్తుతము నీసమ్ముఖమునందు లేకున్నను, నీసమ్ముఖమునందే యుండును. సందేహము లేదు. సాధనబలముచే నెవ్వ రామెకృపకుఁ బాత్రు లగుచున్నారో, వారిక నెప్పుడు నామెకృపనుండి వంచితములు గారు. నీతల్లికరుణామయి. నీ వన్నియు నెఱుఁగుదువు. అయినను యోగేశ్వరీదర్శనముకొలఁకుఁ గారకుడ వగుచున్నావు. ఇది నిజముగా హాస్యజనక మైనపని. ఇందుకొటకే నాకు నవ్వు సచ్చుచున్నది.

ఉచూరింకగుఁడు తనయనగపూర్తిని దనయజ్ఞశముచు దలంచు
కొని యాలోచించుకొనుచు, దలవంచుకొని యూరికుండెను.

ధునా—సత్సా! నీవు శాస్త్రసేత్తపును జ్ఞానివియు నై యుం
డియు సల్పనయాహ్లాద నగుటచే ప్రోక్షజ్ఞానము నొందఁజాలక యిప్పు
టికిని గోతమోహముచు బుగ్గిగా విశువఁజాలకున్నావు. ఇందుచేతనే
నీజ్ఞానప్రదీపిక నుద్వలము గావించఁదలంచి యిప్పు డప్పు డెగసఁచో
యుచున్నాను. కాకున్న నీబోటియవృష్టచింతఁడు, దుష్టదర్శియు
నైన సాధున క్లిశితము నొసఁగవలసిన యవసర మింక లేదు. నీవు
మూర్ఖమును జెలిసికొంటివి. కాని యేయేముపాయములచే నిర్విఘ్న
ముగా నామూర్ఖమున సడచుచు గమ్యస్థానము జేరఁగలవో యదియు
నా విలక్షణముగా జెలిసికొనుచున్నాను. నే నింక నీకు జెప్పవలసిన
దేమియు లేదు. కాని యిప్పు డొకచిన్నమాటనుగూర్చి నిన్ను బ్ర
శ్నించుచున్నాను. నీలకతసబాబుకుమార్తె యిప్పుడొక నీ నత్యం
తమున ప్రేమించుచున్నావు. ఈసంగతి నీవు చెప్పకున్నను నాకు బూ
ర్తిగా జెలియును. అబద్ధము నీప్రేమకు సంపూర్ణపాత్రురాలని నే
నెఱుఁగుదును. ఆమెతో నీకు బరిణయమైనను గావచ్చును. ఇప్పు
డది యంతయు నీసమ్మతిమీఁదనే యాధారపడియున్న దని యనుకొ
నుచున్నాను. కాని యనేకకారణములచే నాకామసీమణితో నీకు
వివాహము గావించుట యుక్తియుక్తము గా దని యెంచి నే సభ్యం
తరపరిచించో నీయవధి యేమగు నని యాలోచించుచున్నాను.

ఉచూ—(సవివయముగా) నిజముగా నే నామెయెడల నిరతి
శయానురాగినై యుంటిని. అనాయనురాగమునకు మేర నిర్ణయించు
ట యసంభవము. నామనస్సు ప్రాణము మొదలగువానిపై నాకన్య
కామణి యధికారముచేయుచున్నట్లు తోచుచున్నది. నే నాకమారీ

కన్న మే మానవ కేవలమునకు సారసర్వస్వ మని తలంచుచున్నాను. కాని నాయాక్షణ మింతకకర మైనదియు, నాయురరాగ మింత ప్రబలమైనదియు నైనను నేను నాకర్తవ్యపాలనమునం దించుకయు విముఖుడను గాలేదు. నాజ్ఞాన మించుకయు లోపించుటగాని చలించుటగాని సంభవింపలేదు. నిజముగా గురుదేవునిప్రశ్నకు సమాధాన మిచ్చుటకుఁ గొంచెమైనఁ దడఁబాటుగాని, చింతగాని కలుగలేదు. ఓస్వామీ! నేను మిమ్ములను సర్వజ్ఞులైన పరమపురుషుఁ డని విశ్వసించి యున్నాను. శుచియు మీయాలోచనములును మీయాచరణములును భ్రాంతికహితము లని తెలిసికొనియున్నాను. కేవలము మీయష్టమునకు వ్యతిరేకమైనది యెవ్వరికి నెప్పుడును శ్రేయస్కరము గాఁజాలదు. అందుచే మీరు దయతో నీయథమునికొఱ కేది నిర్ణయించెదరో, అది యెంతటికష్ట మైనదైనను నదియే నిశ్చయముగా నాకశేషకార్యణహేతుభూత మైన దని యనుకొందును. చిత్తశ్చిత్తి యెట్లున్న నుండుఁగాక! దానికేమి? మీనూజ్ఞాప్రతిపాలనమునం దెప్పుడు వీరాగము గల్గునో యప్పుడే యీయథములైన యుమాశంకరుఁడు మృతుఁడయ్యె నని తెలిసికొనవలయును.

ఘనా—నీయాప్రత్యుత్తరము నాకు సంశోషణక మైనదియై నైనను నీప్రస్తుతప్రస్తావము నాకీష్టముగా లేదు. ఈవిషయమై యింకేమైనను చెప్పవలసియున్నదా?

ఉమా—ఉన్నది—ఇంకను గొంత చెప్పవలసి యున్నది. ప్రభువు సమ్మతి ననుగ్రహించనిచో నన్నపూర్ణతో నాకెప్పుడును వివాహము ఘటించదు. కాని నే నందుకొఱ కించుకయు దుఃఖితుఁడనుగాని కారకుఁడను గాని గాఁజోను. ఏమన, అన్నపూర్ణతోఁజినివాహ సంబంధమే నాకుఁ బ్రాధికీయము గాదు. ఆమెను హృదయాంతరిము

లో, బ్రేమించుటనుగూర్చి నాప్రభువు నన్ను నిషేధించినచో, నది నాకుఁ గతికపరీక్ష యగును. అన్నపూర్ణ సంతరాంతరమునందుగూడఁ బ్రేమింపకుండనుండుట నాకుఁ జాలకష్ట మనియే తోచుచున్నది.

ఘనా—వివాహము కాకపోయినను నీ కట్టికేశ మేమియుఁ గలుగదు ; కాని యంతరంగములో నామెను ప్రేమింపకున్నందువలన హానిసంభవించునా ? సీయీ భావమునకుఁ దాత్పర్యమేమో నాకుఁ దెలియఁజెప్పుము.

ఉమా—అన్నపూర్ణ విశేషభనికునితనయ. నేను భిక్షుకసన్యాసిని. నాకును నామెకును వివాహసంబంధము కలుగుట యసంభవము. వివాహము కాకపోయినను విశేషహాని యున్నట్లు నా కేమియుఁ గానిపించుటలేదు. నే నన్నపూర్ణను ప్రేమించుచున్నాను. వివాహము కాకున్నను, ఆప్రేమకు మార్పుగలుగవలసినకారణ మేమియు లేదు. ఆప్రేమాధికాకముచుండి నంచించుట మీకుఁదక్క. నీజగత్తులో నెవ్వరికిని సాధ్యము గాదు. వివాహమైనచో, బ్రేమ యించుక భావాంతరమును బొందు ననుట నిజమే. కాని యాభావాంతరమును గాఢహరించుకొనియు నొకస్త్రీని ప్రేమించుటకు సమర్థుడనై యుండనిచో, నింతకాలమునుండియు గురుదేవుని సన్నిధిని బొందిన యుపదేశములును, ఇన్నిగినములనుండియు జగన్మాతయైన యోగేశ్వరీదేవి తత్త్వమును గ్రహించుటకుఁ జేసినప్రయత్నమును వృథమై పోవలసినదే. అన్నపూర్ణను వివాహమాడవలయు నను నాశ నాకెప్పుడును లేదు. ఇప్పుడును లేదు. ఆయాశను బరిత్యజించియు నే నామెను ప్రేమించుచున్నాను. జీవితకాల మంతయు నీవిధముగానే ప్రేమించుచుఁ బరమపరితృప్తుడ నగుటకు నిశ్చయించుకొని యుంటిని. వివాహము ఘటిల్లికష్ట డింద్రియసంబంధమైన యధికారివిశేషము కలుగుట నిజ

మే. సమయము వచ్చువఱకు నిందియాధికార మణగియుండఁగల
దని గురుదేవునివలన వినియున్నాను. నా కిప్పుడు వయసును, జ్ఞానో
న్నతియు, నవస్థయు నిందియాధికారమున కనుకూలములుగా నున్న
ను నే నట్టిభావమును వజ్జించియే యన్నపూర్ణుని భ్రేమించుటకు నేర్చు
కొంటిని.

ఘనా—అన్నపూర్ణతో నీకు వివాహమైనచో నీసంతోషము
సంపూర్ణ మగునా?

ఉమా—ప్రభూ! నీవంతర్యామివి; నీ వొకప్పుడు యోగా
నందరూపముతోఁ గిరియాశీలుఁడవును, ఒకప్పుడు ఘనానందరూపము
తో నిష్క్రియుఁడవు నగుచున్నావు. నీవు యోగానందుఁడ వగుట
చేతనే ఘనానందుడవును, ఘనానందుడవగుటచేతనే యోగానందుఁడ
వును. నీతత్త్వము మహత్వము సంపూర్ణముగా నెవ్వరు గ్రహించుచు
న్నారో వా రనంతసౌభాగ్యమున కధికారు లగుచున్నారు. నే నథ
ముఁడను. అపూర్ణసాధకుఁడను. నిన్నుఁ దెలిసికొనుటకు శక్తి నాకు
లేకపోయినను నే నపరిమితభాగ్యజలముచే నీమహిమయొక్కయు, నీ
యనంతశక్తియొక్కయు, నపరిమేయప్రతాపముయొక్కయు వృత్తాంత
మించుక యవగతముచేసికొంటిని. కేవలము నీసన్నిధి హృదయభా
వములు ప్రచ్ఛన్నములు చేసికొనుటకుఁ బ్రయత్నించుట మోసము
చేయుట యగును. జ్ఞానమునకుఁగాని, యజ్ఞానమునకుఁగాని, లబ్ధకుఁ
గాని, సంకోచమునకుఁగాని వశవత్తైన పరిమారాధ్యుడైన గురుదే
వునిసన్నిధి నెట్టిమనోవృత్తులనైన దాచికొనవలె ననుకోరికయుఁ గలు
గకుండుఁగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను. అన్నపూర్ణుని వివాహమైన
చో నేను వాస్తవముగానే నిరతిశయసుఖమును బొందఁగలను.

అప్పుడు సాధకులకు యోగానందుఁడును, సిద్ధులకు ఘనానం

దామ నై స యామహాత్ముడౌ ప్రీతిపూర్ణమైన నవ్వితో నిట్లుపలికెను
 —“వత్సా! నీతో నన్నపూర్ణకు కీర్తిముగానే వివాహము కాగ
 లను. ఇప్పుడే యావిషయమైన సంగతు లన్నియు సుస్థిరములు కాగ
 గలవు. నేను సీమాటలకుఁ బరమసంతుష్టుడ నైతిని. కేరలము రూ
 పమువలనను, ఇందియత్వవలనను బ్రబలముగ ప్రేమ మదయిం
 చుట నిజము. కాని యాప్రేమ యార్థ్యస్థానివృత్తితోనే యంతరించు
 చుండును. నిష్కామమైన ప్రేమము, ప్రేమించుటమాత్రమే యెఱి
 గినప్రేమము. ప్రేమచేతనే సంపూర్ణసంతుష్టి నందుచున్నప్రేమము
 సుస్థిరమైనది. అదియే సరివంతమైనది. అదియే ధర్మము. అదియే
 బ్రహ్మనబోధకము. సీమనోరథము సంపూర్ణస్థితి బొందుట కాశీర్వ
 దించుచున్నాను. నాశేషోప్రదానము స్థాకమైనది. నీగౌరవముచే
 నేను గౌరవమందుట కాశించుచున్నాను.”

ఆసమయమునందు నీలరితనబాబును, హరకుమారబాబును ద
 త్కుటీతద్వారమునఁ బ్రవేశించిరి. వారిని జూచి ఘనానందస్వామి యి
 ట్లనియెను—“గృహస్థమర్యాదలయఁ దవభిజ్ఞుడ నయ్యును నేను నే
 ను మిమ్ములను గృహస్థునివలె నాదరపూర్వకముగా నభ్యర్థించుచు
 న్నాను. మీ రిప్పుడు నాపుక్తుడగు నుమాశంకరునకు నీలరితనబా
 బుతనయ నన్నపూర్ణ నిచ్చి వివాహము గావించువిషయమును నిర్ణ
 యించుటకు వచ్చినా రని తోచుచున్నది.

నీలరితనబాబును హరకుమారబాబును విస్మయమై యొండు
 రులమోములకు జూచుకొనఁజొచ్చిరి.

హర—స్వామీ! మీరింతర్యామాలు. విశ్వమునం దంతటను
 మీకుఁ గొడుగులును గోడండ్రిను గలరు. వారందఱకును సంయోగ
 వియోగములును, బంధమోక్షములును మిక్కిలప్రభావమువలననే

కలుగుచున్నది. మీయనుమతము మీయార్జును చేయవలెనని
గముచు లేచు. అందువలననే మీరు యోగానందులు. మీయచక్ర
హము లేకుండ నీసంసారమున నానంద మించుకైన తేదు. అందువ
లననే మీరు ఘనానందులు. అనుగ్రహించి యాయుల్బలనునోరథ
ము సిద్ధిపడజేయుడు.

ఘనా—ఈవివాహముచకు నేను సంపూర్ణముగా నామోదిం
చుచున్నాను. అంతేగాక, ఎంతశీఘ్రముగాఁ జేయఁగల్గిన సంతకీఘ్ర
ముగా నీశుభకార్యమును గావించవలయు నని బలవంతపఱచుచున్నా
ను. నేను సంసారత్యాగిని. భిక్షోపజీవినై యున్నను, నేటినుండి మీ
రు నాబంధువు వైతిరి. అనుగ్రహించి యాకుశీరములోనికి వచ్చి
యీయానందముల నుపవసించుడు.

నీల—ఎంతయో పుణ్యముచే మీరు మాబోటి యల్బలను
మీబంధుకోటిగా స్వీకరించినారు. మీబోటిమహాత్ముల పాదపూజి
కంటెను మాకుఁ గావలసిన దేమున్నది?

యోగా—(చప్పుచు) మీరు పెండ్లివారు. మీకు బుక్కా,
వసంతము కావలయును. సరి దాని కేమి? ఉమాశంకరుఁడు నానాఁ
డు మాత్రమే కాఁడు, సనాతని యగు యోగేశ్వరీదేవి యాతనిజనని.
ఈవివాహవిషయమున నాయొక్కనిసమ్మతము కాదు. యోగేశ్వరి
కూడ నీసంబంధమున కత్యంతము నామోదింపఁగలకు.

హర—మాయదృష్ట ముచుపమాన మైనది. ఈశుభకార్యవిష
యమై మీసన్నిధి నెల్లు ప్రసంగింపవలయునో యని యాలోచించు
కొనుచు మేము వచ్చియుంటిమి. దయామయులగు మీరే యాప్ర
సంగమునకుఁ బ్రారంభించి మాయదృష్టమును దొలగించితిరి. యో
గానందునకును యోగేశ్వరికిని, యోగేశ్వరికిని ఘనానందునకును భేద

యే మే మనుకొనుచున్నాము. ఏవిషయమునందైన నొక
రామోదించినచో రెండవవా రామోదించినట్లే యగును. ఏదియైన
గార్యము నొకరు సమ్మతించినచో సంఘమంతయు సమ్మతించినట్లు
లోకము భావించుట కలదు. కావునఁ బ్రభువువారి యామోదమే
యోగేశ్వరీదేవి యామోదమని మేము నిశ్చయించుకొనుచున్నాము.
మేము విషయపంకమునఁ బడిన పాపులము గనుకఁ బ్రత్యక్షముగాఁ
జూడఁజాలకున్నను, బ్రకృతిస్వరూపిణియు సనాతనియు నగు యోగే
శ్వరీదేవి, పరమపురుషస్వరూపుడగు యోగానందునకు నిత్యసంగిని
యనియు, సర్వాంతర్నిహితుడగు ఘనానందున కవిచ్ఛిన్నసహచరి
యనియు మేము తెలిసికొని యావరమేశ్వరికి భక్తిపూర్వకప్రణామము
లు గావించుచున్నాము.

నీలరతనహరకుమారు లాసీనులైరి. ఉమాశంకరునిసంబంధ
మైన యనేకవిషయములు సన్న్యాసి కెఱింగించిరి. మఱియు నాతనిఁ
గూర్చిన యనేకవిషయము లాయన నడిగి తెలిసికొనిరి. యోగానం
దుఁడును వారికి సముచితములైన యనేకాలోచనములఁ జెలియఁ
జేసెను.

(శ్రీ) జేష్ఠ శుక్ల పంచమి నామ సంవత్సరము,

శ్రీ ౧౧ వ సంవత్సరము.

అతి విప్రకరణము.

అవరోధము.

కాశిలో నన్నపూర్ణాదేవిమందిరమువద్దఁ గాఁకావీధిలో సంస్తా
రములేని జ్యోతిమందిర మొకటి గానవచ్చుచుండును. అయింటిలో నొ

కొప్పుకును జనులు మనలుచున్న చిహ్నము లించుకయు గగఃబహు
లేదు. అయింటిసింహద్వారము తాళమువేసి యుండెను. ఆజ్ఞాగృహ
ముచందలి గదులన్నియు మరుష్యునివాసమున కయోగ్యములుగా
నుండెను. పైకి రెండంతస్తుల మేడవలె నగపడుచున్నచు నది మూఁ
డంతస్తులమేడ. దానికింద్రియంతస్తు భూగర్భమునందే కట్టబడియుం
డెను. భూగర్భములోని యంతస్తునకుఁగూడ రాకపోకలకు మార్గములు
గలవు. మందిరమునం దన్నిభాగములును వామక లేక జనశూన్యము
లై యున్నను నేలమాలెయందలి యొకగదిలో నొకశుష్కాంగి భూ
శయ్యపైఁ బడియుండెను. ఆమె విధుముఖయే.

ఒకజామురాలి యయ్యెను. భూగర్భమునం దసలే యంధకా
రమునందున్న యాయిల్లిప్పుడు గాఢాంధకారమయ్యె యుండెను. ఆ
కటికిచీకటిలో నేకాకిని యగు విధుముఖి చేతనావిహీనయై శవమువ
లెఁ బడియుండెను. ఆకస్మికముగాఁ బైయంతస్తునందు మరుష్యులు
నడచిన చప్పుడు విననయ్యెను. విధుముఖి యాశ్చర్యమున కించుకయుఁ
జలింపలేదు. ఆమె పరుండియున్నగదికి వెలుపలఁ దాళమువేయఁబడి
యుండెను. ఆగుమ్మమునంద నిలుచుండి యిరువ్విధ మనుష్యులు మాట
లాడుచున్నధ్వని యామెకు వినఁబడియెను. దానికిని నామె చలింపలే
దు. క్రమముగాఁ దాళముదీయుచున్న శబ్దము వినఁబడియెను. అయి
నను నామె కదలలేదు. ఒకపురుషుఁడు నొకస్త్రీయు నాయింటిలోఁ
బ్రేవేశించిరి. వా రొకదీపము నప్పుడు వెలిగించిరి. అప్పటికిని విధు
ముఖి కదలలేదు. ఆపురుషుఁడు హరిచరణుఁడు, ఆస్త్రీ శారద.

శార—ఏమిది కదలమెదల కున్నదే! మరణింపలేదుగద!

హరి—చచ్చిపట్టలే నది కున్నది. ఇది మొకనొక గదియందు.

ఇట్లునానా మనము విడిచిపెట్టగల మని భావించుచున్నది. నేను జూరద నుండుము.

అని హరిచంద్రుడు విధుముఖిని సమీపించి యామెపేపునైఁ బాదరక్షలతోఁ దన్నుచు—“చాలముఖముగా సిద్ధిపోవుచున్నావే, నేను జెప్పిన దేమిచేసితివి?” అని యఅచెను.

విధుముఖి దీనినిశ్వాసమును విడుచుచు లేచి కూర్చుండి “నేను సిద్ధిపోవుటలేదు. నీపాదుముఖముఁ జూడవలసినచ్చు నని కన్నులు మూసికొనియుంటిని. ఈజీవితమునం దిదిక నీముఖముఁ జూడఁగూడద నియే నాకోరిక. అట్లేల కావలెను? నిజమునకు నీదోష మేమియు లేదు. నేను స్వయముగానే పాపమునకు మరగి నాకష్టములను నేనే సృష్టించుకొంటిని. నిన్ను దోషిని గావించి నే నపరాధిని నైతిని. నీమిక్కిలి నీవు నాకుఁ బ్రకారాంతరమున నుపకారముచేసితివి. నీవు నన్నసహ్యించుకొననివో, నీయవాదరముచే నాహృదయమునఁ గ్లేశము గలుగకున్నవో, నామనోగతి యెప్పుడు నీవిధముగా మాతీయుండక పోవును. నాపసాగరమునందుఁ జిరికాలము మునిగియుండును. నీయపహ్యాభావముచే నాయంతరంగమునం దాలోక ముదయించెను. నీవు నాకుఁ జాల నుపకారము చేసితివి. నీకు నమస్కారము. నీవు నా కేమి చెప్పితివి? ఓహో! ఆకార్యమెప్పుడికిని నావలనఁ గాదు. ఆమాట నేను నీకింతకుముందే చెప్పియున్నాను. ఇప్పుడును జెప్పుచున్నాను. ఆకార్యముకొఱకు నీవు నన్నధరాత్రమున నోటిలో గుడ్డలు క్రుక్కి, జననిండఁ బొంది యిచ్చటకుఁ దెచ్చి వ్యర్థముగా బంధించియుంచితవి. ఈపని నే నెప్పుడును జేయను. నీ విది స్థితిముగా నమ్ముము.

హరి—(కోర్కముతో) నిజముగా! చేయరా? నీ కింకను ననేక దుఃఖములు వ్రాపియున్నవి. నేను నిన్నెట్టిదయానకకష్టముల

పాలుచేసెదనో యెఱుఁగుదువా ?

విధు—(మందహాసముతో) నా కింకను సనేకదుఃఖములు వ్రాసియున్న వని నే నెఱుఁగుదును. శౌరదయాలోచనము ననుసరించి నే నేదినమున నీయసహ్యాన్నేహమునకు సిద్ధపడితి నో, అదినమునుండియు నాదుఃఖము లారంభము లయ్యెను. ఎక్కడకుఁ బోయిన నీదుఃఖము లంతమునొందునో తెలిసికొనుట కష్టము. నాసర్వనాశమును నేనే చేసికొంటిని. ఇంక నీవు స న్నేమి నాశముచేసెదవు ? భగవంతుఁడు స న్నెట్లు నాశముచేయవలయునో, అట్లే చేసివేసినాఁడు. అది తలఁచుకొనుటకుఁగూడ భయమైనసంగతి. నీవు సన్నఁ బదికష్టలతోఁగొట్టి దవా ? అందువలన నాకేమియు భయములేదు. దేహ మెంతవఱకు సహించుకొనఁగలదో, అంతవఱకు సహించుకొనును. సహించుకొనఁ జాలకున్నదో దేహమునుండి ప్రాణములు వెడలిపోవును. అది యంతయు నాయెడల నాశముగా నిక గణింపఁగూడదు.

హరి—జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొమ్ము. ఈశౌరద రిక్తుకప్పుడు నీవద్ద దాసిగాదా ?

విధు—ఎఱుఁగుదును.

హరి—ఇప్పు డీశౌరద నాకుఁ బ్రాణేశ్వరి యయ్యెను.

సరప్రేతయైన హరిచరణుఁ డిట్లు చెప్పుచు శౌరదను దగ్గఱకుఁ దీసికొని దానిచేయిపట్టుకొని యిట్లనియెను—“ఇక ముందు నీ వీశౌరదపాదసేవ చేయవలసి యున్నది. శౌరద నీసేవవలన సంతోషుఁడై నచో నీ కన్నవస్త్రములు లభింపఁగలవు.

విధు—అన్నవస్త్రము లున్నను లేకున్నను హాని లేదు. శౌరద నీకుఁ బ్రాణేశ్వరియైనను సరియే, మఱియేమైననుసరియే. నీమహా ప్రాణము లెవ్వరి కర్పించినను సరియే. నా కది తెలిసికొనఁపఱవలసినది

యోగిన మేమియు లేదు. సీతతో పచ్చి నేను సర్వనాశముపోయితిని. గీసంబంధమువలన నిది యొక్కటియే నాహృదయములో మిగిలిపోయినది. శారదపాదసేవనుగూర్చి చెప్పుచున్నావా? భూమిలోని క్రిమికీటకము లన్నిటికంటెను నే నిప్పు డనన్యమైన యధమజీవిని; కేవలము శారదపాదసేవవలన నాకేరియు నవమానము లేదు. శారదా! రమ్మ. నేనిష్టముతోనే నీపదసేవ చేసెదను.

హరి—కాని యీపత్రముపై సంతకము చేసినచో నిన్నేమియు జేయను. ఇంకను నీవు సంతకముచేయవా? చెప్పుము?

విధు—ఎందులకు నీవు మరలమరల న న్నామాట యడిగెదవు? నీనిర్బంధముచే నొకమాటు సకలసంపదను నాపేర వ్రాయించి పుచ్చుకొని సర్వనాశము నొందితిని; మరల నే నావిషయములో నే కాగితమునందును సంతకముఁ జేయను. సంపద నాది గాదు. ఎవ్వరి సంపత్తియో వారికే మరల నిచ్చినేసెదను. ఆవిషయములో న్నేమిమా ర్పుచేయుటకు నా కధికార మేమియు లేదు. నీవు నన్నఁ గొల్లొము, పుము. ఎట్టిమూతనల, బెట్టవలయు ననిన నట్టిమూతనలం దెట్టిము. నే నిక సంతకముచేసి యొరులకు హాని గలిగింపను. ఇది నీవు స్థిరముగాఁ దేలిసికొనుము.

హరి—ఏమి? ఇంకకోర్కెదమా? నామాటచుందు నీ కింత నిరాదరణనూ? నీయహంకార మెక్కడ నుండునో నేను జూచెదను లేమ్మ.

అప్పు డాకిరాతుఁ డామరణాపన్నునైన నుండరిని దనచేతికత్తితో నొకబలమైన దెబ్బగొట్టెను. వెంటనే శారద సమీపించి వానిని బట్టుకొని యీవలకు తొగి యిట్లనెను—“నీవు పొమ్ము—నీ వావల నుండుము. చేరు నదిచేరు బరీమాది యిన్నియు ననుకూలపఱచెద

ను. చెబ్బింబలతోఁ బనులు గావు.”

శారద హరిచరణనిచేయు దొరకఁబట్టుకొని యావలకుఁ దీసికొనిపోయి, పైయంతస్తుతో నొకగదియం దాతని నుంచి తాను మరల విధుముఖగదిలోనికి వచ్చెను. తరువాత నది విధుముఖచెవివద్ద మోముంచి మెల్లఁగా నిట్లనియెను—“నీ పెనిమిటి నిన్ను వెదకికొనుచుఁ దిరిగితిరిగి యనేకకష్టములుపడి యెట్లో నాదగ్గఱకు వచ్చెను. నీ నాతనిని జూచుటకు సమ్మతించెదవా ; ఆతనిని జూచినచో నీ కిక్కడనుండి విముక్తియగుట కేదియే నుపాయ ముండునోమో.

విధు—నాకు ముక్తియు నవరోధము రెండు సమాసములే. కాని నాకొకమాత్రా యనను జూడవలె నని కోరికయున్నది. రెండుది నములకుముం దాయనను జూడవలసిన ప్రయోజనము లేకపోయెను గాని, యిప్పుడు చూడవలయును. నీ నాయనను జూపింపఁగలిగినచో నేను సంకోషించెదను.

శార—నేనందుకుఁ బ్రయత్నించెదను. నాప్రియత్నము కొనసాగినచో రెండుగంటలలో నాతనిని వెంటఁబెట్టుకొని మరిల నిచ్చటికి వచ్చెదను. ప్రస్తుత మెట్లో యుపాయముచేసి హరిచరణ నాపలకుఁ దీసికొనిపోయి యుంచితిని. వదినే, నీవు మునుస్సులో నుంచుకొనకుము. నే నీవిషయములో నీయెడలఁ జేసినతప్పులను మన్నింపుము. నీవు కాగితముపై నెంతమాత్రమును సంతకముచేయవలదు. హరిచరణఁ దగ్గఱ వానియిష్టమువొప్పున నటించుకున్నచో నీకు నే నేమాత్రముపాయము చేయుటకు నవకాశము గలుగను. మీఁదుమిక్కిలి మన మిరువురము నొకవిధమైన యాపదలోనే పడియుండవలసివచ్చును. నేను నీదాసిని. నీయన్న మెంతయో తినియుంటిని. హరిచరణనియెడల గాకుఁ గోరులేదు. అంతర్జన్ముచో నాతనికి విరోధి. ఆతనికి నా

బోటివాండు) అక్షోపలక్షలు గలరు. ఆతఁడు స్త్రీల నొకయాటన స్తుప్తలకంటె నన్యముగా భావించుచుండుటలేదు. ఆతఁడెవ్వరిని బ్రేమించుట లేదు. ప్రేమించుట యాతఁడెఱుంగను నెఱుంగఁడు. నే నా తనితోఁ గలిసియుండుట యెందులకనఁగా, ఇంచుక డబ్బు సంపాదించుటకును, వానిని జేతిలో నుంచుకొనుటకును నాశించితిని. అది యటుండ నిమ్ము. చాలసంగతు లున్నవి. వీలైనప్పు డన్నియుఁ జెప్పెదను. ఇప్పుడు నేను బోయివచ్చెదను. ఆలస్యము చేసినచో నన్నియుఁ జెడిపోఁగలవు.

శారద వెకలిపోయెను. వెడలిపోవునప్పు డాగదితలుపులు మూసి మరలఁ దాళమువేసెను. ఒకగంటసే పగునప్పటికి మరల గదితలుపులు తెఱవఁబడినవి. శారద శ్యామలాలును లోని కేఁగు మని చెప్పెను.

విధుముఖిని సమీపించి శ్యామలా లిట్లనెను—“నీదుఃఖము లన్నిటిక నేనే కారణము. నీయవస్థ యంతయు నేనెఱుఁగుదును. నే నిప్పుడు నీకుఁ గావలసినంతసహాయము చేయఁగలను. ఈబంధనము నుండి సిన్న సులభముగా విడిపించెదను. నే నిప్పుడు చూపమోహముచే ముగ్ధుఁడనై నీకు శరణాగతుఁడను గాలేదు. ఘోరమైన యేయితరాపేక్షచేతను నేఁడు నీచరణాశ్రితుఁడను గాలేదు. నీక్షమాభిక్షమును గోరుచుంటిని. నాయపరాధము లనేకములు కలవు. దయతో నీవు నాయపరాధము లన్నిటిని క్షమింపవలయును. నేను నీకుఁ బెనిమిటిని. ని న్నాపదలయందును సంపదలయందునుగూడ రక్షించుట కేను బాధ్యుఁడను. ఎల్లయునను నిన్నిప్పు డీకష్టమునుండి తొలగింపవలయును.”

విధు—నేను విశేషకష్టము లేమియు ననుభవించుటలేదు. మీ

ను పూజింపబడు. అందుచేతనే కాలితోఁ దన్ని పాపపేయవలసిన దానికొక కింతగా సభిమానించుచున్నారు. మిమ్మును భక్తయని చెప్పుకొనుటకు నా కధికారములేదు. అయినను జీవనమునందును మరణమునందునుగూడ మీతో నా కవిచ్ఛేద్యమైన సంబంధమున్నది. నేను మీకు విక్రీతదానినై యుండియు మీయిష్టమును జేయనైతిని. నాయపరాధము లపరిమితములును, మన్నింపఁదగినవియు నై యున్నవి. నేను మిమ్ము క్షమింపుఁ డని కోరఁచు, ఏమన ? నాకట్టిస్వర్థయు సాహసమును లేవు. కేవలము మీపాదధూళినిమాత్రమే కోరుచున్నాను. మీరు నేవకురాలిని బాదధూళి శిరసావహింపనీయరా ?

శ్యామ—విధుముఖ ! నీ విట్టిమాట లేమియుఁ జెప్పవలదు. నీవు పాపపథమును ద్రొక్కినమాట నిజమే, కాని నేనే దానికిఁ గారణము ; నాయనాదరము, నకార్యములు ఘటిల్లకున్నచో విధుముఖ ! నీవు సంసారమునందు దేవీస్వరూపిణి నై యుంచువుగదా ! ఏదేవునినద్ద నీవు ధర్మశిక్ష నొందితివో, ఆదేవుఁడే నాయదృష్టముచే నాకుఁగూడ నాశ్రయము దయచేసినాఁడు. నాయపరాధములకుఁ బరిమితి లేదని నే నిప్పుడు చెలిసికొంటిని. ప్రాణములైన నర్పించి నిన్నుఁ బ్రసన్నురాలిని జేయవలయు నని నేను బ్రతిష్ఠ చేసికొంటిని.

అకస్మికముగా నోకపెద్దకట్టతో నేలను గొట్టుకొనుచు హరిచరణుఁ డక్కడకు వచ్చి శ్యామలాలుని జూచి యిట్లనియెను—“ మరల నీవు వెతకికొనుచు నిచ్చటికిఁగూడ వచ్చిపడితివా ? నేఁడు నీతలగూడఁ బగులఁగొంటుకు నా కొకపని గలిగినదా ? సరే నిన్నెవ్వరు రక్షించె దకోచూచెదను.

హరిచరణుఁడు శ్యామలాలునితలపైకిఁ గట్టనెత్తెను. తనఁ గ్రామే విధుముఖ యిరువురినకమకును వచ్చి యిట్లనెను—“ నన్నుఁ జంపు

మ. ఆయన నేల చంపెదవు? ఆయన నిరపరాధి.

హరి—చావగలవు—నేను నీవును జావగలవు. కాని ముందుగా నీహతభాగ్యునిప్రాణములు తీయవలయును.

శ్యామలాలు వేగముగా హరిచరణుని సమీపించి యాతనిచేతిలోనికట్ట నూడలాగికొని యిట్లనియెను—“నేను దలచుకొనినచో నిస్సడే నీతలపగులగొట్టగలను. కాని యట్లు చేయను. నేను జాల పాపములు చేసియుంటిని. ఇంక జాపము చేయజాలను. సరహత్య చేయుటకు నామన సాష్పటలేదు. నీకంటె నేను జాలబలశాలి నై యున్నాను. విశేషించి నీ వివ్వడు త్రాగి జోగుచుంటివి. నిన్నిప్పుడు చంపివేయుట నా కంతకష్టమైన పనిగాదు. కాని నే నట్లుచేయను. ఏమన? అది నాయుద్దేశము కాదు. ని విక్కడనే యిప్పుడు బద్ధుడనై యుండుము. విధుముఖియు నేను నిన్నిప్పుడు విక్కడ బంధించి నెడలిపోవును. శారదకును నీగతియే సంభవింపవలసియున్నది, కాని యది నిన్నిక్కడకుఁ దెచ్చుట కుపాయముచేసినది గనుక దానిని నేను క్షమించితిని.”

శ్యామలాలు తక్షణమే హరిచరణుని నేలపైఁ బడద్రోసి యాతనిపశ్చాత్తాపముతోడనే యాతనికాలుసేతులు బంధించెను. శక్తిహీనుడైన హరిచరణుఁ డప్పు డివశుడై చీత్కారముచేయఁజొచ్చెను. శ్యామలా లాకేకలను వినిపించుకొనకయే యాతనిని గదిలోనికిఁ ద్రోసివేసి విధుముఖిచేయి పట్టుకొని యీసలీకి నచ్చి రలుపులకుఁదాశము నై చెను. శారద యచ్చటనే వీరికొలకు నిర్మించుచుండెను. ఆమఁ యిరు నాగధీరరాత్రియందు దాగాఁ ధాంధకారముతో నున్నప్పుడైరి.

పాదవక్రకరణము.

సంసా ౩.

సోనాపురమునందలి రాధావిశోదబాబు విశాఅమండనము చేత
నందడిగా నుండెను. ఎన్నియో దినములనుండి యావిశాలభవనము
పాడువడి, జనశూన్యమై, శోభారహితమై యుండెను. ఇప్పు డాసోధ
మంతయు జనసమూహముతో నిండియుండెను. విశ్వర్యచిహ్నము
లంతటను బొడకట్టచుండెను. ద్వారపాలకులు సముచితవస్త్రధారలై
యస్త్రశస్త్రముల ధరించి ద్వారములు కాచుకొనియుండిరి. అశ్వశా
ల లనేకవిధములగు నశ్వములతో నిండి యలంకరింపఁబడియుండెను.
వేటొకచోట మదపుటేనుఁగులు తుండము లూపికొనుచు నిలిచి
యుండెను. మఱియొకచోట ననేకవిధములగు గుట్టపుబండ్లు నిలుపఁ
బడియుండెను. సింహద్వారసమీపమునందు నాలుగుగుట్టములు పూ
ర్వము పూన్పఁబడిన సుందరశకట మొకటి వేచియుండెను. జరిఫ్ కోచి
మాన్ సముచితవేషభూషాలంకృతుడై కల్లెపువ్వాగె చేతఁబట్టుకొని
యానందమయమైన హృదయముతో కోచిపెట్టెపై గూరుచుండి
యుండెను.

భవనములోని యుత్సాహమునకు మేరయే లేదు. నేవకీసేవకు
లెడతెడపిలేకుండఁ బనులుచేయుచుండిరి. ఒకచోట గుట్టలుగుట్టలు
గాఁ గూరలు పడియుండెను. కొందఱు కత్తిపీటలు ముందర వేసికొని
కూరలు తరుగుచుండిరి. మఱికొందఱు బిందెలతో వంటసాలలోనికి
మంచితీర్థమును మోయుచుండిరి, ఇంకఁ గొందఱు సన్నికంటిత్రాళ్ల
తో మేఘగర్జనము లొనరించుచు “మసాలా” కారములు నూఁచు

చుండిరి. నలుగునైదుగురు వంటబ్రాహ్మణులు పెద్దపెద్దగుండిగల
లో, శ్చెద్దపెద్దగరిటెలను జప్పుడులుసేయుచు వంటసాలను మాటు
మోగించుచుండిరి. ఈవిధముగా నాయాస్థలములయం దాయాపరి
చారకులు, నాయాయువ్యోగులు సతివ్యక్తులు సత్కుత్సాహులునై
పనులుచేయుచుండిరి.

కచ్చేరీచానడిలో నొకచోట నొకపండితశిరోజములు గలవృ
ద్ధుడు కూరుచుండి తంబాకును సేవించుచు నాకాలపుగ్రీష్మశ్చంద్రాంత
ములనుగూర్చి యాలోచనచేయుచుండెను. ఇంకొకచోట నొకయ
ధ్యాపకుడు కూరుచుండి—శాస్త్రపురాణాదులయం దొకయక్షరమై
నను మిథ్యగాదనియు, వానిలో నెచ్చట సేకల్పనయుఁ జేరలేదనియు,
సవియన్నియు సాక్షాత్తు చేదోక్తము లనియు దృష్టాంతములు చేయు
చుండెను. అనేకస్త్రీపురుషు లక్కడ నున్నచోట నుండకుండ మహా
సంరంభముతోఁ దిరుగుచుండిరి. ఒకచోటఁ గొంపలు యువకులు
గూరుచుండి భారతపేశోద్ధరణమునుగూర్చిఁ లెమతముయ్యదేశములు
ను నెల్లడించుకొనుచుండిరి. వేయేల? ఈవిధముగా నానాస్థానముల
యందు నానావిధవ్యాపారములు జరుగుచుండెను.

హరకుమారబాబు సపరివారముగా సార్వభౌమమహాశయుని
వెంటఁబెట్టుకొని కొన్నాళ్లక్రిందటఁ గాళినుండి యిక్కడకు నెడలివ
చ్చెను. వచ్చి యాతఁడు రాజమందిరము మొదలగుభవనము లన్ని
యు నలంకరింపించి యుంచెను. ఈభవనములకు నీసకలై శ్వర్యమున
కు సధికారి నేఁ డక్కడకు విచ్చేయఁగలడు. ఆయన నెదుర్కొనుని
మిశ్రము హరకుమారునియాహ్వానము ననుసరించి చుట్టుపట్టులనున్న
గొప్పవారుఁ గొలఁదివారు నందఱు నిచ్చట సమావేశము నందిరి.
సమాగతు లందఱకు భోజనాదినదుపాయములు సమకూర్పఁబడియెను.

హరిశుమారబాబునకు నేడించుకయైన దీగుబాటులే కుండెను. అక్కడకు వచ్చినవా దందతికడకును బోయి వారివారియొగళ్లే మములను దెలిసికొనుచుండెను. కొందఱికో నొకటి కెండుమాటలు గూడ మాటలాడుచుండెను. సనాతనపురమునుండి హరీశుడు, చండీలమునుండి రామహర్షి కైవర్తుడును బరమానందముతో హరిశుమారునియాదేశము ననుసరించి యిచ్చటకు వచ్చియుండిరి. వారివారివేషభూషలు వారివారియాధిక్యములను వారివారియాంతరికసంతోషములను దెలియజేయుచుండెను. అనేకోద్యోగు లనేకకార్యములకొల్పకు నలుదిక్కులఁ దిరుగుచు నడుమనడుమ హరిశుమారుకడ కరుదెంచి చేసినపనులనుగూర్చి చెప్పుచు, జేయవలసినకార్యములనుగూర్చి తెలిసికొని పోవుచుండిరి.

చండీచరణుడు కచేరీచావడియందలి యొకవరండాలో నిలుచుండి చేతులను దలయు నాడించుచు రామహర్షి కౌకభయంకరమైన కథను జెప్పుచుండెను. ఆతడు ప్రశస్తములగు వస్త్రములను ధరించుకొనియెను. విలువఁగల బంగారునాచీగొలు నలంకరించుకొనియెను. మంచిరంగువేసిన పాదరక్షలను దొడిగికొనియెను. మంచిపనితనము గలిగి సుగంధఘామమును వెడలించుచు మృదుందరమగుహలుక్కా యాతనియెడమచేత నుండెను.

చండి—శీఘ్రముగా నీప్రపంచమునకుఁ బ్రవేశము గాఁగలదు. అందుకు నందేహములేను. కలియుగములో సకలము విపరీతములగుననియు, భూమి తలక్రిందు కాఁగల దనియు శాస్త్రములయందా స్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడినది. ఇప్పుటియీబక్షణములనుబట్టి చూడఁగా నదిగూ కలెంతయో వ్యవభావ మున్నట్లు తోచును.

రామ—అయ్యా ! ఏలక్షణములనుబట్టి మీర్చి నిర్ధారణము చేయుచున్నారు ?

చండి—నిర్ధారణము చేయకేమి ? కనబడుటలేదా ? దేవదేవుడైన మహాదేవుడు గంజాయి, నల్లమందు, మద్దత్తు, సుర మొదలగు మత్తుపదార్థము లన్నియు సేవించియే సిద్ధపురుషుఁ డయ్యెను. బ్రహ్మయు నల్లమందు సుర సేవించినట్లు వేదమునందుఁ బ్రమాణములు గలవు. మఱియు నాతనిసృష్టియం దంతటను—గుమ్మడితీగఫలములను పెటప్పకమువండ్లను జూచినవ్వు డాతనిసూక్ష్మబుద్ధి తెలియవచ్చుచు నందువలన నాతఁడు గులీభో రని స్పష్టముగాఁ దెలియవచ్చుచున్నది. మఱియు విష్ణుదేవుడును మత్తు సేవించె ననుసంగతి యనేకపురాణము లలో వ్రాయఁబడియున్నది. అందుకు సాక్షి యాతనియవతారములే చూపుదు. ఒకమాటు చేవ, ఒకమాటు తాఁబేలు, ఒకమాటు పంది, ఒకమాటు సింహమునై యాతఁడు భూమండలమును రక్షించెను. ఆతఁ డిచ్ఛామయుఁడు న్వయముగా నింతకష్టము పొందకుండఁగ నే యిచ్ఛామాత్రమున నన్నియుఁ జేయరాదా యని లోకు లందరు. అట్లయిన నిట్లు చేయుట యెందులకు ? ఇవి యన్నియుఁ దెలియనిమాటలు. అట్లయిన మత్తువస్తువులనుహిమ వెల్లిడి యెట్లగును ? భగవంతుఁ డైనవాఁ డద్భుతకార్యములు చేసి మత్తువస్తువులమాహాత్మ్యమును బ్రచారముచేయకపోయినచో నీమహాత్కార్యమును జేయువారెవరు ? ఇంద్రుఁడు, జంద్రుఁడు, వాయువు, వరుణుఁడు, యముఁడు, గుభేరుఁడు, నీలుఁడు, గయుఁడు, గవాక్షుఁడు, హనుమంతుఁడు, మర్కటేఁడు, నందలుదేవతలును సదా గంజాయి సుర మొదలగునవి సేవించుటయు, నిష్పృశును స్వర్గములో మూలమూలలఁ జుట్టలును గంజాయియుఁ గొల్చుచుండుటయు నేను నీకుఁ జూపింపఁగలను. ఆమీను

రాను లేమియో చెప్పచూతము? ఏగంజాయిదేవుడో గంజాయిగొట్టమునుండి విడుచుచున్నదూమమే గాని యింకేమియడ గాదు. ఈసామగ్రిలన్నియు భూతలమునుండి స్వర్గమునకుఁ బోవుచున్నవి. ఇక్కడఁ బుట్టి యక్కడకుఁ బోవుటలేదా? అవశ్యముగాఁ బోవలసినదే.

రామ—అట్లయిన నీభూలోకములోనిగురీభోగులవలననే సృష్టి నిల్వఁబడుచున్నదా?

చండి—ఆహా! అవును. కాని కాకుండు చుచ్చుకొనుట కిష్టమేమియు లేదు. హరకుమారబా బింతబుద్ధిమంతుడు. ఆతఁ డొక్క పీలుపైన ను బీల్చుడు. ఉమాశంకరబా బింతపండితుడు, నిట్టిజ్ఞాని; ఎప్పుడు నేమియు సేవింపడు. ఘనానందస్వామి పరమసన్యాసి. అయినను మత్తువస్తువులను వర్జించెను. నిషా చేయనిదే సన్యాసి యగు నని యెప్పుడైన వినియున్నవా? కలికాలములో నిట్టియాశ్చర్యములు పుట్టుచున్నవి. నీవు నాకు జతగాఁడ వని యనుకొనుచున్నాను. తంబాకు సేవింతము రమ్ము.

రామ—నీవు తంబాకు సేవించుచుండుము. నా కొకపని గలదు. పోయి యిప్పుడే వచ్చెదను. నీ మొక్కడవే పదిమందిపెట్టు.

చండి—ఒకమాట విని వెళ్లుము. ఆమాట చెప్పటకు నాకెంతయు విచార మగుచున్నది. సంగదోషముచే మనుష్యుడు నాశము నొందుచున్నాఁ డని నాలుగువేదములు నాటుశాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవి. నేను మిక్కిలి దుస్సహవాసములోఁ బడిపోయితిని. ఇప్పుడు ఘోరకలిప్రతాపముచేతను దుస్సంస్కరదోషముచేతను మాటిమాటికి నన్నగారినిగూడ నామార్గమునకు దింపవలయు నని కోరిక పుట్టుచున్నది. ఆదుర్దశగూడఁ జివరకు ఘటిల్లునేమో! అన్నను విడిచిపెట్టనులేను—మరణింపచులేను. ఆతఁడు దానశర్మడు. ఆతఁ డన్నియు

నెఱుంగును. గంజాయిమహిమమాత్ర మెఱుంగఁడు. కాని యీస్వ
ల్పదోష మున్నంతమాత్రముచే నాతనిపైఁ గోపపడుట యన్యాయ
ము. ఆతఁడు చెప్పినట్లు నేను నిషా మానినచోఁ బ్రపంచము మునిఁగి
పోదు. అది యటులుంచుము. తరువాత నాసంగతి యాలోచింతము.
ఇప్పు డొకసారి అన్నయొద్దకుఁ బోవుదము ప్లద.

అంతఃపురములో సుహాసిని రామహర్షిభార్యయైన హరిదాసితో
నొకగదిలోఁ బ్రవేశించి యక్కడ రత్నకంబళములను బఱపించెను.
సుహాసినితల్లియు నత్తయు నింకొకచోట వెండిపల్లెరములలో ఫలాహ
రములను సిద్ధముచేయుచుండిరి. హరిదాసి యిప్పుడు సువర్ణభూషణ
ములతో శోభిల్లుచుండెను. ముందటివాక్కిలోఁ గొందఱు పుణ్యాంగ
నలు వివాహవేదిక నలంకరించుచుండిరి. అక్కడ వెండిచెంబులలో
మామిడికొమ్మ లుంచఁబడి యుండెను. రామచగరముచుండి పచ్చిన
భవచుందరి కొందఱు పరిచారికలతో సామారుకొట్టుదగ్గఱ నుండి,
యెవ్వరి కేమి కావలయునో వారివారి కది యుండించుచుండెను.

హరకుమారబాబు గడియారమునంకఁ జూచి రమకయద్యోగి
ని బిలిచి రెండుశకటములను సిద్ధముచేయింపు మని చెప్పెను. తరు
వాత హరకుమారబాబు అధ్యాపకులనమమ నున్నసార్వభౌమచుహాశ
యుని బిలిచెను. ఇంతలో నాయద్యోగి వచ్చి బండ్లు సిద్ధముగా ను
న్న వని తెలియఁజేసెను. సార్వభౌమచుహాశయునితో హరకుమారుఁ
డశ్వశకటము నాకోహించి బండిని నగ్గిఘట్టమునకుఁ ద్రోలుకొనిపా
మ్మని కోచిమానున క్షాపించెను. బండి బయలుదేఱెను. దానితో
జరిపు ట్రోలుచున్న నొల్లగస్త్రములబండియు నింకొకబండియుఁగూడ
బయలుదేఱెను.

మరల నొకగంటకాల మగుచున్నది కాస్తూపుబం డాలోహాశకట

తో నిండి భవనసింహద్వారమువద్దకుఁ దిరిగి వచ్చి నిలిచెను. బండ్ల
నిలుచునంతలోనే హరికుమారునియాజ్ఞానుసారముగా నొక్కమాహా
యనేకశతఘ్నములు ప్రేరెను. ఆవెంటనే యనేకమంగళవాద్యములు
మోగఁజొచ్చెను. తక్షణమే యంతఃపురములోనుండి శతాధికపు
ణ్యాంగనల కంఠస్వరములతో మంగళగీతములు బయలువెడలి దిబ్బం
డలమును బ్రకంపితముఁజేసెను. వానితో గురుగంభీరశంఖధ్వనులు
చెలరేఁగెను. బండి నిలుచునంతలో హరికుమారుఁడు గుభాలున బం
డి దిగి నాల్గుగుట్టములబండిని సమీపించి పరమసమాదరముతో నొక
భువనమోహనుఁడైన పెండ్లికుమారుని, ఒకభువనమోహినియైన పెం
డ్లికుమార్తెను జేతులు పట్టుకొని బండిచుండి దింపెను. సముచితమం
గళాచరణములతో వధూవరు లంతఃపురములోనికిఁ దేఱబడిరి. హరికు
మారుఁడు, సార్వభౌముఁడు, నవీనకృష్ణుఁడు మొదలగు ముఖ్యు లంతః
పురమువఱకుఁగూడ నచ్చిరి. వధూవరులను మంగళాలంకృతులను
గావించుటకు యథాస్థానమునకుఁ గొనిపోయిరి. వధూవరులు నిష్క్ర
స్థానములయందు నిలిచి యుండఁగా సుహాసిని వధూవరుల నలంకరిం
చుటకు ముందుకు వచ్చి, యనేకమంగళాచారములను గావించి దంప
తులను గృహములోనికిఁ గొంపోవుట కుద్యమించెను. ఆసమయము
లో నాకస్మికముగా దశదిశలను బ్రకాశింపఁజేయుచుఁ బరమశోభా
మయు, విచిత్రవసనభూషణధారిణియు నైన దేవీమూర్తి యెట్లో
యాకాశమునుండి యవతరించి నవ్వుచు వధూవరులను సమీపించి
నిలిచెను. సమీపమునందున్న వా రందఱు నాయతాకకశోభానంపన్న
యైన దేవిని దర్శించి విస్మయావిప్లవైపోయిరి. పెండ్లికుమారుఁడు తక్ష
ణమే యాదేవిచరణకమలములకుఁ బ్రణామము గావించి యానంద
గర్జనస్వరముతో నిట్లు పలికెను— అమ్మా ! ఈవైహికై శ్వర్యకలు

వహ్నిమైత్రీ సంతానమునందు నిన్నుఁ జూడఁగంటిని. ఇది నాకుఁ బరీ
మసాభాగ్యముగదా! నీకృప గలిగినచో నే నీవిషమపరీక్షనుండి నిశ్చ
యముగా నుత్తీర్ణుఁడను గాఁజాలుదును. అమ్మా! యోగేశ్వరి! ఈ
నీచిన్నకుమారుఁ డెప్పుడును నీకృపకు దూరుఁడు గాకుండుఁగాక !

యోగే—బాబా! ఉమాశంకరా! ఈలోకములో బిడ్డ తల్లిని
విడిచినకథ లనేకములు వినియున్నాము. కాని తల్లి బిడ్డను విడిచిపెట్టిన
వృత్తాంత మెప్పుడైన నెవరైన విని యున్నారా? నీమనోరథములన్ని
యు సిద్ధించుఁగాక యని యాశీర్వదించుచున్నాను.

ఇంతలోఁ బెండ్లికొమార్తె మెల్లమెల్లఁగా వచ్చి యాదేవీచరణ
కమలములను బట్టుకొని యస్ఫుటస్వరముతో—“తమబిడ్డలను దా
ము సకలవిధముల నాదరించుకొనఁగలరు గాని యితరులబిడ్డలనుమా
త్రీ మాదరింపఁజాలరు. అన్నా! నీకు నామీఁద నించుకంతైన దయ
తేదు. ఎన్నియో దినములకు మరల నాయదృష్టవశమున నిన్నిప్పుడు
చూడఁగంటిని.” అనియెను.

అప్పుడు యోగేశ్వరి స్నేహపూర్వకముగాఁ గన్య నొడిలోఁ జే
ర్చికొని—“అన్నపూర్ణా! నీమీఁది నాకెంతో ప్రేమ—నీవు నాప్రి
యపుత్త్రినిఁ బెండ్లికూతురవు. అమ్మా! అన్నపూర్ణా! నీ కాశీర్వా
దము చేయుచున్నాను. అన్నపూర్ణాదేవివలె నీ వుమాశంకరున కను
గామిని వగుదువుగాక !” అనియెను.

సుహాసిని యుమాశంకరునిఁ జూచి—“అన్నా! యీదేవి
యెవ్వరు?” అనియెను.

ఉమాశంకరుఁ డుచ్చైశ్వరముతో, “ఈమెయే మనయమ్మ యో
గేశ్వరి.” అనెను.

అప్పు డచ్చటివా రందఱు భక్తియుక్తులై యాదేవికి సాష్టాంగ దండప్రణామములు గావింపజొచ్చిరి. అప్పుడు యోగేశ్వరీదేవి సహా సినిహస్తమును బట్టుకొని—“ అవ్వా! నీవు నాబిడ్డవు—చాల మంచి బిడ్డవు. నీకు సకలశుభములుఁ జేకూరుఁగాక యిది యాశీర్వాదించుచు న్నాను. ” అనియెను.

హరకుమారబా బప్పు డక్కడ కేఁగుదెంచి యోగేశ్వరీదేవిని సమీపించి—“ ఈసమయమునం దిక్కడ మీవర్జనము లభించుట మాకుఁ బరమసౌభాగ్యము. నేను మీకు నమస్కరించుచున్నాను. ” అనియెను.

యోగే—నాకొడుకు, నాకోడలు, నాకూతురు, నాయల్లుఁడు—నాసంసారము. నేను రాకున్న నికెవ్వరువత్తురు? నీవు వియ్యంకుడవు. ఎంతసిగ్గు! వియ్యంకునితో నిన్నిమాటలా? కాని వియ్యంకుడా! నీవే యథార్థసాధుమూర్తివి. నీవే ప్రకృతజ్ఞానివి. సంసారి వయ్యును నిజముగా నీవు సన్యాసివి. నే నెవ్వరిచరణదాసిలో యాపక మేశ్వరుఁడు—ఘనానందరూపి యగు యోగానందుఁడు నీకు సహాయుఁడు. ఇక నేఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది! నేను నియ్యంకునితో నిన్నిమాటలు చెప్పజాలకున్నాను. నాకు సిగ్గుగుచున్నది. నా కెన్ని యోషను లున్నవి. కొడుకును గోడలిని దీసికొని యిక నే నింటిలోని కేఁగెదను.

శంఖధ్వనులతోడను, మంగళవాద్యధ్వనులతోడను, బురంజీమణుల శోభనగీతధ్వనులతోడను దిడ్మండలము ప్రకంపితము గాఁజొచ్చెను. అప్పుడు యోగేశ్వరీదేవి వధూవరులను వెంటఁబెట్టుకొని నవ్వుచు నవ్వుచు గృహనుగ్గమునఁ బ్రవేశించెను.

సంపూర్ణము.

210 స్త్రీల ప్రతీకలు.

(బాలాంత్రాపు వేంకటరావుచే రచింపబడినది.)

ఇవి బాలికలకును స్త్రీలకందలుకును అత్యంతోపయుక్తములు గ నుండునట్లు రచింపబడినవి. ఆంధ్రులలో నోములు పట్టని స్త్రీలుండరు. పూర్వమువలెకథలు నచ్చిన పెద్దముత్తయిదువులు లేని యాయుతునదియవశతాద్దిన, స్త్రీలలో విద్యవ్యాపించుచున్న యిప్పుడు స్త్రీలందఱును సులభముగాఁ జదువుకొని యానోములుపట్టుటకై సులభశైలిని రచింపబడినవి. ఎంతకాలముక్రిందటనో 1-2 కూర్పులు చెల్లిపోయినవి. మరల మూడవకూర్పు ముద్రించినాము.

ఇవి రెండుభాగములు. భాగముకు 32 నోములు (ఉద్యాపనములనహా) చొప్పున రెండుభాగములలోను 64 నోములు కలవు. వెల భాగము 1 కి 0—0—0 పోస్టేజి కొనుదాకే భరింపనలెను. 1—2 భాగములు వెలకు సిద్ధముగ నున్నవి.

ప్రకటనము.

నాచే రచింపబడిన ఈస్త్రీలవ్రతకథలు 1-2 భాగములకు 1914 సంవత్సరము రివైజ్డ్ కాపీగై టు ఆర్థప్రకారము నేను సంపూర్ణపుకాపీగై టు కలిగియున్నాను. ఈపుస్తకములను నా యనుమతి పొందకుండా నాకు తెలియకుండా కొందఱు ముద్రించియున్నారు. తరువాత నాకుఁ దెలిసివారిపై క్రిమినల్ సివిల్ చర్యలుతీసికొన్నాను. కాబట్టి యానోములపుస్తకములను నాలిఖిత రూపమైన అనుమతి పొందకుండాగ్రంథమంతయునుగాని, అందులోని భాగములనుగాని, ఎవ్వరును ముద్రింపఁగూడదని యిందుమూలముగాఁ దెలియచేయఁజేయఁబడి. దీని నతిక్రమించి నడచువారిపై కాపీగై టు ఆర్థప్రకారము చర్యజరిపి నాకు గలుగు యావత్తు నష్టములు రాఁబట్టుకోవడముగును.

ది 22-12-1926,

పితాపురము,

కూర్పుకోడవారిచే

బాలాంత్రాపు వేంకటరావు,

గ్రంథకర్త అండ్ ప్రకాశకుడు,

పితాపురము.

ఆంధ్ర ప్రచారిణి గ్రంథ నియమాలు

(1911 వ సంవత్సరములో స్థాపించబడినది.)

పీఠాపురము.

నవలలు—నవరసభరితములగు నవలలు—పుణ్యచరిత్రములు
200—250 పుటలకు మించకుండ—రెండుమాసముల కొక్కటిగా
వెలువదును.

చందాదారుల సౌకర్యమునకై నవలల వెలలు చొకచేసి పోస్ట్
జి మేమేభరించి పూర్వపునిబంధన లీక్రిందివిధముగా మార్చినాము.

—నిబంధనలు.—

1. ఇందుఁ జందాదారుగఁ జేరువారు ప్రవేశరుసుముక్కింద
ముందుగా 0—4—0 చెల్లింపవలయును.

2. ఇందు రెండేసిమాసములకొక్కటిగా వెలువడుచుండు మంచి
రేపరుబైండుగల ప్రతిగ్రంథమును పోస్ట్ జి మనిల్పదు కమిషన్ లు మే
మేభరించి రు 1-0-0 కిమాత్రమే చందాదారులకుఁ బంపుచుండుము.

3. చందాదారు అగువారు వెనుకటిగ్రంథములన్నియుఁ గొన
వలయునను నియమములేదు. కాని, వారు కోరినచో వెనుకటిపుస్తక
ములుకూడఁ జందాదారుల వెలలకే పంపుచుండుము. కొత్తగ వెలు
వడుచుండు గ్రంథములు మాత్రము చందాదారులు తప్పక పుచ్చుకొ
నుచుండవలెను.

4. ఇందుఁ బ్రకటింపఁబడు ననుబంధములు చందాదారులు
తప్పక పుచ్చుకొనవలయునను నియమములేదు. కోరినవారికే పంపు
చుండుము.

5. సంవత్సరముచందా అచఁగా ముందు ప్రకటింపఁబడు ఆఱు
పుస్తకములకు రు 5—4—0 లు ముందుగఁ బంపువారికి ఆఱుపుస్తక
ములవలకు ప్రతిపుస్తకమును అన్ రెజిస్టరుపార్సిలుగా బంపుచుండుము.

N. B — సైజుమిలాకా చందాదారులకు మా ఏజంటు మహారాజ్ కి నామపల్లి
గౌరీశంకరవర్మగారు నెం 566 రెసిడెన్సీబజారు, హైదరాబాదు. పీఠి
యొద్ద మా పుస్తకములు వొరకును.

ఇందు బ్రకటింపఁబడి వెలకు సిద్ధముగ నున్న గ్రంథములు.

చందాదారులకు ఇతరులకు బోప్టేజీ
బోప్టేజీతో వెల. కాక వెల.

1. దుశ్శందని	రు 1-0-0	రు 1-8-0
2. సీతారామ	1-0-0	1-8-0
3. నూజ్జహను	1-0-0	1-8-0
✓ 4. మనోరమ	1-0-0	1-8-0
✓ 5. వీరప్రాజ	1-0-0	1-8-0
✓ 6. మాయావి	1-0-0	1-8-0
7. బీజస్మృతరహస్యము	1-0-0	1-8-0
✓ 8. రహస్యవిప్లవము	1-0-0	1-8-0
✓ 9. గోరా ౧	1-0-0	1-8-0
✓ 10. గోరా ౨	1-0-0	1-8-0
✓ 11. జయాపజయములు	1-0-0	1-8-0
✓ 12. శ్రీకృష్ణచరిత్రము ౧	1-0-0	1-8-0
✓ 13. శ్రీకృష్ణచరిత్రము ౨	1-0-0	1-8-0
14. విషవృక్షము	1-0-0	1-8-0
✓ 15. విశ్వప్రయోగము	1-0-0	1-8-0
✓ 16. భారతీభాస్కరము	1-0-0	1-8-0
✓ 17. సరేంద్రగుప్తఁడు ౨	1-0-0	1-8-0
18. మృగాలిని	1-0-0	1-8-0
✓ 19. భూతగృహము (మొదటిభాగము)	1-0-0	1-8-0
✓ 20. డిటో (రెండవభాగము)	1-0-0	1-8-0
✓ 21. కుమార్పాణము	1-0-0	1-8-0
22. మాధవీలత	1-0-0	1-8-0
✓ 23. మనకతమఁజూచు	1-0-0	1-8-0
✓ 24. రామాశ్రమము	1-0-0	1-8-0

25. ప్రమదాననము	1-0-0	1-8-0
26. రహస్యగోపనము	1-0-0	1-8-0
27. లలితచంద్రహాసము	1-0-0	1-8-0
28. శ్యామల	1-0-0	1-8-0
29. ప్రతిష్ఠాపాలనము	1-0-0	1-8-0
30. యోగేశ్వరి ౧	1-0-0	1-8-0
31. యోగేశ్వరి ౨	1-0-0	1-8-0

—♦ అనుబంధములు. ♦—

32. రాధారాణి	0-4-0	0-6-0
33. సాధన	0-10-0	0-12-0
34. పరిమళ	0-10-0	0-12-0
35. నీరద	0-10-0	0-12-0
36. ఆరణ్యిక	0-10-0	0-12-0
37. మాయావిని	0-8-0	0-12-0
38. రజని	0-10-0	0-12-0
39. భారతవీరుడు	0-10-0	0-12-0
40. నీతిముక్తావళి ౧	0-4-0	0-6-0
41. నీతికథాముక్తావళి ౨	0-6-0	0-8-0
42. శకుంతల	0-10-0	0-12-0
43. అశోకుడు	0-10-0	1-0-0
44. వీరమహిమ	0-8-0	0-10-0
45. ఏకాంతసేవ	0-6-0	0-8-0
46. సీతావనవాసము	0-10-0	0-12-0
47. హారావళి ౨	0-3-0	0-4-0
48. జాతీయగీతము	0-1-0	0-1-0

49. సంతోషము	0-2 -0	0- 2- 6
50. బాలవిజ్ఞానముంజరి ౧	0-2 -0	0- 3- 0
51. డిటో ౨	0-3 -0	0- 4 -0
52. డిటో 3	0-4 -0	0- 6 -0
53. ప్రభావతి	0-1 -0	0- 1 -0
54. శ్రీరామరాజనీతి	0-3 -0	0- 4 -0
55. వీరికాపురసంస్థానము	0- 1 -0	0- 1 -0
56. వీరపత్ని	0- 1 -0	0- 1 -0
57. విజయదశమి	0- 1 -0	0- 1 -0
58. సుశీల	0- 1- 0	0- 1 -0
59. బ్రాహ్మసమైక్యము	0- 4- 0	0- 6 -0
60. అహల్యాబాయి	0- 8 -0	0- 10 -0
61. భ్రాంతివిలాసము	0- 10-0	0- 12 -0
62. విమరుడు	0- 10-0	0- 12 -0
63. లక్ష్మరూపాయలు	0- 10-0	0- 12 -0
64. భారతమహిళ	0- 10-0	0- 12 -0

ముద్రా:—ఒకరూపాయి వెలుగు తక్కువ అర్థరూ వి. పి. గావంప(బడదు).

మే నే జ రు,

ఆంధ్రప్రచారిణిగ్రంథనిలయము.

పితాపురము, (తూర్పు) గోదావరిజిల్లా.

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావర్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA117B185
పుస్తకం పేరు	యోగేశ్వరి 02
తారీఖు	28/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	219
విద్య సైజు పేజీలు	NO
భాగ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	155,156
తయారు చేసినది	Soumya
పేజీలు విడదీసినది	Soumya
స్కాన్ చేసినది	RUKSANA
పరీక్ష చేసినది	Soumya
పేజీలు పరిచూసినది	S pragathi
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good